

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
ARKEOLOJİ ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ PROGRAMI**

STRATONIKEIA KÖKENLİ KABARTMALI MEZAR STELLERİ

Fatma AYTEKİN

**Danışman
Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT**

**Haziran 2017
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 112361008 Numaralı öğrencisi Fatma AYTEKİN tarafından, Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT yönetiminde hazırlanan “Stratonikeia Kökenli Kabartmalı Mezar Stelleri” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 29.06.2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal SİMŞEK

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Murat AYDAŞ

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 04.07.17. tarih ve 15/06... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Müdür

Prof. Dr. Celal Şimşek

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza
Öđrenci Adı Soyadı

Fatma AYTEKİN

ÖNSÖZ

2008 yılı Ekim ayında ilk kez geldiğim ve büyük bir gönül bağı kurduğum Stratonikeia'nın mezar stellerini araştırmak istememin sebebi, bu muhteşem kentte yaşamış insanların hayatını tanımak ve anlamaktı. Bu sebeple konuyu çalışmama izin veren, ayrıca bilimin önemi ile arkeolojiyi anlamamda çok büyük katkıları olan ve yol gösteren kıymetli hocam, Stratonikeia Antik Kenti ve Lagina Kutsal Alanı Kazı Başkanı Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT'e güveni ve desteği için çok teşekkür ederim. Steller üzerindeki yazıtların Türkçe tercümelerinin hepsi Adnan Menderes Üniversitesi'nden Klasik Filolog Yrd. Doç. Dr. Murat Aydaş tarafından yapılmıştır. Gösterdiği sabır ve ilgiden dolayı kendisine teşekkürü bir borç bilirim. Tezin yazım sürecinde eleştirilerini ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN, Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK ve Prof. Dr. Elif ÖZER'e teşekkür eder ve saygılarımı sunarım. Stratonikeia Kazı ekibine dahil olduğum günden beri bıkmadan tüm sorularımı cevaplayan ve mesleki gelişimime büyük katkısı olan hocam, Arş. Gör. Tunç SEZGİN'e de burada teşekkür etmek isterim. Katalog oluşturma sürecinde Muğla Müzesi'nde yaptığım çalışmalarda yardımlarını esirgemeyen müze uzmanları Arkeolog Habibe ELCİK BÜKLER, Hakan DİNÇ ve Musa ÖTENEN'e sabır ve hassasiyetleri için; Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde yaptığım çalışmalar sırasında hem beni evinde misafir eden hem de çalışmalarımda büyük kolaylık sağlayan Sualtı arkeologları Banu METE ÖZLER ile eşi Güner ÖZLER'e destekleri için minnettarım. Değerlendirme aşamasında Almanca çevirilerimi yapan ve her zaman destek olan arkadaşlarım ve meslektaşlarım Fatih GÜRSOY ve Güner ÖZLER ile birlikte katkıları için Serdal MUTLU'ya teşekkür ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan aileme maddi, manevi destekleri için çok ama çok teşekkür ederim. Son olarak araştırmamı maddi açıdan destekleyen Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğüne teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

STRATONIKEIA KÖKENLİ KABARTMALI MEZAR STELLERİ

AYTEKİN, Fatma
Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji ABD
Klasik Arkeoloji Programı
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

Haziran 2017, 256 Sayfa

Muğla ili, Yatağan ilçesi, Eskihisar mahallesinde bulunan Stratonikeia, Karia Bölgesi'nin iç kesiminde kalan yerleşimlerden birisidir. Buradan ele geçen kabartmalı mezar stellerinden tez kapsamında, 25'i Hellenistik ve 45'i Roma İmparatorluk Dönemine ait olmak üzere toplam 70 adet örnek incelenmiştir. Bulunan örneklerden en erkeni MÖ 2. yy ortalarına, en geç olan da MS 3. yy'ın sonuna tarihlenmektedir. Kentte, MÖ 2. yy sonlarında yoğun bir üretim görülmekle birlikte, MÖ 1. ve MS 1. yy'larda bunlar azalmıştır. MS 2. yy'daki oldukça yoğun stel üretimi, MS 3. yy'ın ilk yarısında da devam etmiş ve bu yüzyılın 2. yarısında ise gözle görülür biçimde azalmıştır.

Hellenistik Dönem'in genel tipini naiskos formlu ve çerçeve üzerine yerleştirilen üçgen ahnlıklı steller oluşturmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde yaygın olarak üçgen ahnlıklar; çerçeve üzerine, kazıma şematik biçimde işlenen steller tercih edilmiştir. Bu dönemde kalabalık sahneler yerini tek başına olan figürlere bıraktığı için resim alanları ve stel boyutları da küçülmüş ve Hellenistik Dönemde görülmeyen kemerli, kemer şeklinde nişli, çerçevesiz ve bomos tipli örnekler de ortaya çıkmıştır.

Hellenistik Dönemde günlük hayat, dexiosis, cenaze ziyafeti gibi sahnelerde; dönemin sevilen ikonografilerinden ayakta duran veya oturan, kadın ve erkek figürleri daha çok tercih edilmiştir. Roma Dönemi'nde ise çıplak erkek ve asker figürleri gibi Klasistik ve Hellenistik figürler az sayıda olup, çoğunlukla dönem yüzünü kullanan büst şeklindeki kadın ve erkek tasvirleri görülmeye başlamıştır. Steller üzerinde Arkaistik ve Klasistik etkiler bulunmakla birlikte, Hellenistik Dönemde İonia ve Karia; Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise yine Karia ile birlikte Lydia etkisinin varlığı dikkati çekmektedir. İncelenen örneklerden, kaliteli ve gösterişli olanların yanı sıra, küçük boyutlu ve özensiz işlenmiş, yerel olduğu düşünülen eserler de bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Stratonikeia, Mezar Steli, Hellenistik, Roma, Büst, Dexiosis.

ABSTRACT**GRAVE STELAE WITH RELIEF ORIGINATED FROM STRATONICEIA**

AYTEKİN, Fatma

M.A Thesis

Department of Archaeology

Classical Archaeology Program

Thesis Advisor: Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

June 2017, 256 Pages

Stratonikeia, located in the neighborhood of Eskihisar, in the district of Yatağan, in the province of Muğla, is one of the settlements found in the inlands of the Carian region. This thesis is analysing a total of 70 relieved grave steles found there, from which 25 are from the Hellenistic period and 45 from the Roman period. The earliest stele found dates back to the 2nd century BC, whereas the latest to the 3rd century AD. A high activity of production is visible in the city towards the end of the 2nd century BC, while this activity has diminished during the 1st century BC and the 1st century AD. The surge in grave stele production during the 2nd century AD has continued throughout the first half of the 3rd century AD and has drastically diminished during the second half of the same century.

The general type of the Hellenistic period is made up of steles with a naiskos shape and a triangle pediment installed on a frame. Triangle pediments installed on a frame, steles with schematic scrapings have been widely preferred during the Roman Imperial period. Because single standing figures have taken the place of crowded scenes during this period, drawing surfaces and stele sizes have also reduced in size and arched, arch niched, frameless and bomos typed examples have emerged, unseen during the Hellenistic period.

Within scenes from daily life, dexiosis and funeral feasts belonging to the Hellenistic period, the use of popular ichonographies like standing or sitting figures of men and women has been preferred. While during the Roman Imperial period, classistical and hellenistical figures of naked men and of soldiers are scarcely seen, effigies of men and women showing portrayals from this period has started to be seen in abundance. While archaistical and classistical influences can be seen on all steles, Ionian with Carian influences during the Hellenistic period, and Lydian with Carian influences during the Roman Imperial period is also worth paying attention. From the examples studied, besides high quality and spectacular ones, small and roughly shaped ones that we think were locally produced, have also been found.

Keywords: Stratonikeia, Grave Stele, Hellenistic, Rome, Bust, Dexiosis.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1
Amaç	1
Kapsam.....	1
Yöntem.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM STRATONIKEIA ANTİK KENTİ VE YAPILARI

1.1 Bulunduğu Yer ve Coğrafi Konumu	3
1.2 Tarihsel Süreci	3
1.3 Yapılan Araştırmalar	8
1.4 Plan ve Yapılar	10
1.4.1 Şehir Surları	10
1.4.2 Gymnasion	11
1.4.3 Kuzey Şehir Kapısı ve Sütunlu Cadde	11
1.4.4 Bouleuterion.....	12
1.4.5 Tiyatro	13
1.4.6 Augustus-İmparatorlar Tapınağı	14
1.4.7 Batı Cadde.....	14
1.4.8 Roma Hamamları	14
1.4.9 Kiliseler	15
1.4.10 Türk Dönemi Yapıları	16
1.5. Nekropol Alanları.....	16

İKİNCİ BÖLÜM STRATONIKEIA STEL VE FİGÜR TİPLERİ

2.1 Antik Dönem Mezar Stellerinin Kökeni ve Gelişimi.....	21
2.2 Stratonikeia Stel Tipleri	26

2.2.1 Üçgen Alınlıklı Steller	27
2.2.1.1 Naiskos Formlu Olanlar (Tip 1a)	27
2.2.1.2 Üçgen Alınlıklı ve Çerçevesiz Steller (Tip 1b)	30
2.2.1.3 Şematik İşlenen Naiskos Formlular (Tip 1c)	32
2.2.2 Kemerli Steller	33
2.2.2.1 Kemer Formlu Olanlar (Tip 2a)	33
2.2.2.2 Kemer Şeklinde Nişli Steller (Tip 2b)	35
2.2.3 Çerçevesiz Steller	35
2.2.4 Çerçevesiz Steller	36
2.2.5 Bomos Tipli Mezar Taşları	36
2.2.5.1 Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5a)	37
2.2.5.2 Dörtgen Formlu Bomoslar (Tip 5b)	38
2.2.6 Formu Belirlenemeyenler	39
2.3 Stratonikeia Figür Tipleri	41
2.3.1 Erkek Figürleri	41
2.3.1.1 Ayakta Duran Erkek Figürleri	41
2.3.1.1.1 Dioskurides Tipi	41
2.3.1.1.2 Demosthenes Tipi	44
2.3.1.1.3 Normal Tipteki Erkeğin Değişik Şekli	45
2.3.1.1.4 Hippokrates Tipi	47
2.3.1.1.5 Köpeği ile Oynayan Erkek Figürleri	51
2.3.1.1.6 Asker/Kahraman Figürleri	54
2.3.1.1.7 Diğerleri	58
2.3.1.2 Gladyatörler	61
2.3.1.2.1 Murmillo	62
2.3.1.2.2 Secutor	65
2.3.1.2.3 Retiarius	68
2.3.1.2.4 Provocator	70
2.3.1.2.5 Thraex	75
2.3.1.2.6 Tipi Belirlenemeyenler	76
2.3.1.2.7 Gladyatör Stellerinin Genel Değerlendirmesi	77
2.3.1.3 Büst Şeklindeki Erkek Figürleri	82
2.3.1.3.1 Delikanlılar (Epheboi)	84
2.3.1.3.2 Genç Erkekler (Neoi)	88
2.3.1.3.3 Olgun Erkekler (Andres)	90
2.3.1.3.4 Yaşı Belirlenemeyen Erkek Figürleri	95
2.3.1.4 Diğerleri	97
2.2.2 Kadın Figürleri	100

2.2.2.1. Ayakta Duran Kadın Figürleri	100
2.3.2.2 Oturan Kadın Figürleri.....	106
2.3.2.2.1 Pudicitia Tipinde Oturanlar.....	106
2.3.2.2.2. Diğerleri	111
2.3.2.3 Büst Şeklindeki Kadın Figürleri.....	116
2.3.3 Çocuk Figürleri	125
2.3.4 Hizmetçi Figürleri	129
2.3.4.1 Erkek Hizmetçiler	129
2.3.4.2 Kadın Hizmetçiler	130
2.4 Steller Üzerindeki Yazıtların Değerlendirilmesi.....	135
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	144
KATALOG	151
Tip 1 Üçgen Alınlıklı Steller.....	152
Tip 2 Kemerli Steller.....	166
Tip 3 Çerçevesiz Steller	177
Tip 4 Çerçevesiz Steller	184
Tip 5 Bomos Tipli Steller.....	192
Tip 6 Formu Belirlenemeyenler	198
KISALTMALAR	220
KAYNAKLAR	222
HARİTA, PLAN ve GRAFİK LİSTESİ.....	237
RESİMLER LİSTESİ	238
EKLER LİSTESİ	240
EKLER.....	241
ÖZGEÇMİŞ	247

GİRİŞ

Stratonikeia mezar stelleri, MÖ 2. yy'ın ortalarından, MS 3. yy sonlarına kadar olan süreçte genellikle kentin refah dönemleri içerisinde yapılmıştır. Bu dönemlerde görülen ikonografiler, ortak ve yakın coğrafyalardan etkilenmiş olmakla birlikte, heykeltıraşlar, işleme stillerinde kendi özgün fikirlerini de yansıtmayı ihmal etmemişlerdir. Bu nedenle mezar stelleri yalnızca heykeltıraşlık açısından değil, ikonografik, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan da çok önemlidir. Mezar sahiplerinin yazıtlarında bulunan isimler ile hikâyeler, gelenek-görenek ve günlük hayatları hakkında fikir edinmemizi de sağlamıştır.

Amaç

Stratonikeia'da MÖ 2. yy'ın 2. yarısından, MS 3. yy'ın sonuna kadarki sürece yayılan toplam 70 adet mezar steli ve parçası ele geçmiştir. Bir kısmı heykeltıraşlık eserleri ile birlikte yayınlanmış olan bu stellerle ilgili daha önce toplu bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple Stratonikeia kökenli olan veya farklı müzelere dağılmış olan mezar stelleri tespit edilerek bunların ikonografik, tipolojik ve kronolojik bir incelemeye tabi tutulması amaçlanmıştır. Bu çalışma ile kentin benimsediği stel tipleri, hangi heykeltıraşlık atölyelerinden etkilendiği ya da yerel bir atölyenin var olup olmadığı gibi sorulara yanıt bulunması hedeflenmektedir. Ayrıca Stratonikeia kökenli mezar stellerinin toplu bir şekilde bilim dünyasına tanıtılması ve ait oldukları dönemdeki ekonomik, siyasi ve sosyal yaşam konularında tespitler yapılarak bölge arkeolojisine bilimsel katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Kapsam

Stratonikeia antik kentinde 1977 yılında başlayan ve günümüze kadar aralıklarla devam eden kazı çalışmalarında birçok mezar steli bulunmuştur. Bunlardan iyi durumda olanlar Muğla, Bodrum, Milas ve İzmir gibi çeşitli müzelere dağılmış, tahrip olanlar ve küçük parçalar ise Stratonikeia Müze Deposu'nda koruma altına alınmıştır. Bu çalışmada, kentte günümüze kadar yapılan kazılar ile yüzey araştırmalarında bulunan ve müzelere satın alma yoluyla gelen ya da kaçak kazılardan kurtarılan, farklı dönemlere ait 70 adet mezar steli incelenmiştir.

Yöntem

Tez çalışması başlıca iki aşamadan oluşmaktadır. Ağırlıklı olarak malzemelerin durumunu belirlemeye dayanan ilk aşamada Muğla, Milas, İzmir ve Bodrum Müzeleri'nde bulunan Stratonikeia kökenli olan ve daha önceki yayınlardan buraya ait olduğu bilinen eserler tespit edilmiştir. Bunun dışında kent içerisinde Stratonikeia Müze Deposu'nda muhafaza edilen ancak haklarında daha önceki kazı sezonlarına ait herhangi bir kayıt bulunamayan kabartmalı mezar stelleri de belirlenmiştir. Tüm bu örneklerden oluşturulan kataloglar için öncelikle eserlerin buldukları yerde fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmış, malzeme bilgileri kaydedilerek, durumları saptanmış ve tanımları yapılmıştır. Daha sonra stel tipleri açısından incelenmiş ve toplam 5 grup tespit edilmiştir. Katalog numaraları stel tiplerine göre yapılmış ve grid sistemi uygulanmıştır. Örneğin Tip 1 içerisine Üçgen Alınlıklı mezar stelleri dahil edilmiş ve bunlar kronolojik bir sıra ile dizilmiştir. Kırık ya da parça şeklinde olmaları nedeniyle formu kesin olarak belirlenemeyenler, Tip 6 adı altında figürler dikkate alınmadan kronolojik olarak sıralanmışlardır. Bu tiplerin kolayca bulunabilmesi açısından bir tablo oluşturulmuş ancak kronolojik olarak ayrılmasından dolayı kendi içlerinde bölündüğü alt tipler belirtilememiştir. Bu sebeple "Tip 1a, Tip 1b, Tip 1c" gibi başlıklar belirlenmiş ve bunlar metin içine katalog numaralı fotoğraflar şeklinde yerleştirilmiştir. Her başlığın altına o tipi ilgilendiren fotoğraflar konulmuştur. Aynı yöntem figür tiplerine de uygulanmıştır.

Figür tipleri, Erkek, Kadın, Çocuk ve Hizmetçi Figürleri olarak 4 ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar kendi içlerinde de gruplara ayrılmıştır. Erkek figürleri içerisinde Ayakta Duran Erkek Figürleri ve Gladyatörler 2 ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. Tümü ayakta durur şekilde betimlenen gladyatörlerin ayrı bir başlık altında incelenmesinin sebebi ikonografik açıdan apayrı bir grup oluşturmasıdır. Büst şeklindeki erkek figürleri, hem ikonografi hem de yazıtlardan elde edilen bilgilerden yola çıkılarak yaşları belirlenen kişilere göre gruplandırılmışlardır.

Stel yazıtlarının tümü, figür tiplerinin hemen ardından bir bölüm açılarak değerlendirilmiştir. Daha sonra isimlerin anlamları ve hangi dile mensup olduklarının bilgileri tablolarla ve metin içinde gösterilmiştir. Birçok yönden incelenen mezar stellerinin tarihi, ikonografisi, mezar sahibinin ekonomik durumu ve sosyal hayat içerisindeki yeri sonuç bölümünde genel bir değerlendirmeye toplu olarak aktarılmıştır. Katalogun bibliyografya bölümünde yayımlanmamış olan eserler Editio Princeps olarak belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM STRATONIKEIA ANTİK KENTİ VE YAPILARI

1.1 Bulunduğu Yer ve Coğrafi Konumu

Antik Çağ yazarlarından Strabon'a göre Karia Bölgesi'nin iç kısmında yer alan en önemli üç kentten biri olan Stratonikeia'nın kalıntıları¹, Muğla ili, Yatağan ilçesinin 7 km batısında yer alan, Eskihisar Mahallesi'nde bulunmaktadır² (Har. 1; Pl. 1).

Kent Akdağ (1209 m) ve Kurukümes (1373 m) dağlarının uzantısı olan tepelerin kesiştiği noktada yer alan Kadıkulesi Tepesi'nin kuzey yamaçlarında kurulmuştur. Burası güneyden Karakaya, Gökçealan, Kayraklı, batıdan Çakmaklı, Kurukümes, Aldağ tepeleri ile çevrili olup, doğuda Çine Çayı'nın kaynağı olan Yatağan ve Arap derelerinin geçtiği ova yer alır. Kentin güney doğusuna sınır oluşturan ve bugün kentin suyunu sağlayan Işık Deresi, oldukça derin bir vadi içinden akar³.

Kadıkulesi Tepesi tatlı bir meyille alçalarak kuzeyde düz bir alan oluşturmaktadır. Sur duvarlarının çevirdiği bu yamaç ve düzlükte, Arkaik Dönem ile sonrasına ait kalıntılar yer alır. Tepenin güneydoğusu ise sarp ve kayalık olup, Işık Deresi Vadisi ile sınırlanır. Mahalli olarak "Karşıyaka" ismi ile anılan bu alan sık çam ağaçları ile kaplıdır. Sarp topoğrafik yapısı nedeniyle savunmaya elverişli olan bu arazi, düzlükteki duvarlardan farklı malzeme, teknik ve planlama ile inşa edilmiş surlarla çevrilidir. Her iki sur duvarı tiyatro yapısının hemen arka hizasında birleşerek, yaklaşık 3600 m uzunluğundaki şehir suru halkasını tamamlar⁴.

1.2 Tarihsel Süreci

Stratonikeia ve çevresindeki yerleşimlerin tarihi, Kalkolitik Döneme kadar inmesine rağmen, kentteki en erken buluntular MÖ 2. binin 2. yarısına tarihlenmektedir⁵. Menippos'un aktarımına göre kentin MÖ 2. binin ortalarına kadar eskiye giden bir tarihi sürecinin olduğu ve buradaki yerleşimin o dönemde bilindiği anlaşılmaktadır. Bu da Geç Tunç Çağı'na ait yaşam izlerinin varlığını destekleyen önemli kayıtlardan birisidir. Bu sebeple kent içinde ele geçen arkeolojik buluntular MÖ 2. binin ortaları ve sonrası için birbirini destekler niteliktedir. Stratonikeia'nın

¹ Strabon, XIV, II, 25.

² Söğüt 2010, 263; Söğüt 2011, 194; Söğüt 2012a, 395; Söğüt 2013a, 45; Söğüt 2013b, 605; Söğüt 2014, 448.

³ Tırpan 1998, 1.

⁴ Tırpan 1998, 1.

⁵ Söğüt-Taşkiran 2014, 190.

bulunduğu alan ya da çok yakınındaki yerleşimin adı MÖ 2. binde büyük bir ihtimalle Atriya olarak bilinmekteydi⁶. Daha sonra burası bölge halkı için hem siyasi hem de dini önemini korumaya devam etmiş ve çevresindeki küçük yerleşimlerde yaşayanların toplandığı bir merkez konumuna dönüşmüş olmalıdır. Kentte en önemli imarlardan birisinin MÖ 8. ve 7. yy'larda olduğu anlaşılmaktadır⁷.

Klasik Çağ'da Khrysaoris adını alan yerleşim daha sonra Idrias olmuştur⁸. Kariyalıların kurduğu birlik olan "Karia Khrysaoric" federasyonun toplantı yeri Zeus Khrysaoreus kutsal mahallini Pausanias Stratonikeia topraklarının eski adı olarak bildirmektedir⁹. Khrysaoric Birliğe dâhil olanlar hatta bütün Karia, bazen "Khrysaoris" olarak adlandırılırdı¹⁰. Herodotos, Karlar'ın önceleri Leleg adı altında Ege Adaları'nda oturduklarını daha sonra bölgeye göç ettiklerini aktarmıştır¹¹. Kent MÖ 276 yıllarında Ptolemaiosların elinde idi, Seleukoslar en geç MÖ 268 yılında bölgedeki kontrolü ele geçirdikleri zaman, birçok Karia kentinin üyesi olduğu "Kariyalılar Khrysaoric Birliği'nin merkezi olan Idrias kenti, aynı zamanda Zeus Khrysaoreus Kutsal Alanı'nın bulunduğu yerdi¹². Seleukoslar bu birliği ve kutsal alanı kontrol etmek için Idrias kentinin adını Stratonikeia olarak değiştirip yönetimi ele aldılar. Böylece Karia'daki en önemli dini ve siyasi birliği kontrol altına alan Stratonikeia kenti, ilerleyen zaman içinde bölgenin idari ve dini merkezi oldu¹³.

Antik yazarlardan Plutarch'ın anlatımına göre¹⁴; Baba Kral, genç karısı Stratonike ile oğlu Antiokhos arasında geçen gizli aşkı öğrenince karısından ayrılır ve her ikisini de ülkenin kuzeyine gönderir. Seleukos'un MÖ 281 yılında Manisa civarındaki Kurupedion'da Lysimakhos'la yaptığı savaşı kazanması üzerine Batı Anadolu'nun kontrolü Seleukosluların eline geçmiş, aynı yıl kral I. Seleukos ölmüş ve

⁶ Söğüt 2013b, 614.

⁷ Söğüt 2013b, 615.

⁸ Herodotos V, 118; Strabon XIV, II, 25; Pausanias V, 21, 10; Stephanus Byzantinus 696; Klasik Dönem içinde Idrias olarak bilinen kent özellikle Maussollos Dönemi'nde ciddi bir imar geçirmiş ve aşağı kent dahil olmak üzere geniş bir alan yaklaşık 3600 m uzunluğunda sağlam bir savunma sistemine kavuşmuştur (Söğüt 2013b, 615).

⁹ Pausanias V, 21, 10.

¹⁰ Pausanias V, 21, 10.

¹¹ Herodotos V, 118.

¹² Son yıllarda yapılan araştırmalara göre Khrysaoris ismini Klasik Çağ'da ve MÖ 430'dan önce, Stratonikeia ismini ise MÖ 276-268 yılları arasında aldığına göre, bu kentin ve bölgenin isim değiştirerek Hekatesia adını aldığı dönem, Klasik Çağ'ın MÖ 430'dan sonraki bölümü ile Hellenistik Çağ'ın MÖ 276'dan önceki kısmı olmalıdır. Bu zaman aralığı, bölgede Hekate inancının da ortaya çıktığı zaman dilimidir (Aydaş 2012a, 61).

¹³ Tırpan 1998, 2; Zeus Khrysaoreus Tapınağı'nın duvarlarına ait yazıtlar Stratonikeia antik kenti içinde bulunduğu için bu kutsal alan kentin içinde ya da çok yakınında olmalıdır. Yazıtlar için bkz. Şahin 2010, 5.

¹⁴ Plutarchos IX, 38.

ülkenin idaresi oğlu I. Antiokhos'a kalmıştır. Böylece Antiokhos zamanında, burada bulunan yerleşme yerinin adı değiştirilerek Stratonikeia adını almıştır¹⁵.

Son araştırmalara göre kentin ismi 6 kez değiştirilmiştir. Yunanca olan Khrysaoris ismi Herodotos'tan önce, Karca olan Idrias ise Herodotos hayattayken MÖ 484-430 yılları arasında kullanılmış olmalıdır. Hekatesia ve Stratonikeia ismi Yunancadır; Hekatesia Herodotos'tan sonra aşağı yukarı MÖ 430-268 yılları arasında, Stratonikeia ise MÖ 268-250 yılları arasından MS 117'ye kadar kullanılmıştır. Hadrianopolis adı MS 117-161 yılları arasında Hadrianus ve Antoninus Pius dönemlerinde geçmektedir. MS 161'den sonra ise tekrar Stratonikeia ismini kullanmaya başlamıştır¹⁶.

Şehrin politik nedenlerden dolayı yerli bir kült merkezinin hemen yanına kurulduğu ve bağ satışına ait bir kitabeden de MÖ 283-276 yılları arasında kurulmuş olabileceği ileri sürülmektedir¹⁷. Ancak burada hep yerleşim olduğu ve zaten daha çok yerli halk yaşadığı için sadece adı değişmiş de olabilir. Büyük gymnasion yapısından dolayı da askeri eğitim merkezi olduğu söylenebilir¹⁸. Seleukos halkının yer almadığı bu nüfus yapısından dolayı (yalnızca askerler ikamet etmektedir), kent MÖ 240 yıllarında Rodoslulara armağan edilmiştir¹⁹.

Stratonikeia, MÖ 205 yılında Makedonya Kralı V. Philip'in istilasına uğramış, daha sonra fidyeye karşılığı bağımsızlığına kavuşmuştur²⁰. MÖ 197'de Rodosluların eline geçmiş olduğu, Rodos elçisinin Roma Senatosu'nda yaptığı konuşmadan anlaşılmaktadır. Rodos elçisi Stratonikeia'yı kendilerine Antiokhos ve Seleukos'un verdiğini söyler. Lakin MÖ 189 yılına ait bir kitabede, Rodos ve Stratonikeia arasında hudut ihtilafı olduğu ve Bargilya'nın bu ihtilafa hakemlik yaptığı göz önünde bulundurulursa, Rodos hâkimiyetinin uzun sürmediği ortaya çıkmaktadır²¹.

¹⁵ Ruge 1931, 322-325; Magie 1950; Kaletsch 2001, 1046-1047.

¹⁶ Aydaş 2015, 71-78.

¹⁷ Tırpan 1990, 217.

¹⁸ İlk Stratonikeia bir askeri yerleşimdir. Hekatesia Kenti ve devlet toprakları MÖ 277/276'dan 268'e kadar Ptolemaiosların idaresinde olduğu için, Seleukosların Stratonikeia Tugayı Hekatesia kenti içindeki yapıları kullanamazdı. Bölgedeki yerini ve yüzölçümünü bilmediğimiz Stratonikeia Tugayı'nın lojistik yönetimini kurması, kendi karargâhını, mühimmat deposunu, yemekhanesini revirini, yatakhanelerini, hamamını inşa etmesi gerekirdi. Stratonikeia Tugayı ile Seleukoslar MÖ 268'de egemenliği Ptolemaioslardan bir süreliğine aldılar. Stratonikeia kenti, bir görüşe bakılırsa MÖ 268'lerde, başka bir görüşe bakılırsa MÖ 260'larda ya da 250'lerde kurulmuştur. Bu durumda Makedon Tugayı Stratonikeia'nın kuruluşu MÖ 277/276'dan öncedir. Geniş bilgi için bkz. Aydaş 2015, 76.

¹⁹ Polybios XXX 31; Tırpan 1998, 3.

²⁰ Tırpan 1990, 217.

²¹ Tırpan 1990, 217.

MÖ 188’de Apameia Barışı ile Karia Bölgesi’ndeki Rhodos hâkimiyeti Roma baskısı ile onaylanmıştır. Bu tarihlerde Stratonikeia Bouleuterionu üyeleri, bu yöredeki küçük bağımsız Karia kentlerinin aralarında kurdukları federasyonların temsilcilerinden oluşmakta idi. MÖ 167’den sonra Stratonikeia bağımsızlığına kavuşunca, bu federasyon yapı değiştirmiştir. Federasyon filelere (phylai) ayrılmış ve meclislere file temsilcisi olarak katılmışlardır. Bu da Stratonikeia kentinin bölge idaresinde daha yetkili bir konuma geldiğini işaret eder²².

Stratonikeia MÖ 88 yılında Anadolu’yu Romalılardan temizleme savaşları veren Pontus Kralı Mithridates’e karşı koymuş, fakat ele geçirilmiştir. MÖ 81’de Mithridates’in Romalılara yenilmesi üzerine, Romalılar tarafından mükâfatlandırılarak, 50 km kuzeydoğusundaki Hydios şehri kente verilmiştir²³. Ayrıca bu dönemde Stratonikeia kenti devlet sınırlarını MÖ 81 tarihli *senatus consultum*’un kendisine tanıdığı haklarla, Keramos ve Halikarnassos Bölgeleri’ni içine alacak kadar genişletmiştir. Rodos Devleti’ne ait *Heksopolis* bölgesinin bir kısmı Stratonikeia’nın toprağı olmuştur²⁴.

MÖ 40 yılında Labienus önderliğindeki Parthların saldırısına uğrayan Stratonikeia, gücü sayesinde bu saldırıya karşı koymayı başarmıştır²⁵. Ancak kente yapılan saldırı başarıya ulaşmayınca, Labienus bozgunun öcünü almak için kentin kutsal alanı Lagina’daki Hekate Tapınağı’nı yağmalanmıştır. Aynı amaçla kentin diğer kutsal alanı Panamara’ya saldırı düzenlenmiş ancak başarıya ulaşmamıştır²⁶. Roma İmparatorluk Dönemi’nde eyaletin conventusları (yargı bölgesi) konumundaki sekiz büyük kentten birisi de Stratonikeia’dır²⁷. Mevcut kalıntılara göre Stratonikeia Roma

²² Tırpan 1990, 217. Pergamon Krallığı’na isyan eden III. Attalos’un gayrimeşru oğlu Aristonikos’un Stratonikeia’ya sığındığı düşünülmektedir. Ancak Aristonikos’un sığındığı şehrin Karia’daki mi yoksa Lydia’daki Stratonikeia mı olduğu tartışılmaktadır. H. Malay bu konuda Aristonikos asıl gücünü Lydia’dan aldığı için bu şehrin Lydia’daki Stratonikeia olması ihtimali güçlüdür demektedir. Bkz. Malay 1987, 13-48. Bu görüşle paralel başka kaynaklar için bkz. Tozan 2011, 158-178.

²³ Tırpan 1990, 217; Tırpan 1998, 3. Ayrıca M. Ç. Şahin tarafından yayınlanan (Şahin 1982, No: 505) ve M. Aydaş tarafından Türkçeye çevrilen metin; “*Kentin eski haklarını, yasalarını ve geleneklerini kullanmaya devam etmesine; Kral Mithridates’e karşı ilan ettiği bu savaş nedeniyle aldığı bütün kararların savaştan sonra da geçerli olmasına*”, “*Pedason’a, Themessos’a, Keramos’a ve Imperator Lucius Cornelius Sulla’nın himayesine giren, ama küçük hesapları yüzünden Roma Cumhuriyeti’nin desteğinden yoksun bırakılan kentlerin gelirlerine, limanlarına, köyelerine, arazilerine ve yurttaşlarına Stratonikeia’nın sahip olmasına*”, “*çok uzak mesafeden saygı gören en ünlü ve en büyük tanrıça Hekate’nin Tapınağı’nın ve Kutsal Alanı’nın dokunulmaz olmasına*” karar verdi, demektedir (Aydaş 2012a, 51).

²⁴ Aydaş 2012a, 51.

²⁵ Tırpan 1990, 217; Bean 2000, 81.

²⁶ Bean 2000, 81.

²⁷ Özataşkın 2013, 48.

Dönemi'nde Asia eyaletinin kuzeyi ve güneyini birleştiren ana yol güzergâhı üzerindeki bağımsız ve zengin bir kenttir²⁸.

MS 235'te Severus Alexander'ın (MS 208-235) ölümü ile imparatorluk topraklarında siyasi kriz, savaşlar ve veba salgını yüzünden geniş çapta bir kargaşa yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemdeki siyasi kriz ortamında Batı Anadolu'ya sürekli düzenlenen saldırılar bölgeyi derinden etkilemiştir. MS 260'lı yıllarda Stratonikeia'da saldırıya uğrar ve yine aynı yıllardaki veba salgını ile MS 3. yy'ın ikinci yarısındaki bir deprem bölgeyi derinden etkilemiştir²⁹. Diocletianus'un başa geçtiği ve ardından tetraşi düzeninin uygulanmaya başlandığı dönem bir istikrar dönemi olsa da enflasyonu kontrol altına alma çabası sonuç vermemiştir. "Tavan Fiyatlar Fermanı'na" ilişkin yazıtların tamamına yakını bugün hala Stratonikeia'daki Bouleuterionun duvarlarında görülebilmektedir³⁰.

MS 5. yy'a ait Hierokles'in Synecdemus'unda yol güzergâhları üzerindeki ana kentlerden biri olarak Stratonikeia'da sayılmıştır. Ayrıca MS 5. yy'da İmparatorluk genelinde görkemli kiliselerin inşa edilmeye başlamasıyla halkın Hıristiyanlaştırılması faaliyetlerinin arttığı bir dönem olmuştur. Bu duruma bağlı olarak kutsal alanlarda bir yerleşim bulunmamasına rağmen eski dini temsil eden tapınakların dönüştürülmesi Karia'da uygulanmıştır. Lagina'da bu dönemde piskoposluk merkezi olmamasına rağmen kutsal alana kilise inşa edilmiştir. Bizans Dönemi'nde Stratonikeia, Aphrodisias'a bağlı merkezlerden biridir. Konsil kayıtlarından kentte görev yapan üç piskoposun isimleri bilinmektedir³¹.

MS 7. yy'da Arap akınlarıyla başlayan süreçte Kibyrrhaiotai Theması sınırları içerisinde kalan Stratonikeia'da Erken Bizans Dönemi yerleşim alanları terk edilmiştir. Bu dönemde Kuzey Cadde üzerindeki bazilika olasılıkla Erken Bizans Dönemi'nin sonunda yıkılmıştır. Geliş yeri belli olmayan ancak kazı ekibince Kuzey Cadde'de toplanmış Orta Bizans Dönemi mimari plastik eserlerine göre kentte Orta Döneme ait bir kilise daha inşa edilmiş olmalıdır. Kent MS 13. yy'a kadar dini bakımdan Stauropolis'e bağlı yirmi altı ya da yirmi yedi suffragandan biri olarak kayıtlarda geçer³².

²⁸ Bean 2000, 83.

²⁹ Kumsar-Aydan 2015, 257.

³⁰ Öztaşkın 2013, 49.

³¹ Öztaşkın 2013, 50-51.

³² Öztaşkın 2013, 52.

Stratonikeia’da antik yapıların yanı sıra 14-15. yy’a tarihlenen Beylikler Dönemi Türk Hamamı bulunmaktadır. Beylikler Dönemi’nde antik kentin bulunduğu alan üzerinde Eskihisar adı verilen bir köy kurulmuştur. Evliya Çelebi, köy yerleşiminin 1354 yılında Menteşeoğlu Ahmed Bey tarafından Cenevizlilerden alındığını bildirir. Ancak köy 1358 yılında Menteşeoğlu İbrahim Bey’in ölümünden sonra başlayan mücadele esnasında Ahmed Bey tarafından kardeşlerinden birinden alınmış olmalıdır. Menteşeoğullarının 1425 yılında yıkılmasından sonra bölge Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir³³.

1.3 Yapılan Araştırmalar

Stratonikeia kentinde bugüne kadar çok sayıda araştırma yapılmıştır. 1709 yılında W. Sherard, Bouleuterion’un duvarındaki Diocletianus’un fiyat listesini kopyalayıp yayınlamıştır³⁴. 1728 yılında aynı yazıtı E. Chishull, “Monumentum Stratonicense” başlığını verdiği Latince bir özetle tekrar ele alınmıştır³⁵. 1743 ve 1755 yıllarında R. Pococke tiyatro, şehir kapısı ve bouleuterion üzerine gözlemlerini yazmıştır³⁶. 1775 yılında R. Chandler, Diocletianus’un fiyat listesini tekrar yayınlamıştır³⁷. Kentteki yapıların o dönemdeki durumlarıyla ilgili daha ayrıntılı bilgiler M. G. F. A. Choiseul-Gouffier’in 1782 yılında³⁸ ve L. Ross’un³⁹ 1850 yılında yazdığı kitaplardan edinilmektedir. 1838 ile 1852 yıllarında C. Fellows kentle ilgili gözlemlerini yazmıştır⁴⁰. 1863 yılında P. Trémaux, Stratonikeia’nın ilk kent planını çizmiştir⁴¹. 1924 yılında H. Oppermann⁴², 1950 yılında D. Magie⁴³, 1954 yılında P. M. Fraser-G. Bean⁴⁴ Karia Bölgesi, Stratonikeia şehri ve kültürleriyle ilgili bilgiler vermiştir. 1976’da M. Ç. Şahin Stratonikeia Bölgesi’nin dini ve siyasi yapısını incelemiştir⁴⁵.

³³ Öztaşkın 2013, 52.

³⁴ Özman 1999, 13, dn. 77.

³⁵ Chishull 1728, 160.

³⁶ Pococke 1745.

³⁷ Chandler 1775.

³⁸ Choiseul-Gouffier 1842, Taf. 78.

³⁹ von Ross 1850.

⁴⁰ Fellows 1852.

⁴¹ Trémaux 1868, Taf. 4.

⁴² Oppermann 1924.

⁴³ Magie 1950.

⁴⁴ Fraser-Bean 1954.

⁴⁵ Şahin 1976.

Ayrıca kent hakkında A. Akarca⁴⁶, M. Ç. Şahin⁴⁷, J. Robert- L. Robert⁴⁸, C. H. Texier⁴⁹, W. R. Paton-J. L. Myres⁵⁰, J. M. Cook⁵¹, W. M. Ramsay⁵², B. W. Head⁵³, A. Laumonier⁵⁴, R. Naumann⁵⁵, gibi araştırmacıların yayınları bulunmaktadır.

Kazının başladığı 1977 yılından 1999'a kadar Y. Boysal ve ekibi burada çalışmış sonuçlarını raporlar halinde yayımlamıştır⁵⁶. Ayrıca kentin birçok malzemesi ve yapısı hakkında çalışmalar yapılmış, heykeltıraşlık eserleri⁵⁷, mimarisi ve planı⁵⁸, nekropolü⁵⁹ ile yazıtları⁶⁰ ele alınmıştır. 2003-2006 yılındaki kazılar M. Ç. Şahin tarafından yönetilmiştir⁶¹. Kentte yapılan kazılar 2008 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Pamukkale Üniversitesi adına B. Söğüt tarafından yürütülmektedir⁶². Bu tarihten itibaren ise kentin nekropolü⁶³, seramikleri⁶⁴, mimarisi⁶⁵, florası⁶⁶ ve faunası⁶⁷ ilgili tezler tamamlanmış ve devam eden yüksek lisans ve doktora tezleri bulunmaktadır.

⁴⁶ Akarca 1998.

⁴⁷ Şahin 1975, 177-195; Şahin 1976; Şahin 1980a, 157-158; Şahin 1980b, 214; Şahin 1981; Şahin 1982; Şahin 2002, 1-21; Şahin 1990; Şahin 2010.

⁴⁸ Robert-Robert 1958.

⁴⁹ Texier 1862.

⁵⁰ Paton-Myres 1896, 188-271.

⁵¹ Bean-Cook 1957, 58-147.

⁵² Ramsay 1890.

⁵³ Head 1897. Ayrıca bkz. Meadows 2002, 79-134.

⁵⁴ Laumonier 1934, 291-308; Laumonier 1937, 236-298; Laumonier 1938, 167-179; Laumonier 1958, 196.

⁵⁵ Naumann 1973, 77-79; Naumann-Naumann 1973.

⁵⁶ Boysal 1980, 127-131; Boysal 1981, 69-72; Boysal 1982, 193-197; Tırpan 1983, 209-214; Boysal 1985, 519-522; Boysal 1987a, 237-238; Boysal 1987b; Varinlioğlu 1991, 219-224; Boysal 1993, 117-121; Varinlioğlu 1994, 199-204; Boysal 1994, 315-317; Boysal 1995, 121-123; Boysal 1998, 153-160; Boysal-Kadioğlu 1999, 215-228; Tırpan-Söğüt 2000, 153-162.

⁵⁷ Ogan 1933; İnan-Rosenbaum 1966; Pfuhl-Möbius 1977, Özgan-Stutzinger 1985, 237-274; Özgan 1987, 265-276; Özgan 1988, 345-362; Özgan 1997a, 155-180; Özgan 1997b, 114-121; Özgan 1999; Özgan 2013; Eule 2001, Taf. III, Abb. 18; Koch 2001; Aydaş 2006, 105-110; Jones 2007, 45-48; Staab 2007, 35-46; Staab 2009, 35-42; Aydaş 2012c, 114-118; Koçak 2013.

⁵⁸ Naumann 1973, 77-79; Naumann-Naumann, 1973; İdil 1979, 477-486; Aşkın 1987; Boysal 1990, 501-502; Tırpan 1990, 217; Mert 2001; Mert 2002, 187-203; Mert 2005, 241-254; Mert 2008, 98, Abb. 12; Söğüt 2013b, 605-623.

⁵⁹ Tamsü-Polat 2013a, 25-40; Civelek 2006, 47-64; Tozkoparan 1998.

⁶⁰ Şahin 1975, 177-195; Şahin 1976; Şahin 1980a, 157-158; Şahin, 1980b, 214; Şahin 1981; Şahin 1982; Varinlioğlu 1988, 79-128; Şahin 1990; Şahin 2010; Şahin 2002, 1-21. Ayrıca yayımlanmış yazıtlar için bkz. Cousin-Deschamps 1887, 373-391; Cousin-Deschamps 1888a, 82-104; Cousin-Deschamps 1888b, 249-273; Cousin-Deschamps 1888c, 479-490; Cousin-Deschamps 1891, 169-209; Cousin 1904a, 20-53; Cousin 1904b, 238-262; Bremen 2000, 389-401; Bremen 2004, 207-244; Aydaş 2009, 113-130; Aydaş 2010a; Aydaş 2010b, 276-278 (Söğüt 2010, 263-286 içinde); Aydaş 2011, 202-203 (Söğüt 2011, 193-211 içinde); Aydaş 2012b, 410-411 (Söğüt 2012a, 395-419 içinde).

⁶¹ Aydaş 2007, 9.

⁶² Söğüt 2010, 263-286; Söğüt 2011, 194-211; Söğüt 2012a, 395-420; Söğüt 2013a, 45-58; Söğüt 2013b, 605-623.

⁶³ Tamsü-Polat 2013b.

⁶⁴ Öztaşkın 2013; Güleç 2011.

⁶⁵ Taşkiran 2011.

⁶⁶ Sarpkaya 2012.

1.4 Plan ve Yapılar

Stratonikeia'nın, kazılan yapılar ve tespit edilen cadde sokak sistemine göre ızgara planlı olduğu düşünülmektedir. Hellenistik gelenekte oluşturulan kent ilk kuruluşundan günümüze kadar yerleşim görmüş olup birçok döneme ait yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Bilinen yapılar; sur duvarları, anıtsal çeşme ile birlikte şehir kapısı ve devamında sütunlu cadde, gymnasium, bouleuterion, hamam, tiyatro, tapınak, su yapısı ve kiliselerdir. Ayrıca Beylikler Dönemi'nden bir hamam ile 19. ve 20. yy'a ait cami, kahve, evler, sokak dokusu ile birlikte dükkânlar bulunmaktadır. Böylelikle uzun bir tarihi sürece ait yapıları ayakta görmek mümkündür⁶⁸. Kentin içinde ve çevresinde kutsal alanların varlığı bilinmektedir. Bunlardan en meşhur olanları Lagina Hekate ve Panamara Zeus kutsal alanlarıdır⁶⁹.

1.4.1 Şehir Surları

Stratonikeia Şehir Surları, Yukarı Şehir Surları ve Aşağı Şehir Surları olarak iki ana bölümde incelenmiştir. Yukarı Şehir Surları; Kadikulesi sırtlarını takiben, tepenin kuzey yamacını "Karşıyaka Mevkii" çevrelemektedir⁷⁰. Kentin Klasik Dönem öncesi erken yerleşime ait önemli kalıntı gruplarından birini Kadikulesi Tepesi'nde görülen sur ve teras duvarları oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu duvarlara Yeldeğirmen Tepe üzerinde de rastlanmaktadır. Düzensiz kenarlı, kabarık yüzeyli, kaba yonulu dörtgen taşlardan örülen, derz boşluklarının yer yer küçük taşlarla doldurulduğu duvar örgüleri, Karia Bölgesi içinde genellikle Leleg Tipi duvarlar olarak değerlendirilmektedir. Bunlar genel bir ifadeyle Arkaik Dönem boyunca görülen yaygın bir duvar tipini de oluşturmaktadır. Stratonikeia ve Yukarı kentteki bu özellikleri barındıran erken duvarlar MÖ 7-6. yy'da inşa edilmiş olmalıdır⁷¹.

Aşağı kent duvarları, Kadikulesi tepesindeki duvarlardan hem teknik hem de malzeme olarak ayrılmaktadır. Bu duvarların yapıldığı dönemde Yukarı Kent denilen Kadikulesi Tepesi üzerinde bulunan duvarlarda kapsamlı bir tamirat, aşağı kentte ise komple yeni bir sur duvarı inşası gerçekleştirilmiş olmalıdır⁷². Yeni dönemde kullanılan malzeme tamamen mermer olup, duvarlar genellikle düz kenarlı, kabarık yüzeyli, kaba yonulu dörtgen ve yamuk taşlardan örülen çift sıra taş örgülü inşa edilmişlerdir. Bu sur

⁶⁷ Karaca 2011.

⁶⁸ Söğüt 2010, 266.

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Söğüt 2013b, 606, 608.

⁷⁰ Tırpan 1990, 219.

⁷¹ Söğüt 2013b, 610-611.

⁷² Söğüt 2013b, 609-610.

duvarı ve kuleler, kentteki en sağlam savunma sistemini oluşturmakta ve MÖ 4. yy'a tarihlenmektedir⁷³.

1.4.2 Gymnasion

Hellenistik Dönem'de inşa edilip Roma Dönemi'nde ilaveler yapılan gymnasion, bugünkü köyün merkezinde kalmakta, üzerinde köy camisi ile kahvesi gibi yapılar ve asırlık çınar ağaçları bulunmaktadır⁷⁴. Yapı 105x267 m ölçülerinde⁷⁵ olup, kazısı yapılan kuzey kenar, ortada yarım daire planlı exedra ve bunun her iki yanında ikişer adet dikdörtgen planlı alanlar olmak üzere toplam 5 mekândır. Bu yön haricinde, Gymnasion'un doğu ve güney dış duvarına ait taş sırası görülmektedir. Mevcut duruma göre doğu kenar tam açığa çıkarılmamış olmakla birlikte, kuzey kenardaki mekânların simetrik olduğu düşünülmektedir⁷⁶. Gymnasion mimari bezemelerine göre MÖ 2. yy'ın 2. çeyreğinde yapılmış olmalıdır⁷⁷.

Gymnasion yapısı ile yeni yapılan tespitlerden biri de doğu duvarındadır. Bu duvarın büyük bir kısmının taş sırası açığa çıkarılmıştır. Ayrıca daha önce bilinmeyen, Gymnasion doğu duvarında Korinth düzeninde bir cadde başlangıcı bulunmuş ve bunun gymnasion ile bağlantısını gösteren kapı belirlenmiştir. Bunlar Köy Meydanı'nın doğu bitimindeki yol ayrımında yapılan kazıda ortaya çıkmıştır. Burada kentin merkezinde, doğu-batı yönündeki caddeden Gymnasion'a *tetrastylus prostylos* plan tipinde bir kapıyla giriş-çıkışın yapıldığı belirlenmiştir⁷⁸.

1.4.3 Kuzey Şehir Kapısı ve Sütunlu Cadde

Stratonikeia'da bulunan en önemli kalıntılardan biri de kentin Kuzey Kapısı'dır. Kapı, Kuzey Sur Duvarı üzerinde, Lagina'dan gelen kutsal yolun nekropol içinden geçerek kente ulaştığı yerdedir. Bu nedenle buranın giriş ve tören kapısı olarak büyük bir önemi bulunmaktadır. Kapı 42,5 m genişliğinde ve 14,20 m yüksekliğinde, iki yanında anıtsal kemerli girişler ve arasında yarım yuvarlak cephesi heykellerle

⁷³ Söğüt 2013b, 609-610.

⁷⁴ Boysal 1982, 194-195.

⁷⁵ İ. H. Mert Gymnasion ile ilgili çalışmasında yapının 105x180 m ölçülerinde olduğunu söylemiştir (Mert 2001, 6) Fakat son yıllarda yapılan kazı çalışmalarında yapının 267 m uzunluğunda olduğu tespit edilmiştir (Söğüt 2013a, 49).

⁷⁶ Söğüt 2013a, 49.

⁷⁷ Mert 2001, 12.

⁷⁸ Söğüt 2013a, 50.

süslenmiş Nympheum⁷⁹ vardır⁸⁰. Yapının MS 139 depreminden sonra yapıldığı düşünülmektedir⁸¹. Kuzey Şehir Kapısı mermer döşeli geniş bir meydana açılır. Kapıların güneyinde yer alan bu meydanda doğu ve batı girişler hizasında olmak üzere dörderden toplam sekiz anıtsal sütun bulunmaktadır. Batı girişin güneybatısındaki sütun, kaide, gövde ve başlığı ile *in situ* olarak ayakta⁸². Bu girişlerin hemen önünde yer alan anıtsal sütunların güney karşılarında 4 anıtsal sütun daha yer almaktadır. Bu sütunlar meydanın güney sınırlarını oluşturmakta ve sonrasında da Kuzey Cadde başlamaktadır⁸³.

Kuzey Sütunlu Cadde MS 139 yılı depreminden sonraki imar faaliyetleri içerisinde Kuzey Şehir Kapısı ile birlikte yeniden düzenlenmiş olmalıdır. Cadde 8,90 m genişliğinde olup, zemininden iki basamak ile portiko stylobatına ulaşılmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Korinth düzenli yapılan cadde bir depremle yıkılmış ve MS 5. yy'da yeniden ayağa kaldırılmıştır. Bu düzenlemede ise caddenin her iki kenarındaki peristasisler, farklı tipte sütun kaideleri ile Dorik sütun tamburları ve üst yapı elemanlarından yapılmıştır⁸⁴.

1.4.4 Bouleuterion

Bouleuterion 30,90x25,80 m ölçülerinde dikdörtgen bir yapıdır. Binanın esas girişi doğudan olup, kuzey ve güneyde anta duvarları bulunmakta, ön kısım ile iç kısmı bir duvar ayırmaktadır. Yapının ortasında oturma alanının yarım daire şeklindeki orkestra kısmı yer almaktadır⁸⁵. Kuzey duvarının dış kısmında Latince, iç kısmında Grekçe olmak üzere; iki dilde yazıtlar vardır. Buradaki Latince yazıtlar Diocletian Dönemi'nde Stratonikeia'da satılan mallar ve verilen hizmetler ile onların fiyatlarıdır.

⁷⁹ Burada yapılan çalışmalarda MS 5. yy'a tarihlenen portreler bulunmuştur. Çeşmenin Antoninler Dönemi'ne tarihlenen ilk evresiyle ilgili olmayan bu portrelerin su sistemiyle ilgili değişiklikleri finanse eden aileye ait olabileceği düşünülmektedir. Bkz. Özgün-Stutzinger 1985, 237-274; Özgün 1987, 265-276; Özgün 1999, 134-136, Taf. 46a-d, 47a-d. Yazıtlardan da bu portrelerin Apollinarios ve eşine ait olduğu düşünülmektedir (Şahin 2010, 65-66). Bu alandaki yeni düzenlemeler ve imar faaliyetleri mozaik döşeme ile birlikte havuzun su sistemindeki değişikliklerin yapıldığı dönemde gerçekleştirilmiş olmalıdır (Söğüt 2010, 269).

⁸⁰ Aşkın 1987; Mert 2005, 241-254.

⁸¹ Söğüt 2010, 266.

⁸² İdil 1979, 477-486.

⁸³ Söğüt 2010, 270.

⁸⁴ Söğüt 2010, 270-271; Söğüt 2013a, 47.

⁸⁵ Boysal 1982, 194-195.

Grekçe yazıtlar arasında ise Stratonikeia'lı Menippos'un yaptığı takvim önemli bir tarihi belge olarak yerinde görülebilmektedir⁸⁶.

1.4.5 Tiyatro

Tiyatro Greko-Romen tipinde, çift diazomalı inşa edilmiştir. Yaklaşık 15.000 kişilik tiyatronun cavea kısmı kuzeye bakmaktadır. Yapı Kurukümes'in kuzey eteklerine yerleştirilmiştir. Buradan sonra kent yerleşim topoğrafyası güneye doğru yükselmektedir. Batı yöndeki analemma duvarında Klasik Döneme kadar giden duvarların olması, tiyatronun oldukça eski olduğunu göstermektedir. Özellikle Augustus Dönemi ve sonrasında yapıda büyük değişiklik ve eklemeler olmuştur⁸⁷. Yeni yapılan araştırmalarda ise tiyatronun sahne binasının zemin katı, doğu parados ile doğu ve batı teras duvarları kazılarak genel hatları ile yapının planı belirlenmiştir.

Çalışmalarda sahne binasının 5 adet girişinin bulunduğu görülmüştür. Ayrıca Doğu Paradosta sahne binası kısa yan duvarı alt tarafının kabarık yüzeyli üst kısmında ise pseudo sütunların yer aldığı Dorik Düzen'de yapıldığı, bulunan taşıyıcı ve üst yapı elemanlarından anlaşılmıştır. Bu duvarın triglif-metop bloklarının metop kısmında ise maskların işlenmiş olduğu görülmüştür. Kazısı yapılan alanda bugüne kadar ele geçirilen 11 adet kabartmalı triglif-metop bloğunun metop kısımlarında 16 adet mask yer almaktadır. Aynı alanda alınlık bloğu üzerinde Dionysos Kabartması ve duvar köşe bloğunun üzerinde thrysos kabartması olduğu görülmüştür. Tiyatronun Dionysos'a ithaf edildiği düşünülmektedir.

Doğu ve Batı Teras'ta yapılan kazılarda ortaya çıkan eğimli toprak düzenlemesine göre terasların mermer bir kütle gibi görünmemesi için peyzaj düzenlemesi yapılmış olmalıdır. Batı Teras'ta ise diazomaya çıkışı sağlayan merdiven basamaklarına paralel kuzey-güney yönlü 15 basamaklı bir merdiven sırası açığa çıkarılmıştır. Bu basamaklar caveaya çıkmak için kullanılmamış olup, muhtemelen tören amacıyla ya da destek için yapılmışlardır⁸⁸.

⁸⁶ Söğüt 2010, 266-267; Stratonikeia Bouleuterionu kuzey antası iç kısmına Grekçe olarak yazılan ve yazıtına göre Menippos'un yaptığı anlaşılan takvim kentin erken yerleşimi ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Burada bir yılın aylarının adı haricinde, ayların günlerinin birisinin 28, diğerinin 30 ve 31 oldukları anlaşılmaktadır. Daha da önemlisi bu takvimin en altında, şimdi aşınmış olmakla birlikte, daha önceki kayıtlarda geçen ve kesin olan 1505 yılının yazılı olmasıdır. Tamamı bitirilmemiş olmakla birlikte, Erken Augustus Dönemi'nde yapımına başlanıp, Erken İmparatorluk Dönemi'nde devam ettiği düşünülen bu yapıdaki Menippos'un takvim yazıtı Augustus zamanında eklenmiş olmalıdır (Söğüt 2013b, 614-615).

⁸⁷ Söğüt 2010, 267.

⁸⁸ Sezgin 2014, 454-457 (Söğüt 2014, 448-464 içinde).

1.4.6 Augustus-İmparatorlar Tapınağı

İon düzenindeki peripteral Augustus-İmparatorlar Tapınağı, Stratonikeia kentinin hippodomik planlı Hellenistik yerleşim sahası içinde yer alır. Hippodomik plana uygun olarak tiyatro aksında ve kuzey-güney yönde konumlandırılmıştır. Tapınağın tiyatro caveası arkasında ve orkestra aksında yer almasının Anadolu'da başka bir örneği yoktur. Bu nedenle burası aynı zamanda bir tiyatro tapınağı olarak da değerlendirilebilir. Tapınak peripteral planlı olup üç basamaklı bir alt yapı üzerine inşa edilmiştir. Kuzey-güney yönündeki tapınağın stylobat ölçüleri 12,55x18,54 metredir. Mimari elemanların ve bunlar üzerindeki çeşitli motiflerin stil özellikleri Augustus İmparatorlar Tapınağı'nın MS 1. yy'ın ilk çeyreği içinde inşa edilmiş olduğunu göstermektedir⁸⁹.

1.4.7 Batı Cadde

Stratonikeia'da 2008 yılından itibaren yapılan çalışmalarda yeni alanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan biri Batı Cadde'dir. Batı Cadde, Gymnasion doğu duvarındaki propylondan başlayıp Roma Hamamı-1 ve Bouleuterion'un kuzeyinden geçerek doğu yönde devam etmektedir. Propylonda *in situ* bulunan postamentli Attikion tipi kaide oturduğu stylobat ile caddeye girişi sağlayan krepislerin açığa çıkarılması, propylona doğudan girişi sağlayan bir caddenin bulunduğunu göstermiştir. Doğu-batı yönünde devam eden 10 m genişliğindeki caddenin ortasında kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Caddenin taşıyıcı elemanı olan postament kaideler, yivli-yivsiz sütun tamburları, Dor ve Korinth başlıkları ile arşitrav friz ile korniş bloklarından oluşan üst yapı elemanları açığa çıkarılmıştır. Dor Düzeni'ne ait mimari elemanların kullanımının Erken Bizans Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir⁹⁰.

1.4.8 Roma Hamamları

Stratonikeia'da bulunan yazıtlara göre Roma Dönemi'nde birden fazla hamamın olduğu bilinmektedir. Kalıntısı bilinen 2 hamam bulunmaktadır⁹¹. Roma Hamamı-1'de kalıntıları görülen fakat herhangi bir çalışma yapılmayan yapılar arasındaydı. Yeni yapılan çalışmalarda hamamın kullanımı ve planıyla ilgili önemli bilgiler elde edilmiştir. Roma Hamamı-1, çevrede bulunan dörtgen formlu taşlardan opus

⁸⁹ Tırpan 1998, 65-66.

⁹⁰ Daşbacak-Yılmaz 2014, 450-452 (Sögüt 2014, 448-464 içinde).

⁹¹ Daşbacak 2014, 199-200 (Sögüt 2014, 448-464 içinde).

caementicum tarzında inşa edilmiştir. Dış cephelerde düzgün dörtgen taşlar kullanılırken iç duvarlarda ve duvar aralarında moloz taşlar kullanılmıştır. MS II. yy'da yapılan Roma Hamamı-1, yapı bloğu olarak kuzey-güney, odalar ise simetrik ve birbirine paralel olarak doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Sıcak mekânlar yapı bloğunun güneyinde, soğuk mekânlar ise kuzeyinde yer almaktadır. Ayrıca yapı bloğunun kuzeyinde gymnasionla bağlantılı olan palaestra bulunmaktadır⁹².

1.4.9 Kiliseler

Açığa çıkarılan yapılar arasında kiliselerde bulunmaktadır. İlk olarak Kuzey Bazilika, Kuzey Şehir Kapısı'nın doğu girişi güneyine inşa edilmiştir. Erken Bizans Dönemi'nde bazilika konumlandırılırken, mevcut meydan düzenlemesi daraltılmış ve kapının giriş açıklıklarından doğudaki kapatılarak bazilikanın nartheksinin kuzey sınırı oluşturulmuştur. Aynı şekilde kapının doğusunda devam eden sur duvarı da bazilikanın kuzey duvarı olarak kullanılmış olmalıdır. Bazilikanın üzerindeki mekânlar bazilikanın bir sebepten işlev dışı kaldığını ve olasılıkla MS 7. yy'da terkedildiğini göstermektedir⁹³.

Kuzey Şehir Kapısı'nın açıldığı meydanın batısında mekân sırası yer almaktadır. Bu mekânların planlarının belirlenmesi için yapılan kazılarda bunlar ile de ilişkili daha büyük bir yapı tespit edilmiştir. Bu yapıya ait olabilecek güney kenardaki apsis ve batı kenardaki kalın duvarın haricinde orta kısımlarda da duvar kalıntıları belirlenmiştir. Bunlardan en belirgin olan kuzey-güney yönünde yan yana ince uzun şekilli üç mekân ile güneydeki apsidir. Buradaki yapının bazilikal planlı bir kilise olabileceği daha sonra yapıda farklı kullanıma bağlı olarak bazı değişikliklerin yapıldığı yönündedir⁹⁴.

Erikli Kilisesi Stratonikeia'nın kuş uçuşu 650 m batısında olup, bazilikal planlıdır. Yapının batıdaki giriş bölümü ve bu yöndeki mekânların tam planı belirlenebilmektedir. Yapının girişi, batıdaki mekânların güney bölümünden gelmekte ve bazı bölümleri taş döşemeli olmak üzere girişten sonra batıdaki mekânlara ve nartheks bölümüne ulaşmaktadır. Duvar kalıntıları ve mimari detaylardan batı kısımda bazı mekânların iki katlı olduğu düşünülmektedir. Doğu-batı yönünde 3 nefin olduğu kilisenin güney bölümünde, nefe paralel bir mekân daha bulunmaktadır. Kilisenin merkezi nefi mozaik, her iki yan nefler ise tuğla döşemelidir. Kuzey nefin batı

⁹² Daşbacak 2012, 405-406 (Söğüt 2012a, 395-420 içinde).

⁹³ Öztaşkın 2011, 200-201 (Söğüt 2011, 194-211 içinde).

⁹⁴ Söğüt 2013a, 46.

kenarında bir havuz ve buradan doğuya doğru, kuzey nef orta bölümü boyunca devam eden üzeri kapalı kanal tespit edilmiştir. Batı bölümü daha iyi korunmuş olan orta nef mozaikleri geometrik şekillerden oluşmakta ve çok renklidir. Kilisenin doğu bölümü tahribat görmüş, geriye kalan kısmından yapının planı çıkarılabilmektedir. Çalışmalarda ele geçen buluntular ışığında kilise MS 5. yy ile 7. yy'ın ilk çeyreği arasında kullanım görmüş ve yangın sonucunda kullanımına son verilmiştir⁹⁵.

1.4.10 Türk Dönemi Yapıları

Stratonikeia'da köy camisi, çevresindeki farklı mesleklere ait dükkânların olduğu köy meydanı ve buraya bağlanan sokaklar taş döşemesi ile birlikte, iyi bir şekilde korunmuştur. Zengin ve az gelirli kişilere ait 18. ve 20. yy evleri, kent dokusu içinde rahatlıkla anlaşılabilir⁹⁶. Stratonikeia'nın üzerine kurulan Eskihisar Köyü⁹⁷, 1957 yılındaki bir depremde hasar görünce, köy daha kuzeydeki yeni yerleşim alanına taşınmıştır. Daha sonra bu alandaki kömür çalışmaları nedeniyle şimdiki bulunduğu 3. yerine kurulmuştur⁹⁸.

1.5. Nekropol Alanları

Stratonikeia Nekropollerini 1977'den 1999'a kadar aralıklarla çalışılmış alanlardır. Bunlardan en büyüğü olan Nekropol alanı kentin kuzeyinde yer almaktadır. Kuzey Şehir Kapısı önünden kuzeye doğru giden taş döşemeli bir yol açığa çıkarılmıştır. Bu yol seremonilerin yapıldığı, Stratonikeia ve Lagina arasındaki kutsal yolun, Stratonikeia tarafında olan kısmıdır. Yolun her iki tarafında yer alan mezarlar şehre yaklaşık 1,5 km uzaklıktaki Aldağ Mevkii'nde daha da geniş bir sahaya yayılarak şehrin nekropolünü oluşturmaktadır. Bu uzun nekropol alanı mahalli semt adlarına göre, şehir kapısından itibaren, İğdemir, Kabasakız ve Aldağ nekropollerini şeklinde adlandırılmıştır⁹⁹. M. Ç.

⁹⁵ Söğüt 2014, 449.

⁹⁶ Söğüt 2010, 267-268; Bu yapılar arasındaki Osmanlı Dönemi yol döşemeleri ve kenarlarındaki özel taşlar için bkz. Söğüt 2013a, 50-51. Ayrıca bkz. Baş 1991, 365-382; Söğüt 2010, 267-268.

⁹⁷ Daha önce Yatağan'a bağlı bir köy olan yerleşim, 2014 yılında Muğla'nın büyük şehir olmasıyla mahalleye dönüşmüştür.

⁹⁸ Söğüt 2011, 194.

⁹⁹ Nekropolün İğdemir ve Kabasakız Mevkii'ndeki mezarların yönleri kutsal yola göre ayarlanmıştır. Küçük mezarlarda bu durum pek anlaşılacakla birlikte büyük, taş levhalardan yapılmış, mezarlarda genellikle yolun istikametine uyulmuştur. Yol bazı yerlerde dönüş yapmakla beraber, genel olarak kuzey-güney yönündedir (Boysal 1985, 522). Kuzey Şehir Kapısı'ndan itibaren Eski Milas-Yatağan Karayolu'nun olduğu yere kadar İğdemir, buradan o zamanki kömür ocaklarının bulunduğu alana kadar Kabasakız ve devamındaki tepenin eteklerinden itibaren, bulunan mezar alanlarının üzerinde yer aldığı tepeye bağlı olarak Aldağ Nekropolü olarak adlandırılmıştır. Bkz. Boysal 1987b, 53; Baldiran 1990, 1, plan 1.

Şahin'e göre kentin ana nekropolü Stratonikeia'dan Lagina'ya kadar kutsal yolun her iki yanı boyunca devam etmektedir¹⁰⁰. Ancak B. Söğüt'e göre ise kentin çıkışı için bu düşünce doğru olmakla birlikte, yaklaşık 8,5 km uzunluğundaki tüm alanda kentin nekropolünün devam etmesi mümkün değildir. Çünkü bu alanda yapılan çalışmalarda, Kutsal yol kenarında farklı yerleşimlere ait küçük küçük nekropollerin varlığı tespit edilmiştir¹⁰¹.

Nekropol alanında kutsal yolun alt seviyesinde de kazılar yapılmıştır. Hatta bu kazılar kömür dekupajı nedeniyle oldukça alt seviyelere kadar inmiştir. Nekropol alanı Geç Geometrik Dönem'den beri kullanılmasına rağmen, çalışmaların hiçbirinde yolun geçtiği yerin altında mezar ya da gömü ile ilgili herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Böylelikle Geç Geometrik Dönem'den itibaren kutsal yolun aynı yerden geçtiği ve uzun bir süredir bu güzergâhın kullanıldığı anlaşılmıştır¹⁰².

Büyük kısmı açığa çıkarılan ve sayıları yüzü bulan bu mezarlar, şekil, mimari özellik ve kullanılan malzeme bakımından aralarında çeşitlilik gösterirler¹⁰³. İğdemir ve Kabasakız nekropollerindeki mezarlar; mermer ve kireçtaşı lahit, taş ve tuğla örgülü, pişmiş toprak levhalarla yapılmış mezarlar ile küp mezarlardır. Aldağ Mevkii'nde açığa çıkarılanlar ise dromoslu oda mezar ve oyu tekne tipindedir¹⁰⁴. Mezarların özellikle küçük olanları, genellikle kremasyon için kullanılmıştır. Bunlar normal gömmeye sahne olan mezarlar kadar fazla değildir¹⁰⁵.

Nekropol alanının yer aldığı bir diğer yer olan Akdağ Tepesi antik kentin kuzeyinde, kuş uçuşu 3 km uzaklıkta olup, dağlık bir kısımda yer alır¹⁰⁶. Genel olarak

¹⁰⁰ Şahin 2010, 5.

¹⁰¹ Söğüt 2013b, 612, dn. 56; "...Stratonikeia'nın en büyük nekropolü, Lagina Hekate Kutsal Alanı'na giden kutsal yolun her iki kenarında bulunmaktaydı. Yaklaşık 5 km devam eden bu nekropol çok geniş bir alanı kaplamaktadır. Ancak buradaki nekropolün Stratonikeia'dan Lagina'ya kadar uzanan kutsal yol boyunca devam etmesi mümkün değildir..."(Söğüt 2013b, 612).

¹⁰² Söğüt 2013b, 612. Kutsal Yol ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Stratonikeialılar yazıtlarında kutsal bir yoldan hiç bahsetmezler. Belge olmadığı için, Kutsal Yol, modern ve yapay bir adlandırma gibi görünmektedir. Kutsal sanılan bu yol, Stratonikeia Kuzey Cadde'nin kent merkezi dışındaki bölümü olabilir. Sivil yerleşimin ve üretim tesislerinin de yola ihtiyacı vardır. Bu yol hem törenler için, hem de hayatın olağan akışı için kullanılırdı. Nitekim modern zamanlarda da aynı yol köylülerce kullanılmıştır. Aydaş 2015. Bu konu da ayrıca bkz. Söğüt 2012b, 555, dn. 7.

¹⁰³ Boysal 1987b, 52-53-54.

¹⁰⁴ Aldağ yöresindeki mezar tipleri birkaç basamakla inilen yüksek ve geniş bir antre, karşıda mezar odası ve mezar odalarının içinde çoğunlukla üç klinenin yer aldığı üst örtünün tonoz olduğu oda mezarlardır. Aldağ Mevkii'nde bulunan bu oda mezarların fotoğraflama ve çizimleri kömürün hemen çıkarılması istendiği için yapılamamıştır. Ayrıca bu işlemler sırasında nekropolün büyük bölümü tahrip olmuştur (Baldıran 1990, 1-3).

¹⁰⁵ Boysal 1985, 522.

¹⁰⁶ Akdağ Nekropolü'nde yapılan çalışmalarda 118 adet mezarın kazısı gerçekleştirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Enerji Bakanlığı arasında yapılan protokolün sona ermesiyle nekropol alanındaki hafriyat çalışmaları tekrar başlamış, böylece bu nekropol alanı da

arazi özellikle de nekropol alanı kireç taşından oluşmakta ve güneye doğru hafif bir meyil göstermektedir. Bu nedenle bu tepe mezar yapımına ve mezarın doğanın etkisinden korunmasına çok elverişlidir. Nekropol alanı 70x100 m ölçüsündedir. Mezarlar alanın meyline uyularak kuzey-güney doğrultusunda yapılmıştır. Mezarlar iki türdedir. Birinci grubu dromoslu oda mezarlar oluşturur ve bu mezarlar çoğunluktadır¹⁰⁷.

Stratonikeia'da gerek şehrin içinde, gerek nekropol alanında bugüne kadar bulunan eserlerin en erkeni Submiken Dönemi'ne ait üzengi kulplu kap ile bunun zamanından olduğu anlaşılan diğer bir kaptır¹⁰⁸. Aldağ Mevkii'nde bulunan oinochoe MÖ 680 yıllarına ait olup kentin Sub Geometrik Dönemi'ni; yerleşimin 1 km yakınında bulunan bronz hydria ise MÖ 5. yy'ı temsil etmektedir¹⁰⁹. İğdemir Nekropolü'nde en erken tarihli mezarlar MÖ 4. yy'a aittir¹¹⁰. Kent içinde yapılan çalışmalarda erken döneme ait herhangi bir mezarın varlığı bilinmemekteydi. Ancak 2011 yılında yapılan çalışmalarda Kuzey Kapı önündeki meydanın batı kenarında bulunan 3 numaralı mekânın zemin seviyesi altındaki kotta, buluntularına göre MÖ 7. yy'ın son çeyreğine ait olan mezar açığa çıkarılmıştır. Bu gömü kent içinde tespit edilen ve MÖ 7. yy'a tarihlenen ilk mezar olması nedeniyle önemlidir¹¹¹.

Kent içinde yapılan çalışmalarda Kuzey Cadde'de, doğu peristasisin hem batısında, hem de doğusunda Bizans Dönemi'ne tarihlenen toplam 5 mezarın kazısı yapılmıştır. Mezarların hepsinin kapak seviyesi peristasis üst seviyesindedir. Peristasisin doğu tarafında bulunan iki mezar Bizans Dönemine ait mozaik döşeme kırılarak buraya yerleştirilmiştir. Bunlar Bizans Dönemi yapıları deprem ile yıkıldıktan sonra, bir dönem için belirli bir alanın mezarlık olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir¹¹². Bunlara benzer mezarlara Kuzey Kapı önündeki meydanın batı kenarında, apsisin güneyindeki alanlarda da rastlanmıştır. Bu mezarların tamamı üst

ortadan kalkmıştır. Yapılan kurtarma kazılarında ele geçen buluntular Bodrum, Milas ve Muğla Müzeleri'ne gönderilmiştir. Bkz. Tamsü Polat 2013a, 26.

¹⁰⁷ Boysal-Kadıoğlu 1998, 155. Akdağ Nekropolünün en uç noktalarından birisi de, tezimize dâhil olan stelli gladyatör mezarlarının bulunduğu alandır (Söğüt 2013b, 613).

¹⁰⁸ Hanfmann-Waldbaum 1968, Pl. 25, Fig. 1-2.

¹⁰⁹ Baldiran 1990, 57, 59.

¹¹⁰ Burada Klasik Dönem özellikleri gösteren bir yüzünde kentaurla mücadele, diğer yüzünde ayakta duran iki insanın olduğu pelike bulunmuştur. Bkz. Boysal 1987b, 62.

¹¹¹ Mezarın çıktığı alan kentin Geç Klasik Dönem surlarının içinde kalmaktadır. Arkaik Dönemde kent yerleşiminin daha küçük bir alanda olduğu, kent gelişince Geç Klasik Dönemde yapılan surlarla Arkaik kentin dışı olan bu alanın surların içinde kaldığı anlaşılmaktadır. Bunlara bağlı olarak, mezar kentin Klasik Dönem öncesi yerleşimi ve kentin nekropolü ile ilgili kesin veriler sunmaktadır. Bkz. Söğüt 2013a, 47.

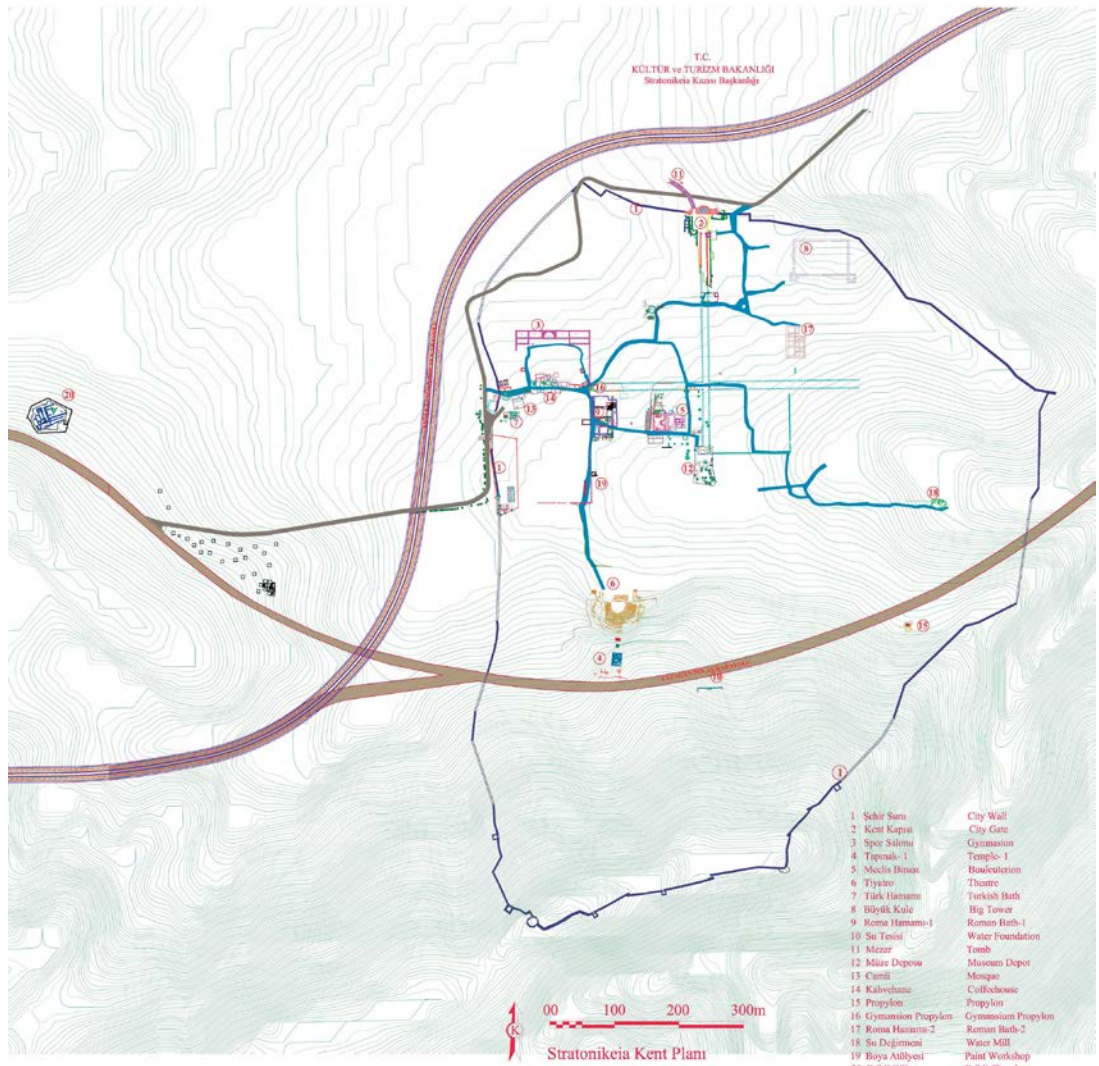
¹¹² Söğüt 2010, 271.

yüzeye yakın kotta bulunmuştur. Basit bir mimariye sahip olan mezarlar doğu-batı yönünde örgü tekne biçiminde yapılmışlardır. Bunlarda herhangi bir mezar hediyesine rastlanmamıştır. Mezar seviyelerinin üst yüzeye yakın olması, kent içinde daha önce açığa çıkarılan ve Bizans Dönemi'ne tarihlenen mezarlarla gerek yön, gerekse mimari açıdan benzerlikler göstermesi nedeniyle, MS 11-12. yy'lar arasındaki bir tarihten olmalıdır¹¹³.

Harita 1: Karia Bölgesi ve Stratonikeia'nın Yeri

¹¹³ Sögüt 2013a, 47.

Plan 1: Stratonikeia Kent Planı

İKİNCİ BÖLÜM STRATONIKEIA STEL VE FİĞÜR TİPLERİ

2.1 Antik Dönem Mezar Stellerinin Kökeni ve Gelişimi

Eski Yunanca'da ΣΤΗΛΗ kelimesinden türetilmiş olan stel kelimesi “dik duran işaret” anlamını taşımaktadır¹¹⁴. Steller üzerlerindeki yazıtlara göre farklı gruplara ayrılmaktadırlar. Bunlar Mezar Stelleri, Onurlandırma Stelleri, Adak Stelleri, Anlaşma Stelleri ve Karar Stelleri'dir¹¹⁵. Mezarların işaretlenmesi için en klasik yöntem, gömü yapıldıktan sonra toprak, çakıl taşı veya ufak taşlarla küçük bir yığın oluşturacak şekilde mezarın örtülmesidir. Ancak birçok durumda bununla yetinilmemiş mezarlar farklı yöntemlerle de işaretlenmişlerdir¹¹⁶. Mezar stelleri ile ilgili en erken örnekler MÖ 14. yy'dan MÖ 7. yy'a kadarki süreçte Asur'da keşfedilen krallar ve resmi görevliler için yapılmış, düzgün işlenmiş dikdörtgen taş bloklardır¹¹⁷. Bu stellerin perdahlanmış ön yüzlerinde, ölen kişinin betimi ile birlikte adı yer almaktadır¹¹⁸. Hitit mezar taşlarında yemek masasında oturan ölen kişinin betimlendiği örnekler olmasına rağmen Mezopotamya kültürlerinde mezar üzerine stel dikme alışkanlığı ise yoğun değildir¹¹⁹.

Mezarlara işaret olması amacıyla ya da adak olarak boyalı veya kabartmalı levhaları kullanma geleneği Arkaik ve Klasik Dönemler'deki Yunan Dünyası'na özgü bir kavram değildir. Ancak Yunanlıların bunları süsleme anlayışlarında tam bir yenilik söz konusudur. Grek Dünyası'nda bulunan örnekler ile karşılaştırılabilecek mezar işaretleri Doğu'da ve Mısır'da görülmez. Ancak Mykenai'deki kral mezarları söz konusu geleneğin, Yunanistan'da çok daha erken tarihlere indiğini kanıtlamaktadır. Mykenai'dekiler gibi bu tür erken örneklerin Eski Yunanlılar tarafından bulunması, muhtemelen kabartmalı mezar steli kavramının yerleşmesinde katkıda bulunmuştur. Bu kabartmalar çağdaş mimari plastik eserlerden çok daha sığ olarak yapılan kabartmalardır¹²⁰. Protogeometrik dönemde genellikle kremasyon, Geometrik, Arkaik

¹¹⁴ Johansen 1951, 68, dn. 1.

¹¹⁵ Malay 1987.

¹¹⁶ Hürmüzlü 2008.

¹¹⁷ Bu bloklar için bkz. Andrae 1972.

¹¹⁸ Johansen 1951, 70 vd.

¹¹⁹ Johansen 1951, 79.

¹²⁰ Mykenai örnekleri için bkz. Wace 1949, No: 22, 38, 79. Mermerden yapılan kabartmaların yanı sıra başka cins taşlardan, ahşaptan ve kilden üretilmiş boyalı örneklerde aynı amaç için kullanılmıştır (Boardman 2013, 180). Arkaik Dönem ve daha sonrasında yapılan boyalı mezar steli örnekleri için bkz. Brinkmann 2006, 51-55; Brinkmann-Posamentir 2006, 103-109; Koch Brinkmann-Posamentir 2006, 111-119.

ve Klasik Dönemlerde ise hem kremasyon hem de inhumasyon gömü geleneği görülür. Protogeometrik ve Geç Geometrik dönemde mezar stelinin yerini vazolar alır¹²¹. Yunanistan'da Geometrik Dönemde ve MÖ 7. yy'da doğadan olduğu gibi alınan ya da kabaca şekillendirilen taş levhalar mezarları işaretlemek amacıyla kullanılmışlardır. Figürlerle süslenen stellerin ortaya çıkışlarından önce kurosların mezar işareti olarak kullanılmaları güçlü olasılıktır¹²².

Attika'da MÖ 6. yy'da ince, uzun dikdörtgen stellerin üzerine dışa doğru hafifçe açılan ve Mısırlı bir özellik olup, Dor Mimarlığı'nda da kullanılan cavetto başlıklar yerleştirilmiştir¹²³. Bu tip cavetto başlıkların yerini yaklaşık MÖ 550 yıllarında biraz lyraya benzeyen ve MÖ 530'larda ise unutulmuş çift volütlü sarmallar almıştır¹²⁴. Bütün bu başlıkların üzerinde serbest bir figür olarak dört bir tarafları yontulmuş ve başlarını izleyene doğru çevirmiş sphenksler¹²⁵, belki de gorgonlar¹²⁶ bulunmaktaydı¹²⁷. Anadolu'da ise Ionia mezar stelleri her zaman figürle süslenmemişlerdir. Bunların bazılarında düz olarak bırakılan dörtgen şekilli gövdelerin üzerinde, büyük bir incelikle yontulmuş palmet anthemionları vardır¹²⁸. Daha erken tarihli bazı örneklerde bu anthemionlar, lyra şekilli volütler üzerinde yükselirler. Büyük bir ihtimalle Ionia'da

¹²¹ Attika'da Protogeometrik Dönem mezarları küçük toprak yığınıyla örtüldükten sonra, yığın üzerine koyulan bezemeli büyük bir vazo ile işaretlenmiştir (Kurtz-Boardman 1971, 38).

¹²² Boardman 2013, 181. Ayrıca Kuros örnekleri için bkz. Richter 1970.

¹²³ Boardman 2013, 181, Fig. 224, 1-2; Atina stellerinin seviyesine ulaşmasa da Boiotia'dan gelen Deryms ve Kittylos steli de ilk örnekler arasında gösterilebilir (Boardman 2013, 181).

¹²⁴ Boardman 2013, 181.

¹²⁵ Yüzü bir kadın yüzü olan, göğsü, ayakları ve kuyruğu aslana benzeyen, yırtıcı kuş kanatları taşıyan dişi canavar (Grimal 2012, 727). Mısır, Hitit ve erken Yunan sanatında rastlanan aslan gövdeli, insan başlı dişi yaratık (Er 2006, 353). Arkaik dönemde stelleri taçlandıran ve Apotropeik amaçlı kullanılan sfenks motifi, Doğu-Mısır kökenli olup, bir kültür sentezi yaratmıştır. Ridgway'e göre, sütun üzerinde yer alan sfenksler tapınak koruyuculuğu olarak kullanılmış ve ilk örneği Aigina Aphaia Temenos Alanı'nda görülmektedir (Arifzade 1996, 32).

¹²⁶ Stheno, Euryale ve Medusa adlarındaki üç kız kardeş. Her üçü de deniz tanrısı Phorkys ile Keto'nun kızlarıdır. Gorgolardan yalnızca Medusa ölümlüdür. Genellikle gorgo adı, en üstün Gorgo gözüyle bakılan Medusa'ya verilir. Başları yılanlarla çevrili olup, onlara bakanlar taş kesilirdi (Grimal 2012, 213; Er 2006, 144).

¹²⁷ G. M. A. Richter yaklaşık MÖ 610-525'e tarihlenen Attika mezar stellerini Tip I ve II olarak iki gruba ayırmaktadır. Tip I a ve b'nin başlığı içbükey formdadır. Tip I b'de başlıkta kökeni Mısır'a uzanan çifte volüt vardır. Tip I c'nin başlığı volütlü ve lyra biçimlidir. Bu başlıkların kökeni Ionia'ya gitmektedir. Tip I a MÖ 675-510, Tip I b MÖ 575-545, Tip I c ise MÖ 550-525 yılları arasında yaygındır (Richter 1961, 9-36); MÖ 6. yy'ın ortasından sonra, yaklaşık MÖ 530-500 arasında Tip II a ve b olarak sınıflanan mezar stelleri ortaya çıkmıştır. Sphenksli başlığın yerini genellikle üzerinde volüt olan palmetli başlık almıştır. Tip II'nin başlığı ana gövde ile birlikte işlenmiştir. Standart hale gelen volütlü ve palmetli başlık uzun yıllar kullanılmıştır (Richter 1984, 37-53).

¹²⁸ Büyük bir ihtimalle Ionia'da izlenen bu tip, Atina'daki cavetto profilli örneklerden yeni bir tipe geçişte etkin rol oynamıştır (Boardman 2013, 181). Arkaik mezar stellerinin Anadolu'daki örnekleri için bkz. Doksanaltı-Özgan 2007, 1-20; Hürmüzlü 2007, 97-114.

izlenen bu tip, Atina'daki cavetto profilli örneklerden yeni bir tipe geçişte etkin bir rol oynamıştır¹²⁹.

Arkaik stellerin figürleri yaşları ile ayırır ve yaşlı erkeklerin köpeklerle birlikte tasviri artık yeni anlayışa göre yapılmaktadır. İş kollarına göre yapılan ayrımı da Anadolu tanıştırmıştır. Atlet, süvari, bir lir çalgıcısı ve diğer figürler uygun biçimde alana yerleştirilmiştir. Kadın tasvirleri ile birlikte bunların farklı yaşlardaki betimleri yaygınlaşır. Paros kızları ve oturan ağırbaşlı kadınlar bunların güzel örnekleridir. Bunlar için daha geniş bir stel gereklidir ve yanlarında hizmetçilerden oluşan yardımcı figürler ya da bütün bir aile yer alabilir. Bunlarda genellikle hem yüceltme hem de ev atmosferi bir şekilde birlikte verilmiştir. Erkeğin kahramanlaştırılması ise şölen kabartmaları ile ortaya çıkacaktır ve erkeklere ait stellerde de yardımcı figürlere rastlanır¹³⁰.

Erken Klasik Dönemde ise karşımıza çıkan en önemli yenilik bazı kabartmaların bilinçli bir şekilde mimari bir dekorun içine yerleştirilmiş olmalarıdır. Attika'daki stellerde hiç çerçeve yoktur, ya da basit olarak kabartmanın arka zemininin hafifçe kenarlara doğru yükseltilerek yaratılan ince bordürü halindedir. Altta da figürün üzerinde yükseldiği zemin çizgisi olarak raf benzeri düz bir çizgi bulunur¹³¹. Klasik dönemde görülen idealize yüz hatlarıyla portre kaygısı gözetmeden yapılan eserler isimleri yazılarak tanınmaktadırlar. Bu betimleme biçimi özellikle MÖ 5. yy'ın sonlarından itibaren Attika mezar stellerinin sanat yönünden en parlak devrinde de görülür. Burada da saptanan bir başka ilke, artık bu devirde sadece büyük komutan, devlet adamları değil, toplumdaki herhangi bir kişinin de böyle ele alınabiliyor oluşudur. Fakat bu tür mezar stelleri halka açık, halkın malı sayılacak anıtlar şeklinde meydanlara değil de mezarlıklara dikiliyordu. Meşhur Hegeso mezar stelinde betimlenen, ölen hanım, ismi ile vurgulanmıştır. Burada Hegeso'ya ait olabilecek herhangi bir özel fizyonomik hatların işlenmemiş olduğu ve netice itibariyle o devrin sanat anlayışı stil gelişimi ve kuralları içinde betimlenmiş olduğu görülür. Bu nedenle gerek Hegeso figürü, gerekse buna benzer betimlemelerdeki figürler bizim için halen portre sayılabilecek özellikleri gösterememektedir¹³².

¹²⁹ Boardman 2013, 181.

¹³⁰ Boardman 2005, 68.

¹³¹ Boardman 2013, 182.

¹³² Özgan 2013, 21, 24.

Geç Klasik mezar kabartmaları hakkındaki bilgilerimiz Atina'daki 4. yy'a ait büyük stellere dayanmaktadır. Şimdiye kadar hep ince ve uzun olarak yapılan steller Geç Klasik Dönem ile birlikte daha enli olarak yapılmaya başlarlar. Hem Attika'da hem de diğer bölgelerde görülen bu değişim steller üzerine işlenen figür sayısının artmasıyla bağlantılıdır¹³³. Daha küçük steller ve mermer vazolar da Atina'da kullanılmıştır. Ancak aile mezarları *naiskoi* içine yerleştirilir ve süsleme olarak evde geçen duygulu bir karşılaşma-geçirme sahnesi gösterilirdi. Bunlar erken Hellenistik Dönemde de devam etmiştir. Ancak Makedonya taraftarı hükümdar Phaleronlu Demetrios (MÖ 317-307), üç kübit sütundan, bir masadan veya bir leğenden farklı herhangi bir şeyin mezar taşı olarak kullanılmasını yasaklayınca önceki gelenek sona ermiştir¹³⁴. Ayrıca bu yasak döneminde "Kioniskoi" denilen steller veya mezar yerini belirleyen sade mermer bloklar yapılmıştır. Daha sonra ise Loutrophoroslar mezar stelinin yerini almıştır¹³⁵.

MÖ 3. yy'da bir ara daha küçük ve belirgin bir mezar steli Anadolu'da ve Ege Yunanistan'ında ortaya çıkmış ve Roma Dönemine kadar çok yaygın olarak üretilmiştir. Genellikle bir parça halinde yontulan bu steller tek başlarına adeta bir mimari anıt gibidirler. Klasik steller ile karşılaştığımızda kabartmanın figürleri bütüne oranla daha az yer kaplar. Çoğu özenli ve iddialıdır ancak en iyileri klasik stellerden her zaman daha küçüktür¹³⁶. Kabartma figürler podyum şeklindeki bir kaide üzerindeki sütun veya bitişik sütunlar tarafından çevrilen bir naiskos içinde gösterilir. Naiskos kabartmalı bir saçaklık, alınlık ve bitkisel akroterlerden oluşur. Alınlıkla geison arasına çoğunlukla ayrı bir çatı katı eklenmiştir. Burada onursal çelenkler ve/veya yazıtlar yerleştirilmiştir.

Kaidede Klasik kabartmalarda normal olandan daha uzun yazıtlar ve deyişler yer almıştır. Bir stelde çatı katı alanı mimari açıdan mantıksız olduğu için bu tarz görünüm önemli bir Makedonya mezarının mimarisinden alınmış olmalıdır. Bu sebeple yeni steller hayali bir mezarın ön cephesini ölenin geleneksel bir tasviri ile birleştirmiştir. Bunların genellikle Klasik stellerden daha uzun oranları vardır. Bunun sebebi kısmen mimari biçimde, kısmen de daha az sayıdaki ayakta duran ana figürle oluşturulan "dikey" ikonografide aranmalıdır. Stellerin küçük boyutları çoğunlukla daha özenli oluşlarıyla dengelenirler¹³⁷. Hellenistik Dönem'in başlamasıyla birlikte mezar steli

¹³³ Boardman 2013, 182.

¹³⁴ Kurtz-Boardman 1971, 166; Smith 2013, 192.

¹³⁵ Arifzade 1996, 30.

¹³⁶ Smith 2013, 192.

¹³⁷ Smith 2013, 192.

yapımı yaygınlaşır. Bu nedenle pek çok kişi mezar steli yaptırmaya başlar. Ancak mezar steli yapımında büyük miktarda paraların harcanması, ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirir. MÖ 3. yy'da yapılan savaşlar ve yeni kurulan krallıklar, ekonomiyi iyice zayıflattığı için bu dönemde pek fazla mezar steli yapılmaz. MÖ 2. yy'dan sonra, özellikle yüzyılın ortalarından sonra mezar steli yapımında yoğun bir artış görülmektedir¹³⁸.

Ölenlerin ikonografisinde eski stellerden farklı özellikler dikkati çeker. Yeni kabartmalar çoğunlukla yakın aile ilişkilerine önem vermemektedir. Oturan kadın, kucakta çocuklar, el sıkışmaları, öyküsel ilişkileri ve birbirini özler bakışlar stellerden çıkarılmış, yerine cepheden gösterilen heykeller gibi birbirleriyle ilgisiz bir şekilde ayakta duran figürler kullanılmıştır. Steller çoğunlukla üç figürü aşmayan aileleri, bir çifti ve çocuklarını ya da kardeşlerini gösterir. Aynı zamanda tek aile ferdini gösteren steller de vardır. Kadınlar tek başlarına da yani eş veya anne tanımlaması olmaksızın gösterilmişlerdir. Çocuklar ölen kişi değilse “minyatür” statüsüne girer ve genellikle kölelerden ayırt edilemezler. En güzel kıyafetleri içinde gösterilmiş ölümlüler, çoğunlukla kişinin Hellenistik toplumdaki ana yerini ve değerini gösteren sembollerle desteklenmiştir. Bu semboller arka planda dağınık bir halde değil de “raflar” veya payeler üzerinde gösterilmiştir. En geniş alan eşin niteliklerini belirtme de kullanılmıştır. Güzel vücutlu kadınlar güzel kıyafetlerle gösterilmiştir. Aynı zamanda zenginlik (mücevher kutusu veya bereket boynuzu), kadının evdeki meziyetleri (iğ, yün sepeti), eğitim/akıl (kitap), rahibe görevi (çelenk). Erkekler genellikle daha az açıklayıcı semboller gerektirecek değerlerle gösterilmiştir. Genç erkekler askeri kıyafet içinde gösterilirken, çocuklar bir herme ile gymnasionda, çıplak sporcular olarak gösterilebilirler. Olgun erkekler tunik ve hymation giyerek şehirli “Aiskhines” üslupta ya da entelektüel manasında Demosthenes-filozof üslubunda sadece hymation giyerek gösterilmişlerdir. Daha yaşlı erkekler ise meziyetlerinin açıkça görüldüğü filozof portrelerini anımsatan “düşünceli” tarzda işlenmişlerdir. Önden görünüm ve temelde genel bir ifade, Klasik Dönemdeki yaşlı ifadeden uzaktır. Ölümle ilgili duygu ve düşünceler (eğer varsa) deyişlerle belli edilmiştir¹³⁹.

¹³⁸ R. Meriç MÖ 2. yy'da mezar stellerinin sayıca artmasını ekonomik canlılıkla açıklamaktadır. Özellikle MÖ 188 Apameia Barışı'yla birlikte Roma'nın Anadolu kentlerini koruyuculuğu altına almasının stel üretiminde önemli bir nokta olduğunu düşünmektedir (Meriç 1993, 74 vd.; Çekilmez 2008, 4).

¹³⁹ Smith 2013, 193.

Oldukça ayrı bir grup stel ölen bir çıplak adam, bir at, ağaç ve yılan gibi çeşitlemeleri gösterir. İstenirse bir hizmetkâr da konabilir. Yılanlar burada yer altı dünyasını yani atlarla beraber sıklıkla görülen kahramanları sembolize eder. Bu steller belki de kahramanlaşmış ölümlerdir. Yani zamanlarından önce ölen genç erkekler artan bir uygulamayla kahramanlar olarak algılanmıştır. Geç Hellenistik ve Roma dönemlerindeki mezar kitabelerinde “kahraman” neredeyse “ölü sevgili” manasına gelmiştir. Bu kahraman ve at stelleri Roma Dönemi’nde de yaygın olarak kullanılmıştır. İlgili fakat ayrı bir grup olan *Totenmahl* ya da “cenaze yemeği” kabartmaları daha da yaygındı. Bu ikonografi çok farklı boyutta kalitede ve tarihte kabartmalara uygulanmıştır. Bunlar geç Hellenistik ve Roma Dönemleri’nde İonia’dan bilinen tüm mezar kabartmalarının belki de çeyreğidir. “Normal” Hellenistik stellerin tersine bariz bir yas tutma olayı görülür. İlk bakışta ölen kişinin de katıldığı yemekli bir toplantı gibi gözükse de ailesinin, eş ve çocuklarının yer almasından bunun bir yemekli toplantı veya sıradan bir aile yemeği olmadığı bellidir. Burada gösterilen ölenin mezarında düzenlenen cenaze yemeğidir. Cenaze gününde ve daha sonra ölenin her doğum gününde aile bir araya gelerek mezar odasında yemek yer, ölü kimse için de bir yatak ve yemek sererler. Bu kişi kabartmalardaki yatar pozisyonda, çoğunlukla erkek ve genç olarak gösterilen ana figürdür. Silahlar, bir at kafası ve bir yılan genellikle arka planda görünür ve “kahraman ve at” kabartmalarıyla ilgi kurar. Yine, bu semboller ile ölen kişinin kahramanlaşmış ölümler dünyasına geçtiği anlatılmaktadır¹⁴⁰.

MÖ 1. yy’da Hellenistik gelenek zayıflar ve figürlerin plastik görünümüleri yerine çizgisel bir yapı hakim olur. Roma İmparatorluk Dönemi’nde bölgesel sanatlar canlanırken, mezar stellerinin özgün şeması da bozulur. Büst şeklinde, portre özellikleriyle işlenen mezar stelleri çoğalırken, Klasik ve Hellenistik Dönemden beri süregelen ikonografiler azalarak da olsa hala görülmeye devam etmektedir. Bizans Dönemi’nde ise tamamen bölgesel özellikler ön plana çıkar ve stellerde geleneksel konular yerine, yerel içerikli konular işlenmeye başlanmıştır¹⁴¹.

2.2 Stratonikeia Stel Tipleri

Stratonikeia mezar stelleri 5 tipte yapılmıştır. Üçgen alınlıklı ve kemerli yapılan bu steller kendi içlerinde de değişik tiplere ayrıldığı için genel formlarına göre Tip 1, 2

¹⁴⁰ Smith 2013, 194.

¹⁴¹ İşler 1999, 7. Roma ve Bizans dönemlerine ait mezar stelleri ikonografisi için bkz. Fıratlı 1964, Wujewski 1991.

vb. şeklinde numaralandırılmıştır. Dolayısıyla Tip 1 içerisinde çeşitli formlardaki üçgen alınlıklılar değerlendirilmiştir. Tip 2 kemerli stellerden oluşmaktadır. Sütunların taşıdığı kemerler ile bir niş görünümü verilen steller bu gruba dâhil edilmiştir. Tip 3 çerçeveli, Tip 4 çerçevesiz stellerden oluşmaktadır. Tip 5 Bomos tipli mezar taşları, Tip 6 ise formu belirlenemeyen mezar stelleri olarak tanımlanmıştır. Bu steller kendi içlerinde kronolojik sırayla verilmiş ve Tip 1.1, Tip 2.1 vb. şekilde numaralandırılmışlardır.

2.2.1 Üçgen Alınlıklı Steller

Üçgen alınlığa sahip steller kendi aralarında da gruplara ayrıldığı için her birine tip numaraları verilmiştir. Buna göre Tip 1a naiskos formu, Tip 1b üçgen alınlıklı ve çerçeveli yapılanları ve Tip 1c ise şematik işlenen naiskos formu stelleri kapsamaktadır. Bu steller birbirlerinden yapım tekniği, ikonografi ve işçilik kalitesi ile ayrılmaktadır.

2.2.1.1 Naiskos Formlu Olanlar (Tip 1a)

Mezar stellerinin gelişimi bölümünde ayrıntılarına değindiğimiz bu form, Klasik Dönemden beri devam eden ve tanrının evine benzeyen kutsal bir yapıda olduğu izlenimi yaratılmaya çalışılarak, figürlerin bir tapınağın ön cephesinde gösterilmesidir. Attik Tip olarak adlandırılan formun kökeninden dolayı Stratonikeia’da bu şekilde işlenen 3 stel bu grup içerisinde değerlendirilebilir (Res. 1).

Bunlardan ilki olan Kat. 1.2 kentte bulunan mezar stelleri içerisinde en özenli ve kaliteli işçiliğe sahip olması ile dikkati çekmektedir. Korinth düzeninde yapılan tapınak modelinde, Attik-Ion kaidelerle taşınan yivli sütun gövdesi ve korinth başlıkları bulunmaktadır. Bunların üzerinde üç fascialı arşitrav, bezemesiz bir friz ve geisipodes yer almaktadır. Alınlığın tympanon kısmında çiçek şeklinde yapılan rozet vardır. Hellenistik Dönem’de oldukça Klasik bir form olarak karşımıza çıkan bu betimleme şekli, yapım kalitesi ile öne çıkabilecek düzeydedir. Stratonikeia’da bu kadar ince işçilikli başka stel bulunmadığı için ya refah seviyesi yüksek bir aile tarafından başka bir yerden getirilen ustaya yaptırıldığı ya da ithal edildiği düşünülmektedir. Bu sebeple Stratonikeia’nın yakın ilişki içerisinde olduğu Karia kıyı kentleri ve Rhodos, Samos gibi büyük merkezlerdeki steller araştırılmış, benzer temalı örnekler olmasına rağmen stilistik açıdan oldukça farklı örneklerle karşılaşmıştır. Daha sonra Ionia atölyeleri araştırılmış ve Smyrna stelleri ile birebir denilebilecek ölçüde benzer örneklerle

karşılaşmıştır. Smyrna stellerinde¹⁴² Korinth başlıkları ile düzenlenmiş Ionik kökenli ön cephe düzenleme betimlemeleri mevcuttur. Bunlar Attik/Attik-Ion kaideler üzerinde aşağıdan yukarı doğru daralan yivli sütun gövdeleri ve detaylı Korinth başlıkları üzerinde fascialı arşitravlar, frizler ve alınlıklardan oluşmaktadır. Ancak Smyrna stelleri üzerindeki geisipodes kısmı ile yatay geison kısmı arasında yapılan *Attika*¹⁴³ bölümü Stratonikeia stelinde görülmemektedir. Ayrıca bu örneklerde yer alan kaidenin alt kısmında stilize ve yüksekçe yapılan postament bölümü de bizim örneğimizde yoktur. A. Yaylalı'nın Normal Alınlıklı Steller içerisinde değerlendirdiği düz çerçeve ile sınırlandırılmış ve sütun gövdesi, başlığı ile arşitrav, friz gibi taşıyıcı ve üst yapı elemanlarının bulunmadığı stellere yine Smyrna'da rastlanmaktadır¹⁴⁴. Ancak bunlarda aşağıdan yukarı genişleme daha fazla ve podyum olarak adlandırabileceğimiz alt kısım daha yüksek ve geniştir. Tüm bu analogiler sonucunda Stratonikeia stelinin kaide ve attika bölümü ile resim alanının daha geniş olması açısından Smyrna örneklerinden ayrıldığı görülmektedir. Bunun sebebi Karia Bölgesi'nin Rhodos, Kos, Samos gibi adalardaki atölyeler ile yakın ilişki içerisinde bulunması ve bu durumdan yararlanan heykeltıraşın da farklı kombinasyonları bir araya getirmesi olabilir. Bu steller genel olarak en parlak dönemini MÖ 2. yy'ın 2. yarısında yaşamış olup, Stratonikeia örneği de bu tarihten, yüzyıl sonuna kadar olan süreçteki bir zaman dilimi içerisinde yapılmış olmalıdır.

Kat. 1.3'de Dor düzenine ait başlıklar taşıyan plasterlerle çerçeveselendirilmiş, bir silme ile alınlık kısmına geçilmiştir. Alınlık yüksek yapılmış ve tympanon kısmında kalkan motifi bulunmaktadır. Resim alanının alt kısmında yüksek bir podyum yer almaktadır. Her iki tarafı plaster ile sınırlandırılan stelin dor düzenindeki başlıklarının üzerinde sırasıyla, arşitrav, triglif-metop, diş sırası, korniş ve alınlık bölümü yer almaktadır. Alınlığın tympanon kısmında stilize olmuş bir palmet motifi vardır.

Bu şekilde işlenen karışık mimari örnekleri Batı Anadolu ve komşusu adalarda oldukça yaygındır. Bu örnekler, Kos'un Batı Gymnasium'unda Milet Bouleuterionu'nunda¹⁴⁵, Priene'de¹⁴⁶ Lagina Hekate Kutsal Alanı'nın Stoası'nda¹⁴⁷ görülebilir. Karışık mimari betimlemeleri yalnızca heykeltıraşlıkta değil siyah ve

¹⁴² Pfuhl-Möbius 1977, 91, 136, 164, Taf. 35, 66, 83, No: 158, 405, 539.

¹⁴³ Friz ile alınlık arasında bulunan, demos çelenkleri ya da rozetlerin işlendiği yüksek kısım.

¹⁴⁴ Yaylalı 1986, Lev. 231-234, Res. 3-8.

¹⁴⁵ Rumscheid 1994, Taf. 99, 4.

¹⁴⁶ Rumscheid 1994, Taf. 165, 1.

¹⁴⁷ Tırpan-Sögüt 2008, 246; Gider 2005, 213, Çiz. 28.

kırmızı figür¹⁴⁸ vazolarında da uygulanmıştır. Siyah figür tekniğinde yapılan ve döneminin en önemli eserlerinden biri olan François Vazosu üzerinde de bizim stelimizde olduğu gibi triglifon üzerinde dış sırası kullanılmıştır. Bu da bize aslında karışık yapılan mimari düzenlemelerin ne kadar eskiye dayandığını göstermektedir¹⁴⁹. Harrow ressamına ait olan bir hydria üzerinde en eski karışık düzenlerden biri resmedilmiştir¹⁵⁰. Burada bir Aiol sütun başlığının üzerinde triglif-metop kullanılmıştır. Triglifonu farklı bir unsur olan altarlarda üzerinde de görebiliriz¹⁵¹. Üzerinde mimari betimlemeler yapılan bu tip altarlarda Pergamon'da MÖ 2. yy'da yoğun biçimde yapılan mimari faaliyetlerden etkilenmiş ve bu sebeple triglif-metop üzerinde geisipodes betimlenerek, Dor ve Ion mimarisini birleştirmiştir¹⁵². Bunlar MÖ 2. yy'da Rodos'taki ustaları da etkilemiş olmalıdır¹⁵³.

Mimari açıdan yapılan analogide Chios'ta bulunan ve MÖ 1. yy'a tarihlenen bir stelin¹⁵⁴ form açısından Stratonikeia steli ile büyük benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu stel üzerinde de sırasıyla korinth başlıkları, triglif-metop ve geisipodes (dış sırası) kullanılmıştır. Fakat bu stelin alınlık kısmı yüksek ve tympanon kısmında bir boğa başı yer almaktadır. Stratonikeia stelinde ise alınlık biraz daha alçak yapılmış olup, tympanon kısmında stilize olmuş bir palmet bulunmaktadır. Dor mimarisinin uygulandığı stelimize benzer örnekler yine Karia Bölgesi'nde yer alan Myndos'ta bulunan ve MÖ 2. yy ortalarına tarihlenen stel¹⁵⁵ ile Efes'te¹⁵⁶ bulunan, MÖ 2. yy'a tarihlenen stel üzerinde de görülebilir. Bu tip stellerde resim alanları her zaman anta duvarlarıyla sınırlandırılmış, bazı örneklerde ise başlık da işlenmiştir. Anta duvarları, MÖ 2. yy'ın, ikinci yarısına tarihlenen örneklerde yüzyılın başındaki örneklerle göre daha kalındır. Aynı şekilde erken örneklerde arşitrav kısmı daha geniş iken özellikle MÖ 2. yy'ın ikinci yarısından sonraki örneklerde gittikçe daralır¹⁵⁷. Bu sebeple Kat. 1.3'ün mimari açıdan MÖ 2. yy'ın 2. yarısında yapılmış olduğu söylenebilir.

¹⁴⁸ Hysis tarafından imzalanmış, bir kalpis üzerinde naiskos betimini görebiliriz (Boardman 2002, 35, No: 44).

¹⁴⁹ Boardman 2003, 33, No: 46-46.5.

¹⁵⁰ İkinci sınıf bir ressam olan Harrow Ressam'ı sütunlu karakterlere ilgi duymaktadır (Boardman 2002, 112).

¹⁵¹ Karışık mimari örnekleri Stratonikeia'nın da oldukça sıkı ilişkiler içerisinde olduğu Rhodos, Delos Kos gibi adalarda da görülebilmektedir. Örnekler için bkz. (Fraser 1977, Fig. 72a, 73a, 74c, 79d).

¹⁵² Buna bir örnek olan Bergama Athena Kutsal Alanı'nın propylonu için bkz. Akurgal 2003, 260.

¹⁵³ Fraser 1977, 28.

¹⁵⁴ Pfuhl-Möbius 1977, 268, Taf. 162, No: 1077.

¹⁵⁵ Şahin 1998, 108, Res. 1.

¹⁵⁶ Erdemgil 1988, 133.

¹⁵⁷ Çekilmez 2008, 28.

Kat. 1.4 bu formun son örneği olmakla birlikte diğer iki stelden biraz farklıdır. Stelde Dor başlıkları ile taşınan antalar üzerinde, yatay geison olarak adlandırılabilir ince bir silme ile alınlık kısmına geçilmiştir. Alınlığın tympanon kısmında kalkan betimi yer almaktadır. Diğer iki stele göre daha basit formlu olan stelin podyum kısmının yüksek olması İonia atölyelerine yapılan öykünmeden kaynaklanıyor olmalıdır.

Resim 1: Naiskos Formlu Olanlar (Tip 1a)

2.2.1.2 Üçgen Alınlıklı ve Çerçevesiz Steller (Tip 1b)

Üçgen alınlıklı ve çerçevesiz olarak tanımlanan steller, Klasik Dönemin tapınak formunun bir çeşitlemesi olarak, üçgen alınlık ve resim alanına açılmış küçük boyutlu çerçeveden oluşmaktadır ve bu dönem ile birlikte Erken Hellenistik Dönemde de¹⁵⁸ yoğun olarak görülmeye başlar. Bu form Hellenistik Dönemin başından itibaren çok fazla değişikliğe uğramadan Roma Dönemi'ne kadar gelmiş ve bu dönemde de sevilerek kullanılmıştır. Dolayısıyla bu formun nitelikleri tarihlendirme konusunda bir veri elde etmemize imkân vermemektedir. Bu sebeple resim alanında işlenen figürler ve yazı karakterleri stellerin ne zaman üretildiğini anlamamıza yardımcı olacaklardır.

Stratonikeia'da 8 adet üçgen alınlıklı ve çerçevesiz mezar steli bulunmaktadır (Res. 2). Bunlardan ilki Kat. 1.1 olup, kare denilebilecek dörtgen formlu çerçeve üzerine bir silme işlenerek bunun üstüne yerleştirilen üçgen alınlıktan oluşmaktadır. Alınlık yüksekçe yapılmış, köşe ve tepe akroterleri bulunmaktadır. Tympanon kısmında

¹⁵⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 24, Nr. 102; Boardman 2014, 116, Fig. 125.

stilize yapılan bir sepet betimlemesi vardır. E. Pfuhl ve H. Möbius bu stelin Mylasa kökenli olduğunu yayınlarında belirtmişlerse de müze kayıtlarına bakıldığında Stratonikeia kökenli olduğu anlaşılmaktadır. Yazarlar steli MÖ 3. yy'ın ortalarına tarihlemekle birlikte¹⁵⁹ ne genel form¹⁶⁰ ne de figürlerin işlenmesi bakımından bu tarihe ait olamayacağı, bundan bir yüzyıl sonra MÖ 2. yy'ın ortalarında yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Kat. 1.5'te dörtgen açılmış resim alanı üzerine sadece arşitrav denilebilecek yüksek ve düz bir bölüm ile alınlığa doğru eğimli bir silme ve yatay geison kısmı yapılmıştır. Köşe ve tepe akroterleri işlenmiş, tepe akroterinin üzerinde stilize bir sepet motifi yer almaktadır. Tympanonda kalkan motifi bulunmaktadır. Stratonikeia stelleri arasında çerçevenin üzerinde Attika bölümünün işlendiği başka bir örnek daha yoktur. Daha çok Ionia ve özellikle Smyrna¹⁶¹ atölyelerinde yapılan bu bölümden dolayı stelin buradan gelen bir usta tarafından yapıldığı veya ithal edildiği düşünülmektedir.

Kat. 1.6'da ince bir çerçeve ile sınırlandırılan resim alanının üzerine alınlık yerleştirilmiştir. Alınlık büyük ölçüde kırılmış olmakla birlikte, ortasında yükselen bölümün açısından dolayı üçgen alınlıklı olduğu açıktır. Tympanonda kalkan motifi bulunmaktadır. Kat. 1.14'de bu stel ile aynı özellikleri göstermekle birlikte resim alanı kırıktır. Bu stelde köşe ve tepe akroterleri yapılmış fakat oldukça aşınmışlardır. Bu iki stelin benzer olmalarından dolayı Geç Hellenistik Dönem içerisinde yapıldıkları düşünülmektedir.

Kat. 1.7 ve 1.13 çerçeve ile sınırlandırılmış ve çerçevenin üst kısmı aynı zamanda yatay geison olarak kullanılmıştır. Köşe akroterleri bezenmemiş olup, tepe akroteri yoktur ve bu kısım sivri uçlu bırakılmıştır. Tympanonda kazıma şeklinde işlenmiş kalkan motifi bulunmaktadır. Kat. 1.9 masif blok üzerine açılan dörtgen resim alanı ve buradan oldukça ince bir silmeyle geçilen üçgen alınlıktan oluşmaktadır. Köşe ve tepe akroterleri kırıktır. Alçak kabartma şeklinde işlenen alınlığın tympanon kısmında kalkan motifi bulunmaktadır. Bu üç stelde de tarihlleme kriterleri resim alanlarındaki figürlere göre yapılmış form itibariyle bir veri oluşturmamaktadırlar.

Kat. 1.15'in de resim alanı kırık olup, üst çerçeve aynı zamanda yatay geison olarak kullanılmıştır. Köşe akroteri yapılmış fakat kenar ve yüzey detayları kırık olup,

¹⁵⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 146, Nr. 972.

¹⁶⁰ Kat. 1.1'e benzeyen, MÖ 3. yy'a tarihlenen steller masif blok üzerine açılan küçük boyutlu resim alanlarından oluşmaktadır. Dönem ilerledikçe resim alanları da büyütülmüştür. MÖ 3. yy form örnekleri için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 24, No: 102; Taf. 75, No: 455; Taf. 104, No: 696, Taf. 116, No: 797; Taf. 144, No: 966; Taf. 145, No: 969.

¹⁶¹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 68, No: 413, 414; Taf. 72, No: 432; Taf. 75, No: 448.

tepe akroteri ise işlenmemiştir. Tympanon kısmında stilize olarak işlenen dört yapraklı çiçek şeklinde rozet bulunmaktadır. Küçük boyutlu olması ve rozet motifinin oldukça stilize işlenmesinden dolayı Roma İmparatorluk Dönemi içerisindeki bir tarihte yapıldığı düşünülmektedir.

Resim 2: Üçgen Alınlıklı ve Çerçeveli Steller (Tip 1b)

2.2.1.3 Şematik İşlenen Naiskos Formlular (Tip 1c)

Bu tipte dörtgen şeklindeki masif blok üzerine kazıma kabartma şeklinde yapılan şematik ve alınlıklı naiskos betimi bulunmaktadır (Res. 3). Bunlarda çerçeve iki profilli ve eğimli bir hatla resim alanına bağlanmıştır. Kat. 1.10, 1.11, 1.12 numaralı gladyatör stelleri bu gruba girmektedir. Yalnızca köşe akroterlerinin olduğu, tepe akroterlerinin işlenmediği bu stellerin alınlığının tympanon kısımlarında çiçek şeklinde rozet bulunmaktadır. Bir başka stel olan Kat. 1.9'da alınlık aynı şekilde işlenmiş fakat tek farkı tympanon kısmında kalkan motifinin bulunmasıdır. Kabartma alanının alt kısmında ise diğerlerinden farklı olarak yüksekçe bir podyum mekanda gösterilme geleneğinin stilize olmuş ve dejenerasyona uğramış biçimleridir.

Resim 3: Şematik İşlenen Naiskos Formlular (Tip 1c)

2.2.2 Kemerli Steller

Mezar steli olarak kullanılsa bile Mezapotamya'dan¹⁶² gelen ve stel özelliği gösteren üst kısmın niş şeklinde yuvarlatılması geleneği, batıda MÖ 5. yy'da Rhodos'da bulunan Krito ve Timarista'nın mezar stelinde kendine yer bulmuştur¹⁶³. Fakat kemerli stellerin yoğun olarak kullanıldığı zaman Geç Hellenistik Döneme rastlamakta olup, bu çağa ait birçok örnekte, özellikle Delos kökenli mezar stellerinde görülmektedir¹⁶⁴. Kemerli steller, Kykladlar'da özellikle Delos'ta başlayıp buradan Anadolu ve Kıta Yunanistan'a yayılmıştır¹⁶⁵. Roma ve Bizans Dönemleri'nde ise en çok tercih edilen stel tipi olmuşlardır. Stratonikeia'da kemerli olarak adlandırabileceğimiz 11 adet mezar steli bulunmaktadır. Bunlardan Kat. 2.9 ve 2.10 kemer profili gösterdiği ve diğerlerinden ayrıldığı için Tip 2a olarak adlandırılmıştır. Diğer 9 stel niş şeklinde, resim alanının üst kısmı yuvarlatılarak oluşmuş ve Tip 2b olarak belirlenmiştir.

2.2.2.1 Kemer Formlu Olanlar (Tip 2a)

Stratonikeia'da sütunların taşıdığı üst kısmı kemer profilli olarak biçimlendirilmiş iki adet mezar steli bulunmaktadır (Res. 4). Bunlardan Kat. 2.9'daki sütunlar attik-ion kaideli, yivsiz gövdeli ve Korinth başlıklıdır. Bu sütunların taşıdığı kemerde köşe akroterlerinin üzeri işlenmemiş, tepe akroteri ise antitetik duran iki spiralden oluşmaktadır. Kemer, resim alanından ayrılan iki profil ve onu çevreleyen taçtan oluşmaktadır. Kat. 2.10'da diğeriyle aynı şekilde attik-ion kaidelerle taşınan

¹⁶² Andrae 1972, Bl. 22, Abb. 178, 179, 180, 181; Börker-Klähn 1982, tüm levhalar.

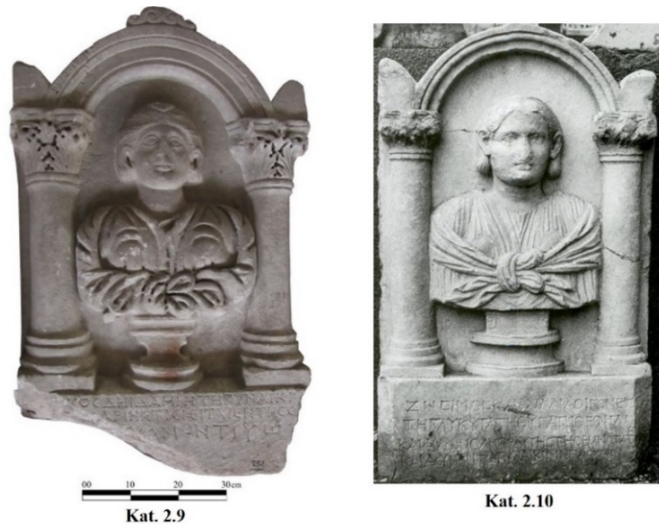
¹⁶³ Fraser 1977, 88, Fig. 16.

¹⁶⁴ Şahin 2000, 16.

¹⁶⁵ Şahin 2000, 16, dn. 92.

yivsiz sütun ve Korinth başlıklarının üzerine yerleştirilen kemerden oluşmaktadır. Kemer figüre oranla daha yüksek, köşe akroterleri işlenmeyip düz bırakılmış ve tepe akroteri ise kırılmıştır. Üç profilli olan kemer, resim alanından keskin bir hatla ayrılmış, üzerine iki profilli taç kısmı yapılmıştır. Bu iki stelin kaidelerinin aynı denilebilecek ölçüdeki benzerleri MS 3. yy'da yapılan Aphrodisias sütunlu lahitlerinin kaidelerinde de görülmektedir¹⁶⁶. İşçiliğin bu kadar benzer olması mimari bezemelerin Aphrodisias'ta çalışmış veya eğitim almış bir usta tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Kat. 2.9'un başlık formu korinth sütun başlığı ile bezenen sütunlu bir lahit üzerinde de görülmektedir¹⁶⁷. Başlık üzerindeki akhantus yapraklarının birbirlerine barok işlenen küçük ipçiklerle bağlanması MS 3. yy'da, özellikle de -figürlerle de desteklendiği üzere- MS 3. yy'ın ortalarına yakın tarihlerde yoğun olarak kullanılmıştır. Dolayısı ile bu form steller üzerine de yansıtılmıştır.

Kat. 2.10'da başlık üzerinde matkap kullanımına dair ibareler bulunmasa bile helixlerin volütlü işlenmesi ve abakhusun üstüne kadar yükselen abakhus çiçeği MS 3. yy'da Aphrodisias lahitleri üzerinde de sıkça betimlenen öğeler arasındadır¹⁶⁸. Ayrıca buradaki başlıklar Geç Severuslar Dönemi'ne ait yine Aphrodisias kökenli bir lahdin¹⁶⁹ üzerinde de görülmekte fakat Kat. 2.10'un başlığı bundan biraz daha basık ve dejenere olduğundan dolayı bu tarihten biraz daha sonra yapıldığı anlaşılmaktadır.

Resim 4: Kemer Formlu Olanlar (Tip 2a)

¹⁶⁶ Işık 2007, 133, 134, 140, Taf. 86, 1-4, Kat. 157; Taf. 87, 1, 2, Kat. 158a; Kat. 188, Taf. 103, 4.

¹⁶⁷ Işık 2007, 134, Taf. 87, 1, 2, Kat. 158a.

¹⁶⁸ Işık 2007, Taf. 105, Fig. 193a-b.

¹⁶⁹ Smith-Lenaghan 2008, 369, Fig. 46.

2.2.2.2 Kemer Şeklinde Nişli Steller (Tip 2b)

Üst kısmı kemer şeklinde nişli yapılan steller 9 adet olup, kendi içlerinde farklı alt gruplara ayrılmaktadır (Res. 5). Bunlardan Kat. 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 2.11 numaralı mezar stellerinin üst kısımları oval olarak profilendirilmiş ve niş formu verilmeye çalışılmıştır. Bunlardan yalnızca Kat. 2.1, 2.2 ve 2.11’de küçük, üçgenimsi çıkıntılar şeklinde köşe akroterleri, üzerinde herhangi bir bezeme bulunmadan yalın olarak işlenmiştir.

Kat. 2.4, 2.7 ve 2.8 ise üst kısmı da düz olan masif dörtgen bloğun üzerine açılan niş şeklinde resim alanından oluşmaktadır. Kat. 2.5’in ise üst kısmı kırık olduğu için nasıl bir forma sahip olduğu belirlenememiştir. Bunlardan Kat. 2.1 diğerlerinden biraz daha özenli işlenmiş, kemer formu verilmek amacıyla arka arkaya iki kademeli profil ve ön yüzde de Kat. 2.9’a benzer şekilde oval profil oluşturulmuştur.

Resim 5: Kemer Şeklinde Nişli Steller (Tip 2b)

2.2.3 Çerçevesiz Steller

Düz çerçevesiz olarak işlenen stel sayısı 6’dır. Kat. 3.1 masif blok üzerine resim alanının açılmasıyla oluşturulmuş ve burası ince çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Kat. 3.2 ve 3.3 numaralı gladyatör stellerinde olduğu gibi, düz bir çerçeve resim alanına doğru eğimli şekilde açılmıştır. Kat. 3.4’ün çerçevesi de bu iki stile benzetilmeye çalışılmış, diğerlerine göre daha ince olan çerçeveden eğimli bir şekilde resim alanına geçişi sağlanmıştır. Kat. 3.6’da iki profilli yapılan resim alanına doğru eğimli ve özenli çerçevesiyle Kat. 1.11 numaralı gladyatör steli ile büyük benzerlik içerisindedir.

Bunlarda yalnızca resim alanına işlenen gladyatör figürleri farklıdır. Kat. 3.5 numaralı stel, Kat. 3.2 ve 3.3 kadar özenli işlenmemiş olmasına rağmen onlara benzetilmeye çalışılmıştır. Bu stelin çerçevesi daha ince ve resim alanına doğru içbükey biçimde eğimlidir.

2.2.4 Çerçevesiz Steller

Çerçevesiz 7 adet stel tespit edilmiştir¹⁷⁰. Bu stellerin ortak özelliği masif blok üzerine yalnızca figürlerin işlenmiş olmasıdır. Steller çerçevesiz olmalarının dışında biçim olarak birbirlerinden ayrılmaktadır. Kat. 4.1, 4.5, 4.6 ve 4.8 numaralı steller diğerlerinden daha incedir. Kat. 4.3 ve 4.7 numaralı steller ise arkaya doğru oldukça geniş olup, bu yönüyle bomos tipli stellere oldukça benzemektedirler. Bunlar arasında tek istisna, dörtgen formlu ve oldukça uzun olan Kat. 4.2'nin yan ve üst kısmında görülen kenet ve dübel deliklerinin stelin çerçevesi olduğunu düşündürmesidir. R. Özgan stelin yan taraflarında sütunların bulunabileceğini ve bu sütunların kemer ile taşınmış olabileceğini düşünmekte ve bundan H. Jucker'in de bahsettiğini söylemektedir¹⁷¹. Ancak bu düşünceler kesin olmadığı için stel, çerçevesiz steller içinde değerlendirilmiştir.

2.2.5 Bomos Tipli Mezar Taşları

Grekçe bir kelime olan *bomos*, sunak anlamına gelmekle birlikte, Roma Dönemi'ne ait yazıtlara bakıldığında, heykel kaidesi, adak ya da mezar altarı gibi farklı kullanım alanları da olduğu görülmektedir. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma yapan J. J. Coulton, *bomos* kelimesinin, yuvarlak ve dörtgen altılar¹⁷², heykel kaideleri, ostotheke ve lahit altlıkları ile sütun altlıkları olarak da kullanımının olduğunu belirtmektedir¹⁷³. Ancak bu tipin “Stel mi?” yoksa “Mezar taşı mı?” olarak adlandırılması gerektiği konusu netlik kazanmamıştır¹⁷⁴. Burada üzerinde durulması gereken nokta bugüne

¹⁷⁰ Kat. 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8.

¹⁷¹ Özgan 1999, 172-173.

¹⁷² Roma Dönemi'nde Küçük Asya'da yuvarlak ve dörtgen olarak kullanılmış tek parçadan oluşan 2 ana altar türü bulunur. Bu ana form silindirik ya da kare şeklinde gövde, taç ve kaideden oluşmaktadır. Bu basit tipin kökeni MÖ 6. yy'a kadar uzanır (Coulton 2005, 130).

¹⁷³ Coulton 2005, 127.

¹⁷⁴ Bu konuda yapılan araştırmalarda son zamanlarda bilim insanlarının İngilizcede *columnar stele* (sütun biçimli stel), *round bomos* (yuvarlak altar), *circular pillar* (yuvarlak sütun), *funerary column* (mezar sütunu) ya da *column drum* (dairesel sütun) gibi çeşitli tanımlar yaptıkları görülmektedir (Coulton 2005, 130).

kadar kuros¹⁷⁵, lekythos¹⁷⁶, amphora formlu loutrophoros¹⁷⁷ ile sütun¹⁷⁸ gibi malzemelerin mezarı işaretlemek amacıyla kullanılmasına rağmen “mezar steli” olarak adlandırılmamasıdır. Çünkü stel “dik duran işaret” anlamına gelmekle birlikte, çok kalın olmayan levhalar için kullanılan bir terimdir. Ancak yukarıdaki örneklerden hiçbiri, dik durması dışında, şekil olarak bu tanıma uymamaktadır. Bu terminoloji karmaşasına bomos tipli olanlar da dâhildir. Bomos kavramının¹⁷⁹, mezar işaretleri olarak kullanımının aktarımı, sembolik anlamından ziyade şeklen olmuştur¹⁸⁰. Bu durumda kaide, gövde ve taçtan oluşan bomos tipli eserler için “mezar steli” yerine “mezar taşı” kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır. Bu nedenle burada bomos tipli olan mezar işaretleri, mezar taşı olarak ele alınmıştır.

Bu bilgiler ışığında Stratonikeia örnekleri incelendiğinde 3 tanesinin¹⁸¹ ilk kullanımının altar olarak tasarlandığı ve daha sonra mezar taşı olarak işlev gördüğü anlaşılmıştır. Diğer 3 örnek¹⁸² ise mezar taşı olarak kullanılmak üzere bomos tipinde yapılmıştır. Bu mezar taşlarından yuvarlak formlu olanlar Tip 5a, dörtgen formlu olanlar ise Tip 5b olarak adlandırılmıştır.

2.2.5.1 Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5a)

Kat. 5.1, 5.3 ve 5.6 yuvarlak olarak yapılmışlardır (Res. 6). Kat. 5.1 daha önce altar olarak kullanılmış ve ikinci kullanımında bir yüzü tıraşlanarak mezar steli oluşturulmuştur. Tıraşlanan ön yüzde taç kısmı kırıktır fakat başın yüksekliği taca kadar ulaştığı için bu kısmın da tıraşlandığı anlaşılmaktadır. Arka kısımda ise taç profili görülmektedir. Stelin ne ön ne de arka kısmında kaide profili bulunmamakta ve bu kısmın da tıraşlandığı düşünülmektedir.

Kat. 5.3’ün gövde ve tacının varlığı anlaşılma ile birlikte kaide kısmı kırıktır. Ancak kaideye doğru kırık olan kısmın dışbükey olması kaidenin varlığını kesinleştirmektedir. Yalnızca figür ve yazıtın bulunduğu kısımlar tıraşlanmış, diğer

¹⁷⁵ Richter 1970.

¹⁷⁶ Grossman 2001, 71-76, 81.

¹⁷⁷ Grossman 2001, 77-80.

¹⁷⁸ Sütun ve sütunun üst kısmındaki başlığa işlenen figürler ile direkt başlık üzerine yerleştirilen heykellerden oluşan mezar işareti örnekleri için bkz. Söğüt 2005, 103-154.

¹⁷⁹ J. J. Coulton, temel olarak “*bomos*” kelimesinin pedestal ya da platform şeklinin anlamlarını yansıttığını, altların anlamının zamanla genişlediğini ve “*bomos*” ile birlikte “*altar-shape thing*” (altar şekilli olan) kelimesinin daha yaygın kullanıldığını ve bu durumun birçok farklı yapıtın bomos olarak adlandırılmasına neden olduğu belirterek bütüncül değerlendirmeler yapmaktadır. Bu konulardaki farklı görüşler ve değerlendirmelerin için bkz. Coulton 2005, 146.

¹⁸⁰ Coulton 2005, 144.

¹⁸¹ Kat. 5.1, 5.5, 5.6.

¹⁸² Kat. 5.2, 5.3, 5.4.

bölümler kaba yonulu olarak bırakılmıştır. Üst kısmında da herhangi bir sunu çukuru bulunmadığı için mezar taşı olarak tasarlanıp kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kat. 5.6 numaralı stel kaide, gövde ve taçtan oluşmakta ve yukarı doğru daralmaktadır. Üst kısmında bir sunu çukuru bulunmasından dolayı ilk olarak altar amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Formda oluşan dejenerasyon mezar steline dönüştürüldüğünü düşündürmektedir. Ayrıca sunu çukurunun hala var olması mezar taşının hem altar hem de mezarı işaretlemek amacıyla kullanıldığını gösteriyor olabilir.

Resim 6: Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5a)

2.2.5.2 Dörtgen Formlu Bomoslar (Tip 5b)

Kat. 5.2 ve 5.5 numaralı steller dörtgen formlu yapılan ve ön yüzlerine erkek büstlerinin işlendiği bomos tipli örneklerdir (Res. 7). Kat. 5.2 kaide, gövde ve taçtan oluşmakta fakat taç kısmı kırılmıştır. Kaide kısmı altta düz, gövdeye doğru ise eğimle geçiş yapmış ve herhangi bir profille sınır oluşturulmamıştır. Büstün üst kısmında ise kabaca bir niş açılmış ve başın her iki yanında bulunan çıkıntılarla kemer görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Kırık olmakla birlikte bu oval kısım taca bitişik olmalıdır. Stelin yan bölümleri ince yonulu yapılmış ve taç profilleri görülmekteyken, arka kısmı ise düz ve kaba yonuludur. Bu durum figürle birlikte bomos şekli verilen stelin asıl işlevinin mezar işaretçisi olduğunu göstermektedir. Kat. 5.5 daha önce altar olarak kullanılmış olup, ikinci kullanımı mezar stelidir. Üç yüzü işlenmiş olan altların arka yüzü kaba yonuludur. Ön yüzün kaide ve taç profilleri daha özenli yan yüzlerdeki ise kabaca

işlenmiştir. Ön yüzün kaidesi kyma reversa profilli, taç kısmı ise birbirinden derin yatay çizgilerle ayrılan fakat kaide ile aynı olmayan bir biçime sahiptir. Tacın orta kısmı figürün yerleştirilmesi için oval olarak tıraşlanmıştır. Üst kısımda herhangi bir sunu çukuruna rastlanmaması ve figürü yerleştirmek için tacın tıraşlanması ilk kullanımın yazıtlı bir altar olduğunu, daha sonra ise mezar steli olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Kat. 5.4 numaralı gladyatör steli ise diğer bomos tipli stellerden farklıdır. Kalınlığı daha az olan stelde, kaide, gövde ve taç profili işlenmesi bomos tipli steller içinde değerlendirilmesini gerektirmiştir. Figürün kaidenin üst kısmındaki yatay profile basması bu profillerin figür ile birlikte yapıldığını düşündürmektedir. Bu durumda figürün işlendiği blok daha önceden altar olarak kullanılmamış, bu kompozisyon mezar steli için oluşturulmuştur.

Resim 7: Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5b)

2.2.6 Formu Belirlenemeyenler

Stratonikeia'da kırık ve bozulmuş durumda olduğu için herhangi bir kategoriye dâhil edilemeyen 24 mezar steli vardır. Bunlar "Formu Belirlenemeyenler" başlığı altında toplanmıştır. Bunlardan yalnızca 5 tanesinin üst kısmı kısmen tahmin edilebilir durumda diğer 19 adet stel¹⁸³ konusunda ise herhangi bir fikir yürütülememektedir.

Kat. 6.1 kaide, gövde ve taç profili şeklinde oluşturulan dörtgen postament formuna benzer, aynı zamanda Ionia atölyelerinde yoğun olarak görülen, resim alanının

¹⁸³ Kat. 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 6.9, 6.10, 6.11, 6.12, 6.13, 6.14, 6.15, 6.16, 6.17, 6.18, 6.20, 6.21, 6.22, 6.23, 6.24.

altındaki yüksek podyum kısmına da sahiptir. En üstte alınlık olarak adlandırılabilir bölümün içerisinde rozet olduğu düşünülen bir betim yer almaktadır. İ. Aydaş steli “*Üçgen Alınlıklı Mezar Stelleri*” altında değerlendirmiştir¹⁸⁴. Ancak postament formu ile benzerlik gösteren stelin üst kısmı kaide ile orantılandığında, üst kısmın düz olarak bitirilme ihtimali de oluşmaktadır. Bu sebeple stel tipi ile ilgili kesin bir yargıya varmak zordur. Kat. 6.2’de profilendirilmiş kaide ve yüksekçe podyum üzerine resim alanı oluşturulmuştur. Figürün başı üzerinde yer alan perdenin sağ üst köşesindeki çerçeve kalıntısı üst kısmın kemerli olmadığını göstermektedir. Bu tip steller genel olarak üçgen alınlıkla sonlanmasına rağmen üst kısmı düz olarak sonlanan örnekler de bulunmaktadır¹⁸⁵. Dolayısıyla stelin nasıl tamamlandığını kesin olarak tahmin etmek güçtür.

Kat. 6.3 ve 6.4’ün üst kısımları figürlerin başı referans alınarak sonlandırılmış ve çerçeve oluşturulmuştur. Kat. 6.3’ün üst kısmı şu anda düz olarak görünmekle birlikte çerçevenin üst kenarı bir plaster gibi mi kullanıldı yoksa düz çerçeve olarak mı bırakıldı¹⁸⁶ anlaşılamamaktadır. Plaster olduğuna işaret edecek olan başlık detayları maalesef görünmediği için düz bir baştaban ile mi yoksa üçgen alınlıkla mı bitirildiği tam olarak bilinmemektedir. Kat. 6.4’ün ise bir anta ile sınırlandırıldığı başlığın da bulunmasından anlaşılmış ve bu sebeple üçgen bir alınlıkla sonlanması daha mümkündür.

Son olarak Kat. 6.20 numaralı gladyatör steli ya düz çerçeveli olarak sonlandırılmış ya da şematik olarak üçgen alınlıkla işlenmiştir. Aynı atölyeden çıkmış diğer gladyatör stelleriyle¹⁸⁷ karşılaştırıldığında elde edilen bu sonuç, üst kısım kırık olduğu için kesin bir yargıya varmamızı zorlaştırmaktadır.

¹⁸⁴ Aydaş 2007, 17.

¹⁸⁵ Şahin 1998, 97-101, Res. 1-3.

¹⁸⁶ Başlıkların üst kısımlarının düz bırakıldığı baştabanlı örnekler için bkz. Şahin 2000, 10.

¹⁸⁷ Kat. 1.10, 1.11, 1.12, 3.4.

2.3 Stratonikeia Figür Tipleri

Steller üzerinde bulunan figürler kadın, erkek, çocuk ve hizmetçi figürleri olarak 4 ana başlıkta incelenmiştir. Bu figürlerin her biri Klasik Dönemden beri süregelen geleneklerin izlerini taşımakta olup, kökenleri de araştırılarak günlük hayata yansımaları ve yapıldıkları dönemlerin modası gibi bilgileri bize vermektedir. Figürler duruş pozisyonları, vücut hareketleri, giydikleri kıyafetler ya da ellerinde tuttıkları bir nesne gibi detaylarla sosyal statüleriyle ilgili yorum yapılmasını sağlamaktadır.

2.3.1 Erkek Figürleri

Erkek figürleri kendi içinde 4 ana başlık altında incelenmiştir. Bunlar ayakta duran, gladyatör, büst şeklindeki erkek figürleri ile diğerleridir. Bu grup içerisinde gladyatör figürleri de ayakta durmasına rağmen kendi içlerinde apayrı bir grup oluşturdukları için farklı bir başlık altında incelenmişlerdir. Diğerleri grubunda ise kentte tek örnekle temsil edilen oturan ve uzanan erkek figürü irdelenmiştir.

2.3.1.1 Ayakta Duran Erkek Figürleri

Hellenistik dönemin figür zenginliği Stratonikeia stelleri üzerinde de izlenebilmektedir. Kendilerini şehirli, kültürlü, asil ya da kahraman gibi betimleme isteği tüm bu steller üzerinde kendine yer bulmuştur. Ayrıca sahnelerde gymnasionda betimlenen erkek ve asker betimlemeleri de görülebilmektedir. Tüm bu sahneler 6 grup altında incelenmiş olup, 7. grup olan “Diğerleri” bölümünde ise herhangi bir tip içerisinde dahil edilemeyen figürler yer almaktadır.

2.3.1.1.1 Dioskurides Tipi

Dioskurides tipinin özelliği khiton üzerine hymation giymesi ve sağ elin elbisenin altından gösterilerek göğsün üzerine konulmasıdır. Hymation, kolları da içine alacak şekilde vücudu sarmaktadır. Vücudun solundan dolanarak sol omuzdan inen manto kenarı, göğüs üzerinde “V” biçimli bir kıvrım oluşturmakta ve bu tomar göğüs üzerinde sağ elle tutulmakta, daha sonra da sol omuzdan arkaya doğru dökülmektedir. Göğüs üzerindeki “V” biçimli katlanan kumaşın sağ elle gergin tutulması, elbise yüzeyini zenginleştirmektedir. Figürün göğsünden açılarak gelen manto ucu, aşağı doğru sarkan sol kolun bileğine dolandıktan sonra, sol elle tutulmakta ve ucu öne doğru dökülmektedir¹⁸⁸. Figürün kökenine bakılacak olursa, MÖ 4. yy’da Sophokles¹⁸⁹ ve

¹⁸⁸ Saraçoğlu 1997, 33.

Aiskhynes¹⁹⁰ heykellerinin olduğu görülebilir. Bu tip önceleri bu isimlerle nitelendirilmiştir. Sophokles'te vücut ağırlığını sağ bacak taşımakta, sol kolu ise manto altından arkaya doğru götürülerek kalçaya yaslanmaktadır. Aiskhynes heykeli de bu şekilde betimlenmiş olmakla birlikte hareketli bacak değişmiştir. İlk örneklerin sonrakilerden farkı, mantonun altında khitonun olmamasıdır. Bu iç giysi Hellenistik Dönemle birlikte işlenmeye başlamıştır¹⁹¹. Bu betimleme şeklini E. Pfuhl ve H. Möbius *Normal Tipteki Erkek* olarak belirtmiş¹⁹² olmakla birlikte bu tip Kleopatra ve Dioskurides heykel grubundaki *Dioskurides*¹⁹³ ile de özdeşleştirilmiştir. M. Bieber ise bu tipi *Palliatius* olarak adlandırmaktadır¹⁹⁴.

Dioskurides tipi ayakta duran erkek örneklerinden Kat. 1.4 ve Kat. 1.6 ile temsil edilmektedir (Res. 8). Kat. 1.4'ün resim alanında solda duran figür, cepheden betimlenmiş ve khiton üzerine hymation giymektedir. Figürün ağırlığı sol bacak üzerinde, sağ bacak dizden hafifçe bükülmüş olsa da vücut oldukça kütleli ve hantal görünümündedir. Sağ kol göğsün üzerinde olup kolun geldiği hymationun altından el görünmekte, el ile birlikte sola doğru götürülen elbise kıvrımları omuzdan arkaya doğru dökülmektedir. Sol kol ise düz olarak aşağı indirilip, bileğe sarılan hymationun ucunu tutmuş ve buradan sarkan kıvrım demetleri kıvrangıçkuyruğu şeklinde aşağı düşürülmüştür. Üst gövde bacaklara ve başa göre oldukça büyük, boyun da kalındır. Saç ve sakal kabarık işlenmiş, kulaklar yüze göre daha büyük olup detayları belirtilmemiştir.

Kat. 1.4, Münih Müzesi'nde bulunan ve MÖ 2. yy'ın ortalarına ait bir stel¹⁹⁵ ile karşılaştırıldığında bu figürün de Dioskurides tipinde işlendiği fakat elbise kıvrımlarının çok daha doğal ve yumuşak yapıldığı görülmektedir. MÖ 1. yy'a tarihlenen Ephesos kökenli stel¹⁹⁶ ile karşılaştırıldığında ise Stratonikeia örneği ile aynı metalik kıvrımların burada da işlendiği dikkati çekmektedir. Dolayısıyla Kat. 1.4'teki figürün elbisesinin

¹⁸⁹ Pollitt 1986, 60, Fig. 54.

¹⁹⁰ Bieber 1967, Fig. 197.

¹⁹¹ Şahin 2000, 72.

¹⁹² Pfuhl-Möbius 1977, 90, Taf. 34.

¹⁹³ Smith 2013, No: 113. Dioskurides heykeline benzerliğinden dolayı tarihi tartışmalı bir başka örnek Eretria'lı Genç'tir. Bu heykelin de Dioskurides'teki gibi sağ bacağı hareketlidir ve her ikisinde de manto vücuda sıkıca sarılmıştır. Eretria'lı Genç de sağ kol mantonun üst kenarından askıya alınmış ve sağ el, sol omuzdan katlanarak gelen kıvrımları kavramıştır. Sol kolun mantonun altındaki kıvrımları toplaması, alışılmış klasik tiplerle kontrast yaratır. Eretria'lı gencin heykeli, Hellenistik Dönemle tarihlenmekle beraber, kökeni MÖ 4. yy Aiskhynes tipine dayanır (Aydaş 2007, 37, dn. 190).

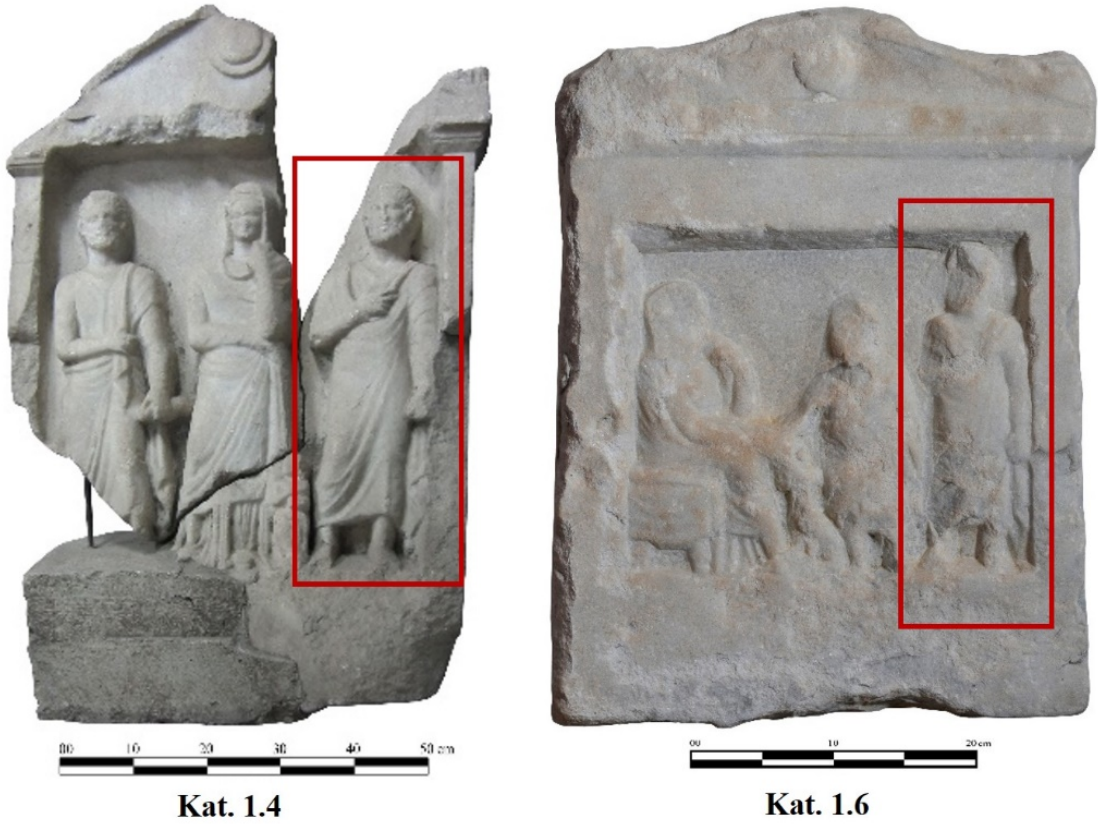
¹⁹⁴ Bieber 1959, 374.

¹⁹⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 40, No: 197.

¹⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 41, No: 198.

sert kumaş yapısındaki az sayıda kıvrımla yüzeysel olarak işlenmesi MÖ 1. yy örneklerine daha yakın olduğu ve bu süreç içerisinde yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca bu stelden, MÖ 2. yy'da dikkat çekici örnekleri bulunan bu sahnenin MÖ 1. yy'a geldiğinde de devam ettiği fakat figürlerin gerçekçiliğini büyük oranda kaybettiği ve elbise kıvrımlarının şematik ve durağan yapıya büründüğü anlaşılmaktadır.

Kat. 1.6'daki Dioskurides tipinde betimlenen ve çerçevenin soluna yaslanan erkek figürü de khiton üzerine hymation giymektedir. İkonografik açıdan Kat. 1.4 ile aynı şekilde işlenen figür, elbise ve vücudun işleniş stili ile oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Yerel bir heykeltıraş tarafından şekillendirildiği oldukça açık olan figürün, tahrip olmayan kısımlarına bakıldığında bile yalnızca kazınmış elbise kıvrımlarının görülmesi MÖ 2. yy'dan sonraki tarihlerde yapılmış olduğunu göstermektedir. Ancak stelin kötü işçiliğine rağmen tasvir edilen konunun Hellenistik Dönem'in sevilen sahnelerinden biri olması stelin Roma Dönemi'ne kadar uzanmadığını ve MÖ 1. yy'da yapıldığını düşündürmektedir.

Resim 8: Dioskurides Tipi

2.3.1.1.2 Demosthenes Tipi

Demosthenes tipindeki erkek figürleri khiton üzerine manto giysili olup vücut ağırlığı sağ bacak üzerindedir. Kolların hareketi tüm örneklerde aynı şekilde aşağıda karın üzerine yerleştirilmiş ve eller birbirine bağlanmıştır¹⁹⁷. Stratonikeia'da bu tip iki figürle temsil edilmektedir (Res. 9). İlk olarak Kat. 3.1'de orijinal Demosthenes heykeli gibi ağırlık sol bacak üzerindedir. Elleri karın üzerinde birleştirilmiştir. Gövdenin sağ üst kısmı çıplaktır. Hymation orijinalinde sağ kol altından tomar şeklinde sola doğru götürülmekte ve diğer kenarı sol omuz üzerinden kalın bir demetle aşağıya sarkıtılmaktadır. Fakat bizim örneğimizde manto sağ omzu açıkta bırakarak, sol omzu sarmış ve her iki kenarda karın üzerinde birleştirilerek üçgen şeklindeki kıvrımla aşağı indirilmiştir. Sol omuzdan aşağı indirilen mantonun göğüs üzerindeki kenarları tomar gibi gösterilmeye çalışıldıysa da bu başarısız bir girişim olmuştur. Elbiseye herhangi bir hareket katmayan sıg ve şematik görünümlü kıvrımlar, stelin MÖ 1. yy'ın ilk yarısında yapıldığını düşündürmektedir.

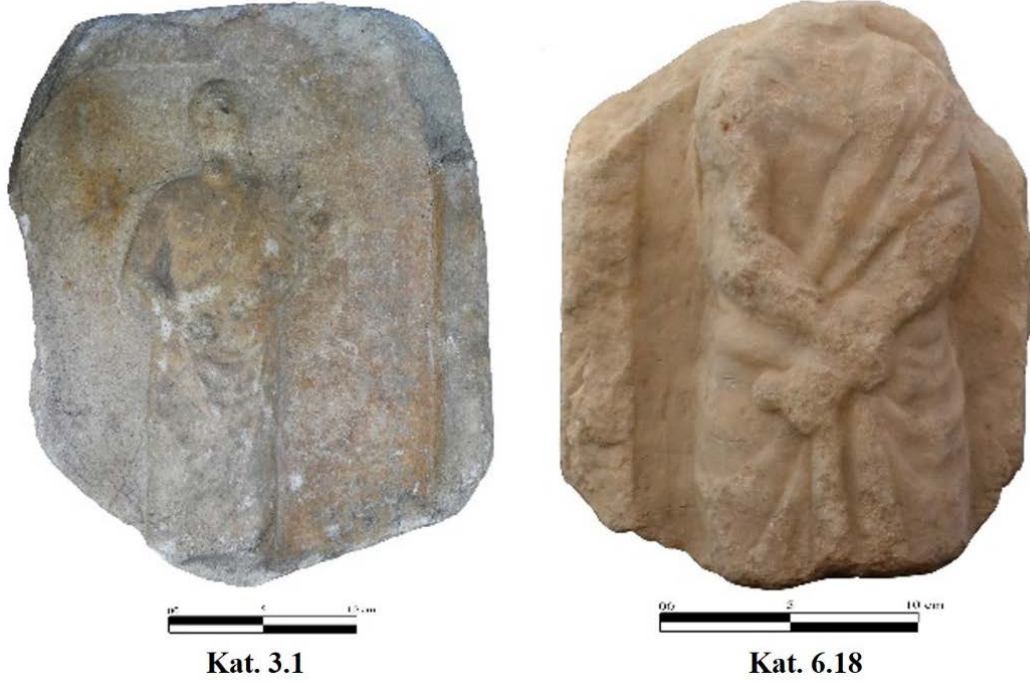
Kat. 6.18'de ise tıpkı Kat. 3.1 gibi vücudun sağ tarafı açıkta olup, manto kolun altından karın üzerine doğru götürülmüştür. Solda ise omzu kapatacak şekilde karın üzerinde kolların altında birleşmiş ve bu kıvrımların uç kısımları sol el ile tutulup yukarıya doğru çekilen kalın tomarı oluşturmuştur. Bu kıvrımlar elbisenin diğer kısımlarından daha derin şekilde işlenmiştir. Ayrıca manto ortada toplandığı için özellikle sol tarafta vücut üzerinde çan şeklinde kıvrımlar oluşmuş fakat plastik etkisini kaybetmiştir. Vücudun sağ yanında görülen kıvrım sayısı ise daha az ve sıgdır. Ağırlık orijinal Demosthenes heykelinde olduğu gibi sol bacak üzerindedir. İkonografik olarak diğer Demosthenes heykellerinden ayrılan nokta, karın üzerinde ellerin birbirine kenetlenmemesidir. Kat. 6.18'de sol el ile ön tarafta birleştirilen mantonun uç kısmı tutulmuş, sağ el ise sol elin bileğinin üzerine yerleştirilmiştir. Demosthenes tipinde bu betimleme tarzı oldukça nadir olup, yayınlarda biri Smyrna'da¹⁹⁸ diğeri de Atina Theseion'da¹⁹⁹ olmak üzere yalnızca iki örnek belirlenmiştir. Stratonikeia örneği olasılıkla coğrafya olarak daha yakın olan Smyrna'daki stelden etkilenmiş olmalıdır. Elbise kıvrımları tıpkı Kat. 1.6'da işlenen figürlerin giyimleri gibi özensiz ve kötü bir işçilikle yapılmıştır. Hellenistik Dönemin en çok sevilen tasvirlerinden olan filozof/hatip gibi betimlenme isteği stelin MÖ 1. yy'daki bir süreç içerisinde yapılmış

¹⁹⁷ Şahin 2000, 73-74.

¹⁹⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 97, 634.

¹⁹⁹ Conze 1922, 102, Taf. CCCCLXVII, No: 2123.

olduğunu düşündürmektedir. Küçük boyutlu olan bu mezar stelindeki öncelik estetik kaygıdan ziyade, basit ve maliyetsiz şekilde kendini ifade etme biçimi olmalıdır.

Resim 9: Demosthenes Tipi

2.3.1.1.3 Normal Tipteki Erkeğin Değişik Şekli

Stratonikeia’da Kat. 1.4 üzerindeki tek bir figür ile temsil edilen bu tip E. Pfuhl ve H. Möbius tarafından “*Normal tipteki erkeğin değişik şekli*” olarak adlandırılmıştır²⁰⁰ (Res. 10). Resim alanında sağda duran bu erkek figürü, kısa kollu khiton üzerine himation giymektedir. Sol omuz üzerinden atılan mantonun uç kısmını, dirsekten 90 derecelik bir açı ile bükülen sağ kol tutmaktadır. Sol kol ise vücuda paralel şekilde aşağıya indirilmiş elinde bir rulo bulunmaktadır. Himation sağ kolun bel hizasında olan alt kısmından geçirilerek, karın üzerinde yatay bir tomar oluşturmakta ve sola doğru götürülmektedir. Mantonun ucu ise sağ elin altından itibaren kırlangıçkuyruğu şeklindeki kıvrımlarla aşağıya düşürülmüştür. Figürün sağ ayağı destek olarak kullanılmış, sol ayağı ise hafifçe dizden bükülerek serbest bırakılmıştır. Vücuda göre oldukça orantılı olan figürün yüzüne bakıldığında ise saç ve sakalın kıvrıkcık denilebilecek ölçüde dalgalı ve kabarık olarak yapıldığı görülmektedir. Yüz ise idealize edilmiş olup, portre özelliği göstermemektedir. Bu durum Hellenistik Dönemde mezar

²⁰⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 48, Nr. 250.

stelleri üzerinde yoğun olarak hissedilen klasisizm etkisinin hala devam ettiğini düşündürmektedir.

MÖ 2. yy'ın özellikle ikinci yarısında varlığını gösteren elbiselerin gerçek kumaş hissi Kat. 1.4'deki figür üzerinde görülmemektedir. Aksine khiton ve hymation kumaşları çok az kıvrımla yalnızca elbise olduğunu belirtmek amacıyla yapılmıştır. Bu sebeple stelin tarihi MÖ 2. yy sonlarında aranmış ve bu tarihlerde yapılan ve Stratonikeia'nın kutsal alanlarından biri olan Lagina Hekate Tapınağı'nın frizleri incelenmiştir. Frizlerde birçok farklı atölye²⁰¹ bulunmakla birlikte giysilerin iki boyutluluğu ve katılaşmış biçimleri, ayrıca kısmen şematik ve organik olmayan kıvrımlar aynı dönemdeki kabartma sanatıyla paraleldir. Buna rağmen figürlerin bazı üslupları yöreseldir²⁰². Tüm bunlar göz önüne alınarak anolojisi yapılan figür P. Baumeister tarafından MÖ 110-90 yılları arasına tarihlenen frizden elbise hissi uyandırmayan şematik ve katı etkisiyle ayrılmaktadır. Bu sebeple figürün frizlerden biraz daha sonra, MÖ 1. yy'ın ilk yarısındaki bir tarihte yerel bir heykeltıraş tarafından yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Resim 10: Normal Tipteki Erkeğin Değişik Şekli

²⁰¹ Lagina frizindeki heykeltıraşlara bakıldığında sanatçıların çoğunun Karia'lı olduğu (Atölye 2-3) görülmekte fakat tam olarak nereden geldikleri tespit edilememektedir. Olasılıkla yine Karia'lı olan Atölye 1'in Sahil bölgesi kökenli olduğu düşünülmektedir. Atölyelerin ikisinde -Atölye 4 ve 6- çalışanların ya Rhodos'lu ya da Rhodos'ta eğitim almış sanatçılar olduğuna dair ipuçları vardır. Böylece, bu büyük proje için çok uzaktaki atölyelerin de görevlendirildiği kanıtlanmıştır (Baumeister 2007, 244).

²⁰² Baumeister 2007, 244.

2.3.1.1.4 Hippokrates Tipi

Bu tip, doktorların babası sayılan Hippokrates ile anılır ve en erken örnekleri Kos Adası'nda, MÖ 4. yy'da adanan serbest yontulardadır²⁰³. Bu sebeple E. Pfuhl ve H. Möbius tarafından "*Kos Tipi*" olarak tanımlanmıştır²⁰⁴. MÖ 5. yy'da kabartmalarda ilk örnekleri betimlenen tip, bilinen yapısıyla MÖ 4. yy sonlarında görülür ve bu dönemle birlikte yaygınlaşarak devam eder. Bu tipte betimlenen figürlerde erkekler, yalnız hymation giymekle birlikte kısa kollu khiton giyen örneklere de rastlanmıştır. Hymation vücudun sağ üst yarısını sarmaz ve belden tomar şeklinde gelen uç, sol omuzdan aşağıya dökülür. Sol omuzdan açılarak inen uç, göğüs altında sol elle tutulur. Ayrıca bu uç, kırlangıçkuyruğu şeklindeki kıvrımlarla aşağı dökülür ve sağ kalçadan gelen ve sol koltuk altına kadar uzanan yatay bir kıvrım tomarı ile kesilir. Bazen de bu kıvrımlar sol kola sarılır. Attik mezar kabartmalarında, yüksek ve geç Hellenistik heykelerde demetlenmiş kısım, alışlagelmiş klasik formunun aksine gergin şekilde sarkmaktadır. Kos tipinin en güzel örnekleri Erken Hellenistik Dönem'den olup, MÖ 4. yy figürlerine ana çizgileriyle benzemekle birlikte, detayda öncülerinden ayrılırlar ve kendi dönemlerinin getirdiği özellikleri üzerlerinde taşırlar²⁰⁵.

Hippokrates (Kos) tipi Stratonikeia'da beş stel üzerinde tespit edilmiştir. Özellikle Dexiosis sahnelerinde sevilerek kullanılan tip, Stratonikeia'da da bu ikonografi ile üç stel üzerinde uygulanmıştır (Res. 11). Diğer stelde ayakta duran erkek figürü tek başına betimlenmiştir. Son stelde ise oturan bir kadın ve iki erkek figürü bulunmaktadır. Kadının çocuğu uzattığı erkek figürü Hippokrates tipindedir.

Dexiosis sahneli stellerden ilki Kat. 6.3 olup, karşılıklı iki erkek figürü tokalaşarak vedalaşmaktadır. Soldaki figürün vücudu cepheden gösterilmekle birlikte hafifçe sağa döndürülmüştür. Yüzü kırık olmasına rağmen vedalaştığı figüre baktığı anlaşılmaktadır. Kısa kollu bir khiton üzerine hymation giymekte ve sağ kolunu diğer figüre doğru uzatmaktadır. Manto sol omuzdan aşağıya düşürülmüş, sağ tarafta ise belde tomar şeklinde döndürülerek sol kolun üzerine doğru götürülmüştür. Soldaki figürün tokalaştığı erkek de aynı kıyafetleri giymiş ve benzer şekilde betimlenmiştir. Buradaki tek fark sağ taraftan betimlendiği için kısa kollu khitonun manto ile kapatılmış olmasıdır. Figürlerin uzatılmış vücut oranları Lagina Hekate Tapınağı'ndaki friz örnekleriyle uyumludur. Burada da görüldüğü üzere MÖ 2. yy'ın son çeyreği ile birlikte

²⁰³ Saraçoğlu 1997, 41.

²⁰⁴ Pfuhl-Möbius 1977, 111.

²⁰⁵ Saraçoğlu 1997, 41.

vücudun üst kısmı alta oranla daha dar yapılı ve kıvrımlar organik olmaktan çıkarak iki boyutlu hale bürünürler. Karia'da görülen bu özellikler, Rhodos üslubunun karakteristik biçimsel anlatım öğeleri olan hafif uzatılmış oranlar, ama aynı zamanda, çeşitli Karia sanat eserlerinde görülen, ip gibi yerleştirilmiş giysi kıvrımları, iki boyutlu kumaş parçaları veya kısmen bezek amaçlı detaylar bu etkilerdendir²⁰⁶. Bu özellikleri gösteren stelin MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Dexiosis sahnesinin gösterildiği ikinci stel Kat. 1.3'tür. El sıkışan erkek figürlerinin her ikisi de khiton üzerine hymation giymişlerdir. Soldaki figür büyük olasılıkla sol eliyle, onun eğitim ve statüsünü gösteren bir rulo ya da kitap tutmaktadır. Bu şekilde elinde rulo ile betimlendiğinden, ölen kişi olduğu anlaşılmaktadır. Cepheden verilmiş vücudun ağırlığını sağ bacak taşır, sol bacak ise dizden hafif bükülmüş ve öne doğru çıkmıştır. Tokalaştığı figürün vücudu sağa doğru $\frac{3}{4}$ 'lük bir dönüş yapmıştır. Kat. 6.3'teki Dexiosis sahnesi ile neredeyse aynı denilebilecek ikonografik özellikler olmasına rağmen vücut oranlarının oldukça farklı olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu durumun üslup farkından kaynaklandığı, elbise kıvrımlarının az sayıda ve yüzeysel biçimde olmasından anlaşılabilir. Bu sebeple Kat. 1.3, Kat. 6.3 ile aynı dönemde yapılmış olmalıdır. Bu tarihleme yapılırken öncelikle yazıtından dolayı tarihi belirli olan MÖ 138/137 yıllarında yapılan Kleopatra ve Dioskourides heykelleri²⁰⁷ incelenmiştir. Bu figürlerdeki vücut hareketi ve şeffaflığın vurgulanması Kat. 1.3'te bulunmamaktadır. Analoji yapılacak bir diğer örnek, nereden bulunduğu belirsiz olan ve MÖ 2. yy'ın 2. yarısına tarihlenen steldir²⁰⁸. Hippokrates tipindeki figürün manto kıvrımları Kat. 1.3 ile benzer olmasına rağmen vücut hareketinin daha doğal yapılması bizim figürümüzden daha erken olduğunu göstermekte ve Kat. 1.3'ün MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğinden daha sonra yüzyılın son çeyreğindeki bir tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Dexiosis sahneli bir diğer stel Kat. 6.9'dur. Buradaki fark ayakta duran erkeğin oturan bir kadın ile tokalaşmasıdır. Ayaktaki erkek figürü incelendiğinde vücudun üst kısmı alta oranla daha dar yapıldığı ve organik olmayan kıvrımların iki boyutlu hale bürünmesi gibi özellikleri barındırdığı görülür. Aynı zamanda Karia'da görülen Rhodos üslubunun bu figür üzerinde uygulandığı anlaşılmaktadır²⁰⁹. Kentin kutsal alanında

²⁰⁶ Baumeister 2007, 244. Ayrıca Rhodos'ta bulunan örnekler için bkz. Fraser 1977, Fig. 44a, 61, 92c.

²⁰⁷ Smith 2013, 87, Fig. 113.

²⁰⁸ Pfuhl-Möbius 1977, 110, Taf. 50, No: 265. Stel şu an Viyana'daki Kunsthistorisches Museum'da *I 1621* numaralı envanter numarası ile sergilenmektedir.

²⁰⁹ Rhodos üslubundaki figür örnekleri için bkz. Baumeister 2007, Taf. 25, Pl. 213A.

bulunan Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de görülen bu üsluptan dolayı MÖ 2. yy'ın sonu MÖ 1. yy'ın başındaki bir tarih aralığında yapılmış olmalıdır.

Resim 11: Dexiosis Sahnesinde Kullanılan Hippokrates Figürleri

Kat. 6.5 üzerinde, yüksek kabartma şeklinde yapılan Herme'ye yaslanmış erkek figürü bulunmaktadır (Res. 12). Vücudu S duruşlu olan figür kısa kollu khiton üzerine hymation giymiştir. Geç Hellenistik Dönem figürlerinde görülen tipik özelliklerden olan üst gövdenin kısa, alt gövdenin uzun olması figür üzerinde de uygulanmıştır. Khiton yuvarlak yakalı olup, göğsün ortasında karnın üzerine kadar V kıvrımları oluşturmuştur. Hymation ise kalın bir tomar şeklinde sol omuz üzerinden aşağı düşürülmüş ve sağ tarafta bele kadar indirilip, belden yine tomar şeklinde dolandırılmış ve sol kolun üzerine atılmıştır. Herme'nin üzerine yasladığı sol elinde bir rulo ya da mantonun uç kısmını tutuyor olmalıdır. Herme'nin başının üst kısmı figürün mantosu ile örtülmüş ve kıvrımlar başın sağ tarafında kırlangıçkuyruğu şeklinde aşağı düşürülmüştür. B. Schmaltz'ın deyimiyle, halkın giydiği kıyafetleri giydiği ve Herme'ye yaslandığı için palestrada eğitim gören gençlerden biri olmalıdır²¹⁰. P. Zanker'e göre ise MÖ 2 yy'da genç erkekler çıplak değil, hymation giyimli olarak gösterilmişlerdir²¹¹. Kat. 6.5'te de bu şekilde betimlenen figürün elbise kıvrımları hem Lagina frizleriyle hem de Stratonikeia stellerinden MÖ 1. yy'ın ilk yarısına tarihlenen Kat. 1.4 ile

²¹⁰ Schmidt 1991, 131. Ayrıca R. Özgan bu kişiyi askeri vazifesini yerine getiren ya da palaestra'da eğitim gören halktan bir kişi olarak tanımlamıştır (Özgan 1999, 148-149, Taf. 50 c).

²¹¹ Zanker 1994, 220.

karşılaştırılmıştır²¹². Figürlerde MÖ 2. yy'ın özellikle 3. çeyreğinde yapılan elbise kıvrımlarına öykünme olmasına rağmen kıvrımlar, onlar kadar gerçeklik hissi uyandırmamaktadır. Kuvvetli olmayan bu kıvrımlar hem khiton hem de mantonun belde oluşturduğu tomar üzerinde görülebilir. Ayrıca Kat. 1.4'ün şematik, katı ve bezek amaçlı yapılan elbise kıvrımları henüz bu stel üzerinde uygulanmamıştır. Tüm bu karşılaştırmalar Kat. 6.5'in, MÖ 2. yy'ın sonu ile MÖ 1. yy'ın başındaki bir tarih aralığında yapıldığını düşündürmektedir.

İkonografik olarak incelendiğinde ise figürün yaslandığı Hermes Herme'sinin Arkaistik üslupta yapıldığı görülmektedir²¹³. Normalde Hermes epheblerin, gymnasionların ve palestraların tanrısıdır. Bu nedenle Hellenistik ve Roma dönemlerinde Kıta Yunanistan ve Anadolu'da ölen erkeklerle ilişkili olarak çok sık resmedilmiştir. Hermes Herme'leri küçük, yuvarlak yüzlü ve kısa bukleli saçları ile delikanlı görünümündedirler²¹⁴. Fakat görüldüğü üzere Kat. 6.5'te betimlenen Herme delikanlı²¹⁵ gibi değil Alkamenes'in Hermes Propylaios'u gibi betimlenmiştir²¹⁶. Ayrıca genellikle mezar stelleri üzerinde Hermes Psychopompos²¹⁷ olarak betimlenen Hermes'in burada bir figür niteliğiyle elinde *Kerkykeion*'uyla bulunmuyor olması, ölünün ruhunu taşıyıcı olarak simgelenmesinin burada amaçlanmadığını göstermektedir. Burada betimlenen Hermes figürü Ephesos, Pergamon ve hatta MS 2. yy'da bir Roma kopyası olmasına rağmen Stratonikeia'da da bulunmaktadır²¹⁸. Tüm bunlardan yola çıkarak Kat. 6.5'teki Herme'nin Hermes *Enagonios*²¹⁹ yani anlaşıldığı üzere palestrada oyunları yöneten tanrı sıfatıyla stel üzerinde betimlendiği anlaşılmaktadır. Figürün giyimli olması, heykeltıraşın Hellenistik Dönem'in geleneğini takip ettiğini ve gymnasionda eğitim görmüş, genç yaşta ölmüş bir genci betimlemek istediği düşünülmektedir.

Kat. 6.15'de resim alanının ortasında cepheden betimlenen erkek figürü Hippokrates (Kos) tipinde yapılmıştır (Res. 12). Yanında duran adama göre daha büyük

²¹² Lagina Hekate Tapınağı frizleri için bkz. Baumeister 2007.

²¹³ Harrison 1965, 108-140.

²¹⁴ Şahin 2000, 79.

²¹⁵ Hermes epheblerin, gymnasionların ve palestraların tanrısı olarak saygı gördüğü gibi Hellenistik Dönemle birlikte ölü kültü ile ilgili olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle steller üzerinde Hermeler genç yaşta ölenler ile sıkı ilişki içerisindedirler. Sakalsız genç görümlü Hermes Hermesesi çiplak Epheblerle birlikte ise bu gymnasion ve palestra ile ilişkisini göstermektedir (Şahin 2000, 80).

²¹⁶ Hermes Propylaios örnekleri için bkz. Özgan 1997a.

²¹⁷ Örnekler için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 58, No: 360; Taf. 166, No: 1105.

²¹⁸ Özgan 1997a.

²¹⁹ Pausanias Olympia'da stadionun girişine yakın iki altar bulunduğunu bunlardan birinin Hermes *Enagonios* (oyunların), diğerinin de Karios'un (firsatın) altarı olduğunu bildirmektedir (Paus. 5. 14. 9).

boyutludur. Khiton üzerine giyilen hymationun sol omuz üzerinden büyük bir tomar şeklinde aşağıya düşürülmesi ve sol elle bu tomarın tutulması bu tipin özelliğidir. Vücudun sağ tarafında bel üzerinden gelen tomar şeklindeki kıvrımların sola doğru götürülmesi ve belki de sol bileğin üzerinden aşağıya dökülmesi bu tipte ilişkilendirilebilir. Figürün elbise kıvrımları MÖ 2. yy'ın ikinci yarısında görülen gerçeklik hissi kuvvetli yumuşak elbise kıvrımlarının hareketleriyle benzerlik göstermesine rağmen, kıvrımların ifadesinin katı ve keskin hatları MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğinden sonraki bir tarihte yapılmış olması gerektiğini göstermektedir. Bu sebeple Lagina Hekate Tapınağı frizleri ile karşılaştırılmıştır. Özellikle frizin güney cephesi²²⁰ üzerinde bulunan kadınların elbise kıvrımları incelendiğinde, yumuşak olarak gösterilmeye çalışılan detayların kuru ve katı ifadeleri bizim figürümüzün elbisesi ile oldukça benzerlik göstermektedir. Bu durum Hellenistik geleneğin devam ettirilmeye çalışıldığını fakat yöresel üslubun da etkisi altında organik olmayan kıvrımlar yaratıldığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla figürün MÖ 2. yy'ın sonlarındaki bir tarihte yapılmış olduğu düşünülebilir.

Kat. 6.5

Kat. 6.15

Resim 12: Hippokrates Tipi

2.3.1.1.5 Köpeği ile Oynayan Erkek Figürleri

Köpek figürlerinin çıkış noktasının Ionia olduğu iddia edilmekle birlikte²²¹ C. Schneider yüzeysel stilistik karşılaştırmalarla yeni bir kronoloji oluşturmakta ve Ionia

²²⁰ Baumeister 2007, Taf. 2, Pl. 198, Fig. 3-4-5; Taf. 3, Pl. 199, Fig. 1.

²²¹ Hiller 1975, 136.

kökenli bu tür stel ikonografisinin, Ionia değil Attika orijinli olduğunu ifade ve iddia etmektedir²²². E. Doksanaltı ve R. Özgan'a göre Klasik Dönemde köpeği ile betimlenen bu tip stellerde, ilerlemiş yaşlarda, sakallı ve elinde gezinti sopası-bastonu ile toplumda saygı gören, ekonomik durumu iyi, olgun ve bilgili vatandaşlar betimlenmiştir. Buradaki amaç, bir nevi emeklilik dönemlerini yaşayan bu saygın aristokrat vatandaşların, sadık köpeklerinin refakatinde gezinti ve yürüyüşlerle günlerini geçirdiklerinin ifade edilmesidir. Böylece arkada bırakılan saygın, mutlu ve huzurlu yaşam dile getirilmiştir. Ayrıca bu kişiler sadece hymation giyer ve ellerinde tuttıkları küçük bir et veya başka bir yiyecek parçasını köpeklerine vermek üzere yani bir "diyolog" içerisinde betimlenmiş olmalıdır²²³. G. M. A. Richter, Hellenistik Dönemde köpek betimlerinin doğallık sürecine ulaştığını ve bu dönemdeki heykeltıraşların köpek figürlerini daha sempatik hale getirdiğini belirtmektedir²²⁴. Bu dönemde özellikle çocuk mezar stelleri üzerinde çok rastlanan figürlerden biri de kazlarına veya köpeklerine üzüm salkımı uzatan çocuklardır. Bu gelenek, Attika mezar stellerinde Klasik Dönemden beri bilinmektedir. Ancak bu stellerde ölen kişi, köpeğine üzüm salkımı yerine bir kuş figürü uzatmaktadır²²⁵. Mezar stelleri üzerindeki köpek figürleri ile ilgili diğer bir görüş, köpeğin ana tanrıça kültüyle ilgisi ve koruyucu niteliğidir²²⁶.

Stratonikeia'da köpeği ile birlikte betimlenen beş adet örnek bulunmaktadır. Bunlardan Kat. 6.17, Kat. 1.8 ve Kat. 1.9 çıplak olarak ayakta duran ve resim alanında tek başına gösterilmiş erkek figürleridir (Res. 13). Kat. 1.6'da oturan bir kadın onun önünde köpeği ve karşısında ayakta duran iki erkek ile bir aile sahnesi betimlenmiştir. Kat. 1.7'de de bir asker figürünün yanında köpek bulunmaktadır. Bu sebeple Kat. 1.6 oturan kadın figürleri içerisinde, Kat. 1.7 ise asker/savaşçı betimlerinin içerisinde, çıplak olarak betimlenen 3 figür ise bu bölüm altında değerlendirilecektir. Değerlendirmenin bu şekilde yapılmasının sebebi giyimli figürlerle çıplak figürlerin birlikte değerlendirilmesinin ve köpek figürlerinin bulunduğu betileri tek bir konu altında toplayıp yorumlamanın doğru olmamasıdır. Bu sebeple belli tipolojik gruplara

²²² Doksanaltı-Özgan 2007, 7-8. G. M. A. Richter Geç Arkaik Döneme ait en dikkat çekici örneklerden biri olan Sparta kabartması üzerinde küçük bir köpeğin sevgiyle sahibine doğru zıpladığını, bunun da kişiyi tanılaştırmak ya da herolaştırmak amacıyla yapıldığını belirtmiştir. Fakat yazarın köken hakkında herhangi bir söylemi bulunmamaktadır (Richter 1930, 31-32, Fig. 160).

²²³ Doksanaltı-Özgan 2007, 10.

²²⁴ Richter 1930, 33.

²²⁵ Atalay 1990, 286.

²²⁶ Toynebee, 1973, 122. Köpeğin koruyucu bir rol üstlendiği, bazı mezar stelleri üzerinde tek başına gösterilmesinden de anlaşılmaktadır. Örnekler için bkz. Koch 1984, Abb. 1, 4, 6, 19, 20, 23, 24.

ayırıp, her grubun içerik açısından ikonografik hususlar dikkate alınarak yorumlanması uygun olacaktır.

Değerlendirilecek stellerin ilki Kat. 6.17 olup, bu stelin ortasında cepheden ve ayakta betimlenen çıplak erkek figürü bulunmaktadır. Sağda, figürün sol elindeki güvercini almak için sabırsızlanan ve arka ayakları üzerine oturan köpek bulunmaktadır. Figür köpeğin tasmaından tutmaktadır. R. Özgan stelin göze çarpan en önemli özelliğinin çizgilerle çok iyi bir şekilde belirtilen göğüs ve göğüs uçları olduğunu belirtmiştir²²⁷. Fakat maalesef bugün bu detaylar görülememektedir. Bu tip stellere Klasik ve Hellenistik dönemlerde sık rastlanmasına rağmen bu çocuklar ya giyimli ya da yalnızca omuzlarına atılan pelerin ile betimlenmişlerdir²²⁸. Fakat hiçbir giysi olmadan betimlenen örnek görülmemektedir. Ayrıca bu şekilde çıplak ve yuvarlak vücut hatlarıyla betimlenen çocuklar, genel olarak bebeklik döneminden yeni çıkmış olanlar için kullanılmaktadır. Çocuğun elinde tuttuğu kuşla ilgili Anadolu'da halk arasında birçok aile, ölen çocuklarının ruhunun cennet kuşu olacağına inanmaktadır. E. Atalay'a göre Klasik ve Hellenistik dönemlerde mezar stelleri üzerinde sık sık kuşlarla işlenmesi böyle bir nedenden olmalıdır²²⁹. Doğu Grek stellerinde görülen köpeğe üzüm uzatma eyleminin, burada kuşa dönüşmesi Klasik Dönem'den beri süregelen Attika etkisidir. Tüm bu veriler dikkate alınarak stel incelendiğinde de figür çıplak işlendiği ve başı kırık olduğu için tarihini belirlemek güçtür. Ancak vücudun doğala yakın şekilde işlenmesi ve podyuma işlenen yazı karakteri MÖ 1. yy'ın sonu ya da Erken İmparatorluk Dönemi'nde yapıldığını düşündürmektedir.

Kat. 1.8'de, cepheden gösterilen erkek figürü ve profilden betimlenen köpeği vardır. Çıplak olan figürün başı gövdeye oranla küçük olup $\frac{3}{4}$ sola döndürülmüştür. Kas detayları belirsizdir. Sağ elinde köpeğinin tasmaını tutmaktadır. Köpek ise arka ayaklarının üzerine oturmuş, başını kaldırıp sahibinin elinde tuttuğu nesneye bakmaktadır. Figürün elinde tuttuğu şey eğri büğrü şekilli, gezinti ya da oyun sopası olabilir. İlk bakışta bu nesnenin kalkan olduğu düşünülmesine rağmen alınlıkta da kalkan bulunduğu için bu fikirden vazgeçilmiş ve sopa olduğu düşünülmüştür. Ölen kişi genç ölmüş ve aile genç yaşta ölen oğullarını yüceltip heroise etmek için çıplak olarak betimletmiş olmalıdır. Figür yüzeyi oldukça aşınmış olduğu için analogi için yeterli değildir. R. Özgan stelin Orta İmparatorluk Dönemi'nde yapılmış olabileceğini

²²⁷ Özgan 1999, 161, Taf. 53b.

²²⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 23, Fig. 98; Taf. 110.

²²⁹ Atalay 1990, 286.

düşünmektedir²³⁰. R. Özgan tarihi yazı karakteri ile de desteklemekte ve stelin taşra üslubu da dikkate alındığında bu fikrin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Bu şekilde betimlenen son stel Kat. 1.9'dur. Resim alanında ayakta ve cepheden bir erkek ve sağ tarafında köpeği yer almaktadır. Figür ve köpeği oldukça yoğun bir çarpma ve aşınmaya uğramış, ayrıntılar belirsizdir. Buna rağmen yuvarlak başlı olduğu, sol elini göğsünün üzerine götürmüş ve elinde bir nesne belki de kuş tuttuğu anlaşılmaktadır. Sağ elini köpeğine doğru uzatmasından, tasmaından tuttuğu düşünülebilir. Köpek arka ayaklarının üzerine oturmakta ve sahibine doğru bakmaktadır. Figürlerin oldukça aşınmasından dolayı stilistik karşılaştırma yapmak çok zordur. Fakat Klasik ve Hellenistik dönemlerin devamı niteliğindeki bu betimlemenin yerel üslupta, ikinci sınıf bir işçilikle yapıldığı oldukça açıktır. Bu sebeplerle MS 2-3. yy'lar içerisinde yapılmış olması gerektiği düşünülmektedir.

Resim 13: Köpeği ile Oynayan Erkek Figürleri

2.3.1.1.6 Asker/Kahraman Figürleri

Attika mezar stelleri üzerindeki savaşçılar genelde mızrak ve zırh ile betimlenirler²³¹. Klasik Dönemde Atina'nın savunması sırasında ölenlere kahramanlık statüsünün bir mertebesi verilmiş ve ana Dipylon yolu boyunca devlet mezarlarına

²³⁰ Özgan 1999, 162, Taf. 53c.

²³¹ Boardman 2013, 183.

gömülmüşlerdi, ama aile parselleri içinde şahsi anıtlara da sahip olabilirlerdi²³². Erkekler çoğunlukla meslekleri ya da kendilerine uygun vatandaşlık görevleriyle karakterize edilirdi. Genç Dekseleos'da bunlardan biri olup, bir savaş sahnesinde anılmakta ve yazıtında MÖ 395/4'te Korinthos'ta ön saflarda savaşırken nasıl öldüğü anlatılmaktadır²³³. Hellenistik Dönemin erken safhalarında ise bu tipin en önemli temsilcilerinden biri Aristonates'in mezar stelidir²³⁴. MÖ 4. yy'ın sonuna tarihlenen bu figür yeni Komedia'da sözü edilen ücretli asker tipinde, zenginliğini savaşlardan kazanan hareketli bir savaşçıyı canlandırmaktadır. Mezarı, zenginliğini ve bunu nasıl kazandığını açıkça göstermektedir. Geç Hellenistik Dönem mezar kabartmalarına bakıldığında Klasik Dönem'in etkisinin hala güçlü bir biçimde devam ettiği görülmektedir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde de askerlere ait birçok mezar steli bulunmuştur. Bunlar genelde belirli kamplarda hizmet eden ve eğer askerde ölmediyse sivil hayata dönme umudunda olan askerlerdir. Bu askerler genelde evlerinden çok uzakta ölüyorken, MS 2. yy'ın ortalarında kalıcı görevler yapmaya başlamışlardır. Roma Dönemi'nde yoğunlaşan yerel heykeltıraşlık bu stelleri de etkilemiştir. Steller üzerinde askerlerin kimlikleri, statüleri, kişisel başarıları ve aynı zamanda diğerlerinden üstün hissetmek istedikleri algıları ve farklılıkları ifade edilirdi²³⁵. Savaş boyunca ölen askerlerin mezarları, basit anonim veya toplu halde gömülebilirdi. Barış zamanı ise bu durum farklı olup, bireysel gömülerle iz bırakma gayreti içerisindeydiler²³⁶.

Stratonikeia'da da 3 adet örnekle temsil edilen bu tip, hem Klasik geleneğin hem de Roma Dönemi yerel heykel sanatının özelliklerini taşımaktadır (Res. 14). Bu stellerden ilki olan Kat. 6.6'da sağa doğru hamle yapan bir savaşçı/kahraman betimi bulunmaktadır. Vücut güçlü ve kaslı görünmektedir. Savaşçı, kemerle bağlanan ve biri belde, biri de göğüs altında olmak üzere iki profilli yüksek deri bir zırh giymiştir. Etek kısmındaki deri ptryges bantlarının altından khiton görülmektedir. Arka kısmında diz altına kadar inen pelerin bulunmaktadır. Pelerin diz hizasında olup bacak arasında da oval kıvrımlı şekilde gösterilmiştir. Sağ omuzdan sol aşağı doğru atılan kılıç kemeri takmaktadır. Sol elinde ise büyük yuvarlak bir kalkan tutmakta ve yalnızca alt kısmı görülebilmektedir. İkonografik olarak Erken Hellenistik Döneme ait Aristonates steli ile

²³² Boardman 2014, 114.

²³³ Boardman 2014, 115.

²³⁴ Smith 2013, 192, Fig. 217.

²³⁵ Hope 2003, 84-85.

²³⁶ Hope 2003, 93.

oldukça benzerlik gösteren stel, bu geleneğin Geç Hellenistik Dönem'e kadar devam ettiğinin bir kanıtı niteliğindedir. Ancak bu dönemde özellikle Stratonikeia örneklerinde ve Lagina Hekate Tapınağı'nda görülen Rhodos etkisi göz ardı edilmemelidir. Lagina Hekate Tapınağı'nın doğu frizinde görülen gövdenin alt kısmının daha uzun olduğu, ince bir vücut, kuru ve şematik kıvrımlarla da olsa hala etkisini kaybetmeyen hareket kabiliyeti bu benzerliklerin en önemlisidir²³⁷. Tapınağın batı frizinde görülen tanrı Apollon'un vücut hareketi de figürümüzle çok büyük bir benzerlik içerisindedir. Ayrıca analogik karşılaştırmaların gösterdiği üzere zırhın lorikasının betimlenmesi de frizdeki elbise kıvrımlarının yapılış stili ile oldukça benzerdir. Bu sebeplerle Kat. 6.6'nın MÖ 2. yy'ın sonu ve MÖ 1. yy'ın başlarındaki bir tarih aralığında yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 1.7'de ayakta duran, cepheden betimlenmiş bir asker figürü bulunmaktadır. Figür Roma Dönemi imparatorlarında da sık sık kullanılan Klasik Dönem duruş ve yürüyüş pozisyonu olan sağ bacağın taşıyıcı, sol bacağın serbestçe geriye doğru çekildiği duruşu kullanmıştır²³⁸. Üzerine yarım kollu bir tunik giymiş ve belden kalın bir kemer ile bağlanmıştır. Sol omuz üzerinde zırhlı imparator heykellerine²³⁹ öykünme sonucu yapıldığı düşünülen *paludamentum* oval kıvrımları görülmektedir. Bu kıvrımlar bazı zırhlı imparator heykellerinde görüldüğü üzere arkaya düşürülmüş ve ön taraftan görülmeyecek şekilde yapılmıştır²⁴⁰. Ayrıca *paludamentum* bu şekildeki kullanımı eski Yunan geleneğinden gelen heroize etme anlayışını da simgeler²⁴¹. Sol omzun arka tarafında büyük yuvarlak bir kalkan ve ucu kıvrık kılıç bulunmaktadır²⁴². Sağ kolunu ise omuz hizasında yana doğru açmış ve dik bir açıyla oldukça uzun olan mızrağı(?) tutmaktadır. Mızrağın hemen yanında, arka ayaklarının üzerinde oturan ve sahibinden ters istikamete doğru bakan köpek yer almaktadır. Figürün başı sola ve hafif yukarı çevrilmiş olup, bu betimleme tarzı Anadolu'da yoğun olarak görülen Hellenistik Dönem kral betimlemeleri geleneğidir. Bu durum özellikle imparator Hadrian ile ikinci zirvesini yaşayan Klasisizm geleneğinin, eyaletlerde de görüldüğünün örneklerinden yalnızca biridir. Yazıtından anlaşıldığı üzere Gurgos'a ait olan figürün saçları, kabarık yapılan yuvarlağımsı ve havalı saç buklelerinden oluşmaktadır. Saç stilinin analogisi

²³⁷ Baumeister 2007, Taf. 25, Pl. 213A.

²³⁸ Perge'de bulunan zırhlı bir Hadrian yontusunda da aynı duruş görülebilir (Özgan 2013, 145).

²³⁹ İmparatorların zırhlı yontuları ile süvari olarak yapılan yontuları, imparatorun "virtus"unun yani askeri güç ve dehasının göstergesidir (Özgan 2013, 71).

²⁴⁰ Özgan 2013, 76, Res. 63 a-b.

²⁴¹ Özgan 2013, 77, Res. 63 a-b.

²⁴² Bu kılıç, kabızlı kılıç olarak da bilinen *parazonium*'da olabilir.

yapıldığında Marcus Aurelius Dönemi saç modasını yansıttığı anlaşılmıştır²⁴³. Ancak bu dönemde kullanılan yoğun matkap izleri Gurgos'un başında görülmemektedir. Bu etkenlerin sonucunda stelin Marcus Aurelius Dönemi'nde (MS 161-180) henüz matkap kullanımının yoğun olmadığı yerel bir atölyede yapıldığı düşünülebilir. Bu tarih, stelin üzerindeki yazı karakteri ile de desteklenmektedir²⁴⁴.

Ayrıca analogik karşılaştırmalar sonucunda bu konudaki benzer örnekler Hierapolis'te karşımıza çıkmıştır²⁴⁵. Burada da elinde ucu kıvrık kısa kılıç tutan ve yanında köpekle betimlenen erkek betimi ile teçhizatlar ve kıyafet açısından benzerlik göstermektedir²⁴⁶. Karia ve Phrygia bölgesi arasında mezar stellerinin işleniş stili açısından mutlaka büyük fark bulunmaktadır. Burada vurgulamak istediğimiz T. Ritti'nin de bahsettiği Apollonios, Artemidoros ve Hermogenes'in stelleri ile figürümüzün kıyafetinin oldukça benzer olması ve silahlarına bakarak bunların yerel bir asker olduğunu söyleyebileceğimiz gerçeğidir. Hierapolis'te Apollonios'un silahlarına bakarak *paraphylakes*'den daha aşağı bir seviyedeki polis olan *diogmitai*'ye dâhil olduğu ve bu tip yerel askerlerin küçük bir kalkan, kısa bir kılıç ve eğik değnek taşıdıklarıdır. Bir diğer örnek olan Hermogenes figürü de sağ elinde bir orak tutmaktadır. T. Ritti, bu kişi ve onu izleyenlerin yerel kuvvetlerden olması gerektiğini belirtmiştir. Örneğin *orophylakes* ya da *saltuariiler* karınlarını kuşakla sardıkları kıyafetleri ve ayakkabıları ile yanlarındaki köpekleriyle topraklarda bekçilik görevi yapmaktadırlar. Kat. 1.7'nin yazıtında İ. Aydaş'ın da belirttiği gibi hiç Roma ismi geçmemesi ve Gurgos'un Karca bir isim olması, betimlenen askerin yerel kuvvetlerden olduğunu göstermektedir²⁴⁷. Hierapolis'teki örneklerle beraber yorumlandığında bu durum daha rahat açıklanabilmektedir. Burada net bir şekilde açıklanamayacak tek durum köpek ve mızrağın Klasik Dönem mezar stellerinin etkisi ile aristokrat bir hava yaratmaya çalıştığı mı yoksa Hermogenes gibi bekçilik mi yaptığıdır? Ancak stelin genel olarak imparator portrelerine öykünerek Klasisizm etkileri göstermesi ve elinde tuttuğu mızrak(?) hem asker kimliğini vurgulamak, hem de başarı ve üstünlüğünü hissettirme çabası olmalıdır.

Asker figürlü son stel Kat. 2.4'tür. Bir platform üzerinde ayakta ve cepheden betimlenen figür, tunik şeklinde üniforma giymiştir. Elbise kıvrımları dikey paralel

²⁴³ Bu döneme ait portre örnekleri için bkz. Özgan 2013, 222, 223, 224, Res. 235 a-b, 236, 237, 238 a-b, 239 a-b, 240 a-b.

²⁴⁴ Aydaş 2012c, 115-116.

²⁴⁵ Örnekler için bkz. Ritti 2008, 186, 187, 187, 189, 191, No: 96, 97, 98, 100, 101.

²⁴⁶ Ritti 2008, 189, No: 99.

²⁴⁷ Aydaş 2007, 41.

çizgilerle, belindeki kalın kemerse yatay çizgili ve ortasında yuvarlak toka ile oldukça yüzeysel yapılmıştır. Elinde tuttuğu mızrak ve kalkan cepheden betimlenmiş, mızrağın yapısı nişe uydurulmuş ve hafifçe eğrilmiştir. Üçüncü sınıf işçilik olarak nitelendirebileceğimiz stelde, sadece çizgisel ve organik olmayan kıvrımlar kullanılmıştır. Yerel bir heykeltıraş tarafından yapıldığı oldukça belirgin olan bu stel, Hierapolis'te bulunan MS 2. yy'ın ikinci yarısına ait örneklerle benzerlik içerisindedir²⁴⁸. Vücut hatlarının doğallığını yitirmesi, elbise kıvrımlarının sadece süs amaçlı yapılması bu önerimizi destekler niteliktedir. Bu betimlemenin niteliği refah, ekonomik zenginlik ve Pax Romana'nın etkisiyle askerliğin yerel olarak sürdürülmesi olmalıdır.

Resim 14: Asker/Kahraman Figürleri

2.3.1.1.7 Diğerleri

Herhangi bir tip içerisinde değerlendiremeyeceğimiz Kat. 1.13, 6.1 (Res. 15), 6.15, 6.16 (Res. 16) numaralı steller bu grup içine dâhil edilmiştir. Bu stellerden ilki Kat. 6.16 olup resim alanında cepheden betimlenen ve hafifçe sağa döndürülen erkek figürü bulunmaktadır. Sağ elini 90° dirsekten bükmüş ve karnın üzerine koymuş, elinde kılıcın kabzası(?) olabilecek bir nesne tutmaktadır. Sol kol kırık olduğu için kılıcın uç kısmını mı tuttuğu yoksa aşağı mı indirildiği tam olarak belirgin değildir. Sağ omuzda düğümlenen ve sola doğru götürülen bir chlamys giymiştir. Tarihleme unsuru olarak nitelendirebileceğimiz bir kriter olmasa da herozie edilmiş bir kahraman betimlenmeye

²⁴⁸ Ritti 2008, 186, 187, 189, No: 96, 98.

çalışıldığı anlaşılmış ve yakın coğrafyadaki örneklere bakıldığında; Klasisizm etkili bu tip betimlemelerin Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de bulunduğu görülmüştür. Buradan hareketle Kat. 6.16'nın yerel stilde Geç Hellenistik Dönemde üretilmiş bir mezar steli olduğu düşünülebilir.

Kat. 6.15²⁴⁹ bir aile sahnesinin betimlendiği ve bu sahnedeki iki erkekten biri olan Hippokrates tipinde yapılan erkek figürünün yanında bulunmaktadır. Fakat bu figürle aralarında tip olarak farklılıklar vardır. Stelin sol çerçevesine yaslanmış cepheden tasvir edilen ve ayakta duran erkek figürü yuvarlak yakalı bir khiton üzerine hymation giymektedir. Hymation sağ koltuk altından sol göğüs üzerine götürülmüş ve omuz üzerinden arkaya düşürülmüştür. Sol kol dirsekten bükülmüş ve öne doğru götürülmüştür. Fakat kırık olmasından dolayı elinde bir nesne veya rulo tutup tutmadığı anlaşılamamaktadır. Sağ kol ise aşağıya indirilmiş ve bacak üzerine yerleştirilmiştir. Kalçanın sağa doğru kıvrılmasından dolayı sağ ayağın sabit, sol ayağın ise bükülerek hafifçe öne doğru götürüldüğü anlaşılmaktadır. Hippokrates tipi figürde olduğu gibi elbise kıvrımları organik olmayan kuru ve iki boyutludur. Bu sebeple figürlerin MÖ 2. yy'ın sonlarındaki bir tarihte yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Kat. 6.1'de cepheden betimlenmiş boyun hizasından başları kırık olan iki erkek figürü bulunmaktadır. Frontal duruşla yapılan figürler khiton üzerine hymation giymişlerdir. Figür yüzeyleri oldukça aşınmış olsa da sağ kolun aşağıya düz bir şekilde indirilmesi ve mantonun sola doğru götürülmesi ve büyük ihtimalle sol kolun üzerinden aşağıya doğru düşürülmesi Hippokrates tipini hatırlatmaktadır. Ancak bu kısım büyük oranda aşındığı için kesin bir yorum yapmak zordur. Figürlerin vücutlarının işlenişi ve elbise stilleri Stratonikeia'da bulunan ve MÖ 2. yy'ın sonuna MÖ 1. yy'ın başına tarihlenen steller ile büyük benzerlik göstermektedir²⁵⁰. Bu sebeple bu iki figür de aynı tarihlerde yapılmış olmalıdır.

Kat. 1.6'da oturan kadın figürü ile tokalaşan ve boyu, kadınla aynı yükseklikte yapılan erkek figürü oldukça tahrip olduğundan dolayı hangi tipte yapıldığı belirlenememiştir. Figürün yer aldığı sahnenin ve stelin genel yapısından dolayı MÖ 1. yy'da yapıldığı düşünülmektedir.

²⁴⁹ Bu stel Stratonikeia'daki müzenin bekçisinden alınan bilgiye göre; 1975 yılı bir gece müze bahçesinin çatısında açılan delikle çalınmıştır. O zamandan beri kayıptır. A. Linfert 1975 yılından önce Stratonikeia deposunda ziyaret etmiş ve doçentlik tezinde bu stelden bahsetmiştir. Bu sebeple R. Özgan bu fotoğrafı A. Linfert'in kitabından almıştır (Özgan 1999, 159, dn. 501).

²⁵⁰ Kat. 6.3, Kat. 1.4.

Kat. 1.13'te cepheden ve ayakta bir erkek betimlenmiştir. Oldukça özensiz yapılan figürün gövdesi aşağı doğru daralmaktadır. Baş yuvarlak, yüz detayları aşınmaya bağlı olarak belirsiz, yalnızca kulak detayları görülebilmektedir. Saçlar ince ve dalgalı çizgiler şeklinde taranmış, omuzlar geniş, kollar iki yana açılmıştır. Her iki elinde de yuvarlak nesnelere tutmaktadır. Göğüs hatları ince çizgilerle belli edilmiş, bel kıvrımı ise yapılmamıştır. Bacaklar açık ve incedir. Portre özellikleri görülememesine rağmen, saç işleniş stiline bir fikir edinilebilir. Çünkü saç üzerinde Asker İmparatorlar Dönemi'nde sıkça kullanılan *a penna* tekniği görülmemektedir. Bunun yerine özellikle MS 3. yy'ın son çeyreğinde yapılan Cleveland Anadolu erkek portrelerinde²⁵¹ olduğu gibi kazıma tekniği ile oluşturulan biraz daha uzun ve hafif hareketli saç bukleleri yer almıştır. Ayrıca figürün isminin Dioclianus olması ve yazı karakterinin de Roma İmparatorluk Dönemi özellikleri göstermesi, stelin bu tarihlerde yapılmış olabileceğini destekler niteliktedir.

Kat. 1.13

Kat. 6.1

Resim 15: Diğerleri

²⁵¹ Özgan 2015, 260-263.

Kat. 6.15

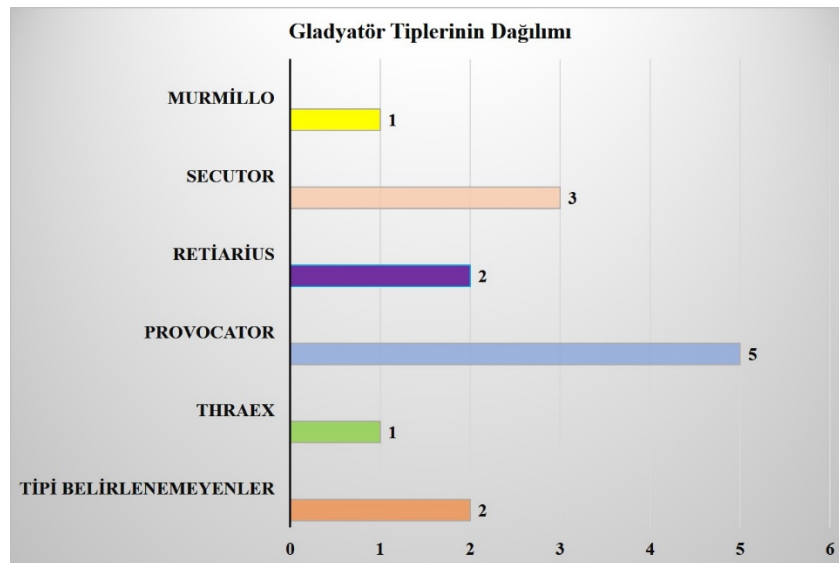

Kat. 6.16

Resim 16: Diğerleri

2.3.1.2 Gladyatörler

Stratonikeia’da gladyatörlerle ilgili birçok buluntu var olmasına rağmen bunların en önemlisi şüphesiz mezar stelleridir. Kentte 5 Provocator, 3 Secutor, 2 Retiarius, 1 Thraex, 1 Murmillo, 2 adet tipi belirlenemeyen olmak üzere farklı armaturalara ait toplam 14 gladyatör mezar steline rastlanmıştır (Gr. 1). Homojen ve heterojen karşılaşmalar gerçekleştiren bu gladyatör tiplerinin yalnızca armaturalarına bakarak, kentte birçok dövüş gerçekleştiği anlaşılabilir. Öyle ki aynı armaturaya ait gladyatörler bile kendi içinde farklı liglerde dövüşmekte ve bu durum gladyatör sayısının çokluğu açısından da bir veri oluşturmaktadır. Gladyatör stelleri, aşağıda armaturaları dikkate alınmadan kronolojik olarak tanıtılacaktır.

Grafik 1: Gladyatör Tiplerinin Dağılımı

2.3.1.2.1 Murmillo

Stratonikeia’da Murmillo armatürası²⁵² tek bir örnekle temsil edilmektedir (Res. 17). Kat. 3.2 numaralı stelin yazıtından da anlaşıldığı üzere gladyatörün ismi Vitalis’tir ve portre özelliği taşıyan tek steldir. Ayakta, cepheden, kısa ve hantal vücut hatlarıyla gösterilen Vitalis’te olduğu gibi gladyatörler genel olarak yalnızca belde kalın bir kemerle (*cingulum*) tutturulan kasık önlüğü (*subligaculum*) giymekte ve vücutlarının diğer kısımları çıplak bırakılmaktadır²⁵³. Buradaki amaç dövüşleri daha etkileyici bir hale getirmektir.

Vitalis’in Murmillo armatürasına dâhil olduğu dikdörtgen uzun kalkanı (*scutum*) ve sorgucunun üzeri keskin bir hatla düz kesilen miğferi ile belirlenmektedir²⁵⁴. Ağır sınıfa dâhil olan bu tip, sağ koluna bantlarla sarılarak (*fasciae*) oluşturulan kol korumalığı (*manica*) ile sol bacağına dizden aşağısına sarılan bantların üzerine toka ile tutturulan ve kaval kemiğine gelen darbeleri önleyen korumalığı (*ocrea*) takmıştır. Elinde palmiye yaprağı tutan ve bu sebeple Şanlı Gladyatör olarak adlandırılan²⁵⁵ Vitalis’in sahip olduğu yapraktan ve etrafında bulunan on beş çelenkten çok başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

Vitalis’in göğsünde, sol kolunda ve diz kapaklarındaki kaslar ile ayrıntılar kalın kazıma çizgilerle gösterilmiştir. Boynu, kalın ve kısa yapılmış, sağ tarafta keskin, sol tarafta ise oval bir hatla omuzdan ayırt edilmiştir. Baş yuvarlak, yüz ise üçgen şekildedir. Özellikle sol göz, burun, alın ve sol kulak olmak üzere yüz aşınmıştır. Saçlar keski ile kabarık ve dalgalı yapılmış, uçları farklı yönlere döndürülmüştür. Kulağın üst kısmını kapatan saçlar alını bir çerçeve gibi sararak yuvarlak görünmesini sağlamışlardır. Kaşlar ve elmacık kemikleri dışa çıkık olarak verilmiş, elmacık kemikleri ve sakal arasında bariz bir ayırım göze çarpmaktadır. Özellikle çene kısmı tahrip olmuş sakallar keski ile kıvırcık etki yaratmaya çalışılarak hafif kabarık yapılmıştır. Burnun alt kısmı aşınmış olduğu ve sakala doğru giden bir bıyık izi görülmediği için çentiklerle yapılmış ince bir bıyığa sahip olduğu düşünülebilir. Üst göz

²⁵² Murmillo Roma Cumhuriyet Dönemi’nin son zamanlarından itibaren belgelenmiş bir gladyatör tipidir. “Büyük Kalkanlılar” grubunun bir üyesi olarak “Küçük Kalkanlılar’ın” standart rakibiydi, yani Thraex ve Hoplomachos’un. Çok nadir de olsa Provocator’e karşı dövüştü. Konu ile ilgili bkz. Junkelmann 2002, 37.

²⁵³ Çıplak bırakılan üst gövde olasılıkla gladyatörün meydan okuyan bir tavırla, ölüme ve yaralanmaya hazır olduğunu simgeliyordu (Junkelmann 2002, 28).

²⁵⁴ Murmillo sınıfına ait miğfer örnekleri için bkz. Pflug 1988, 372, 367.

²⁵⁵ Gladyatörlerin “Şanlı Gladyatör” tipinde betimlenmesi MS 2. ve 3. yy’a özgüdür ve özellikle Roma İmparatorluğu’nun Doğu Eyaletleri’nde görülmektedir (Pietsch 2002, 17).

kapağı kalın ve kabarık, alt göz kapağının ise aşınmış olmasına rağmen dışa çıkıntılı olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. 3.2 ile karşılaştırılacak stellerden ilki, Karia Bölgesi'nin dışından, Kyzikos'tandır²⁵⁶. Bu stelde önemli olan nokta hem frontal duruş açısından Vitalis'e benzemesi hem de MS 211 yılında öldüğünün kesin olarak bilinmesidir. Armaturaları farklı olmasına rağmen portre açısından analogisi yapılabilir. İkisinin de öne doğru taranan kabarık saçları ve sakalları keski ile hareketlendirilmiş hafif dalgalı formda yapıldığı için aynı döneme ait olmalıdırlar. Hadrian ve Antoninler Dönemi'nde kullanılan ve Septimus Severus ile devam eden uzun ve barok saç-sakal modası, İmparator Caracalla'nın yaygın olarak kullanılan "*Tek İmparator Tipi*"²⁵⁷ ile görülmeye başlamıştır. Bu daha kısa saç ve sakal ile birlikte değişmeye başlamış ve dönem yüzü olarak yerel heykeltıraşları da etkilemiş olmalıdır²⁵⁸. İmparatorluk sınırları içerisindeki birçok yerde bulunan Caracalla portrelerine öykünme Karia Bölgesi'ndeki Stratonikeia'da da mevcuttur. Dolayısıyla Mysia ya da Karia Bölgesi ayrımı olmaksızın imparatorlukta genel bir stil birliğinin varlığından söz edilebilir.

Karşılaştırma yapılacak bir başka stel İzmir'de bulunan Satornilos isimli Thraex tipi gladyatördür²⁵⁹. Frontal duruşu, alını yuvarlak olarak saran kabarık saçlı ve kısa sakallı portre özellikleriyle Vitalis ile benzerlik göstermektedir. Sakalların Septimus Severus portrelerinden uzak şekilde kısa yapılması Vitalis'ten daha sonra yapıldığını ortaya koymaktadır.

Kat. 3.2'deki portre üzerindeki bir diğer tarihleme ölçütü gözlerin yapısıdır. Vitalis'in gözbebekleri matkap nokta vuruşu ile belirtildiği için portrenin tarihi Geç Hadrian Dönemi'nden sonra olmalıdır²⁶⁰. Fakat yerel bir usta tarafından yapıldığından imparatorluk portrelerinde görülen kaliteli işçilik burada yoktur. Bu dönemden sonraki Roma portreleri incelendiğinde Vitalis portresinin, İmparator Septimus Severus portreleriyle son örnekleri görülmeye başlayan barok stil ve yoğun matkaptan

²⁵⁶ Robert 1971, 226-227, Pl. XIX, No: 291.

²⁵⁷ Özgan 2015, 91, Res. 78, 92; Res. 79 a-b, 80 a-b.

²⁵⁸ Roma Portre Sanatı içerisinde, özellikle Alman arkeologların, "*zeitgesicht*" zamanın-dönem yüzü olarak adlandırdıkları bir ifade biçimi bulunmaktadır. Zira Roma Portre Sanatı içerisinde, portre modasını, yani dönemin portredeki yüz görüntüsünü oluşturan, dönemin İmparator ve İmparatoriçe portreleri veya portre tipleridir ve böylelikle dönemin portre modası yaratılmıştır (Özgan 2013, 195).

²⁵⁹ Mann 2011, 234-235, Abb. 8.

²⁶⁰ Portre yontuculuğunda matkap kullanımı Hadrian Dönemi'nin sonunda gündeme gelmekle birlikte hemen sonrasında Antoninler Dönemi'nde çok yoğun biçimde kullanılan teknik olmuştur. Olasılıkla bu akımın etkisi ile MS 130 yıllarından itibaren, yani Geç Hadrian Dönemi'nde portrede gözbebekleri matkap nokta vuruş tekniği kullanılarak işlenmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerde gözbebekleri sadece boyalarla belirtilirken, Geç Hadrian Dönemi'nden itibaren iris hem çizgi şeklinde hem de boyama ile belirtilmiştir (Özgan, 2013, 136).

uzaklaştığı anlaşılmıştır²⁶¹. Aynı zamanda İmparator Macrinus portrelerindeki kısa saç, uzun sakalın²⁶² ve Alexander Severus ile birlikte moda haline gelmeye başlayan çentikleme (*a penna*) tekniğinin²⁶³ Vitalis üzerinde görülmemesi portrenin yapılışını bu dönemler arasına yerleştirmemizi sağlamıştır.

Tüm bu analogiler dikkate alındığında Kat. 3.2 numaralı Vitalis'e ait portrenin MS 2. yy sonu veya özellikle MS 3. yy'ın ilk çeyreği süreci içerisindeki bir tarihte yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca Şanlı Gladyatör olarak elinde palmiye dalı ile gösterilen figürlerin MS 2. ve 3. yy'a özgü olması ve özellikle de Roma İmparatorluğu'nun doğu eyaletlerinde görülmesi²⁶⁴ bu savı destekler niteliktedir²⁶⁵.

Kat. 3.2

Resim 17: Murmillo Tipindeki Vitalis

²⁶¹ Septimus Severus portre örnekleri için bkz. İnan-Rosenbaum 1979, Taf. 57, 1-2, Nr. 64; Özgan 2015, 47, Res. 24 a-b.

²⁶² Macrinus'un ilk portreleri kısa saç ve sakala sahip olması ile Caracalla'ya benzetilirken daha sonra uzun saç ve sakallı portreleri ideolojik olarak örnek aldığı Marcus Aurelius veya Septimus Severus portrelerine benzetilmek istenmiş ve bilinçli bir propaganda yapılmıştır (Özgan, 2015, 110, 111, Res. 98 a-b, 99 a-b).

²⁶³ Özgan 2015, 122, Res. 108 a-b-c.

²⁶⁴ Gladyatör gösterileriyle Roma merkeze göre daha geç tanışan Anadolu'da Pax Romana ile perçinlenen refah artışı ve zenginlik bu tip gösterilerin artmasında önemli bir etken olmuş ve gladyatör stelleri yapımı da bu dönemde gerçekleşmiştir.

²⁶⁵ Pietsch 2002, 17. Şanlı gladyatör olarak betimlenen gladyatör tipleri için bkz. Robert 1971, 263-237, 169, 209, 152, Pl. XX, XXI, XXIII, No: 301, 153, 241, 119; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 184, 185, 186, No: 1226, 1227, 1230, 1231, 1232, 1233, 1242, 1243.

2.3.1.2.2 Secutor

Stratonikeia'da ele geçen gladyatör stellerinden üçü Secutor²⁶⁶ armaturasına dâhildir. Bunlardan ilki Kat. 1.12 olup, gladyatör Chrysopteros'a aittir (Res. 18). Resim alanını kaplayan gladyatör, sola doğru hamle yapmaktadır. Giysisi deri bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmuş olup, gövdesinin üst kısmı çıplaktır. Gladyatörün kasları çizgiler halinde verilmiş ve çok belirgin değildir. Sol bacağının dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dâhil olmak üzere yatay ve çapraz kalın bir bandajla sarılmış ve kaval kemiği koruyucusu üzerine tokalarla tutturulmuştur. Başında, üst kısımda sorgucu yuvarlak, ince ve keskin profilli ve boyundan aşağısı eğimli bir şekilde inen miğfer bulunmaktadır²⁶⁷. Kolun üzerindeki kol koruyucusu, sol omuz çevresinde dolanan bir kayış ile emniyete alınmıştır. Sol elinde dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan²⁶⁸, sağ elinde kısa, küçük bir kılıç tutmaktadır. Kalkan üç boyutlu şekilde yapılmaya çalışıldıysa da başarılı olunamamıştır. Gladyatörün etrafında ve çerçevenin alt kısmında 10 adet çelenk yer almaktadır.

Sola doğru hamle yapan gladyatör, arenada savaşır pozisyonda gösterilmiştir. Secutor betimlerinde yakın çevreden pek çok örnek bulunmasına rağmen, tarihlendirmeleri bizim stelimize göre ya çok erken ya da çok geç olarak belirlenmiştir. Ayrıca ikonografik açıdan stelimize çok yakın bir örnek de bulunmamaktadır. Karia Bölgesi'ndeki örneklere baktığımızda ilk olarak MS 2. yy'a ait Tralleis kökenli mezar stellerini görmekteyiz²⁶⁹. Ancak bu stellerin formları, figürün duruşu, hamle pozisyonları ve miğferlerinin aşağı doğru genişleyen eğimli kısmı Stratonikeia örneklerinden oldukça farklı ve detaylı işlenmiştir. Tralleis örneklerindeki vücut yapısı Stratonikeia örneklerinin hantal vücut yapısından farklı olarak kas detayları da verilerek

²⁶⁶ Secutor, takipçi anlamına gelir ve Retiarius'un standart rakibidir. MS 1. yy'da Murmillo'dan ayrılan bir uzmanlık dalı olduğu sanılmaktadır. Kullandığı miğferin yüzgece benzeyen sorgucu, ağ ve üç çatalıyla silahlanmış rakibine karşı oynadığı balık rolüne uymaktadır. Birçok mezar steli, çok sayıda resimli tasvir ve yazılı kaynak belgeleri, ağır sınıfa dâhil bu armaturanın kesinlik kazanmasını sağlamaktadır (Junkelmann 2002, 39).

²⁶⁷ Contraretiarii (Contratetarius, büyük olasılıkla Retiarius'un tüm ağır silahlı rakiplerini, yani Secutor ve Scissor'u kapsayan genel bir kavramdır. Scissor tipi çok nadir olduğundan, bu isim genel olarak Secutor ile eşanlamlı kabul edilebilir (Junkelmann 2002, 35)) veya contratere (André 1994, 51; Jacobelli 2003, 10) miğferleri yani Secutor ve Scissor'un kiler Essedarii miğferlerine benziyordu ama sorgucu yuvarlatılmıştı. Bu sorguç Morion tipi Rönesans miğferinkine benziyor, prensipte tüylerle süslenmezdi. M. Junkelmann önderliğinde yapılan canlandırmalarda görüşü etkilenen ve hava akışı iyi olmayan tek miğfer tipinin Secutor'a ait olduğu anlaşılmıştır. Üç çatalı mızrağın girişini engellemek için tek parça bir siperliği ve çok küçük göz yerleri olan bu miğfer tipinde, görüş oldukça daralmakta ve nefes almak zorlaşmaktadır (Junkelmann 2002, 30).

²⁶⁸ Dizin altında biten kısa ve alt kısmında U şeklinde bir açıklığı olan kısa tip Secutor'lar tarafından kullanılırdı. Büyük olan kalkanları piyade lejyonunun kullandığı *scutum* tipine uygundu. Bu tip bir kalkan yaklaşık 1 m yüksekliğinde ve 65 cm eninde, ağırlığı da 6 kg civarındaydı (Junkelmann 2002, 31).

²⁶⁹ Robert 1971, Pl. I, II No: 148, 149.

daha gerçekçi fizyonomik hatlarla yapılmıştır. Dolayısıyla MS 2. yy'ın Stratonikeia'daki Secutor betimi için oldukça erken olduğu düşünülmektedir.

Karia Bölgesi'nden bir başka örnek Halikarnassos'tandır²⁷⁰. Figürün vücut detayları ve duruşu doğal olamayacak kadar katı ve hantaldır. E. Pfuhl ve H. Möbius, Kat. 1.12 ile ikonografik açıdan benzer olan bu figürün MS 3. yy'ın ortalarından sonraki bir tarihe ait olduğunu belirtmektedir²⁷¹. Figür işçiliğindeki dejenerasyon ve vücut konturları oldukça basit yapılmış olduğundan, Stratonikeia örneğine göre daha geç yapıldığı düşünülmektedir. Bu stele göre Stratonikeia Secutor'u MS 3. yy'ın ortalarından önce yapılmış olmalıdır.

Smyrna'dan örnekler bakıldığında bir Secutor mezar stelinin hamle pozisyonunda olduğu fakat miğferlerin farklı işlendiği görülmüştür. Miğferin göz delikleri tüm yüzü kaplamış ve Stratonikeia miğferinin duruşundan farklı olarak daha dik bir açıyla yerleştirilmiştir. E. Pfuhl ve H. Möbius bu steli Geç İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirmektedir²⁷². Stratonikeia örneğinden daha geç bir dönemde yapıldığı, miğferin işleme biçiminden de anlaşılmaktadır. Çünkü İmparatorluk Dönemi'nin geç safhalarında Secutor miğferlerinin göz delikleri tüm yüzü kaplar hale gelmiştir.

Tüm bu analogik karşılaşmalar ve Secutor stelinin kentte aynı atölyeden çıkmış benzer örnekleri de²⁷³ göz önüne alınarak MS 2. yy'ın sonu ve MS 3. yy'ın ilk çeyreği arasındaki bir tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Stratonikeia'da bulunan bir başka stel Kat. 3.4'dür (Res. 18). Çerçevesiz yapılan bu stelin kenarları oldukça aşınmış durumdadır. Kat. 1.12'ye göre bu figür anatomiye uygun olmayan hatlarla yapılmıştır. Baş vücuda göre oldukça küçük, üst gövde dar, bacaklar ise üst gövdenin neredeyse iki katı büyüklüğünde yapılmıştır. Sağ bacağın üst kısmı ve kalça daha geniştir. Vücuda göre ince ve küçük yapılan sağ kol bükülmüş elinde kılıç tutuyor olmalıdır. Sol ayağındaki *ocreayı* (metal bacak korumalığı) tutan bantlar çapraz şekilde kazıma çizgilerle yapılmıştır. Bu figür duruş itibarıyla Kat. 1.12'ye oldukça benzer olup, 2. sınıf bir heykeltıraş tarafından yapılmıştır. Bu durumun sebebi MS 3. yy'da mermer ocaklarının yakınlarında bulunan ve mermerleri kabaca şekillendiren heykeltıraşlar da olabilir. Başka bir şemayı kullanarak bir stel üretmeye

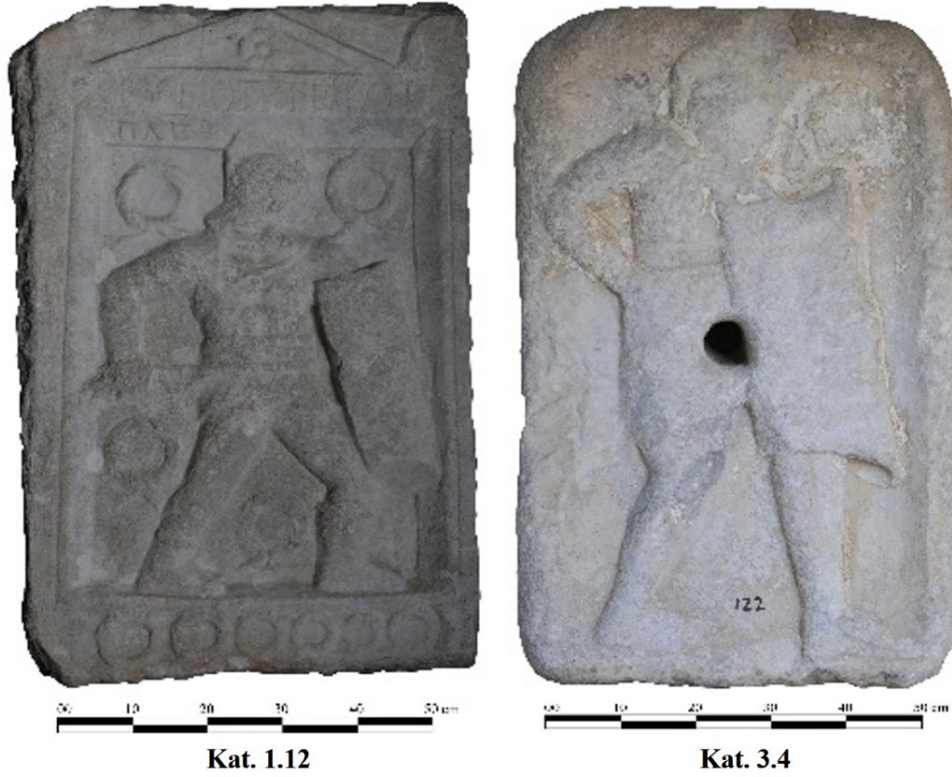
²⁷⁰ Robert 1971, Pl. VII, No: 183.

²⁷¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 182, No: 1212.

²⁷² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 181, No: 1200.

²⁷³ Kat. 3.4, Kat. 5.4, Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.5.

çalışmış olmalıdırlar. Stelin Kat. 1.12'nin şemasını kullandığı ve gösterdiği dejenerasyondan dolayı MS 3. yy'ın ilk yarısında yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Resim 18: Secutor Tipi Mezar Stelleri

Bir diğer Secutor mezar steli Kat. 6.24²⁷⁴ (Res. 19) olup miğferinin keskin ve yuvarlak şeklinden dolayı Secutor armatürasına ait olduğu anlaşılma ile birlikte diğer iki stelden ayrılan yönleri bulunmaktadır. Öncelikle figür anatomik açıdan önemsizleştirilip giysi ve silahlarıyla gladyatör olduğu vurgulanmak istenmiştir. Fakat buna rağmen teçhizat detayları belirsizdir. Örneğin hamle yapan sağ kolda dirsek ve belindeki balteus detayları işlenmemiştir. Sağ tarafında alt alta iki tane çelenk bulunur ve etrafları derin kazıma kabartma çizgilerle konturlanmıştır. Çelengi oluşturan defneyaprakları ise V şeklindeki derin metalik çizgilerle gösterilmiştir. Yaprakların işleniş biçimi Severuslar Dönemi'nde yapılan lahitler üzerindeki bitki motifi işçiliğine de oldukça benzemektedir²⁷⁵. Ayrıca bunun, Ephesos'ta bulunan Geç İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir stel²⁷⁶ ve Halikarnassos'ta²⁷⁷ bulunan MS 3. yy'a tarihlenen bir stelle

²⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 184, No: 1220.

²⁷⁵ Işık 2007, 133, 134, Taf. 86, No: 1-4, Taf. 87, No: 1-4, Taf. 87, No: 5-7, Taf. 88, No: 1-3.

²⁷⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 183, No: 1214.

²⁷⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 182, No: 1212.

teçhizatlar ve vücutların işlenme stili açısından benzer olması Stratonikeia örneğinin de MS 3. yy'da yapılmış olabileceğini düşündürmektedir²⁷⁸.

Kat. 6.24

Resim 19: Secutor Tipi Mezar Steli

2.3.1.2.3 Retiarius

Stratonikeia'da Retiarius²⁷⁹ armatürası iki mezar steli ile temsil edilmektedir (Res. 20). İlk olarak Kat. 6.20'deki gladyatör figürü, sola doğru hamle yapar pozisyonundadır. Giysisi deri bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmaktadır. Sağ dizinde deri kayışlar, sağ ayağında ise parmak arasından geçirilip bilekte biten deri sandalet bulunmaktadır. Sol ayağının üst kısmı tam olarak işlenmemiş ve hafif kaba yonulu bırakılmış, bileği ise dört deri kayışla sarılmıştır. Sol kolu üzerinde bir kol koruyucusu, onun üzerinde omuz kalkanı²⁸⁰ yer almaktadır. Bu koruyucular, sağ kol altından geçirilen bir kayış ile emniyete alınmıştır²⁸¹. İleriye doğru 90°'lik bir açıyla uzatılan sol kolunun, bilek hizasında yere kadar uzanan tridensin sapı görülmektedir²⁸². Sağ elinde küçük bir kılıç bulunmaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı Stratonikeia figürünün bir

²⁷⁸ MS 3. yy'a ait Secutor betimlemeleri için bkz. Uzunaslın 2010, 104, 105, 119, 196, Res. 20, 21, 23, 54.

²⁷⁹ Avcı olarak da bilinen bu dövüşçü tipinin en karakteristik özelliği taşıdığı silahlardır. Kafasını korumak için miğfer taşımayan Retiariusların esas maharetleri dövüşçülüklerinde değil, rakiplerini yanlarına yaklaştırmadan, yaklaşık 3 m genişliğinde bir ağla (*rete/iaculum*) kurnazca yakalamalarındaydı. Belli bir mesafeden ağını atarak rakibini zor durumda bırakan Retiarius, daha sonra elindeki üç ağızlı dirgenle (*tridens*) veya zıpkınla (*fuscina*) saldırmaktaydı. Tridensin çatallarının ucunda kanca bulunmaktaydı (Junkelmann 2002, 33). Bunların amacı rakibin kalkanının kenarına takılmak ve onu korumasız bırakmaktır. Ağını yitiren Retiarius, rakibine karşı üstünlüğü büyük oranda yitirmiş sayılırdı (Uzunaslın 2010, 166).

²⁸⁰ Galerius örneği için bkz. Jacobelli 2003, 14, Fig. 10.

²⁸¹ Retiarius armatürası örnekleri için bkz. Pfuhl-Möbius 1979, 303, Taf. 186, No: 1250, 1252, 1253; Meijer 2008, 57, 58, 59, 82; Uzunaslın 2010, 172, 173, Res. 47, 48.

²⁸² Kullandığı üç ağızlı dirgen yaklaşık 1.60 cm uzunluğundaydı (Jacobelli 2003, 13).

Retiarius'u betimlediği açıktır. Çünkü Retiarius zırhsız ve miğfersiz dövüşen tek gladyatör tipidir.

Retiarius betimlemeleri rölyeflerde hamle yapar pozisyonda gösterilmelerine rağmen, mezar stellerinde genellikle cepheden betimlenirler. Stratonikeia örneğinde ise gövde ve sol bacak cepheden gösterilmiş, kollar ve sol bacak ise sola doğru hamle yapar şekildedir. Başlı kırık olmasına rağmen, Kibyra'da bulunan bir Retiarius örneğinden²⁸³ başının da sola doğru çevrildiği söylenebilir. Kibyra'daki bu figür de bizim figürümüzle giysi, teçhizat ve duruş açısından oldukça benzer olup, MS 2. yy'ın sonu-3. yy'ın başına tarihlenmektedir. Karşılaştırma yapacağımız örneklerden biri de Karia kenti olan Aphrodisias'tandır²⁸⁴. Bu stel MS 2. yy'ın sonu-3. yy'ın başında yapılmış olup, ikonografi olarak Stratonikeia figürü ile oldukça benzerdir. Bununla birlikte Aphrodisias figürü biraz daha özensiz işlenmiştir. Fakat şema olarak yoğun benzerliklerden dolayı aynı dönemde yapıldıkları söylenebilir. Yapılan bu analogik karşılaştırmaların haricinde, Stratonikeia'da bulunan diğer armaturalara ait figürlerin hamle pozisyonlarıyla ve işlenme stilleriyle benzer bir yapı da olması bu stellerin aynı tarihlerde, MS 2. yy'ın sonu-3. yy'ın başında yapıldığını göstermektedir.

Bir diğer gladyatör steli olan Kat. 6.23 üzerindeki figürün bir gladyatör olduğu etrafında yer alan çelenklerden, Retiarius kabartması olduğu ise sol bacağına ocrea bulunmamasından ve yatay şekilde uzanan tridens(?) gövdesinden anlaşılmıştır. Buna ek olarak sol ayak bileğindeki bantlar da gladyatör figürlerinde oldukça sık rastlanan detaylardandır. Figürün özensiz işçiliği, Stratonikeia'da MS 2. ve 3. yy'da sıklaşan gladyatör dövüşleri ve MS 2. yy'dan sonra yoğun olarak görülen gladyatör kabartmalarından dolayı, MS 2. yy'ın ikinci yarısından, MS 3. yy'ın ilk yarısındaki bir tarih aralığına ait olabileceği düşünülmektedir.

²⁸³ Uzunaslın 2010, 167, Res. 44.

²⁸⁴ Kontokosta 2008, 216-217, No: 22, Fig. 23.

Resim 20: Retiarius Tipi Mezar Stelleri

2.3.1.2.4 Provocator

Stratonikeia’da ele geçen 5 adet Provocator steli bulunmaktadır. Bunlardan Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı olanlar birbirinden alınlık ve çerçeve yönüyle ayrılmaktadır (Res. 21). Fakat steller üzerindeki figürlerde ikonografi aynıdır²⁸⁵. Figürler sola doğru hamle yapar pozisyonda, sol bacakları profilden gösterilmiş ve öne doğru atılmış, sağ bacak ise geriye doğru çekilmiş ve cephededir. Bu durum arenadaki dövüşlerin steller üzerine aynen yansıtıldığını göstermektedir. Gladyatör betimlemelerinin sorguçsuz ve eğimli inen miğferleri, göğüs levhaları takmaları, orta boyutlu kalkanları, dizlerinin biraz üzerine çıkan metal bacak korumalıkları ve kısa kılıçları, bir bütün olarak Provocator *armaturasının* özellikleridir²⁸⁶.

Stellerin tarihlendirilmesi, yalnızca vücutlarının işlenişi, kıyafetlerinin hangi dönemde moda olduğu ve yazıtta kullanılan harf karakterlerinin stiline göre yapılabilir. Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı steller üzerindeki betimleme, Milas Müzesi’ndeki 2827 envanter numaralı²⁸⁷ stelle büyük benzerlik göstermektedir. Dördü

²⁸⁵ Kılıç ve kalkan dövüşçülerinin temel duruş şekli, sol ayağın önde olmasıdır. Bunlar solak olmadığı sürece, asla sağ ayak önde olmazdı. Dövüşçü kalkanın arkasında, üst kenarının miğferinin çene kısmıyla üst üste gelecek şekilde eğilirdi. Böylece boyun, göğüs ve omuz bölgesini en iyi şekilde korumuş olurdu. Kılıç yatay konumda, dirsek arkada darbeye hazır bir şekilde tutulurdu. Bu şekilde birbirlerini kollar ve hamle yapacak gibi davranırlardı. Bu konuda bkz. Junkelmann 2002, 40.

²⁸⁶ M. Aydaş tarafından 1 ve 3 numaralı stellerdeki figürler *Murmillio*, 2 numaralı olan ise *Secutor* olarak tanımlanmıştır (Aydaş 2006, 105-106, 108). Fakat bu stellerdeki gladyatörlerin, miğfer ve teçizatlarına göre Provocator tipinde oldukları düşünülmektedir (Aytekin 2015, 125-136).

²⁸⁷ Rumscheid 2004b, 634, No: II.3, Abb. 5-6. Aynı stel 2002 yılında, A. Zülkadiroğlu ve C. İçten tarafından 2828 envanter numarası ile yayımlanmıştır (Zülkadiroğlu-İçten 2002, 79-80).

de Provocator olarak resmedilen örneklerden Milas Müzesi'ndeki stel, diğerlerinden daha özensiz olarak yapılmıştır. Çerçeve ve alınlığı bulunmayan stelde figürün üst kısmına kalın bir silme, bunun üzerine de çelenkler yerleştirilmiştir. Çelenkler soldan sağa doğru küçülerek gitmekte ve eğri bir hat oluşturmaktadır. Çelenklerin üzerinde devam eden bölüm ise kabaca işlenmiş fakat bitirilememiştir. Bir diğer fark ise figürün solunda gladyatörün elde ettiği başarılarla ilgili olan kazıma-kabartma şeklinde yapılmış palmiye dalıdır.

Figürlerin miğferi, M. Junkelmann tarafından *Tralleis* olarak tanımlanan tip içerisinde değerlendirilmektedir²⁸⁸. Miğferin üzerinde bulunan kazıma çizgiler ile oluşturulmuş betimleme Stratonikeia örneklerinde daha kabarık ve gerçekçi yapılmıştır. Bir gladyatörün miğferi üzerinde bu şekilde bir betimleme kullanılması, sanatçının dönemin modasından etkilendiğini ve yalnızca miğferin üzerini hareketlendirmek için böyle bir girişimde bulunduğunu göstermektedir. Bir saç modelini anımsatan bu motif arkeoloji literatüründe kavun dilimi (*melonenfrisur*) olarak adlandırılmakta ve genellikle kadın heykel ya da kabartmalarında kullanılmaktadır²⁸⁹. Dönem dönem kendini gösteren bu betimleme şekli, Severuslar Dönemi'nde Caracalla'nın eşi Plautilla tarafından da kullanılmış²⁹⁰ ve yerel heykeltıraşları etkilemiş olmalıdır.

Milas Müzesi'nde bulunan bir başka stel ise Euprepes'indir²⁹¹. Bu stel çerçeveli ve şematik alınlıklı görünümüyle Kat. 1.10, Kat. 1.11 numaralı stellerle neredeyse aynıdır. Tek farkı çerçevenin resim alanına düz bir hatla indirilmesidir. Stratonikeia örneklerinde ise çerçeve iki profilli ve eğik bir hatla resim alanına bağlanmıştır. Ayrıca Euprepes stelinde sol çerçeve üzerine çelenkler yapılmıştır. Duruş, silahlar ve korumalıklar itibarıyla Stratonikeia figürleri ve diğer Milas örneği ile oldukça yakın benzerlik içerisindedir.

Bu verilere göre Mylasa'da bulunan bu iki stel²⁹² ile Stratonikeia örneklerinde aynı şemanın kullanıldığı söylenebilir. Sol ayağın öne doğru atılması ve sağ bacağın geriye çekilmesi, sol kolun kalkanı tutması ve gövdeyi koruması, sağ kolun ise dirsekten bükülerek kılıcı kullanması Milas ve Stratonikeia stellerinin ortak özellikleridir. Ayrıca enseden aşağıya eğimli olarak genişleyen miğfer, *gladius*, *pectoral* ve *manica* da oldukça benzerdir. Bunlara ek olarak, bacakların arasından sarkan

²⁸⁸ Rumscheid 2004b, 634.

²⁸⁹ Side ve Ephesos'ta bulunan örnekler için bkz. İnan 1965, 25-26, Lev. XVII, No: 17; Aurenhammer 2000, 24, Abb. 9-12.

²⁹⁰ İnan 1965, 26.

²⁹¹ 2826 Envanter numaralı bu stel için bkz. Rumscheid 2004b, 633, No: II.2, Abb. 3-4.

²⁹² Milas Müzesi'nde bulunan bu iki stelin yazıtları için bkz. Blümel 2004, 20.

püskülün kalp şeklindeki uçları da aynı şemanın ürünü olduklarını kanıtlar niteliktedir. F. Rumscheid Mylasa’da bulunan stellerin MS 2. yy’dan önce olamayacağını ileri sürmekte ve MS 3. yy’ın başına tarihlemektedir²⁹³. Bu benzerliklere bağlı olarak Stratonikeia örnekleri de aynı tarihlerde yapılmış olmalıdır.

Bugün İzmir Kültürpark Müzesi’nde bulunan Ionia kökenli mezar stelindeki²⁹⁴ Provocator, Stratonikeia örneklerindeki betimlemelerden küçük farklarla ayrılmaktadır. Burada figür sola doğru hamle yapmakta ve etrafında zafer çelengi yoktur. Ayrıca silah ve duruş şekli itibariyle figürlerimize oldukça yakın, fakat kıyafetlerin ve korumalıkların işlenişi açısından farklıdır²⁹⁵. R. Bol, Miletos’ta bulunan bu steli MS 2. yy’ın 2. yarısına tarihlendirmektedir²⁹⁶. Miletos stelindeki figürün hamle hareketi canlı ve doğal şekilde yapılmış, özellikle bacaklardaki kaslar daha detaylıdır. Stratonikeia örneklerinin katı ve durağan yapılan figürlerine göre Miletos örneğinin *balteus* ve *subligaculum* bölümlerinin, kabartma olmasına rağmen çizgisel detaylarla verilmesi, bizim örneklerimizden daha erken bir tarihte yapıldığını göstermektedir. Bu durum Stratonikeia figürlerinin MS 2. yy’ın sonlarındaki bir tarihe ait olduğunu düşündürmektedir.

Karşılaştırma yapacağımız bir başka stel Cos Adası’ndandır. L. Robert ile E. Pfuhl ve H. Möbius *armaturasını* belirtmedikleri steli, MS 3. yy’ın ortalarına tarihlemektedir²⁹⁷. Gladyatörün sola doğru hamle yapması ve teçhizatları, stellerimizle benzerlik gösterdiği halde, kazıma şeklinde yapılan detaylar ayrılan yönlerdendir. Ayrıca bizim figürlerimizde görülen canlılık ve hareket bu figürde daha durağan hale gelmiştir. MS 3. yy’ın başlarında kendini göstermeye başlayan dejenerasyon süreci²⁹⁸ ve yerel heykeltıraşlığın etkili olması, Stratonikeia figürünün MS 3. yy ortalarından önceki bir tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

²⁹³ F. Rumscheid, miğfer tipi nedeniyle stelin, MS 2. yy’dan önce yapılmış olamayacağını ileri sürmektedir (Rumscheid 2004b, 634).

²⁹⁴ Robert 1971, 214, Pl. VIII, No: 254; Pfuhl-Möbius 1979, 295, Taf. 181, No: 1199. E. Pfuhl ve H. Möbius bu tipi *Secutor* olarak tanımlamıştır. Fakat bu tipin, miğferde sorguç bulunmamasından ve teçhizatlarından dolayı *Provocator* grubuna dâhil edilmesi daha uygundur.

²⁹⁵ Stratonikeia örneklerine göre biraz daha uzun yapılmış, kasık önlüğü üzerine sarılan kemeri neredeyse göğse kadar yükselmiş ve göğüs zırhını belirsiz hale getirmiştir. Kasık önlüğünden sarkan bacak arasında gösterilen peştamalin ucu keskin hatlı ve dörtgendir. Ayak üzerine, baldırın yarısına kadar çıkan bantlar sarılmış, sol bacadaki *ocrea* daha köşeli yapılmıştır.

²⁹⁶ Bol 2011, 186, XVI.4, Taf. 110a.

²⁹⁷ Robert 1971, 189, No: 187; Pfuhl-Möbius 1979, 296, Taf. 182; No: 1202.

²⁹⁸ MS 3. yy’da dönemin siyasi durumu ve ekonomik kriz nedeniyle gladyatörlerin para biriktirdikleri ya da yakınları yardım ettikleri takdirde stel yaptırabildikleri bilinmektedir. Örneğin Ephesos’ta belirli gladyatör gruplarını destekleyen birlikler vardı. Philophoi, philovedii (Silah ve Vedi dostları) adı verilen bu birlik zengin Vedii ailesinin taraftarlarından oluşuyordu. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Pietsch 2002, 10.

Resim 21: Provocator Tipi Mezar Stelleri

Porphyrios'un mezarına ait olan Kat. 3.5 numaralı stelde (Res. 22), yine sola doğru hamle yapan gladyatör, enseden aşağıya doğru genişleyen miğfer takmakta ve bilekten aşağısı kırık olan sağ kolunda, *manica* görülmektedir. Gövde üzerinde *pectoral*'in izleri dikkati çekmektedir. Figürün sağ üst köşesinde çelenk vardır. Miğferin ön kısmı kırık olmakla birlikte, sorgucun yer alması gereken bölüm için yeterli alan bulunduğu halde, sorguca dair bir iz görülmemektedir. Enseden aşağıya doğru eğimli bir şekilde inen geniş koruma bölümünden ve sorguçsuz miğferden dolayı Provocatora ait olduğu düşünülmektedir²⁹⁹. Miğferin üzerinde Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı stellerin figürlerinde görülen yivler bulunmamaktadır. Bu stelin yapım kalitesi ile yazıtlarının işleniş stili, diğer stellerden farklı özellikler taşır ve daha özensiz bir işçilik söz konusudur. Bu durum stelin aynı şema ile farklı bir heykeltıraş tarafından çalışıldığını düşündürmektedir.

Kat. 3.6 numaralı stel, Leandros'un mezarına aittir (Res. 22). Stelin şu anda nerede olduğu bilinmediği için fotoğrafından tanımı yapılabilmektedir. Ölçüleri de mevcut olmayıp, yalnızca yazıtı yayınlanmıştır³⁰⁰. Stel, alınlıksız, çerçeveli olarak yapılmıştır. Çerçevenin iki kademeli profilli olması ve figürün sola doğru hamle yapması Kat. 1.10, Kat. 1.11 numaralı stellerle büyük bir benzerlik taşımakta ve sorguçsuz olan miğferi de *Provocator* olduğunu kanıtlamaktadır. Yüzü kaplayan göz

²⁹⁹ M. Aydaş tarafından *Secutor* olduğu belirtilen (Aydaş 2010a, 117, No: 9) figürün miğferinin üst kısmının büyük bir bölümü var olmasına rağmen, sorguca dair iz bulunmaması bunun bir *Provocator* olduğunu göstermektedir (Aytekin 2015).

³⁰⁰ Şahin 1982, 132, No: 1016.

delikleri Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı stellerdeki figürlerle aynı şekilde yapılmıştır. Bu *armaturanın* temel özelliklerinden olan *pectoral* de resmin kalitesinden dolayı tam olarak görülememektedir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda Stratonikeia'da bulunan beş Provocator stelinin aynı atölyenin ürünü olduğu, aynı şema kullanılarak, Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı ile Kat. 3.5 ve Kat. 3,7 numaralı stellerin farklı ustalar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Stratonikeia çevresindeki mermer ocaklarına yakın olması nedeniyle, hammadde sıkıntısı çekmemiş ve refah düzeyi yüksek bir yerleşim olduğu için de gezici atölyeleri ya da heykeltıraşları kendi bünyesinde barındırmış olmalıdır³⁰¹. Böylelikle bu stelleri gezici bir usta tarafından aynı şema kullanılarak yapılmış eserler olarak değerlendirmek mümkündür. İkonografik açıdan gladyatörlerin hamle pozisyonunda olması, arenada yaşanan bir anı canlandırmak amacıyla yapılmıştır. Bu şekilde resmedilen mezar ya da şeref anıtları, Batı Anadolu'da birçok kente görülmektedir³⁰².

Gladyatörlük, Anadolu'da Roma egemenliğinden sonra popüler olmaya başlamış, gösterilerin sevilmesi ve esas yayılımı MS 2. ve 3. yy'larda olmuştur³⁰³. Stellerin değerlendirilmesinde bu tarihsel olaylar da göz önünde bulundurulmuştur. Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı stellerdeki figürlerin kısa ve basık olması, ayakların vücuda göre daha büyük, üst gövdenin bacaklara göre kısa yapılması MS 2. yy'ın sonlarında, özellikle Severuslar Dönemi'nden itibaren görülen dejenerasyondan kaynaklanmaktadır. Bir diğer kriter miğferler üzerinde erken dönemde sadece gözü kaplayan göz deliklerinin, daha sonraki dönemlerde tüm yüzü yatay bir kafes şeklinde kaplamasıdır³⁰⁴. Tüm bu özelliklerden dolayı stellerin MS 2. yy'ın sonu ve MS 3. yy'ın ilk çeyreği arasındaki bir dönemde yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Kat. 3.6 numaralı stel de Kat. 1.10, Kat. 1.11, Kat. 3.3 numaralı steller ile aynı ikonografiye sahip olup, miğferin üzerinin düz bırakılması gibi küçük detaylarla onlardan ayrılmakla birlikte, diğerleri ile aynı tarihler içerisinde yapılmış olmalıdır. Bu stellerden farklı olan Kat. 3.5 numaralı stel, diğerlerine göre daha özensiz bir işçiliğe sahiptir. Örneğin *manicanın* üzeri yalnızca kumaş hattını göstermek için yatay şekilde ve hafif kabartılarla gösterilmiştir. Miğferinin enseden aşağıya inen kısmı eğimlidir.

³⁰¹ Stratonikeia'da yapılan mevcut kazı ve araştırmaların sonuçlarına göre yarım kalmış veya taslak şeklinde heykeltıraşlık eserleri olmasına rağmen (Özgan 1999, 141, Taf. 59b-c) yerel bir heykeltıraşlık atölyesini işaret eden kesin verilere henüz rastlanmamıştır.

³⁰² Robert 1971, 198, Pl. VI, No: 210; Pfuhl-Möbius 1979, 298, 299, 300, Taf. 184, No: 1224, 1231; Taf. 185, No: 1233; Hönle-Henze 1981, 22, Abb. 3; Kontokosta 2008, 221, No: 29-31; Fig. 30-32.

³⁰³ Pietsch 2002, 9.

³⁰⁴ Junkelmann 2002, 31.

Fakat omzun üzerini tamamen kapatacak şekilde ve üzeri düz olarak yapılmıştır. Kılıç tutan sağ kol bükülmemiş ve oldukça kuru bir ifadeye sahiptir. Bu stel, diğer stellerin şemalarından etkilenecek, 3. sınıf bir usta tarafından aynı tarih aralığında yapılmış olmalıdır.

Kat. 3.5

Kat. 3.6

Resim 22: Provocator Tipi Mezar Stelleri

2.3.1.2.5 Thraex

Stratonikeia'da Thraex³⁰⁵ armatürası bir adet stel ile temsil edilmektedir (Res. 23). Kat. 5.4'ün üzerindeki gladyatör figürünün kullandığı ucu kıvrık sorguçlu miğfer³⁰⁶, sağ elinde tuttuğu *sica*³⁰⁷ ve her iki bacağına saran korumalıklardan dolayı

³⁰⁵ Thraex armatürası Roma'da Trakyalı esirlerin gladyatör olarak dövüştürülmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır (Jacobelli 2003, 9). Kullandıkları silahlar tamamen Trakyalılara özgü olan bu tip gladyatörlerin, başlarında siperlikli ve süslü bir miğfer (*galea*) (Jacobelli 2003, 10, Fig. 6; Meijer 2008, 78, 80), sağ kollarında koruyucu bandaj (*fasciae*) ve zırh (*manica*), köşeli veya yuvarlak küçük konveks kalkan (*parma*) (Junkelmann 2002, 31) ve ellerinde çoğu zaman kısa hançerler ve eğri kılıç (*sica*) ile dövüşmekteydiler. Kalkanları küçük olduğundan uzun bacak bandajları (*fasciae*) kullanmak zorundaydılar (Uzunaslan 2010, 156-157).

³⁰⁶ Miğferleri Attika-Böotischen karma tipinden Berlin alt tipi sınıfına girmektedir. Bu alt tip MS 2. yy'ın son 65 yılından gladyatörlüğün sonuna kadar kullanılmıştır. Gladyatör sınıflarının hiçbirisi başka sınıfla tamamen aynı modeli kullanmazdı. Alt tip ortak olsa da miğfer sorgucundan ait olduğu armatürayı anlamak mümkündür. Bu miğferlerden Thraex ve Hoplamachos'un kiler miğferlerin sivri ucunda bulunan bir *Greifen Kopfprotome* ile ayırt edilebiliyordu. Metal sorgucun üzerinde takılıp çıkarılabilen, tüy ya da at kılından (*erista*) ikinci bir sorguç yer alabiliyordu. Buna ek olarak da birçok kez miğferin küresel kısmının sağında ve solunda bulunan yuvalara birer tüy takılırdı (Junkelmann 2002, 30-31).

³⁰⁷ Thraex tipi gladyatörler oldukça sıra dışı bir silah olan *sicayı* kullanırlardı. Sicanın bıçağı eğimli ya da köşeli bir kıvrıma sahipti. MS 1. yy'ın ortalarına kadar hafif eğimli, ucuna doğru biraz daralan bir şekli tercih ediliyordu. Oberaden'de bulunmuş bu tipteki bir tahta *sica* 31,5 cm uzunluğunda ve en geniş yeri 3 cm olan bir bıçağa sahipti. Palaya benzeyen bu tür, yerini daha sonra kırık bıçaklı olan türüne bırakmıştır.

Thraex olduğu anlaşılmaktadır³⁰⁸. Stratonikeia stelinin en yakın örneğini Tralleis'te bir stelde görebiliriz³⁰⁹. E. Pfuhl ve H. Möbius tarafından Geç İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bu stelin hamle pozisyonu, miğferin işleme şekli ve *sicası* oldukça benzerdir. Tralleis örneği ile ikonografik olarak aynı olmasına rağmen figürün işleniş stili ile duruşu, Stratonikeia'da bulunan ve MS 2. yy'ın sonu-MS 3. yy'ın başına tarihlenen figürlerle benzerlik gösterdiğinden dolayı aynı dönem içerisinde yapılmış olmalıdır.

Kat. 5.4

Resim 23: Thraex Tipi

2.3.1.2.6 Tipi Belirlenemeyenler

Stratonikeia'da ele geçen gladyatör stelleri içerisinde iki adet tipi belirlenemeyen stel parçası mevcuttur (Res. 24). Bunlardan ilki Kat. 6.21 olup yalnızca stelin sağ alt köşesi mevcuttur. Bu parçadan da sola doğru hamle yapan bir gladyatörün betimlendiği anlaşılmaktadır. Üzerinde bir kasık önlüğü ve sağ dizine sarılmış bantlar görülmektedir. Ayrıca sağ eli karnının üzerine yerleştirilmiş dolayısıyla elinde bir kılıçla hamle yapar

Bıçak kırığın alt ve üst bölümünde ilerleyen düz ve keskin ağızlarına sahipti. Bu tip atasından yaklaşık 1,5 cm daha genişti ve sivri ucu, Pompeii tipi askeri gladiusunkini anımsatıyordu (Junkelmann 2002, 32-33).

³⁰⁸ Thraex örnekleri için bkz. Robert 1971, 198, Pl. XV, No: 209; Pfuhl-Möbius 1979, 301, Taf. 185, No: 1237, 1238, 1240; Jacobelli 2003, 9, 77, Fig. 5, 64; Saraçoğlu-Çekilmez, 2010, 57-58; Uzunaslan 2010, 197, 205, 207, Res. 55, 63, 65.

³⁰⁹ Pfuhl-Möbius 1979, 301, Taf. 185, No: 1237.

pozisyonudur. Sol bacağına *ocrea* bulunup bulunmadığını bilmediğimiz için ağır sınıf bir gladyatör mü yoksa bir Retiarius'a mı ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Kat. 6.22 numaralı diğer parça ise *manica* takmakta olan bir kol parçasına aittir. Kolun yalnızca bükülmüş durumdaki dirsek kısmı mevcuttur. Birbirine paralel şekilde yapılan *manica* kumaşından ve kolun hemen üst kısmındaki çelenkten bir gladyatöre ait olduğunu anlayabiliriz. Bu iki stel parçası da MS 2. yy sonu ve 3. yy'ın başlarında yapılan diğer stel örnekleriyle aynı dönemde yapılmış olmalıdır. Çünkü hamle pozisyonu ve üslubu bu steller ile büyük benzerlik göstermektedir.

Kat. 6.21

Kat. 6.22

Resim 24: Tipi Belirlenemeyen Gladyatör Figürleri

2.3.1.2.7 Gladyatör Stellerinin Genel Değerlendirmesi

Stratonikeia'da farklı armaturalara (sınıflara) ait toplam 14 gladyatör mezar steline rastlanmıştır. Kendi aralarında veya değişik sınıflardan gladyatörler ile müsabakalar gerçekleştiren bu tiplerin armaturalarına bakıldığında, kentte birçok dövüş yapıldığı anlaşılmaktadır. Aynı armaturaya ait gladyatörler bile kendi içinde farklı liglerde dövüşmekte, bu durum da gladyatör sayısının çokluğu açısından bir veri oluşturmaktadır. Stratonikeia'da belirlenebilen gladyatör tipleri Murmillo, Thraex, Provocator, Secutor ve Retiarius'dur.

Değerlendirilen bu stellerden 8 tanesi³¹⁰ aynı atölyenin ürünüdür. Dövüşlerde uygulanan hamle pozisyonundaki farklı gladyatörler tipleri, tam teçhizatlı ya da teçhizatsız şekilde aynı şema kullanılarak yapılmıştır. Kat. 5.4 benzer bir şema kullanmasına rağmen biçemi ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Bunların haricinde Kat. 3.4, Kat. 6.21 ve Kat. 6.22 diğer 8 stel ile aynı şema uygulanmasına rağmen işçilik açısından daha özensizdir. Kat. 6.23'teki retiarius tipinin yaptığı hamle pozisyonu diğer gladyatörlerin stilinden ayrıldığı için farklı bir usta tarafından yapıldığı söylenebilir. Son olarak Kat. 6.24 kazıma-kabartma yapılan stili ve vücut uzunlarının önemsenmediği, yalnızca silah ve zırh ile gladyatör olduğunun belirtilmek istendiği özellikleriyle atölye, zaman ve usta olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu durum MS 2. yy sonlarından itibaren gladyatör stellerinin yapıldığını ve MS 3. yy'da da farklı atölye ve ustalarca bu geleneğin devam ettiğini göstermektedir.

Böylesine yoğun tarihi kalıntılar ve kültürel zenginliğe sahip olan Stratonikeia'da gladyatörlerin eğitim gördüğünü, barındığını ve dövüştürüldüğünü kanıtlayan yazıtlar ve mezar stelleri de bulunmuştur. Bunların dışında, bu düşünceleri destekleyen terrakotta ve kandil üzerindeki betimlemeler gibi birçok veri de ele geçmiştir. Gladyatör oyunları Anadolu'ya Roma İmparatorluğu ile birlikte gelmiş ve Pax Romana sürecinde refah seviyesinin yükselmesi ve barış içindeki bir ortamın olması bunun popülaritesini arttırmıştır. Bunların ortaya çıkışı ile ilgili farklı görüşler olsa da Roma İmparatorluk Dönemi'nde bir propaganda aracı olarak kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Bir propaganda aracı olan gladyatör gösterileri, Augustus-İmparatorlar Tapınağı rahipleri tarafından Stratonikeia'da da uygulanmıştır. Bu tapınağın kentte bulunması, İmparatorun bir propogandası olarak İmparator kültüyle beraber yayılım gösteren dövüşlerin düzenlendiğinin bir işaretidir. Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bu tapınaktaki kült rahiplerinin gladyatör oyunları düzenlediğini yazıtlardan öğrenmekteyiz³¹¹. Ayrıca yine yazıtlardan beş yılda bir yapılan yarışmalarla birlikte, bir gladyatör dövüşü de düzenlendiği ve yöneticilerin kentin iki büyük tanrısına, Zeus ve Hekate'ye, bir yaz kutlaması ithaf ettiği anlaşılmaktadır³¹². Bir yazıtta *Stratonikeia'da, Titus Flavius Aeneas, arkhierus'luk görevini yaparken, gladyatör dövüşü*³¹³ ve

³¹⁰ Kat. 1.10, 1.11, 1.12, 3.2, 3.3, 3.5, 3.6, 6.20.

³¹¹ Stratonikeia'da yapılan Zeus Panamaros Bayramı'nı anlatan yazıtlarda, spor karşılaşmaları kapsamında gladyatör oyunlarından da bahsedilmektedir (Sina 2002, 89).

³¹² Cousin 1891, 424, No. 5; Laumonier 1934, 301; Robert 1971, 172, No. 167; Ögüt 2006, 3-4.

³¹³ Robert 1971, 171, No. 164; Şahin 1982, No. 1025; Carter 2004, 46; Ögüt 2006, 28. İmparator kültü başrahiplerinin en önemli görevi, imparator kültüne ilişkin yapılması gereken ritüeller ve diğer formaliteleri, yerel seçkinlerin katkısını da alarak yerine getirmektir. Kült şenlikleri kapsamında imparator

*köpeklerle sürek avı düzenlediği*³¹⁴ yazmaktadır. Ayrıca yazıttan bu gösterilerin çok masraflı olduğu ve imparator iznini gerektirecek olağan dışı bir gösteri yapılmadığı anlaşılmaktadır³¹⁵.

Stratonikeia’da hayvan dövüşlerinin yapılıp yapılmadığı tam olarak kanıtlanamamıştır. Fakat gladyatör dövüşlerinin öğleden sonra yapıldığı ve sabah hayvan dövüşleriyle seyircilerin eğlendirildiği bilinmektedir. Bu dövüşlerin esas düzeni bu olduğu için Stratonikeia’da da yapıldığını düşünmek gerçek dışı olmayacaktır. Tüm bunların haricinde Hierapolis³¹⁶ ve Aphrodisias gibi kentlerde bulunan kabartmalarda hayvan dövüşleri betimlenmiştir³¹⁷. Ayrıca bu rölyefler üzerinde görülen hörgüçlü boğalar *bos taurus zebu* olarak tanınan Hint kökenli bir türdür ve Karia Bölgesi’ndeki çiftliklerde özel olarak üretilmektedir. Stratonikeia’da, Karia Bölgesi’nin en önemli yerleşmelerinden biri olduğu için boğaların burada da dövüştürüldüğü düşünülmektedir.

İmparatorluk Dönemi’nde, İmparatorluk *Luduslar*’ı ve yerel *Luduslar* olmak üzere iki tip gladyatör okulu bulunmaktadır³¹⁸. Bazı zengin Romalılar ise köle ve gönüllülerden oluşan *Familia gladiatoriae*³¹⁹ adı verilen gladyatör grupları kurup ya da satın alıp, onlara villalarındaki özel yerlerde eğitim veriyorlardı³²⁰. Bunlar dövüşlere çıktığı gibi sahiplerini koruma görevi de üstleniyordu. İmparatorluk *Ludusları* ise askeri bir düzen içerisinde olup çok daha profesyoneldi. İmparatorluk ya da yerel olsun, bütün okullar imparatorluğun denetimi altındaydı.

tapınakları çiçeklerle bezenir, çok sayıda hayvan kurban edilir, resmi geçit töreni yapılır ve bu törenlerde imparatorun ve ailesinin büstleri taşınırdı. Bunun dışında atletizm yarışmaları, vahşi hayvan dövüşleri ve gladyatör oyunları gibi sıradan halkın seyir zevkine de hitap eden organizasyonlar gerçekleştirilirdi. Tüm bunlar, kentlerin Roma’ya karşı duydukları sadakate de bir atıftı (Price 2004, 112).

³¹⁴ Yazıt içerisinde geçen av ile ilgili kısım, S. P. Ögüt tarafından “... hayvan avı...” şeklinde belirtilmiştir. Ancak aynı ifadenin M. Aydaş tarafından “... köpeklerle sürek avı düzenlediği...” şeklinde çevrilmesi gerektiği belirtildiğinden, bu değerlendirme dikkate alınmıştır. Buradaki katkıları için M. Aydaş’a teşekkür ederiz.

³¹⁵ Ögüt 2006, 12.

³¹⁶ Ritti-Yılmaz 1998.

³¹⁷ Uzunaslan 2010, 53, 77, Res. 4, 9.

³¹⁸ *Ludi gladiatorius* denilen İmparatorluk *Luduslar*’ı, meydana gelecek savaşlarda gladyatörleri asker olarak kullanmak ve daha iyi gladyatör yetiştirmek amacıyla açılmış okullardır (Akat 2001, 30). Anadolu’da Bithynia, Galatia, Kappadokia, Lykia, Pamphylia, Kilikia Bölgeleri’nde İmparatorluk *Luduslar*’ı bulunmaktadır (Daremborg-Saglio, 1887, 1580). Yerel *Luduslar*’ın ise tüm masrafları, yerel yönetime aittir ve halk tarafından yapılan bağışlarla desteklenmektedir. Bu okullardaki eğitim imparatorluk okulları kadar kaliteli değildir. Bunların dışında gladyatörlüğü iş haline getirmek isteyen bazı yüksek dereceli memurlar ve zengin kişiler gladyatör okulları açmaya başlamışlardır (Akat 2001, 30).

³¹⁹ André 1994, 220.

³²⁰ Bunlar dövüşlere çıktığı gibi sahiplerini koruma görevi de üstleniyordu. İmparatorluk ya da yerel olsun bütün okullar imparatorluğun denetimi altındaydı (Akat 2001, 32, 34).

Stratonikeia’da bir yazıtta “*İmparator Kültü Rahibi ve Çelenk Taşıyıcısı, Metrodoros oğlu Hiera Komeli Uliades tarafından getirilen gladyatörlerin mezarı*³²¹” yazmakta ve kente dışarıdan da dövüşler için gladyatörlerin getirildiği ve ölenlerin kente gömüldüğü anlaşılmaktadır³²². Bir diğer yazıtta, “*Tiberius, İmparator Kültü rahibi iken; Gladyatörlerin Ailesi []*³²³” ifadesi yer alır ve bu da Stratonikeia’da gladyatörlerin eğitildiğini kanıtlar niteliktedir. İmparatorluk *Ludus*ları çapında büyük bir okul olmasa da varlıklı bir ailenin yerel *Familia gladiatoriae* grubu kurduğu ya da satın alarak burada eğittiği anlaşılmaktadır.

Ludus’un olması için barınma ve dövüşler için uygun bir alanın bulunması gerekmektedir³²⁴. Stratonikeia’da bu tür bir yapı henüz açığa çıkarılmamıştır. Açığa çıkarılan yapılar ve kentin topoğrafyası dikkate alındığında, bu tür gösteriler için yeni bir yapının kentin doğusunda aranması doğru olacaktır. Stratonikeia’da bu tür bir yapı henüz açığa çıkarılmamakla birlikte, Hellenistik Dönem’de inşa edilen gymnasium bu gerekliliklere cevap verecek ölçüde geniş bir yapıdır (105x267 m). Gymnasium’un yalnızca kuzey kenarı ve güneydoğu dış kenarı kazıldığı için yapı bütünü hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Fakat bu kadar büyük boyutlu bir alanda *Ludus*’un ihtiyaçlarına cevap verebilecek bölümün olabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Gymnasium’un doğu kısmına kentin en geniş doğu-batı caddesinin bağlanmış olması, caddeden gösterişli propylonla girilmesi, propylondaki basamaklarının çok kullanıma bağlı fazla aşınması ve buradaki diğer düzenlemelerin izleri bu düşünceleri desteklemektedir.

Dövüşlerin gerçekleştiği bir başka alan olan stadion Stratonikeia’da var mıdır? Droseros’un yazıtında³²⁵ geçen stadion kelimesi, Stratonikeia için mi söylenmiştir? Kentte kazısı henüz yapılmayan pek çok alan bulunduğu için bu soruları cevaplamak güç olabilir. Stratonikeia yazıtlarında kentte stadionun varlığına dair kelimenin

³²¹ Şahin 1982, 131-132, No. 1015. Yazıtın Türkçe tercümesi Yrd. Doç. Dr. M. Aydaş tarafından yapılmıştır.

³²² Bilinen bir başka gladyatör okulu Phrygia Bölgesi’ndeki Keretapa’dandır. Buradaki bir yazıtta Tatianus Glykon’un ve karısının gladyatör *familiası*’ndan bahsedilmektedir. Yazıtın tamamı şöyledir: *Panegyriarkhes ve Kairetapeis kenti ilk büyük rahibi Aur(elius) Tatianus Glykon’un ve karısı büyük rahibe Aurelia Flavia Artemonis’in gladyatör familia’sını ve avlarını anma anıtı* (Ritti 2008, 154-155).

³²³ Şahin 2010, 68, No. 1533. Yazıtın Türkçe tercümesi Yrd. Doç. Dr. M. Aydaş tarafından yapılmıştır.

³²⁴ *Ludus*, gladyatörlerin barınma merkezi olup, oldukça farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenirdi. Okullarda, yöneticilerin ve görevlilerin kaldıkları odalar, silah odaları, yemek odaları, erzak depoları ve yatakhaneler bulunmaktaydı. Okul için en önemli mekân, gladyatörlerin antrenman yaptıkları eğitim alanıydı. Bu tip alanlar, günümüzün askeri eğitim alanlarının benzeri olup, genellikle dikdörtgen yapıda ve yeterli büyüklüktedir (Uzunaslan 2010, 121).

³²⁵ *Üçüncü kategoriden Droseros. Beni, Droseros’u, Kader Tanrıçası’nın oyunlarıyla Akhilleus öldürdü. Bir zamanlar sahnelerde ben vardım; şimdi stadionlarda Akhilleus var.*

geçmemesi³²⁶ Akhilleus'un kiralık bir dövüşçü olduğunu ve stadionu olan başka kentlerde de dövüştüğünü düşündürmektedir. Ayrıca stadion kelimesinin burada sahne anlamında da kullanılmış olma ihtimali vardır. Bu sebeplerle dövüşlerin stadionda gerçekleşmediğini söylemek mümkündür.

Anadolu'da gladyatör gösterileri için inşa edilen amfi tiyatrolar oldukça azdır³²⁷. Bunun dışında dövüşler için stadion ve tiyatrolarda değişiklik yapıp kullanan kentlerde mevcuttur³²⁸. Bu düzenlemede *cavea*daki ilk dört ya da beş sıra kaldırılarak, yaklaşık 1,5 m yükseklikte podyum yapılmış orkestranın etrafına bir duvar örerek orkestra büyütülmüş ve böylece seyircilerin zarar görmesi engellenmiştir. Bu bilgilere göre Stratonikeia tiyatrosu incelendiğinde, Roma Dönemi'nde tekrar düzenlemeler yapılsa da³²⁹, Hellenistik geleneğin devam ettiği ve dövüşler için uygun bir alan olmadığı açıktır. Ayrıca orkestranın boyutu da bu gösteriler için yeterli büyüklükte değildir.

Bu bilgiler ve mevcut kalıntılara göre gladyatör dövüşleri için en uygun alanın, gymnasium olabileceğini söylemek mümkündür. Yerel bir *Ludus*'un varlığının yazıtlarla da kanıtlandığı üzere gladyatörlerin varlıklı bir kişinin evinde de ikamet etmiş olabileceği ve yalnızca dövüşler ile antrenman için gymnasiumu kullandığı da düşünülebilir. Gelecekte kent içinde ve gymnasiona yapılacak kazılar ile bu durum kesinlik kazanacaktır.

Kentin Kuzey Şehir Kapısı'ndan itibaren başlayıp, Stratonikeia ile Lagina Hekate Kutsal Alanı arasındaki kutsal yol kenarında bulunan nekropol alanı yaklaşık 2,5 km devam etmektedir. Kentin nekropolünün bitiminden sonra, Börükçü (Koliorga) yerleşimine varmadan önceki, kutsal yol kenarına yakın bir alanda yapılan kazılarda, bir kısmı bu çalışmada ele alınan mezar stelleri bulunmuştur. Alanda 2000 yılında Muğla Müze Müdürlüğü tarafından yapılan bu kazıda mezar stellerinin dışında, 10'dan fazla mezar grup halinde tespit edilmiştir. Mezarlar sıralı olarak yerleştirilmiş ve plaka tekne tipinde mermer örnekleridir. Bunların yanında başka mezarın yer almaması, MS 2. yüzyıl sonu ve MS 3. yüzyıl başlarında buraya gladyatörlerin gömülmüş olduğunu ve böylelikle gladyatörlere ait küçük bir nekropolün bulunduğunu göstermektedir.

³²⁶ Varinlioğlu 1991, 222.

³²⁷ Bunlar Kyzikos, Pergamon ve Anazarbos kentlerinde bulunmaktadır (Akat 2001, 73).

³²⁸ Akat 2001, 73. Ephesos, Aspendos, Hierapolis ve Sagalassos tiyatrolarında orkestra dövüşler için yükseltilmiş ya da alçaltılmıştır (Ferrero 1988, 160).

³²⁹ Söğüt 2010, 267.

2.3.1.3 Büst Şeklindeki Erkek Figürleri

İnsan ve hayvan protomları doğu sanatının bir geleneğidir. Eski Mısır mezarlarından anlaşıldığı gibi bu büst ve protomlar çoğunlukla dekoratif amaçlı olarak kullanılmışlardır. Tasvirlerde ölen kişi bir niş içerisindeydi. Bin yıllar sonra Yunanlılar ve Romalılar da aynı şekilde büstleri kullanmışlardır. Olasılıkla onlar IV. Amenophis ve Nefertiti gibi kişilerin büstlerini tanıyorlardı. Yunanlılar doğu kökenli olan bu stili farklı biçimlerde dekoratif olarak işlevselleştirmişlerdir. MÖ 4. yy'ın sonlarında bu tür yarım heykeller Attika dışında da mezarlara ait anıtlar olarak kullanılmıştır. Bu heykelimsi karakter ilk defa Hellenistik Dönemde mezar kabartmalarında karşımıza çıkmıştır³³⁰. Büst formunun oldukça prestijli çağrışımları olup, genellikle bir kişinin özet anlatımı olarak kabul görmektedir³³¹. Mezar kabartması olarak ilk örnek geç Hellenistik Dönemde, yani MÖ 1. yy civarındadır³³².

Hellenistik ve Roma Dönemi'nde yarım veya büst şeklinde çalışılmış insan figürleri mezarlarda kullanılan sembolik amaçlı bezeme motiflerinin en önemlilerindedir. Hellenistik Dönem Anadolu mezar sanatında, özellikle mezar stelleri üzerinde sıkça karşılaşılır ve dönemin heykel sanatı ile aynı grupta incelenirler. Fakat Roma Dönemi'ne gelindiğinde büstlerin Erken İmparatorluk ile birlikte Roma Sanatında ortaya çıkan yeni bir anlayışın ürünü olduğu söylenmektedir³³³. Ancak bu yenilik büst formunun yeniliği değil, kişiye ait belirgin özelliklerle işlenen portrelerdedir. Bu durum bireyselliğin ne kadar önemli olduğunu göstermekte olup, Roma Dönemi'nde ortaya çıkan bir yeniliktir³³⁴.

Bazı araştırmacılar büst formunun Roma'da MÖ 1. yy'ın ilk yarısında sadece serbest bırakılmış köleler için, eyaletlerde ise zengin sınıf için yapıldığını belirtirler. Ancak bu tez gerçeği yansıtmamaktadır³³⁵. Ayrıca Anadolu'nun Romalılışmasıyla bu geleneğin ortaya çıktığı da doğru değildir³³⁶. Çünkü söz konusu olan Lacine, Balleus ve Umbolu Toga Anadolu'da genellikle tercih edilmemiştir. Büst formundaki insan

³³⁰ Pfuhl-Möbius 1977, 507.

³³¹ Smith 2008a, 13.

³³² Pfuhl-Möbius 1977, 507.

³³³ Korkut 2000, 189.

³³⁴ Smith 2008a, 20.

³³⁵ Korkut 2000, 189.

³³⁶ Örneğin R. R. R. Smith büstlerin köken olarak Roma Dönemi'ne ait olduğunu düşünmekte ve Aphrodisias'tan üç portre ile bu gelişimi örneklendirmektedir³³⁶. Buna göre en erken tarihli Germanicus büstünde, göğüs kısmı oldukça küçüktür ve blok taştan yapılan kaideye sahiptir. Daha geç tarihli olan ve MS 1. yy'ın sonlarına tarihlenen kılıç kayışlı erkek büstünde ise göğüs kısmı daha geniş tutulmuş ve işlenmiş yuvarlak bir ayağa oturtulmuştur. MS 2. yy'ın sonlarına tarihlenen Atrium Evi'nden kadın büstünde de giysileriyle beraber figürün tüm göğüs kısmı gösterilmiştir (Smith 2008a, 12)

figürlerinin sıkça kullanılmaya başlamasının asıl sebebi, mezar anıtları üzerindeki alanın estetik açıdan sadece büst formuna uygun olmasındandır. Bundan dolayı steller üzerindeki dar alanlar büstler, geniş mekânlar ise büyük figürler için kullanılmıştır³³⁷. Roma Dönemi mezar stelleri üzerinde belirlenen büstleri değerlendirirken muhakkak yabancı bir etken aramak şart değildir. Çünkü söz konusu olan büstlerin benzerleri Hellenistik Dönem mezar stelleri, altınlar ve ostothekler üzerinde sıkça betimlenmiştir. Roma etkisi olarak ise, sadece MS 1. yy'la beraber kullanılmaya başlanılan imparator ailesi saç modası veya yüz ifade tarzı örnek gösterilebilir³³⁸.

Roma Dönemi'nde seçkin sınıftan bir erkek vatandaşın yaşamı boyunca geçirdiği evreler portre heykeller üzerinde dikkatlice belirlenmiş ve yaş gruplarına ayrılmıştır. Yüz hatları da bu yaş gruplarına uygun olacak şekilde düzenlenmiştir. Buna göre Stratonikeia mezar stelleri üzerinde delikanlılar (*epheboi*), genç erkekler (*neoi*), olgun yaştaki erkekler (*andres*) ve yaşlı erkekler (*erontes*) olarak belirlenmiştir. “Yeni gelenler” olarak da bilinen *neoi* yani genç erkekler on sekiz yaşını bitirip okul eğitimini tamamlamış tam erkeklik (*andres*) yaşı olan otuza henüz gelmemiş kişilerdir ve önemli bir sosyal grubu oluşturmaktadır³³⁹. *Neoi* grubundaki erkeklerin portreleri ideal yüz özelliklerine sahip klasik tanrılar ve sporcular gibi gösterilmiştir. Klasik üslup gençliği ve güzelliği tarif etmek için kullanılmıştır. Oldukça farklı şekilde yapılabilen bu heykeller dikkatle eklenen “gerçek” görünümlü saçlar sayesinde portre havasına kavuşmuştur³⁴⁰.

Stratonikeia'da büst şeklinde işlenen erkek figürleri 15 adettir. Bunlardan Kat. 2.1, Kat. 4.3 ve Kat. 5.2 delikanlılar (*epheboi*) içine, Kat. 4.2 ve 5.3 ise genç erkekler (*neoi*) grubuna dâhil edilebilir. Otuz yaşın üzerinde olan ve yaşlı olarak nitelendirilemeyecek olan erkekler de (*andres*) Kat. 2.8, 4.7, 4.6, 4.4, 2.3, 4.3, 2.5, 2.10 numaralı stellerde betimlenmiştir. Yaşlı erkekler (*erontes*) ise büst şeklindeki erkek figürleri içerisinde bulunmamaktadır. Bunlar haricinde yüzleri kırık olduğu için Kat. 5.5 ve 5.1'in yaş grubu belirlenememiştir. Aşağıda bu figürler kronolojik sıra ile incelenmiştir.

³³⁷ Korkut 2000, 189.

³³⁸ Korkut 2000, 189.

³³⁹ Smith 2008a, 17.

³⁴⁰ Smith 2008a, 17.

2.3.1.3.1 Delikanlılar (Epheboi)

Kat. 2.1’de göğsün altından kesilmiş, kaliteli bir işçiliğe sahip olan erkek büstü bulunmaktadır (Res. 25). Göğüs hatları dolgun yapılmış, boynunda bir kolye ve ucunda yuvarlak bir nesne bulunmaktadır. Portre özellikleri gösteren yüz uzun, oval ve dolgun yapılmış olup, çene hattı belli edilmiş ve kilolu olduğunu gösteren çene altındaki yağlı kısım gösterilmiştir. Geniş yanakları, etrafı doğal hafif kabartı şeklinde ve etli hatlarla çevrilmiş badem şeklinde gözleri bulunmaktadır. Göz bebeklerinin işlenmemesi stelin tarihini Geç Hadrian Dönemi öncesinde aramamız gerektiğini göstermektedir. Saçlar, keski ile hafif hareketli ve uzun tutamlar şeklinde yapılmış, uçları inceltilerek ve sağa-sola döndürülmüştür. Saçların alın üzerinde oluşturdukları çatal-kıskaç motifi Iulius-Cladiuslar Dönemi saç modasını yansıtmaktadır³⁴¹. R. Özgan bu portrenin MS 1. yy ya da en geç Trajan Dönemi tarihleri arasında yapıldığını belirtmektedir³⁴². Fakat figürün göz yapısına bakıldığında alt ve üst göz kapaklarının kabartı olarak doğal biçimde yapılması özellikle Cladiuslar Dönemi’ndeki portrelerde görülmektedir. Bu sav Stratonikeia’da ele geçen bir kadın portresi³⁴³ ve İmparator Caligula’nın prenslik dönemine ait bir portresine³⁴⁴ bakıldığında anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra özellikle uzun yıllar imparatorluk yapmış ve dönem yüzü olarak eyaletleri oldukça etkilemiş İmparator Trajan³⁴⁵ ve çağdaşı privat portreler³⁴⁶ incelendiğinde saçların tel tel ayrılmış gibi öne doğru tarandığı fakat Kat. 2.1’e göre daha keskin detaylarla işlendiği görülmüştür. Ayrıca Trajan portrelerindeki göz yapısı incelendiğinde üst göz kapağının şişkin olduğu fakat alt kapağın çok az bir kabartıyla düz ve sığ olarak betimlendiği anlaşılmıştır. Kat. 2.1’de hem saçların uçlarının sağa sola doğru çevrilerek yarattığı doğal görünüm hem de göz yapısının, Kat. 2.1’de yer alan portrenin MS 1. yy’ın ilk yarısı içerisinde yapılmış olabileceğini, Trajan Dönemi’ne kadar uzanmayacağını düşündürmektedir.

Kat. 4.3 göğsün hemen altından kesilen erkek büstüdür (Res. 21). Baş vücuda göre daha büyük yapılmıştır. Omuzlarının narin görüntüsünden dolayı ergenlik dönemindeki bir erkek çocuğa ait olduğu anlaşılmıştır. Yüzü uzun ve köşeli bir hatta sahip olup, burun ve gözler yüze göre büyüktür. Saçlar hafif kabarık şekilde, uçları kıvrılarak dalgalı forma kavuşturulmuştur. Başının üst kısmında başlayan ve sol

³⁴¹ Örnekler için bkz. Özgan 2013, 218, 228, 234, Res. 141, 149 a-b, 150 a-b, Res. 156 a-b; Erkoç 2013.

³⁴² Özgan 1999, 101-102.

³⁴³ Özgan 1999, 101-102, Taf. 30 c-d.

³⁴⁴ Blümel 1933, 9, R 19.

³⁴⁵ Bu döneme ait portre örnekleri için bkz. Hekler 1912, Taf. 232, 233, 234.

³⁴⁶ Doltrop 1958, Abb. 5, 6, 13, 14.

kulağının hizasına kadar indirilen gençlik buklesi de genç bir delikanlıya ait olma ihtimalini kuvvetlendiren unsurlardandır. Analoji yapılacak olursa saçlarının Philadelphia’da ele geçen bir Caracalla başı³⁴⁷ ile oldukça benzediği dikkati çekmektedir. Burada da helezonik işlenen saç bukleleri kısa yapılmıştır. Bilindiği üzere imparator portreleri Hadrian Dönemi’nden Caracalla Dönemi’ne kadar kabarık saç sakal modasını benimsemiş ancak İmparator Caracalla ile birlikte daha kısa yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple steldeki figürün de Caracalla Dönemi’nden, Asker İmparator Dönemi ile yine değişikliğe uğrayan saç-sakal modasına kadarki bir süreçte yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca helezonik yapılan dalgalı saç formu halkın benimsediği *dönem yüzü* olarak da değerlendirilebilir ve stelin bu tarihlerde yapıldığı düşünülebilir. Tarihleme açısından kriter olabilecek bir başka unsur olan ince uçlu keski ile şekillendirilen göz bebekleri, iristen rahatça ayırt edilebilmektedir. Bilindiği üzere Geç Hadrian Dönemi sonlarında ortaya çıkan gözbebeklerinin işlenmesi stelin bu dönemden sonra yapıldığını, Caracalla portrelerine yakın olan saç stili de MS 2. yy’ın sonu-3. yy başında veya daha da daraltılacak olursa MS 3. yy’ın ilk çeyreği içindeki bir zaman diliminde yapıldığını düşündürmektedir.

Figür üzerindeki ikonografik olarak dikkat çeken diğer bir nokta gençlik/delikanlılık buklesidir. Bu açıdan incelendiğinde F. Rumscheid’in yayınladığı Mylasa’da bulunan stelin figürümüzle büyük benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Buradaki figürde de başın arkasında bir gençlik buklesi bulunmaktadır. Yazar bu buklenin Tanrıça Isis’e adanmış olduğunu ve bu kütle ilgili olabileceğini söylemektedir. Ayrıca genç çocukların dışında sporcuların da Isis ile ilişkilendirebildiğini fakat burada iyi beslenmiş zengin bir çocuk olabileceğini ileri sürmektedir³⁴⁸.

Ancak Anadolu’ya Isis kültürünün gelmesinden çok daha önce Stratonikeia’da saç adaklarının yapıldığı ve kutsal alanlarından biri olan Zeus Panamaros Kutsal Alanı’nda

³⁴⁷ İnan-Rosenbaum 1979, Taf. 63, No: 1-2-3.

³⁴⁸ Rumscheid 2004a, 43-47. F. Rumscheid düşüncesini, V. Gonzenbach’ın bu konudaki çalışmasına dayandırmaktadır (Gonzenbach 1957). V. Gonzenbach Roma Dönemi’nde görülen bu tür saç modellerinin hepsini Isis kültürü ile ilişkilendirmiştir. Yazarın kitabında verdiği bütün örneklerin Roma Dönemi’nden olması (MS 2. yy), Hellenistik Dönem ya da öncesinde Hellen dünyasında bu tür saç modellerinin görülmemesi eleştirilerin oluşmasına neden olmuştur (Castiglione 1959, 539-543; Nock 1960, 196-197). Komyrion inancının sadece Panamara da değil, Bargilya ve Halikarnassos gibi şehirlerde de görülmesi, bu gizem ayinlerinin Roma Dönemi öncesinde Karia Bölgesi’nde yaygın olduğunu göstermektedir. Bu nedenle gerek bu stel gerekse Mylasa’da bulunan stelin Karia’nın bu gizemli inancının da göz önüne alınarak tekrar incelenmesi yararlı olacaktır.

gerçekleşen *Komyria (Komyrion)* şenliklerinde saç adakları bırakıldığı bilinmektedir³⁴⁹. Özellikle Marcus Aurelius Dönemi'nde yoğunlaşan adaklar Severuslar Dönemi'nde devam etmiş olmalıdır. Araştırmacıların bu konuda dinsel bir törene başlamadan önce yapılan arınma ya da ergenliğe atılan adım gibi değişik görüşleri bulunmaktadır. Fakat Panamara'da bulunan yazıtlarda bir erginlenme törenine ait izlere rastlanmamıştır. Bunun Komyrion, gizem dinsel ayinlerinin bir parçası olabileceği düşünülmektedir³⁵⁰. Panamara'da Komyrion gizem ayinlerine katılan her Romalı, Karyalı, ya da diğer halklardan birisi, köleler de dâhil, saç adağında bulunabilirdi. Kural olarak bu dinsel ayinlere sadece özgür ya da köle erkekler katılabilirdi. Saç adağında bulunmanın genel anlamı; kendinden bir parçayı tanrının kutsal alanında bırakarak, her daim tanrının yanında olduğunu göstermek ve kendini ona adamaktır.

Aphrodisias'ta da bulunan gençlik bukleli kabartma ya da heykeller stil açısından Stratonikeia'dan farklı olsa da -boynun yanına düşürülmüştür bukleler- yaşı küçük erkeklerde görülen bu buklelerin bizim stelimizde de aynı amaçla yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. R. Özgan'ın da belirttiği gibi figürdeki genç, saç adağını tanrıya sunmadan yani ergenliğini bitirmeden önce ölmüştür³⁵¹. Bunu da Aphrodisias'taki bir mezar steli ile örnekleyebiliriz. MS 2-3. yy'a tarihlenen ve 18 yaşında ölen Eutykhos'un sol kulağının altında boynuna doğru sarmakta olan gençlik buklesi yer almakta ve bu da henüz saç adağını sunmadan öldüğünü göstermektedir³⁵². Delikanlılık buklesi ile ilgili bir diğer örnek yine Aphrodisias'ta 5-10 yaşları arasında bir çocuğu tasvir eden ve uzun günlük elbise giyen bir heykele aittir. Buradaki "delikanlı buklesi", sol omuza düzgünce dökülen üç uzun saç demetinden ibarettir. Bir tanesi de sağ omzuna inmiştir. Bu perçemler başı gövdeye bağlamaktadır. Oğlanın kine benzer "bukleler" tanrıça Isis'in hizmetine giren Mısırlı erkek çocukların ve genç Horus'un (Harpokrates) tasvirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunlar aynı zamanda MS 1. yy'dan itibaren bütün Batı Anadolu'daki genç erkeklerde görülür. MS 2. yy'da bu saç stili imparatorluğa yayılır. Bazı örneklerde Dionysos ve Eleusis gizem dini gibi mistik kültlerle ilişkili nesnelere de yer alır. Buradaki oğlan ise muhtemelen

³⁴⁹ Saç adağında bulunanlar, saçlarını içlerinde nişler bulunan küçük stellere veya altarlara koyup stelin üzerine adlarını yazarlardı. Kendine bir stel alamayacak durumda olanlar ise, Zeus Tapınağı'nın duvarına bir delik açıp oraya koyar ve yanlarına adlarını yazarlardı. Bazen de adadığı saçını gizlice başkasının steline koyar ve kendi adını da stel sahibinin adının yanına eklerdi (Sina 2003, 129). Ayrıca bkz. Mutlu 2015, 79-94.

³⁵⁰ Sina 2003, 130.

³⁵¹ Özgan 1999, Taf. 54 d.

³⁵² Smith-Lenaghan 2008, 298.

Aphrodite'nin hizmetinde olduğunu göstermek amacıyla böyle bir bukle uzatmıştır³⁵³. Kat. 4.3'te Zeus Panamaros Kutsal Alanı'nda tapınım gören Komyrion gizem inancının bir parçası olan saç adama geleneği Isis kültüründeki gelenek³⁵⁴ ile birleştirilmiş ve vaktinden önce ölen Threptos, saçını adamadan öldüğü için stelinde gençlik buklesi işlenmiş olabilir³⁵⁵.

Kat. 5.2'de gövde üzerine işlenen erkek büstü oldukça tahrip olmuş, detayları aşınmıştır (Res. 21). Büst dikdörtgen postament şeklinde işlenen bir kaide üzerine oturmaktadır. Yalnızca yüzün dış hatları belirli olup detaylar kaybolmuştur. Saçlar omuzlara kadar indirilmiş ve dalgalı şekildedir. Göğüs altından kesilen büst kollarla birlikte oval bir görünüm oluşturmaktadır. Göğüs hatları oldukça sığ çizgilerle kabaca belirlenmiştir. Tarihleme ölçütleri oldukça kısıtlı ve saçların da aşınmış olmasına rağmen Stratonikeia'da ele geçen başka eserlerle karşılaştırma yaparak bir tarih belirlenebilir. Öncelikle saç stilinin omuza kadar indirilmesi Stratonikeia'da ele geçen ve Cladiuslar Dönemi'ne tarihlendirilen bir mezar steli ile oldukça benzerdir³⁵⁶. Fakat Kat. 5.2 kesinlikle daha sonraki bir tarihte yapılmıştır. Çünkü saçlar daha kabarık ve küçük yuvarlak dalgalar şeklindedir. Bu konuda British Museum'da bulunan bir Hadrian başı ile karşılaştırma yapılabilir³⁵⁷. Hadrian'ın sakalları kısadır fakat saçların özellikle ön kısımlarının yuvarlak-dalgalı şekilde olması figürümüzün saçları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu saç stili Stratonikeia'da ele geçen Antoninler Dönemi'ne ait bir portrede de görülmektedir³⁵⁸. Portrede saçlar oldukça aşınmış olmasına rağmen arka tarafında sağlam kalabilen kısımlardan figürümüzle olan benzerliği dikkati çekmektedir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde Kat. 5.2'nin Stratonikeia'da bulunan Cladiuslar Dönemi mezar steli de örnek alınarak Hadrian ya da Antoninler Dönemi'nde yapılmış olabileceği öngörülmektedir.

³⁵³ Smith-Lenaghan 2008, 274.

³⁵⁴ Erkeklerdeki bu saç buklesinin Isis'i kutsamak için bir işaret olduğu bilinmektedir. Yakınımlı kaybetmiş yas tutan ailelerin oğlunun kendilerinden önce öldüğünü göstermektedir. Bu üzücü durum mezar stellerine her zaman konu olmuştur. Aileler Tanrıça Isis'ten oğullarını koruyup kollaması için dilekte bulunmuşlardır (Rumscheid 2004a, 45).

³⁵⁵ Zeus Panamaros kutsal alanındaki Isis kültü ile ilgili yazıt için bkz. Şahin 1981, No: 207. Ayrıca yapılan törenler için bkz. (Mutlu 2015, 79-94).

³⁵⁶ Kat. 2.2.

³⁵⁷ Wegner 1956, 57, Taf. 30 c.

³⁵⁸ İnan-Rosenbaum 1979, Taf. 153, 3.4, Nr. 217; Özgan 1999, 111, Taf. 35 c-d.

Resim 25: Delikanlılar (Epheboi)

2.3.1.3.2 Genç Erkekler (Neoi)

Kat. 4.2 numaralı stelde oldukça yüksek olan podyumun üst kısmında genç bir adama ait çıplak büst bulunmaktadır (Res. 26). Büstü, her iki yanı içbükey profilli kaide taşımaktadır. Kaide üzerinde dövüşen iki horoz³⁵⁹ ve bu kaidenin her iki yanında yüzleri kaideye dönük biçimde karşılıklı olarak birer keklik ayakta durmaktadır³⁶⁰. Erkek figürü uzunca etli ve dolgun bir yüze sahiptir. Yüz detayları belirsiz olmakla birlikte, genel olarak sevinçli bir ifade yaratılmıştır. Derin matkap çizikleriyle oluşturulmuş saç bukleleri kısa ve kıvrıktır. Boynu çevreleyen kolyenin ucunda üç yuvarlak süs bulunmaktadır. Göğüs uçları büyük ve birbirinden farklı yüksekliktedir. E. Pfuhl ve H. Möbius figürün boyun süslemesi ve kuşlarla betimlenmesinin genç bir doktora ya da büyük bir oğlan çocuğuna ait olduğunu gösterdiğini düşünmektedir³⁶¹. Ancak stelin yazıtı bu figürün bir hekime ait olduğunu zaten belirtmektedir. Portredeki yüzün etli yapılması, saçların matkapla derin oyulması ve saçların gür şekilde yapılması Geç Antoninler Dönemi'nden Severuslar Dönemi'nin başına kadar olan süreci göstermektedir. Figürde sakal olmadığı için bu tarihi daraltmak zorlaşmaktadır. E. Pfuhl ve H. Möbius steli MS 2. yy'nın sonlarına tarihlenir ve bu fikre biz de katılmaktayız.

³⁵⁹ Horoz, Savaş tanrısı Ares tarafından her sabah güneşin doğuşunu haber vermekle cezalandırılmış olup, çocuk ve gençlerde ölü hediyesi olarak da kullanılmaktadır (Csapo 2006/2007, 24). Ölen figürün kahramanlaştırılması ile ilgili Kitionik bir anlama sahiptir.

³⁶⁰ E. Pfuhl-P. Möbius buradaki kuşların bildircin (Pfuhl-Möbius 1979, 510, No: 2112, Taf. 304), R. Özgan ise keklik olduğunu ileri sürmektedir (Özgan 1999, 172-173, Taf. 56 d). Stelin üzerinde yoğun olarak bozulma olduğundan dolayı şu anda maalesef kesin olarak yorum yapılamamaktadır.

³⁶¹ Pfuhl-Möbius 1979, 510, No: 2112, Taf. 304.

Antoninler Dönemi'ne ait Stratonikeia örnekleri³⁶² incelendiğinde matkap kullanımının Kat. 4.2'deki kadar yoğun olmadığı ve MS 2. yy sonlarında görülen portrelerdeki³⁶³ derin ve yoğun matkap işlerine daha çok benzediği anlaşılmaktadır.

Kat. 5.6'da yuvarlak bomos üzerine erkek büstü işlenmiştir (Res. 22). İ. Aydaş bu steli bomos formunun Trajan Dönemi'ne ait bir stel³⁶⁴ ile benzemesinden dolayı MS 1. yy sonlarına tarihlemektedir. Fakat yalnızca bomos oldukları için bu tarihe vermek doğru olmayacaktır. Unutulmamalıdır ki bomos tipli steller Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde yoğun olarak kullanılmıştır. Bu sebeple profili olmayan ve 2. kalite işçiliğin bulunduğu steli formundan dolayı kesin olarak tarihleyemeyiz. Stratonikeia'da çıplak büst şeklinde yapılan figürler MS 1. yy'dan itibaren görülse de Kat. 5.6'daki figürün yüzünün ve saçlarının aşınmış olması bu tarihlemeyi kesin kılmayan etkenlerdendir. Kentte bulunan diğer steller ile karşılaştırıldığında Kat. 5.6'nın, MS 3. yy içerisindeki Asker İmparatorlar Dönemi'ne ait portrelerde görülen yuvarlak yüz şekli ve askeri tıraş olarak adlandırılabilen kısa saç ve sakal yapısıyla oldukça büyük benzerlikler gösterdiği anlaşılmıştır³⁶⁵. Yerel ustalar tarafından çalışıldığı için vücut detaylarının özensiz şekilde işlendiği bu tip büstlere bu dönemde daha çok rastlanmaktadır. MS 1. ve 2. yy'a tarihlenen Stratonikeia kökenli erkek büstlerinde vücudun çıplak olmasına ve detaysız işlenmesine rağmen, baş oldukça detaylıdır. Bu sebeple ikonografik anlamda MS 3. yy stelleri ile daha büyük benzerlikler içinde olduğu düşünülmektedir.

Resim 26: Genç Erkekler (Neoi)

³⁶² Özgan 1999, Taf. 33 c-d.

³⁶³ Örnekler için bkz. Meischner 1982, Abb. 14a Nr. 10, Abb. 14b Nr. 14.

³⁶⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 311, No: 2180.

³⁶⁵ Stratonikeia'da bu şekilde işlenen figürler şunlardır: Kat. 2.8, Kat. 4.5, Kat. 4.6, Kat. 4.7.

2.3.1.3.3 Olgun Erkekler (Andres)

Andres olarak betimlenen 8 adet mezar steli bulunmaktadır (Res. 27). Bunlardan Kat. 2.2 Dioskurides tipinde³⁶⁶ yapılmış olup, detaylı ve özenli işçiliği ile göz doldurmaktadır. Khiton ve hymation kıvrımlarında matkap kullanımının olmaması ve MS 2. yy heykeltıraşlığından farklı olarak ışık-gölge etkisinin matkapla sağlanmadığı göz önünde bulundurulduğunda, stelin tarihini MS 2. yy'dan önce aramamız gerektiği kanısı oluşmaktadır. Bir diğer etken Hellenistik Dönem'de görülen yumuşak ve kaygan kumaş hissinin burada kuru ve sert hatlı görünümüne dönüşmesidir.

Portre özelliklerine bakıldığında, baş yuvarlak olarak betimlenmesine rağmen, yüz üçgen bir form almıştır. Saçlar öne doğru düz çizgiler şeklinde taranmış fakat kulakların üzerinde hafif dalgalı bir form almış ve yalnız kulak memesi görünecek şekilde kulakları kapatmıştır. Peruk misali alnın üzerinde ayırt edilen saçlar yüze de oval bir görünüm vermiştir. Yüzde hüzünlü bir ifade yaratılmak istenmiş ve kaşlar ile gözler alnın ortasında yukarı doğru çekilmiştir. Kaş kılları mimaride kullanılan burğu motifine benzetilerek oldukça özenli şekilde burun köküne doğru kıvrılmış, üst göz kapağı seviyesine kadar indirilmiş fakat ortada birleştirilmemiştir. Üst göz kapakları şişkin ve kalın yapılmış kenarları ise keskin hatlı bırakılmıştır. Orbital plastik işlenmiş herhangi bir detay verilmemiştir. Ağız ve burun arasındaki mesafe dar olup, dudaklar etli ve sınıksız kapatılmıştır.

Tüm bu özellikleri dikkate alınarak yapılan analogilerde Trajan Dönemi'ne ait birçok benzerlik olduğu görülebilir. Öncelikle saçların düz olarak öne doğru taranması İmparator Trajan portrelerinde görülen dönem özelliklerindedir³⁶⁷. Portrede sakalın ve gözbebeklerinin işlenmemiş olması, İmparator Hadrian Dönemi'nden önceki bir zaman diliminde yapıldığına işaret etmektedir³⁶⁸. Ayrıca dudakların sınıksız kapatılması ve kaş kıllarının detaylı şekilde işlenmesi İmparator Trajan portrelerine bir gönderme olarak algılanabilir³⁶⁹. İmparator Trajan portreleriyle Stratonikeia figürünün arasındaki tek fark imparator portrelerinde saçların kulakları kapatmıyor olmasıdır. Bu durum yerel heykeltıraşlar tarafından yapılan bir yorum olarak değerlendirilmelidir.

Kat. 2.3'te betimlenen erkek büstü göğsün alt kısmından kesilmiştir. Figürün yüzü yuvarlak, saçları kısa ve düz olarak öne doğru taranmış sivri uçlarıyla sağa sola

³⁶⁶ Bu tipin kökeni ile ilgili "Ayakta Duran Erkek Figürleri" bölümüne bakınız.

³⁶⁷ Smith-Lenaghan 2008, 234, Kat. 3; Doltrop 1958, 7-22, Abb. 9-10.

³⁶⁸ MS 3. yy'da da saçların öne doğru tarandığı düz yapılan saçlar görülmektedir. Fakat buradaki figürlerde genel olarak sakal kullanıldığı ve gözbebeklerinin mutlaka işlendiği görülmüştür. Bu sebeple Stratonikeia figürünün daha erken bir tarihte yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

³⁶⁹ Örnekler için bkz. İnan-Rosenbaum 1979, Taf. 33, 1-3, Nr. 39, Taf. 34, 1-4, Nr. 40.

döndürülmüştür. Sakal, kıvrıkcık ve dolgun, yuvarlak helezonlar şeklinde yüzden boyna doğru iki kademeli yapılmıştır. Alın yuvarlak ve açık yapılmıştır. Kaşlar keskin ve ince bir çizgiyle, gözlerde ise özellikle göz kapakları şişkin olduğu için göz akları belirsizdir. Burnun ucu kırık fakat yüzle orantılı, ağız küçük olup bıyıklar da gösterilmiştir. Elmacık kemikleri çıkıntılıdır. Boyun dar ve kısa, göğüsler çıkıntılı ve şişkindir.

R. Özgan, bu portre için stilistik olarak bağlayıcı olan etkenin sakal olduğunu ve bu sebeple Orta Antoninler Dönemi'ne ait olduğunu ileri sürmektedir³⁷⁰. Fakat yerel bir atölyede üretilmiş bu steldeki figürün göz bebeklerinin yapılmamış olması ve saçların kısa, uçları sivri ve dalgalı bir formda alnı yuvarlak şekilde çevirmesi Hadrian Dönemi'nden hemen önce Trajan Dönemi'nde³⁷¹ görülen özelliklerdendir. İmparator Hadrian'ın erken dönem portrelerinde sakalların ve saçların daha kısa³⁷² geç dönemde ise daha uzun ve kabarık olması³⁷³ ile birlikte gözbebeklerinin de işlenmesi önemli değişikliklerdendir. Fakat Hadrian Dönemi'nden sonra daha da uzayan sakallar ve kullanılmaya başlayan matkap, işlenme stillerinde büyük değişiklikler yaratmıştır. Eğer Kat. 2.3'i Orta Antoninler Dönemi'ne³⁷⁴ götürürsek sakalların sıradan vatandaşlar tarafından kullanılan *dönem yüzüne* de tam olarak uygun olmadığı görülecektir. Özellikle Antoninus Pius³⁷⁵, Marcus Aurelius³⁷⁶ ve Lucius Verus³⁷⁷ gibi imparatorların portreleri incelendiğinde sakalların çenenin alt kısmında uzadığı, yanlarda ise kısa bırakıldığı görülmektedir. Bu durum da yüzü kabarık, aynı boyutta ve helezonik şekilde ovalleşerek kaplayan Stratonikeia örneğindeki sakallara uygun olmamaktadır. Bizim düşüncemiz analogik karşılaştırmalarda sadece sakalların değil saç ve gözlerin de etken olduğu ve portrenin Erken Hadrian Dönemi'nde yapılmış olabileceğidir. Çünkü gözbebeklerinin işlenmemiş olması, saçların Trajan Dönemi'nde moda olan kısa ve yalın şekilde öne doğru taranması stelin Geç Hadrian Dönemi'nden önce yapıldığını göstermektedir. Figürün kabarık sakalının ise Hadrian Dönemi ile birlikte görülmeye başlayan sakal modasının yerel heykeltıraşlar tarafından farklı yorumlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla Trajan Dönemi saç modası ve Hadrian Dönemi sakal modasının birleştirilerek eklektik olarak özgün bir eser yaratılmış olmalıdır.

³⁷⁰ Özgan 1999, 165-165, Taf. 54c.

³⁷¹ Trajan Dönemi portreleri için bkz. Doltrop 1958, Abb. 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15.

³⁷² Wegner 1956, Taf. 1, 2, 3, 4, 5.

³⁷³ Wegner 1956, Taf. 23, 24.

³⁷⁴ Özgan 1999, Taf. 33 c-d.

³⁷⁵ Wegner 1939, Taf. 9.

³⁷⁶ Wegner 1939, Taf. 19, 20, 21.

³⁷⁷ Wegner 1939, Taf. 41, 42.

Kat. 4.4'de bir erkek büstü şeklinde yapılan mezar stelidir. Vücudun üst kısmı çıplak, göğüs hatları ve uçları çizgiler halindedir. Boyun ince, baş biraz büyükçe ve oval işlenmiştir. Kulaklar cepheden gösterilmek amacıyla hafif açık olarak yapılmıştır. Burun ve ağız kırık olmakla birlikte, yüze göre orantılıdır. Ağızın yüzdeki ciddiyetini vurgulamak amacıyla sımsıkı kapatıldığı anlaşılmaktadır. Gözler badem şeklinde yapılmış, iris orbitalden ayırt edilecek şekilde kabartma olarak, gözbebekleri ise matkap nokta vuruşu ile yapılmıştır. Saç bukleleri keskiyle hafif dalgalı ve kısa olarak, sakal ise *a penna* tekniği ile hafif kabarık olarak işlenmiştir. Saç ve sakal şeklinin stilinden ve Stratonikeia'da bu tarz stellerin bulunmuş olmasından dolayı, stelin MS 222-253 yılları arasındaki bir dönemde, yani Asker İmparatorlar Dönemi'nde yapılmış olduğu düşünülmektedir. Yüzdeki ciddi ifade bu iddiayı desteklemektedir.

Asker İmparatorlar Dönemi'nde yapılan Kat. 2.8, 4.5 ve 4.6 numaralı steller birbirlerine oldukça benzemektedir. Kat. 2.8 göğsün biraz altından kesilen ve vücudu başa göre daha küçük yapılan erkek büstüdür. Omuzlar dar, boyun ise çok kısa olup, omuz ile baş birleşmiş gibidir. Yüz üçgen şekilde çeneye doğru sivrilmekle ve oldukça aşınmış olmakla birlikte, saç yapım stilinden ait olduğu dönem tespit edilebilmektedir. Saçlar ve sakallar *a penna* tekniğinde yapılmış ve bu tekniğin görüldüğü Asker İmparatorlar Dönemi'nin (MS 222-253) genel özelliklerini yansıtmaktadır.

Kat. 4.5 de bu stele oldukça benzer şekilde yapılmıştır. Göğsün altından kesilen vücutta, göğüs kasları ve uçları kazıma çizgilerle yapılmış fakat oldukça yukarıda kalmış ve küçüktür. Boyun ince ve oldukça kısa olup, yüz üçgen şekilde çeneye doğru sivrilmektedir. Kulaklar yüze göre oldukça büyük acemice yapılmıştır. Saç ve sakal kısa biçimde *a penna* tekniğiyle Kat. 2.8 ile aynı tarihlerde yapılmıştır.

Bu döneme tarihleyebileceğimiz son eser Kat. 4.6'dır. Bir erkek büstü şeklinde yapılan ve oldukça özensiz olan bu figürde omuzlar oldukça geniş, oval olan baş ise omuzlara göre küçük yapılmıştır. Kabartma aşındığından dolayı kol ya da göğüs detayları görülememektedir. Boyun, baş ve vücuda göre çok ince ve orantısız, kulaklar başa göre küçüktür. Yüz ve baş büyük oranda aşındığı halde saçların kısa olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple Kat. 2.8 ve Kat. 4.5 ile aynı tarihlerde yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 2.7 numaralı bugün nerede olduğu bilinmeyen stel üzerinde büst şeklindeki bir erkek figürü betimlenmiştir³⁷⁸. Stel hakkında yalnızca fotoğraf üzerinden yorum

³⁷⁸ Şahin 1982, 178, Taf. XVII, 1235.

yapılabildiği ve bunun da oldukça kalitesiz olmasından dolayı bilgilerimiz sınırlıdır. Fakat stelin üst kısmında niş yapılması ve henüz bitirilememiş olan kabartmanın kalitesiz işçiliği Kat. 2.8, Kat. 4.5 ve Kat. 4.6 ile oldukça büyük benzerlikler taşımaktadır. Bu sebeple stelin Asker İmparatorlar Dönemi'nde yerel bir usta tarafından yapılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Kat. 4.7'te betimlenen erkek büstü göğsün alt kısmından kesilmiş, profil yapan ve alttaki küçük kaide üzerine oturan bölüm dışa taşkın yapılmıştır. Geniş omuzlara, oval bir başa ve kalın bir boyna sahip kilolu bir kişi betimlenmiştir. Gözler oldukça büyük, badem şeklinde, aşağı doğru çekilmiş ve birbirine oldukça yakın yapılmıştır. Kulakları cepheden gösterilmek amacıyla hafifçe yanlara açıktır. Saçlar şematik ve dalgalı uzunca kıvrımlardan oluşmaktadır. Gözkapakları, kaş ve sakallar oldukça şematik işlenmiş ve kaba bırakılmıştır. Gözbebekleri işlenmemiş fakat boya ile yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 4.7'deki figürde *a penna* tekniğinin kullanılmadığı ve saçların cansız çizikler şeklinde öne doğru tarandığı görülmüştür. Bu sebeple Asker İmparatorlar Dönemi'nden sonraki portreler incelenmiştir. Klasisizmin yeniden canlandığı Gallienus Dönemi'nde, imparatorun portreleri Asker İmparatorlar Dönemi'ne göre abartılı yapılmış ve yoğun realist portre izleri, yerini sükunet ve sakin bir ifadeye bırakmıştır. Durgunluk ve ölçülü yüz ifadesine ilaveten saçlar da doğal verilmeye başlanmış ve *a penna* tekniği tamamen terkedilmiştir³⁷⁹. Gallienus portrelerinde görülen boynun altına doğru kabartılarak ve yumuşatılarak hareketli ve gerçekçi yapılmaya başlanan sakallar, Aurelian portrelerinde canlılığını kaybetse de sakalların boynun altına kadar uzanması hala devam etmektedir³⁸⁰. Ancak İmparator Probus portrelerine (MS 276-282) bakıldığında saç stili açısından büyük benzerlikler olduğu görülmektedir³⁸¹. Bu portrelerdeki alın üstü saç buklelerinin şekli ve görünüşleri doğal saç görünümünü kaybetmiş, katı kuru ve hareketsiz cansız çizikler halini almıştır. Bu dönemle birlikte kısa saç-sakal tekrar moda olmuş yüzyıl sonuna kadar küçük değişikliklerle devam etmiştir. Diokletian'ın portresi ile yönetim ortakları döneminin portresinde tekrar bir başka dönüşüm olmuş, Severuslar Dönemi'ne öykünme olarak adlandırılabilir değişim başlamıştır³⁸². Tüm bu gelişmeler dikkate alındığında Kat. 4.7'nin imparator Probus'la tekrar kendini gösteren kısa saç-sakal modası ile MS 276 yılından yüzyılın

³⁷⁹ Özgan 2015, 229-231, Res. 237 a-b, 239 a-b, 240 a-b.

³⁸⁰ Özgan 2015, 248-249, Res. 261 a-b.

³⁸¹ Özgan 2015, 249, 254, Res. 262 a-b, Res. 267 a-b-c.

³⁸² Özgan 2015, 267.

sonuna kadarki bir süreç içerisinde, bir diğer deyişle MS 3. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Kat. 2.2

Kat. 4.4

Kat. 4.7

Kat. 2.3

Resim 27: Olgun Erkekler (Andres)

Kat. 2.8

Kat. 4.6

Kat. 4.5

Kat. 2.7

Resim 28: Olgun Erkekler (Andres)

2.3.1.3.4 Yaşı Belirlenemeyen Erkek Figürleri

Yüzlerinin aşınmış olmasından dolayı yaşı belirlenemeyen 2 erkek figürü bulunmaktadır (Res. 29). Bunlardan Kat. 5.1’de bomos tipli mezar steli üzerine işlenmiş

erkek figürünün sol omuz üzerinden tomar şeklinde aşağıya indirilen *hymationu* Hellenistik Dönemin önemli hatiplerinden olan Demosthenes betimine oldukça benzemektedir³⁸³. Bir simge olarak ortaya çıkan Demosthenes heykeli, yapılan birçok kopyası ve sıradan vatandaşların da onun gibi bir betime sahip olmak istemesiyle haklı bir üne kavuşmuştur. Hatip veya politikacı şeklinde betimlenmek isteyen ve kendini önemli bir Roma vatandaşı şeklinde göstermek isteyen kişiler dönemin, Erken Hellenistik Dönemde başlayan ve Geç Antik Çağ'a kadar devam eden portre, giysi ve duruşlarını örnek almış olmalıydılar. Betimlemenin zengin özelliğine rağmen bomos üzerine 2. kullanım görerek yapılan Stratonikeia büstü özensiz işçiliği ile maddi durumu çok iyi olmayan biri tarafından yaptırılmış olmalıdır. Büstün oturduğu kaide sağa doğru yaklaşmıştır. Figür yalnızca *hymation* giymekte ve bu giysi sol omuzdan aşağı indirilerek çıplak göğsün yarısını kapatmaktadır. Yüzü büyük oranda aşınmış yalnızca kulakları ve saçlarının bir kısmı görülebilmektedir. Saçlar kulak arkasına doğru taranmış fakat bu biçem özellikle MS 3. yy'da Iulia Cornelia ve Iulia Mamaea ile kendini gösteren ve kadın portrelerinde sıkça uygulanan özelliklerdendir. Bu sebeple figürümüzün erkek olmasını da göz önüne alırsak, MS 3. yy'a ait olmadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte portre detaylarını göremediğimiz için bu konuda yorum yapmak zordur. Fakat Aphrodisias'ta bulunan Kolosal Zoilos başı³⁸⁴ ile olan benzerliği dikkat çekicidir. Zoilos MÖ 40'da Aphrodisias'a bir Roma vatandaşı, Octavianus'un arkadaşı ve büyük bir servet sahibi olarak dönmüştür. Parasını rahipliklere ve kamu binalarının inşasına harcayan Zoilos, şehirde en az iki heykelle onurlandırılmıştır. Kat. 5.1 ile benzerliği dışa doğru açılan kepçe kulakları ve seyrek saçlarıyla kendini göstermektedir. Tek farkı başı örtülü şekilde yapılmasıdır. Önemli ve zengin bu Roma vatandaşı onun gibi olmak isteyen sıradan vatandaşları da etkilemiş ve onun heykellerini örnek almış olmalıydılar. Saçların bu öykünme sebebiyle kulak arkasına atılarak geriye doğru tarandığı düşünülebilir. Sol omuzdan tomar şeklinde aşağıya inen *hymation* kıvrımlarına bakıldığında matkap izleri henüz görülmemekte ve giysi kıvrımları Stratonikeia'da bulunan ve MS 1. yy'a tarihlenen bir kadın figürünün elbise kıvrımlarıyla oldukça benzerlik göstermektedir³⁸⁵. Ayrıca Stratonikeia Kuzey Şehir Kapısı'ndaki çeşmenin havuzunda bulunan heykeller incelendiğinde elbise

³⁸³ Demosthenes'in ölümünden 45 yıl sonra, MÖ 280-279'da dikilen heykel, Makedonia ile yapılan demokratik mücadele yılındaki masumiyeti simgelemektedir (Smith 2013, 40).

³⁸⁴ Smith-Lenaghan 2008, 238-239.

³⁸⁵ Bu heykel parçası Stratonikeia'ya ait heykel ve kabartmaların araştırılması sürecinde Bodrum Müzesi'nde yapılan çalışma sonucunda belirlenmiştir.

kıvrımlarının derin hatlarla ve keskin kıvrımlarla yapıldığı görülmüş³⁸⁶ ve Kat. 5.1'in Antoninler Dönemi'nden önceki bir tarihte yapıldığı anlaşılmıştır. Tüm bu analogiler Kat. 5.1'in MS 1. yy'ın sonlarından matkap kullanımının artmaya başladığı Antoninus Pius Dönemi'ne kadar olan bir süreç içerisinde yapıldığını düşündürmektedir.

Bomos tipli stellerden olan Kat. 5.5, önce sunak olarak kullanılmış daha sonra ikinci kullanımda ön yüzünde niş oluşturularak, iki kademeli bir basamağın üzerine yüksek kabartma şeklinde erkek büstü yerleştirilmiştir. Omuzların hemen altından kesilen gövde ve kaidenin perdahlaması bitirilememiştir. Figürün yalnızca genel hatları belirli olup, detaylar kaybolmuştur. Figürün yüzü ve saçları tamamen kırık olduğu için tarihlleme için veri oluşturamamaktadır. Fakat ilk olarak altar ikinci kez mezar steli olarak kullanılması MS 2-3. yy'da yoğun olarak görülen yerel işçilikle açıklanabilir.

Resim 29: Yaşı Belirlenemeyen Erkek Figürleri

2.3.1.4 Diğerleri

Stratonikeia'da herhangi bir tipin içine dâhil edilemeyen Kat. 6.4'de oturan, Kat. 6.8'de ise uzanan olmak üzere iki adet erkek figürü bulunmaktadır. Tek örnek olduklarından dolayı ayrı bir başlık altında, birlikte incelenmesi uygun görülmüştür.

³⁸⁶ Özgan 1999, 114-115-116, Taf. 36 a-b-c.

Kat. 6.4'te bulunan oturan erkek figürü Klasik Dönemden beri süregelen bir geleneğin ürünü olup, Hellenistik Dönemde de sevilerek kullanılan sahnelerdendir (Res. 30). Bizim stelimiz üzerinde de minderli bir *diphros* üzerine oturan erkek figürü, bir kadın ile vedalaşmaktadır. Vedalaştığı kişi büyük ihtimalle eşidir. Oturan erkek figürlerinin ikonografisi incelendiğinde stelimize en yakın örneklerin Ionia Bölgesi atölyelerine ait olduğu belirlenmiştir. Analoji yapacağımız ilk örnekler Smyrna'dan olup, bunlar MÖ 2. yy'a tarihlenmektedir³⁸⁷. Her iki figürde yarım kollu bir khiton üzerine *hymation* giymiş, sol omuz üzerine atılan manto, ileriye uzattığı sağ kolun altından sola doğru götürülmüştür. Bizim figürümüzde sağ bacak geriye çekilmiş, ayak *diphros*un hemen önündeki ayak taburesindedir. Sol bacak ise ileriye doğru uzatılmış ve direkt olarak yere konulmuştur. Mantonun ayak bileği hizasındaki uç kısmı, ileriye doğru atılan ayağa uyum sağlayarak eğimli bir şekilde gösterilmiştir. Ayrıca bizim figürümüz Smyrna örneğine göre anatomik olarak daha ince hatlı ve uzun vücutlu gösterilmiştir. *Hymation*un benzer şekilde yapıldığı bir diğer örnek Ephesos'tan olup, MÖ 2. yy ortalarına tarihlenmektedir³⁸⁸. Analojisini yaptığımız bu üç stelde görülen mantonun işlenmesi ve duruş pozisyonunun ikonografisi açısından büyük benzerlikler olmasına rağmen figürlerin anatomik yapısı ve elbise kıvrımlarının işlenmesinde farklılıklar görülmektedir. Kat. 6.4'te işlenen figürün betimleme şekli Stratonikeia'da birçok örnekte³⁸⁹ ve Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de³⁹⁰ görülen Rhodos atölyeleri etkisi ile açıklanabilir. Bu özellikler vücudun anatomisinin daha ince ve uzun yapılması, elbise kıvrımlarının ayrıntılarının detaylı olmaması fakat buna rağmen hareketlere uyum gösteren doğallıkla açıklanabilir. Tüm bu özellikleriyle stel MÖ 2. yy'ın son çeyreği içerisindeki bir zaman diliminde yapılmış olmalıdır.

Kat. 6.8 numaralı stel üzerinde Hellenistik Dönemin en çok tercih edilen kompozisyonlarından biri olan Ölü Yemeği/Cenaze Ziyafeti sahnesi yer almaktadır (Res. 31). İkonografinin tipik özelliği bir kline üzerine uzanmış erkek, klinenin önünde üçayaklı sehpa, ayakucunda oturan bir kadın ve bunların yanlarında küçük boyutlarla betimlenen hizmetçilerdir. Bu sahne, Arkaik Dönem kabartmalarındaki örneklerin tekrar yorumlanarak geliştirilmiş halidir ve Hellenistik Dönemin mezar kabartmalarında da kullanılmıştır³⁹¹. Stratonikeia örneğinde kadın vücudunun bacaklardan ve erkek

³⁸⁷ Pfuhl-Möbius 1977, 226, Taf. 128, No: 868; Pfuhl-Möbius 1977, 227, Taf. 129, No: 872.

³⁸⁸ Pfuhl-Möbius 1977, 226, Taf. 128, No: 869.

³⁸⁹ Kat. 6.3, 6.9, 1.3.

³⁹⁰ Figür detayları için bkz. Baumeister 2007, Taf. 25, Pl. 213A.

³⁹¹ Bu sahnenin kökeni hakkındaki detaylar için bkz. Çekilmez 2015; Fabricius 1999.

vücudunun ise belinden yukarısı kırıktır. Erkek figürü klinenin sol köşesi üzerine yerleştirilmiş minderler üzerine sol kolunun üzerine yaslanmakta ve yalnızca üst gövdesinin bir kısmı görülmektedir. Figür khiton üzerine, sağda bel üzerinden tomar şeklinde gelen ve sol kolun altına yönlene hymation giymiştir. Mantonun ucu vücudun minder ile birleştiği yerden aşağı doğru sarkıtılmış ve klinenin üzerine düşürülmüştür. Stelin üst kısmı kırık olduğu için figürün ikonografisi tam olarak anlaşılmasa da anoloji yapılarak bazı tahminlerde bulunulabilir. Erkek figürü elinde bir içki kabı tutuyor, karısına çelenk/patera uzatıyor olabilir. Kadın figürünün cepheden gösterilen bacaklarından dolayı deksiosis sahnesi ile betimlenmediği anlaşılabilir. Ayrıca klinenin minderi üzerinde herhangi bir iz olmadığı için elini aşağı doğru sarkıtması da olası değildir. İkonografik açıdan birçok yerde benzer örnekleri görülmesine rağmen elbiselerin işlenmesinde yerel üretimin izleri görülmektedir. Bu izler Stratonikeia kökenli diğer mezar stellerinin elbise işçiliğinde³⁹² ve Geç Hellenistik Dönemin en güzel örneklerinden olan Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde kendini ortaya koymaktadır. Elbise kıvrımlarının doğallıktan çıkarak bezek amaçlı yapılan kıvrımlara dönüşmesi, vücut anatomisinden ziyade sahnenin genel ikonografisinin gösterilmeye çalışılması MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğinden sonraki bir zaman dilimi içerisinde yapıldığını göstermektedir. Elbise kıvrımlarının iki boyutluluğu da Lagina Hekate Tapınağı frizlerinden aşına olduğu üzere, stelin MÖ 2 yy'ın son çeyreğinde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Kat. 6.4

Resim 30: Oturan Erkek Figürü

Kat. 6.8

Resim 31: Uzanan Erkek Figürü

³⁹² Kat. 6.3, 6.9.

2.2.2 Kadın Figürleri

Erkek figürlerine göre daha az sayıda olan kadın figürleri 3 grup altında incelenmiştir. Bunlardan ilki olan ayakta duran kadın figürleri her biri Hellenistik Dönemde sıkça kullanılan betimlemelerin tekrarı şeklindedir. Oturan kadın figürleri içerisinde hem pudicitia tipleri görülmekte hem de “Diğerleri” başlığı altında bir tip içerisine dahil edilemeyen kadın figürleri yer almaktadır. 3. grup olan büst şeklindeki kadın figürlerinden biri çocuk olmakla birlikte diğer bütün steller üzerinde khiton ve manto giymiş olgun yaştaki kadınlar resmedilmiştir.

2.2.2.1. Ayakta Duran Kadın Figürleri

Ayakta duran kadın figürleri Stratonikeia mezar stelleri içerisinde beş adet örnekle temsil edilmektedir (Res. 32-33). Bunlardan Kat. 1.2’de herhangi bir tip içerisine dahil edemeyeceğimiz rahibe figürü, Kat. 1.4’te pudicitia tipindeki kadın ve Kat. 6.4’te Dexiosis sahnesinde betimlenmiş kadın figürü bulunmaktadır. Kat. 6.13’te stel kırık olduğu için figür tipi belirlenemezken, Kat. 6.19’da kadın figürünün Büyük Herculaneum tipinden etkilendiği görülmektedir³⁹³.

Günlük hayattan bir sahnenin betimlendiği Kat. 1.2’de resim alanının ortasında büyük boyutlu kadın figürünün çok belirgin olmayan hafif bir S duruşu bulunmakla birlikte elbiselerin işlenişinden dolayı kütleli bir görünüme sahiptir. Sağ bacağı sabit, sol bacağı ise dizden bükülerek hafif geriye çekilmiştir. Yere yayılarak ayaklarını kapatan uzun bir khiton üzerine, başını kapatan hymation giymiştir. Khitonun yakası yuvarlak olup, tam ortadan kalın bir şerit dikey olarak aşağı doğru indirilmiştir. Sol kolunu aşağı sarkıtmış, parmaklar kumaşı kavramadan elbiseye dokunur biçimde hareketli ve oldukça detaylı işlenmiştir. Sağ elini dirsekten bükerek omuz hizasına kaldırmış, elinde aslan başlı rython tutmaktadır. Hymation sağ dirsek üzerinden zarif bir tomarla sol omza doğru götürülüp tekrar aşağı düşürülmüştür. Aşağı düşürülen manto kıvrımları sol kolu bileğe kadar kapatmıştır.

Saçlar ortadan ikiye ayrılmış kulakları kapatarak arkaya doğru taranmıştır. Başında defne çelengi taşıması rahibe olması ile ilgili olmalıdır. Sardes’te bulunan bir mezar steli üzerinde betimlenen çelenkle ilgili, “*Çelenk bize onun rahibe olarak halka*

³⁹³ Pek çok kopyası ile bilinen Büyük ve Küçük Herculaneum Kadınları daha sonra Roma heykelleri için yaşlı ve genç kadın modeli olarak çok yaygınlaşmıştır. Orijinal konuları bilinmeyen bu heykeller yaş ve karakterlerine bakılarak belki Demeter ve Persephone veya anne ile kızı olarak yorumlanabilir (Smith 2013, 77).

hizmet ettiğini gösterir” yazmaktadır³⁹⁴. Dolayısı ile Stratonikeia örneği, giysi stili³⁹⁵, rhyton taşınması ve başında çelenk bulunması gibi özellikleriyle bir rahibeye ait olmalıdır. Direkt olarak karşıya bakan yüzü idealize edilerek detaylı bir şekilde işlenmiştir. Mask gibi ifadesiz olan yüz, Magnesia’da bulunan MÖ 99-98 (ya da MÖ 62) yıllarında şehir yöneticiliği yapmış L. Valerius Flaccus’un annesi Baebia ve karısı Saufeia yontularında görülen ifadesiz yüz hatlarına benzemektedir³⁹⁶. Benzer bir ifade aynı tarihlerde yapılan Tralleis’deki bir kadın başı³⁹⁷ ile Stratonikeia’da görülen bir kadın heykelciğinin³⁹⁸ yüzünde de bulunmaktadır.

Figür, Delos’ta bulunan Kleopatra heykeli ile bacakların duruşu ve mantonun sola doğru çekilmesi açısından oldukça benzerdir. MÖ 138-137 yıllarına tarihlenen bu heykelde manto kumaşı şeffaf ve khiton hatları, hymation altından gösterilmiştir³⁹⁹. Ancak Stratonikeia örneğinde oldukça özenli yapılan manto ve khiton kıvrımlarına rağmen aynı şeffaflık görülmemektedir. Dolayısıyla steldeki kadın figürünün Kleopatra’dan daha sonraki bir zaman diliminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Elinde tuttuğu rhytondan dolayı bir rahibe olabileceği düşünülen figür, Smyrna’da bulunan Demeter rahibelerine⁴⁰⁰ ait mezar stellerindeki duruş ikonografisine benzemekte, ancak mantonun kullanımı açısından farklılık göstermektedir. Rahibeler sol bacaklarını hafif yana açıp geriye doğru çekmişler ve sol ellerini de parmakları açık ve hareketli biçimde elbiseyi kavramadan bacağın üzerine yerleştirmişlerdir. Kat. 1.2’de de bu duruşu görebiliriz. Yalnız burada sağ el Demeter rahibelerindeki gibi yana açılmamış, omzun üzerinde rhyton tutmaktadır⁴⁰¹. Ayrıca aynı dönemde yapılan Ephesos’tan bir stel⁴⁰² ile Demeter rahibelerinin giydiği elbiselerde de hymation şeffaflığı görülmekte ve Stratonikeia örneğinin MÖ 2. yy’ın 3. çeyreğinden daha sonra yapıldığı anlaşılabilir. Kat. 1.2’deki elbise kıvrımları, Lagina Hekate Tapınağı frizlerindeki figürlerde olduğu gibi şematikleşmeye başlayan kıvrım demetleri ve

³⁹⁴ Smith 2013, 193.

³⁹⁵ Kolların duruşu ve kıyafeti Büyük Herculeumlu kadın tipine benzemekle birlikte, Stratonikeia örneğinin başına çelenk takması rahibe olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

³⁹⁶ Smith 2013, No: 116.1-2.

³⁹⁷ Özgan 1995, 59-60, Taf. 13, No: 3-4.

³⁹⁸ Özgan 1999, 47-48, Taf. 11 a-b.

³⁹⁹ Smith 2013, 88, No: 113.

⁴⁰⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 66, No: 405, 406, 407; Taf. 67, No: 409, 410.

⁴⁰¹ Demeter rahibelerinin duruş biçimini E. Pfuhl ve H. Möbius Kos Tipi olarak adlandırmışlardır (Pfuhl-Möbius 1977, 138). Bunun sebebi erkek figürlerinde de görülen mantonun sol kol üzerinden atılmasıdır. Ancak Kat. 1.2’de manto sol omzun üzerine götürüldüğü için Kos Tipi içerisinde değerlendirmek doğru olmayacaktır.

⁴⁰² Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 87, No: 557.

bezelsel yapıdan uzak olduğu için frizden daha önceki bir tarihte yapılmış olması gerekmektedir⁴⁰³.

R. Özgan, figürü Aphrodite rahibesine ait bir terrakotta örneğiyle karşılaştırmış ve aynı şemayı kullandıklarını ileri sürmüştür. Tavşan ve kaz figürlerinin Aphrodite kültü ile yakından ilişkisi olduğunu ve tanrıçanın terrakottasıyla oldukça benzer olmasından dolayı, Aphrodite rahibesine ait olabileceğini, Aphrodite'nin aslan figürü ile bağlantısının ise lokal bir epithetten kaynaklanabileceğini söylemektedir⁴⁰⁴. Terrakotta figürü bir kontekt içinde yer almakta olup, burada bulunan bir gümüş sikke (MÖ 125-85) yapıldığı dönemi net bir şekilde ortaya koymaktadır. Yazar bu sebeple terrakotta ve steldeki figürün aynı tarihlerde yapıldığını düşünmektedir⁴⁰⁵. Ayrıca aslan başlı bir rhyton tuttuğu için Kybele Rahibesi de olabileceğini ancak Kybele kültürünün Stratonikeia'da bulunmadığını söylemektedir⁴⁰⁶.

Öncelikle stel üzerinde birbirinden bağımsız iki sahne bulunmaktadır⁴⁰⁷. Ölen figür direkt olarak karşıya bakmakta ve diğerleriyle ilişkisini kesmektedir. Yas tutan hizmetçi ise ölen figürle ilgilidir. Ancak çocukların oyunu buradaki sahneyle alakası olmayan bir biçimde düzenlenmiş, kadının günlük hayatından bir kesit olmalıdır. Günlük hayattan alınan sahneler Geç Hellenistik Dönem'de mezar stellerinde çok fazla betimlendiği için⁴⁰⁸ hayvanlar Aphrodite kültü ile alakalı olmayabilir. Aphrodite terrakotta örneği ile form açısından oldukça benzerdir. Fakat bu yalnızca rahibe betimi olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Ayrıca sağ elindeki aslan başlı rhyton tanrıça Kybele ile olabileceği gibi Tanrıça Hekate ile de ilgili olabilir. Son yıllarda Stratonikeia'da Kybele'ye adanmış bir adak steli ve Attis betimlemeleriyle karşılaşılmıştır. Bu durum kentte bir Kybele kültürünün varlığını kanıtlar. Ancak Geç Hellenistik Dönem'de özellikle Hekate kültürünün yoğun tapınım gördüğü ve tanrıça adına bir kutsal alan yapıldığı bilinmektedir. Bu sebeple steldeki figürün bir Hekate rahibesi olabileceği fikri de göz ardı edilmemelidir. Lagina frizlerinin yapım tarihi, P. Baumeister'in de belirttiği gibi yüzyıl değişiminden önce yani MÖ 110'lu yıllarda

⁴⁰³ Baumeister 2007, Pl. 207, 208, 211 vd.

⁴⁰⁴ Özgan 1999, 144, 149.

⁴⁰⁵ Özgan 1999, 149.

⁴⁰⁶ Özgan 1999, 144.

⁴⁰⁷ Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de çevrede oluşan olaylarla ilişki kurma eksikliği bulunmaktadır. Kat. 1.2'de olduğu gibi figürler birbirinden bağımsız sahnelerde gibi gösterilmiştir (Baumeister 2007, 246).

⁴⁰⁸ Örnekler için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, 203, Taf. 113, No: 762; 204, Taf. 113, No: 766; 211, Taf. 117, No: 802-804; 212, Taf. 117, No: 806.

başlamış olmalıdır⁴⁰⁹. Antik dönemde heykeltıraşı gibi özen ve detay gerektiren işlerin, yapı bitirildikten sonra, son safha da yapıldığı bilinmektedir. Dolayısı ile frizler işlenmeden önce tapınağın neredeyse bitirilmiş olduğu ve Hekate kültünün mevcut olduğu açıktır⁴¹⁰. Bu durum MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı düşünülen Kat. 1.2'deki rahibenin Hekate rahibesi olabileceği kanısını güçlendirmektedir.

Kat. 1.4 üzerinde ortada duran kadın figürü, yere uzanan khiton ve başını da kapatan hymation giymektedir. Stelin yazıtından da anlaşılacağı üzere kadın figürü ölen kişi, yanında olan erkek figürlerinden biri kocası biri de babasıdır. Kadın, mezar stelleri ve heykeller üzerinde oldukça sık görülen Pudicitia Philista⁴¹¹ veya Kleopatra-Philista⁴¹² olarak adlandırılan tipte betimlenmiştir⁴¹³. Bu tipte sağ kol karın üzerine yerleştirilip, sol kol çenenin altına götürülerek başını kapatan hymationu tutmaktadır. Tipin orijinalinde, sağ omuzdan inen manto ucu bu bileğe sarılarak öne dökülmektedir. Soldan gelen hymation ucu ise aşağı düşürülmüştür. Fakat Stratonikeia örneğinde sağ bileğe manto ucu sarılmamıştır. Bu sebeple yalnızca kol devinimi ve sol elin hymationu tutması, bu tipin içerisinde değerlendirilmesini sağlamıştır.

Bu figürle ilgili analogi yapacağımız ilk stel Aphrodisias'tan olup MÖ 2. yy sonuna veya MÖ 1. yy başına tarihlenmektedir⁴¹⁴. İkonografi ve figür tipleri stelimizle birebir aynı olsa da üslup farklıdır. Aphrodisias stelindeki figürler daha detaylı ve özenli işlenmiş olmasına rağmen şematik kıvrım yapısından kurtulamamıştır. Ancak Kat. 1.4'deki kadın figürünün kıyafeti bu steldeki elbise kıvrımlarından daha da kuru ve bezek amaçlı yapılarak katı bir ifadeye bürünmüştür. Ayrıca Stratonikeia örneğindeki figürler daha basık, orantısız ve özensiz olmasıyla bu stelden ayrılırlar. Bu sebeple stelimizin Aphrodisias örneğinden biraz daha sonra MÖ 1. yy'ın ortalarında yapılmış olabileceği düşünülebilir. Samos'ta bulunan MÖ 1. yy'ın ortalarına tarihlenen bir örnek⁴¹⁵ ile karşılaştırıldığında ise elbise kıvrımlarının doğallıktan uzaklaşmış, hareketten uzak ve vücut hareketine uyum sağlamayan şeklinin Kat. 1.4 ile oldukça benzediği ve aynı tarihlerde yapılmış olduğu düşünülmektedir.

⁴⁰⁹ Baumeister 2007, 241.

⁴¹⁰ Tapınağın yapım süreci ile ilgili bilgiler için bkz. Aydaş 2015, 71-78.

⁴¹¹ Bu tip adını İzmir kökenli Philista stelinden almıştır (Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 72, No: 435).

⁴¹² Pinkwart 1973, 153, dn. 21.

⁴¹³ Figürün duruşu Pudicitia Baebia Tipi ile benzerlik gösterse de çeneye doğru götürülen kol devinimi ve bileğe sarılan manto detaylarıyla bu tipten ayrılmaktadır. Bu tip için bkz. Smith 2013, No: 116.1.

⁴¹⁴ Işık 1989, 429-438, Taf. 167-168.

⁴¹⁵ Horn 1972, 134-135, Taf. 74, No: 111.

Kat. 1.2

Kat. 1.4

Resim 32: Ayakta Duran Kadın Figürleri

Kat. 6.4'ün resim alanında betimlenen dexiosis sahnesinde ayakta duran bir kadın ve tokalaştığı oturan adam figürü yer almaktadır (Res. 33). Sol çerçeveye yaslanmış olan kadın göğüs altından bağlanan yüksek kemerli khiton üzerine hymation giymiş, oturan adama doğru bakmakta ve sağ elini ona uzatmaktadır⁴¹⁶. Sağ bacağı sabit durmakta, sol bacağı ise öne doğru uzatılıp, dizden bükülerek ayak bileği geriye doğru çekilmiştir. Manto sağ tarafta bele kadar indirilmiş buradan şişkin bir tomar şeklinde sol kolun üzerine doğru götürülmüştür. Hymation sol omuzdan düz bir şekilde aşağı düşürülmüştür. Kadının vücudunun uzatılmış oranları, gövdenin üst kısmının oldukça kısa, alt bölümün ise daha uzun olması, hareketlere uyum gösteren elbise kıvrımları ve bunların doğal biçimde işlenmek istenmesi Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de karşımıza çıkmaktadır⁴¹⁷. Vücudun hareketli olması, elbise kıvrımlarına plastik bir

⁴¹⁶ İkonografik olarak benzer örnekler için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 157, No: 1052, Taf. 158, No: 1056, Taf. 129, No: 873, 877.

⁴¹⁷ Baumeister 2007, Pl. 207, Pl. 211.

görünüm sağlamamış olmasına rağmen MÖ 1. yy örnekleri kadar da şematik ve çizgisel hale bürünmemiştir. Bu sebeple figür, MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olmalıdır.

Kat. 6.13 numaralı stelde cepheden gösterilen, ayakta duran bir kadın figürü betimlenmiştir (Res. 33). Stel ortadan kırılmış ve bacak başlangıcından yukarısı mevcut değildir. Ancak görünen kısımda ayakları kapatan bir khiton üzerine, ayak bileklerinin biraz üst kısmına kadar uzanan ve burada yatay biçimde kesilen hymation giydiği anlaşılmaktadır. Kıvrımların oldukça yüzeysel olup, yalnızca elbise olduğunu göstermek amacıyla şekilsel olarak ifade edildiği figür ikonografik açıdan Geç Hellenistik Dönem stelleri ile benzerlik gösterdiği için bu döneme ait olması gerektiği düşünülmektedir. Stelin küçük boyutu ve kentte benzer başka örneklerin de görülmesi taşra işçiliğinin sonucu olmalıdır⁴¹⁸.

Kat. 6.19 numaralı küçük boyutlu stelde resim alanının ortasında cepheden betimlenmiş kadın figürü bulunmaktadır (Res. 33). Figürün başı kırık fakat vücudu sağlamdır. Ayaklara kadar uzanan khiton üzerine hymation giymiştir. Hymation sağ omuzdan iner ve kolu sarar, sol omuzdan aşağı düşürülen kısım ise sağ el ile tutularak göğsün üzerine çekilmiştir. Sol kol düz biçimde aşağı indirilmiş ve bacak üzerinde mantoyu hafifçe kavramıştır. Kadının duruşu Hellenistik Dönemin popüler kadın tiplerinden Büyük Herculaneumlu kadına oldukça benzemektedir⁴¹⁹. Ancak vücudun kütsel görünümü ve elbiselerin kıvrımlarının aynı kalınlıkta olan çizgisel formu figürün, Hellenistik gelenekte MS 1. yy'da yerel bir işçilikle yapıldığını düşündürmektedir.

Resim 33: Ayakta Duran Kadın Figürleri

⁴¹⁸ Kat. 3.1, Kat. 6.18.

⁴¹⁹ Smith 2013, 77, No: 88.

2.3.2.2 Oturan Kadın Figürleri

Oturan kadın figürleri Pudicitia tipinde yapılmış ve Diğerleri grubu adı altında herhangi bir tip içerisine dahil edilmemiş olanlar kadın figürleri olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.3.2.2.1 Pudicitia Tipinde Oturanlar

Tamamen ya da kısmen örtülü diphros üzerinde $\frac{3}{4}$ profilden veya cepheden betimlenerek oturan kadınlar, mantonun sarılışı veya kollarındaki değişik hareketlere göre farklı oturma stilleri göstermektedirler. Khiton üzerinde hymation giysili oturan kadınların sağa veya sola dönük oturuşlarına göre sağ ya da sol kolları karın üzerinde olup, bunlar hymation altında veya üstündedir. Karın üzerine uzanan koldan destek alan diğer kol yukarı doğru yükselmekte, sağ el ile boyun veya çene seviyesinde başa kadar çekilen mantonun kenarından tutmaktadır⁴²⁰. Bu tip Hellenistik dönemde oldukça yoğun kullanılmıştır⁴²¹.

Pudicitia tipi ile ilgili araştırmacılar farklı görüşler sunmaktadır. Öncelikle D. Pinkwart⁴²², Pudicitia tipi kadınlar arasında 5 tip saptamıştır. Tiplerin belirlenmesinde bacakların hareketinin de rol oynamasının değişik yontularda karışıklık çıkarmasından dolayı, A. Linfert⁴²³ “*Hangi bacağın hareketli, hangi kolun karında olduğu, diğer kolun eğik mi durduğu belli değil*” diyerek kapsamı biraz daha esnetmiştir. A. Yaylalı ise “*Pudicitia bir kolu karında diğerinin dirseği ona dayalı, eli çenenin yanında, başa kadar çekilen mantonun kenarından tutan kadın tiplerine verilen genel bir kavramdır*” diyerek Pudicitia tipinin tanımını iyice genişletir⁴²⁴.

Pudicitia tipinin kökenine bakılacak olursa bu tip ilk olarak Olympia Zeus Tapınağı'nın doğu alınlığında bulunan⁴²⁵, Oinomaos'un⁴²⁶ karısı, endişeli ve dalgın betimlenen Sterope⁴²⁷ figürü ile temsil edilmiş olmalıdır. Buradaki duruş ölüm için tutulan yastan değil, kızı ve eşi için duyduğu endişeden kaynaklanıyor olmalıdır. Geç Klasik Dönemde ise Ağlayan Kadınlar Lahdi üzerinde de pudicitia tipinde kadın

⁴²⁰ Şahin 2000, 59.

⁴²¹ Papa XIV. Clemens'in 1774 yılında, Museo Pio Clementino için Villa Mattei'den giyimli bir kadın yontusu aldığı yontuyu, P. A. Maffei başına göre Livia olarak tanımlar. Daha sonra 1819 yılında G. E. Visconti yaptığı müze kataloğunda kraliçeye saygı anlamında tipi Pudicitia olarak adlandırır. Böylece bu tarihten sonra tip ve tüm varyantları için Pudicitia adı kullanılır (Şahin 2000, 60).

⁴²² Pinkwart 1973, 149 vd.

⁴²³ Linfert 1976, 148 vd.

⁴²⁴ Şahin 2000, 60.

⁴²⁵ Boardman 2005, 34.

⁴²⁶ Oinomaos ile Pelops arasındaki araba yarışının mitolojisi için bkz. Grimal 2012, 555.

⁴²⁷ Mitolojide bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır (Grimal 2012, 728).

betimlemeleri yer almaktadır⁴²⁸. MÖ 3. yy terrakotalarında da bu tipin varlığı saptanmıştır. Bu tipe ait en erken örnek olarak Tegea'daki yontu gösterilse de eserin kötü durumu ve tek oluşu savlanan MÖ 3. yy tarihini şüpheli bırakmaktadır. Ancak MÖ 2. yy'ın ortalarına doğru Pudicitia tipi yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca tipin ilk oluşumunda üzüntüyü simgelemek ön planda tutulsa da daha sonra özellikle MÖ 1. yy'dan sonra yaygınlaşması, kraliçe yontularına, sikkeler üzerindeki tanrıça betimlemelerine örnek olması, Hellenistik Dönem ile birlikte artık sadece üzüntüyü nitelemediğini göstermektedir⁴²⁹.

Stratonikeia mezar stelleri üzerinde oturan kadın tiplerinin pudicitia olarak betimlendiği 4 adet stel tespit edilmiştir⁴³⁰. Bunlardan 3'ü protopudicitia tipinde⁴³¹ (Res. 34), 1 tanesi ise Pudicitia Saufeia (Res. 35) tipinde betimlenmiştir. Protopudicitia tipinin örnekleri MÖ 4. yy'da Attika mezar stellerindeki⁴³² ikonografilere büyük benzerlik göstermekte ve Hellenistik Dönemde diğer tiplerde olduğu gibi herhangi bir değişim içermemektedir. Bu tipin özellikleri mantonun başı örtmesi ve vücudun ön üst yarısının açıkta bırakılmasıdır. Yani üst vücudun manto ile tamamen kapalı tutulduğu tüm pudicitia varyasyonlarının tanımı bu tipte eksiktir. Baştan aşağı gelen manto kolların bir bölümünü kapatarak kucak üzerine iner. Böylece bir kemer izlenimi verdiği gibi, alttaki khitonda rahatça görülebilmektedir. Oturuş yönüne göre arka zemine yakın olan kol yukarı kaldırılmış, eliyle boyun seviyesinde manto kenarından tutmaktadır. Diğeri ise yukarı kalkan kola destek olabileceği gibi, kendi halinde kucak üzerinde de uzanmaktadır⁴³³.

Bu tipte betimlenen ilk stel Kat. 6.2 olup, resim alanında solda minderli bir diphros üzerine oturan kadın profilden betimlenmiştir. Figür sağ kolunu sağ bacağına paralel olarak kucak üzerinden karşısındaki hizmetçinin elindeki pyxis'e doğru ileriye uzatmıştır. Dirsekten kırılan sol kol, başa yönelerek manto kumaşını kenarından kavramıştır. Gövdesini sol omuzdaki hareketle bağlantılı olarak hafifçe sağa döndürmüştür. Khiton üzerine hymation giyen figür sağ bacağına hafifçe ileriye, sol bacağına ise geriye doğru atmıştır. Kat. 6.2'nin en yakın örnekleri Halikarnassos ve

⁴²⁸ Boardman 2014, 218, No: 227. Tez yazım sürecinde herhangi bir yerde yayınlanmamış olan ancak yakından tanıdığımız Hekatomnos(?) Lahdi üzerinde de pudicitia tipinde bir kadın bulunmaktadır. Bu durum Ağlayan Kadınlar Lahdinden önce de tipin varlığını göstermektedir.

⁴²⁹ Şahin 2000, 61.

⁴³⁰ Kat. 1.3, 1.9, 6.2, 6.7.

⁴³¹ Kat. 1.6, Kat. 6.2, Kat. 6.7.

⁴³² Klasik Dönem Protopudicitia örnekleri için bkz. Conze 1900, Taf. LXXI, No: 297; Dohrn 1957, Taf. XIX b.

⁴³³ Şahin 2000, 65.

İzmir kökenli iki mezar steli üzerinde görülebilmektedir. Smyrna'da bulunan ve MÖ 2. yy'ın son çeyreğine tarihlenen stel⁴³⁴ figürün genel ikonografisi ve özellikle mantonun diz altında katlanarak ucunun sandalye üzerinden aşağıya düşürülmesi ile stelimizle oldukça büyük benzerlik içerisindedir. Ancak Kat. 6.2'nin elbise kıvrımları, daha organik ve plastik yapısıyla bu stelden ayrılır. Bu sebeple stelimizin MÖ 2. yy'ın son çeyreğinden önce yapılmış olabileceğini söyleyebiliriz.

İzmir Müzesi'nde sergilenen, buluntu yeri bilinmemesine rağmen İonia atölyelerine ait olduğu anlaşılan MÖ 2. yy'ın sonlarına tarihlenen stel⁴³⁵ ile Halikarnassos⁴³⁶ kökenli, aynı tarihlerde yapılan stel üzerindeki oturan kadın figürleri üzerindeki kıyafetlerin iki boyutlu ve şematik yapıları Kat. 6.2'den daha sonra yapıldıklarını düşündürmektedir. Çünkü Stratonikeia örneğinde gövde üzerindeki mantonun organik ve sık kıvrımları ile manto altından ayakların üzerine dökülen khiton kıvrımları Kat. 6.2'nin MÖ 2. yy'ın ortalarından sonraki bir tarihte yapıldığını düşündürmektedir. Bu öneriyi desteklemek için Lagina Hekate Tapınağı'nın frizleri de incelenmiş ve buradaki plastik gösterilmeye çalışılan fakat dikkatle incelendiğinde farkedilen, şematik yapının stelimiz üzerinde de var olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple stelimizin MÖ 2. yy'ın ortalarından biraz sonra belki de 3. çeyreği içerisindeki bir zaman diliminde yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 6.7'nin sol yarısı kırık olup görünen resim alanında sağ profilden gösterilen, sandalye üzerine oturan bir kadın bulunmaktadır. Kadının oturduğu taht görünümü sandalye, G. M. A. Richter tarafından özellikle Klasik Dönemde kullanılan ve daha sonraki dönemleri de etkileyen *Thronos footstools*⁴³⁷ olarak adlandırılan ayak iskemlesiyle beraber yapılan çok süslü arkalıklı sandalyeye⁴³⁸ benzemektedir. Özellikle ayakları iyi işlenmiş (tornalı) olup ölen kişinin saygınlığını vurgulamaktadır. Ancak bizim figürümüzde ayak iskemlesi bulunmamakta, ayaklar direkt olarak yere basmaktadır.

Khiton üzerine hymation giyen kadının başı örtülü olup sol eli ile başındaki örtüyü tutmaktadır. Yüzü oval ve yumuşak şekilde olup hafifçe sağa döndürülmüştür. Sağ eli kucağında paralel şekilde ileri doğru uzanmış elinde bir nesne mi tuttuğu ya da dexiosis sahnesi mi işlendiği tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak hem oturduğu

⁴³⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 149, No: 990.

⁴³⁵ Pfuhl-Möbius 1977, 249, Taf. 146, No: 977.

⁴³⁶ Hansen 2008, 120-122, Fig. 1-4.

⁴³⁷ Bu tip sandalyeler G. M. A. Richter tarafından 3 tipe ayrılmıştır. Bunlar yalın düz bacaklılar, kavisli bacaklı olanlar ve doğrudan zemin üzerine oturan kutu şekilli olanlardır (Richter 1966, 49-50-51).

⁴³⁸ Richter 1966, 49.

sandalye hem de protopudicitia tipi ile betimlenmesi Klasik Dönem mezar stellerine yoğun bir öykünme göstermekte olup, kocasıyla vedalaşır şekilde betimlenmesi kuvvetle muhtemeldir. Kadının vücut yapısı etine dolgun, kaba ve özensiz işlenmiştir. Etine dolgun yapılmasının sebebi yaşını vurgulamak amaçlı da olabilir. Elbise vücuda dar gelmiş ve göğüs ile kalça ön plana çıkarılmıştır. Khiton kıvrımları sırt kısmında ve kalça üzerinde sık ve ince gösterilmesine rağmen ayakların üzerine dökülen kısımlar kalın ve derin hatlarla birbirinden ayrılmaktadır. M.Ö 2. yy'ın ortalarında görülen gerçek kumaş hissi veren elbise kıvrımlarının burada görülmemesi bu geleneğin izlerini taşıyan Kat. 6.2'den daha sonra yapıldığını göstermektedir. Ancak Stratonikeia'da da birçok stel üzerinde de görüldüğü üzere, MÖ 1. yy'ın başlarında görülen bezek amaçlı yapılan ve çoğunlukla boyayla belirtilen kıvrımlara da benzememektedir. Bu sebeple stelin MÖ 2. yy'ın son çeyreğindeki bir tarihte yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Kat. 1.6'da resim alanındaki ana sahne dexiosis sahnesi olup, sağ profilden gösterilen ve oturarak onurlandırılan kadın, köpeği ile birlikte betimlenmiştir. Minderli bir diphros üzerine oturan figür protopudicitia tipinde gösterilmiştir. Kadının ayaklarının önünde arka ayakları üzerine oturan ve figüre doğru bakan bir köpek bulunmaktadır. Daha çok gymnasionla alakalı genç ve çocuklarla birlikte işlenen köpek figürü, burada bir onur sembolü olarak gösterilmiş olmalıdır. Elbise kıvrımlarının oldukça yüzeysel, katı ve çizgisel olması stelin yerel işçilikle MÖ 1. yy'ın ilk yarısındaki bir tarihte yapıldığını düşündürmektedir.

Kat. 6.2

Kat. 6.7

Kat. 1.6

Resim 34: Protopudicitia Tipindeki Kadın Figürleri

Kat. 1.3 üzerinde cepheden gösterilen oturan bir kadın figürü yer almaktadır (Res. 35). Oturarak cepheden betimlenen bu tip kadın figürleri Anadolu'da çok eski dönemlerden beri Kybele⁴³⁹ ile birlikte kanıksanmış⁴⁴⁰ ve mezar stelleri üzerinde de ölen kadını onurlandırmak amacı ile kullanılmıştır. Bizim figürümüz, D. Pinkwart⁴⁴¹ ve A. Linfert'in⁴⁴² Menderes Magnesiası'nda bulunan Saufeia'nın yontusuna göre "Saufeia Tipi"⁴⁴³ olarak adlandırdığı tip içinde değerlendirilmelidir. Bu tipte, sol kol karın üzerinde, sağ kol yukarı kaldırılmakta ve el çenenin sağında mantonun kenarından tutmaktadır. Mantonun sağından gelen ucu, sağ kolu bileğine kadar sarıp sol omuzdan enseye gitmektedir. Mantonun soldan gelen ucu ise kalçadan itibaren toplanarak sol kolun üzerine atılıp, bileğe sarıldıktan sonra öne açılarak dökülmektedir⁴⁴⁴. Lydia'da bulunan Hypaipa⁴⁴⁵ antik kentinden bir stel ile Ashmolean Müzesi'nde bulunan bir stel⁴⁴⁶ üzerindeki olasılıkla Kybele rahibeleri olarak tanımlanan kadın figürleri, Stratonikeia mezar steli üzerindeki kadın figürü ile büyük bir benzerlik içermektedir. Bu da bize Stratonikeia stelinin uzun zamandır var olan geleneğin Hellenistik Dönemde de uygulayıcısı olduğunu göstermektedir.

Cepheden betimlenen kadın figürleri birçok mezar stelinde işlenmekle birlikte⁴⁴⁷, Kat. 1.3 ile en çok benzerlik gösteren örnek Ephesos'tandır⁴⁴⁸. Aynı şekilde Pudicitia Saufeia tipinde betimlenmesi haricinde işçilik açısından Ephesos steli daha kalitelidir. Ephesos örneğinde figür tornalı ve kolları bulunan bir sandalye üzerinde oturmasına rağmen Kat. 1.3'teki figür detayları işlenmeyen sandalye ya da diphros özellikleri göstermeyen basit bir kademe üzerine oturmakta, ayaklarını koyduğu sehpa da aynı özellikleri taşımaktadır. Ayrıca Ephesos örneğindeki elbise kıvrımları daha organik ve plastik yapılmıştır. E. Pfuhl ve H. Möbius ile E. Atalay'ın⁴⁴⁹ MÖ 2. yy'a tarihledikleri stel, Stratonikeia'daki yerel işçilik de düşünüldüğünde ve kentte bulunan

⁴³⁹ Bu şekilde betimlenen Kybele örnekleri için bkz. Horn 1972, Beilage 12, No: 84 a, b, c, d; Simon 1997, 509-511, Fig. 29-58.

⁴⁴⁰ B. S. Ridgway bu figürün Batı Anadolu'da yaygın olmasını Kybele'ye bağlamıştır (Ridgway 1977, 151).

⁴⁴¹ Pinkwart 1973, 153, dn. 21.

⁴⁴² Linfert 1976, 148.

⁴⁴³ Saufeia Tipi örnekleri için bkz. Şahin 2000, TA 15, KA 13, TA 18, KB 5, KB 8.

⁴⁴⁴ Şahin 2000, 61.

⁴⁴⁵ Pfuhl-Möbius 1977, 232, Taf. 134, No: 897.

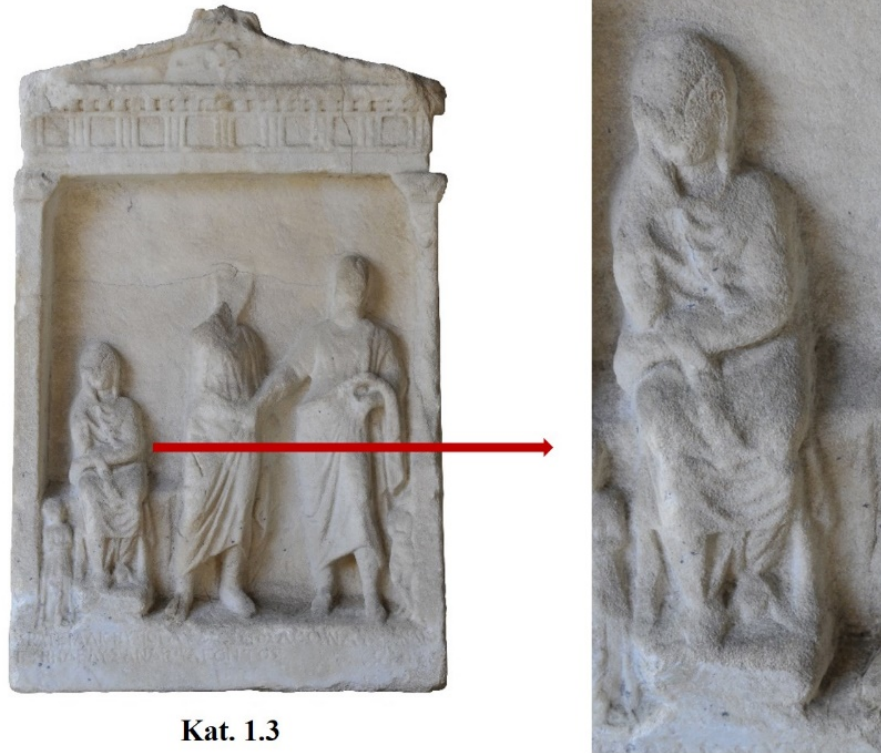
⁴⁴⁶ Pfuhl-Möbius 1977, 233, Taf. 134, No: 898.

⁴⁴⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 130, 131, 132, 133, No: 882, 883 884, 888, 885, 891, 892, 889, 896.

⁴⁴⁸ Pfuhl-Möbius 1977, 231, Taf. 132, No: 890.

⁴⁴⁹ Atalay 1988, 59-60, Kat. No: 38.

diğer mezar stellerinin⁴⁵⁰ üsluplarına göre MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olmalıdır.

Kat. 1.3

Resim 35: Pudicitia Saufeia Tipindeki Kadın Figürü

2.3.2.2.2. Diğerleri

Oturan kadın figürlerinde herhangi bir tip içine dâhil edilemeyen 6 adet mezar steli bulunmaktadır. Bunlardan ilki Kat. 1.1 olup resim alanında iki kadın figürü yer almaktadır⁴⁵¹ (Res. 36). Ana figür çerçeve yüksekliğinde resim alanını kaplamış, minderli diphros üzerine oturan kadındır. Gövdesinin üst kısmı alta göre daha kısa olup, gövde $\frac{3}{4}$ sola döndürülmüştür. Göğüs altından bağlanan khiton üzerine sol omuzdan aşağı indirilen hymation giymiştir. Ayrıca manto sağ kolun altından bele sarılmış ve sola doğru bir tomar şeklinde götürülerek vücudun alt yarısını tamamen kapatmıştır. Sol elini diphrosun minderinin üzerine koymuştur. Saçları dalgalı lüleler şeklinde omuz üzerine düşürülmüş, yüzü dolgun yapılmıştır. Başının kapatılmamış olması, kadının henüz evlenmemiş veya genç yaşta ölmüş olduğunu göstermektedir. Ayaklarının

⁴⁵⁰ Kat. 6.3, 6.4.

⁴⁵¹ Kadın figürünün ikonografisi B. S. Ridgway (Ridgway 1990, 236) ve M. Cremer (Cremer 1991, 88) tarafından *Penelope Tipi*; R. Horn (Horn 1972, Nr. 106c) tarafından *Tyche Tipi*; M. Şahin (Şahin 2000, 68) tarafından *Melissa Tipi* olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu figürlerde, hem başın kapalı olması hem de mantonun tüm vücudu örtmesi Stratonikeia örneğinden ayrılan özelliklerdendir.

ayrıntıları belirsiz olup, ince bir ayak taburesine basmaktadır. Karşısında mücevher kutusu (pyxis) uzatan, kendinden daha küçük yapılan hizmetçi kız bulunmaktadır. Duruş ikonografisinde herhangi bir tip içine dâhil edilemese de Klasik Dönem mezar stelleri üzerindeki kadın ikonografisinin devamı niteliğindedir⁴⁵². Bu dönemdeki örneklerden tek farkı hizmetçinin boyutunun ana figüre göre daha küçük yapılmış olmasıdır.

E. Pfuhl ve H. Möbius bu stelin MÖ 3. yy'ın 2. ortalarında yapılmış olduğunu düşünmektedir. Ancak ince ve uzatılmış vücut yapısı ile mantonun altından gösterilmeyen khiton kumaşı daha geç bir tarihte yapılmış olmalıdır. R. Özgan'ın da belirttiği gibi MÖ 3. yy'da kısa, ince ve kemer tarafından sıkıştırılmış etki gösteren üst gövde, kalın ağır kıvrımlı elbise ve dolgun alt vücut karakteristik özelliklerdendir⁴⁵³. Ayrıca Klasik ve Erken Hellenistik dönemlerde görülen hizmetçi ve ana figürlerin yüksekliklerinin birbiriyle aynı boyutlarda yapılması, Stratonikeia örneğinde görülmemektedir. Bilindiği gibi Orta ve Geç Hellenistik Dönem mezar stellerinde yardımcı figürlerin boyutları ana figürlere oranla daha küçük yapılmaya başlamıştır.

Tüm bu kriterlerin yanı sıra Smyrna, Myndos ve Kyzikos gibi farklı coğrafyalardan örneklerle yapılan karşılaştırmalar ile stelin yapıldığı tarih daha net anlaşılacaktır. Öncelikle MÖ 160 yılına tarihlenen Kyzikos steline bakıldığında oturan kadın figürünün etek kıvrımlarındaki yumuşak yapı, kıvrımların sayıca az ve derinde olması, bunun sonucunda oluşan kontrast yapı gibi nedenlerle Yüksek Hellenistik Dönemin özelliklerinin hala devam ettiği görülmektedir⁴⁵⁴. Ancak Kat. 1.1'de elbise altından vücut hatlarını gösteren şeffaf kumaş yapısı yerine daha az fakat kalın katlanmış ağır kıvrımlar, Kyzikos stelinden daha geç tarihte yapılmış olduğunu düşündürmektedir. MÖ erken 2. yy ve MÖ 2. yy'ın ortalarında yapılan Smyrna⁴⁵⁵ örneklerine göre, Stratonikeia figüründeki kıvrımların sıklığının ve doğallığının azalıp, metalik ve kuru bir etki yaratıldığı görülmüştür. Ancak kıvrımlar Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde⁴⁵⁶ olduğu kadar iki boyutlu ve ip şeklinde de değildir. Bu sebeplerle, Kat. 1.1'in tarihinin, MÖ 160 sonrası ve MÖ 2. yy'ın son çeyreği arasındaki bir aralığa yerleştirilmesi doğru olacaktır.

⁴⁵² Klasik Dönem ikonografileri için bkz. Conze 1900, Taf. XXXIV, Taf. XXXIII, No: 71, Taf. LXVIII.

⁴⁵³ Özgan 1999, 158.

⁴⁵⁴ Şahin 1998, 101, Schmidt 1991, 62, Res. 70.

⁴⁵⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 154, 1030, Taf. 157, 1052.

⁴⁵⁶ Baumeister 2007, tüm levhalar.

Bir ailenin vedalaşma sahnesinin işlendiği Kat. 6.15'in resim alanında dört figür bulunmaktadır⁴⁵⁷ (Res. 36). En sağda bir diphros(?) üzerine oturan kadın figürünün kıyafetlerinin dökümünden khiton ve hymation giydiği anlaşılmaktadır. Baş kısmı darbe almış olsa da saçların arkada bağlandığı ve ensede topuz yapıldığı anlaşılmaktadır. Başın örtülmemesi genç yaşta öldüğünü simgelemek için olmalıdır. Profilden verilen yüze, sivri buruna, geriye doğru çekik ağza ve ince bir boyuna sahip olmasıyla neredeyse portre oluşturmaktadır. Kadın, önünde duran erkek figürüne iki eliyle çocuğu uzatmaktadır. Çocuk figürünün hatlarından da kolunu adama doğru uzattığı anlaşılmaktadır. Kadının kalın ip şeklinde ve doğallıktan sıyrılmış elbise kıvrımları Lagina Hekate Tapınağı'nın güney frizlerinde de görülmektedir⁴⁵⁸. Kıvrımlarda yumuşak bir etki verilmeye çalışılmış fakat bunun yerine yüzeysel ve kuru ifade yaratılmıştır. Kadın figürü Stratonikeia'da bulunan ve MÖ 2. yy'ın son çeyreğine tarihlenen Kat. 6.11 ile de oldukça benzer olup aynı tarihlerde yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Kat. 1.1

Kat. 6.15

Resim 36: Diğerleri

Kat. 6.11 numaralı stelde Pudicitia tipinde betimlendiği düşünülen fakat üst kısmı kırık olduğu için tipi belirlenemeyen kadın figürü, minderli bir diphros üzerine oturmaktadır (Res. 38). Khiton üzerine sağ tarafta kolun altına düşürülmüş ve bele

⁴⁵⁷ Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a.

⁴⁵⁸ Baumeister 2007, Taf. 14, Pl. 207.

sarılarak sola doğru çekilmiş hymation giymektedir. Hymationun uç kısmı oturduğu minderin altına doğru götürülmüş ve böylece hem manto hem de khiton kıvrımları gösterilmek istenmiştir. Kalın ve ağır kumaşlı manto tıpkı Kat. 6.15’de olduğu gibi akıcı kıvrımlarla yapılmaya çalışılmış ve zayıf işçilikten dolayı kuru ve şematik bir ifadeye bürünmüştür. Bu sebeple, Kat. 6.15 ve Lagina Hekate Tapınağı frizleri ile çağdaş olmalıdır.

Kat. 6.12’de oturan bir kadın figürünün kalça ve sırtının bir kısmı görülmektedir (Res. 37). Oturma pozisyonuna göre, Geç Hellenistik Dönem Pudicitia tipi içerisinde sıkça rastladığımız bir şekilde sağ profilden gösterildiği anlaşılmaktadır. Yüzeysel ve kalın kumaştan yapılan manto kıvrımları ise MÖ 2. yy’ın sonlarında üretildiğini düşündürmektedir.

Kat. 6.8’de işlenen ölü yemeği sahnesinde kline üzerine uzanan erkek figürünün ayakucunda bir kadın oturmaktadır (Res. 37). Ayakların üzerine yığılan kıvrımlardan, uzun bir khiton giydiği, dizlerin biraz altında yer alan yatay çizgiden ise üzerinde hymation da bulunduğu anlaşılmaktadır. Bacakları cepheden gösterilen figür, ortasında yay şeklinde bir profil bulunan ayak taburesine basmaktadır. Vücudunun üst kısmı eksik olmasına rağmen duruş pozisyonundan sırtını çerçeveye yasladığı ve erkeğe dönük vaziyette olduğu anlaşılabilir. Ancak bacakların cepheden betimlenmesi alt ve üst gövdenin uyumsuzluğunu göstermektedir. Cenaze ziyafeti sahnelerinde kadınların klinenin ayakucunda oturduğu örnekler Samos’ta MÖ 2. yy’ın başlarından itibaren görülmektedir⁴⁵⁹. Bithynia⁴⁶⁰ ve Mysia⁴⁶¹ bölgelerinde de ölü yemeği sahneli steller yoğunlukta olmasına rağmen kadın figürleri genellikle sağ profilden gösterilmişlerdir. Ayrıca kadın figürleri genellikle klinenin üzerine değil önünde duran bir diphrosa oturmaktadır. Bunlar Stratonikeia örneği ile ikonografik olarak benzer yapılsalar da stilistik açıdan figürlerin ve elbiselerin işlenişleri farklıdır. Kat. 6.8’de figürün bacaklarının arasında olan dikey kıvrımlar ile ayaklarının üzerine düşürülen U formu ve sık yapılan kıvrımlar oldukça şematik ve sert ifadeye sahiptir. Yerel işçiliğin de etkilediği bu stil kentin kutsal alanında bulunan Lagina Hekate Tapınağı doğu frizinde de görülmektedir⁴⁶². Dolayısıyla elbise kıvrımları, figürün MÖ 2. yy’ın son çeyreğinde yapıldığını düşündürmektedir.

⁴⁵⁹ Fabricius 1999, Taf. 1-b; Horn 1972, Taf. 71, No: 138.

⁴⁶⁰ Cremer 1992, Taf. 4, No: 7; Taf. 5, NS5; Taf. 7, NS12; Taf. 9, NSA5.

⁴⁶¹ Cremer 1991, Taf. 3, 4, 5, 11 vd.

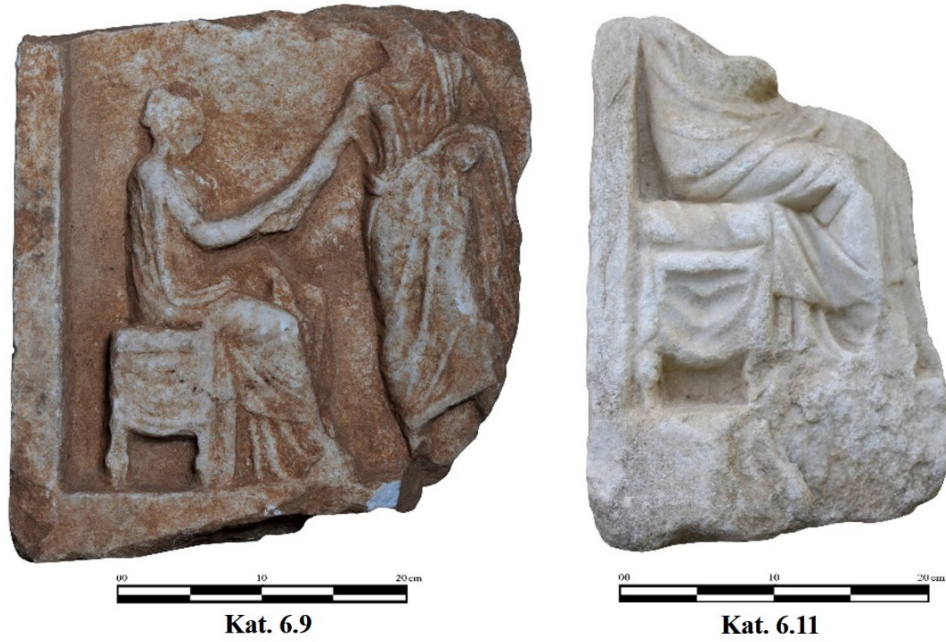
⁴⁶² Baumeister 2007, Taf. 18, Pl. 209A.

Kat. 6.9 numaralı stelde bir erkek ve kadın dexiosis sahnesiyle gösterilmişlerdir (Res. 38). Kadın profilden ve minderli bir diphros üzerine oturur şekilde başı kapalı olarak yapılmıştır. Ayaklara kadar uzanan khiton üzerine hymation giymektedir. Kadın figürünün dik duruşu, uzatılmış vücut oranları, başın vücuda göre küçük yapılması Lagina Hekate Tapınağı kuzey frizindeki figürlerle oldukça büyük benzerlikler göstermektedir⁴⁶³. Ayrıca figürün kapalı olan başının üzerinden sırta inen ve buradan ince şeritler halindeki sık kıvrımlarla aşağı düşürülen manto ile bacak üzerinde görülen yüzeysel ve doğallığını yitirmiş, bezek amaçlı kıvrımlar kuzey frizdeki stil ile aynı doğrultudadır. Bu sebeple stelin MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı düşünülmektedir.

Resim 37: Diğerleri

⁴⁶³ Baumeister 2007, Taf. 25, Pl. 213A.

Resim 38: Diğeri

2.3.2.3 Büst Şeklindeki Kadın Figürleri

Stratonikeia'da büst şeklinde yapılan kadın figürlü steller 7 adettir⁴⁶⁴. Ayrıca 1 adet de kız çocuğuna ait, çıplak işlenen ve sağ göğsünün üzerinde yıldıza benzer nesne olan büst bulunmaktadır (Res. 42). Kat. 4.1 numaralı bu stelde, figürün saçları uzun ve dalgalı yapılmış, kulakların arkasından enseye doğru götürülmüştür. Yüz oval, özellikle üst göz kapakları oldukça kalın ve şişkindir. Dudaklar etli ve aralıklı yapılarak yüzde gülümseme ifadesi yaratılmıştır. Figürün alt kısmında sağ profilden gösterilen ve öne doğru adım atan keklik ve bunun önünde sapı ile birlikte bir yaprak işlenmiştir. Keklik dalın üzerinde yürümektedir. E. Pfuhl ve H. Möbius figürü muhtemelen göğsünde olan nesneden dolayı kız çocuğu olarak adlandırmışlardır⁴⁶⁵. Ancak hem Stratonikeia'da⁴⁶⁶ hem de Hierapolis'te⁴⁶⁷ bu şekilde çıplak, uzun saçlı ve boynuna bulla ya da kolye takmış erkek çocuk betimlemeleri bilinmektedir. Hatta Stratonikeia'da antitetik duran kekliklerle betimlenen genç bir doktor steli de bulunmaktadır⁴⁶⁸. Steli yalnızca fotoğraf üzerinden yorumladığımız için yazarların "kız çocuğu" fikrine katılmakla birlikte, diğer olasılıklar da göz ardı edilmemelidir. Saçların matkap yardımıyla kabarık ve dalgalı

⁴⁶⁴ E. Pfuhl ve H. Möbius'un bahsettiği Stratonikeia kökenli 65x30 cm ölçülerinde kabaca işlenen bir başka stelde, başın kırık olduğu ve Fig. 2134'de olduğu gibi mantonun alt kısmından düğümlenip, yuvarlak bir altara bitişik olarak yapıldığı kadın büstü bulunmaktadır (Pfuhl-Möbius 1979, 514, No: 2137). Stelin fotoğrafı mevcut olmadığı için kataloğa alınmamıştır.

⁴⁶⁵ Pfuhl-Möbius 1977, 523, Taf. 312, No: 2192.

⁴⁶⁶ Kat. 2.1, Kat. 5.2.

⁴⁶⁷ Ritti 2008, No: 138.

⁴⁶⁸ Kat. 4.2

yapılması, gözbebeklerinin işlenmesi ve bu yönleriyle Kat. 4.2 ile benzer olması bu stelin de MS 2. yy'ın sonlarındaki bir tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Kadın büstü işlenen stellerden Kat. 5.3, kare şeklindeki kaidenin üzerine yerleştirilmiştir (Res. 39). Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, kulakları kapatılarak geriye doğru taranmıştır. Alnın üzerinde saç çerçevesi oval yapılmış, zaten oval olan yüz hatlarını belirginleştirmiştir. Boyun oldukça kısa ve vücutla birleşmiş gibidir. Özellikle Aphrodisias kökenli büstlerde görülen kaliteli işçilik maalesef figürümüze yansımamıştır⁴⁶⁹. Ancak yerel işçilik gösteren bu tip stellerde kaliteden ziyade şemaların örnek alınması ve uygulanması daha önemlidir. Kat. 5.3'te de khiton üzerine hymation ya da şal olarak adlandırılabilir bir giysi bulunmaktadır. MS 3. yy örneklerinden bilinen şalın göğüs altında düğülenmesi henüz görülmeye başlamamış⁴⁷⁰, Aphrodisias örneklerinde karşılaştığımız üzere şal kıvrımları birbirinin içinde kaybolmuştur. Khiton omuzlarda düğme ile tutturulma sonucu boynun altında oluşan V şeklindeki kıvrımlarla yapılmış fakat düğmeler görünmediği için bunun yalnızca örnek şemaları taklit etme isteği olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki khitonda organik kıvrım hareketleri gösterilmek istenmiş fakat katı ve kuru ifade tarzı buna izin vermemiştir. Hymation ise göğüs üzerindeki khiton kıvrımlarını göstermek amacıyla gövdeyi kenarlarda dış bir çerçeve gibi sarmış ve göğüs altındaki uç kısımlar iç içe geçmiştir. Sol omuz üzerinden aşağıya indirilen kıvrımlar göğsün altına doğru giden kıvrımların devamı olmasına rağmen bunların üstünde gibi gösterilmiş olması heykeltıraşın acemiliğiyle ilgili olmalıdır. Elbise kıvrımlarında görülen matkap kullanımını anımsatan derin, keskin kenarlı ve üstleri düz kıvrımlar MS 2. yy'ın 2. yarısından sonraki tarihlerde yapıldığını düşündürmektedir.

Yüz kırık olduğu için portre özelliği olup olmadığı bilinmemekle birlikte saç şekli bir fikir sahibi olmamızı sağlamıştır. Analogik karşılaştırmalar sonucunda saç stilinin imparator Commodus'un eşi olan Crispina'nın saç modellerine oldukça benzediği dikkati çekmektedir. Ancak burada görülen eklektik işlenme stili de göz ardı edilmemelidir. Öncelikle Crispina'nın ilk özgün portre tiplerinde saçlar alın ortasından ikiye ayrılmış, alın üstü ve şakaklarda, yanlarda kulakları tamamen açıkta bırakacak biçimde dalgalı olarak aşağıdan yukarıya ve arkaya doğru taranmıştır⁴⁷¹. Ancak Kat. 5.3'te kulaklar tamamen saç belikleriyle kapatılmıştır. Bu durum imparatoriçe

⁴⁶⁹ Örnekler için bkz. Smith-Lenaghan 2008, 236, 237.

⁴⁷⁰ Örnekler için bkz. Kat. 2.6, 2.7, 2.8.

⁴⁷¹ Özgan 2013, 285, Res. 304, 305.

Crispina'nın ikinci tip portrelerinin incelenmesine yol açmıştır. Bu tipte saç alın ortasından ikiye ayrılarak, şakaklar üzerinden yanlara doğru çözülmüş dalgalı saç telleri yumak halinde, kulağı da kapatarak enseye kadar götürülmüştür⁴⁷². Böylece saçların geriye ve yukarı doğru taranmasının ilk portre tipinden, kulakları kapatmasının da ikinci portre tipinden etkilendiği anlaşılmıştır. Böylelikle dönem yüzünü kullanan figürün MS 2. yy'ın son çeyreği içerisindeki bir tarihte yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Kat. 2.5'te postament şeklinde bir kaide üzerindeki kadın figürü khiton üzerine hymation/şal giymiştir (Res. 39). Khiton boynun altında oldukça düzgün, kenarı profilli V kıvrımıyla gösterilmiş, göğüs üzerinde ise bezek amaçlı yapılan dikey, eğri ve farklı yönlere bakan kıvrımlar bulunmaktadır. Hymation sol omuzdan dikey şekilde, sağ omuz üzerinden ise göğsün alt kısmından itibaren sol tarafa doğru götürülmüştür. Ağır kumaşlardan yapılan elbise kıvrımları matkap etkisi vermek amacıyla derin ve kalın kıvrım etkisi ile gösterilmeye çalışılmış ancak keski ile çalışıldığı için istenilen barok etki yaratılamamıştır. Fakat büstün formu ve kullanılan şema MS 2. yy'ın sonlarında yoğun biçimde tercih edilen stile benzediği için bu tarihlerde yapıldığı düşünülmektedir. Başın kırık olması sebebi ile portre özelliklerini saptayamıyor olmamız, bu tarihi daraltmamıza engel oluşturmakla birlikte, MS 3. yy'ın başlarında saç modelleri Iulia Domna stili ile yapılan lahit şemaları ile benzeşmektedir⁴⁷³. Bu şemalardaki özellikle mantonun göğüs üzerinden sola doğru götürülmesi ve kola ulaşmadan aşağı indirilmesi oldukça benzer belki de aynı şemanın kullanıldığını göstermektedir. Tüm bu veriler stelin MS 2. yy'ın sonlarındaki bir tarihte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir⁴⁷⁴.

⁴⁷² Saçın alın üstüne doğru indirilmesinden dolayı, alın oldukça basıklaşmış ve daralmıştır. Saç, önde özellikle kaş kenarları seviyesinden itibaren aşağıya ve enseye doğru deri yüzeyinden ince ve derin bir kanalla oyulmuş ve böylelikle saç-deri ilişkisinin doğallığı kaybolmuştur. Saçlar, ön kısımda ise ağır bir peruk görüntüsü kazanmıştır (Özgan 2013, 288).

⁴⁷³ Smith-Lenaghan 2008, 362, 363, Fig. 26-27-28, Cat. 7; 29-30-31, Cat. 8.

⁴⁷⁴ Stelin yazıtının sonunda bulunan büyük yaprak motifi R. Özgan'a göre MS 2. yy sonundaki bir taşra işçiliğinin belgesi niteliğindedir (Özgan 1999, 170-171, Taf. 56 a).

Resim 39: Büst Şeklindeki Kadın Figürleri

Kat. 2.6'da işlenen büst şeklindeki kadın figürü ise oldukça sağlamdır (Res. 40). Resim alanının zemininden büstün oturduğu kısma doğru daralan bir kaide üzerine yerleştirilen kadın figürü khiton üzerine şal giymiştir. Boyundan göğse kadar uzanan kalın bir V hattı ile göğüsler üzerindeki oval çizgilerle giysi hareketlendirilmiştir. Hymation ise omuz ve kolların kenarlarından bir hat şeklinde indirilip göğüs altında düğümlenmiştir. Figürün yüzü uzun ve kemikli olup, burun kökü ve kaşlar arasındaki keskin birleşimden dolayı derine yerleştirilmiş gözlere ve dolgun işlenmiş dudaklara sahiptir. Saç alın ortasından yanlara doğru ayrılmış ve hemen hemen elbise kıvrımı gibi kaba bir biçimde uzun oyuklarla arkaya doğru uzanmıştır. Ensede toplanan saç yeniden kafatasının üst kısmına kadar çıkarılmıştır. Alında ayrılan bu iki büyük saç parçası, kadının türban taşıdığı hissini uyandırmaktadır ve kulaklar hiçbir şekilde çalışılmamıştır. Portre üzerinde özellikle şakaklardan ve kulakların hizasından sarkan saç belikleri dikkat çekicidir. Bu moda özellikle MS 3. yy'da Septimus Severus'un karısı Iulia Domna portrelerinde görülmeye başlamaktadır⁴⁷⁵. Ancak bu portrelerde görülme sebebi muhtemelen imparatoriçenin peruk kullanması ve bunun altından kendi

⁴⁷⁵ Özgan 2015, 68, Res. 55 a-b, 56 a-b.

doğal saçlarının görülmesidir⁴⁷⁶. Bu bukleler daha sonra farklı saç modelleri altında dahi kendini gösterir olmuştur⁴⁷⁷.

Ana karakteri aynı olan ve değişik formlarda kendini gösteren, ensede toplanıp başın üzerine götürülen modeller MS 3. yy boyunca hem imparatoriçe portrelerinde hem de bunlara öykünen privat portre ve mezar stellerinde kendini göstermiştir. Figürde, MS 3. yy'a tarihlenen Kat. 2.9 numaralı stel ile özellikle elbise yapılış biçimi açısından yakın özellikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler şalın düğümleme şeklinden, boyun altındaki V şeklindeki elbise kıvrımından ve göğüslerin oval kısmı üstte olan yarım ay şeklinde yapılmasından oluşmaktadır. Aralarındaki en önemli fark matkap kullanımının Kat. 2.9'de oldukça yoğun olmasıdır. Kat. 2.6'da ise elbise kıvrımları keskinle bıçakla kesilmiş misali derin ve keskin hatlıdır.

Figürün dolgun ve etli bir boyundan sonra başa geçişinin, etrafı kabartı çizgilerle belirlenen ve aşağı çekilen gözlerin Kat. 2.9 ile oldukça benzediği fakat saç stili ile birbirlerinden ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Saç stili konusunda referans alabileceğimiz noktalar Kat. 2.6'da görülen şakak ve kulak önlerindeki saç belikleri ve saçların kulakları da kapatarak arkaya doğru götürülmesidir. Özellikle Iulia Domna portreleriyle kendini gösteren ve kendinden sonraki süreci de etkileyen bu özellikler figürümüzün MS 3. yy'ın ilk yarısındaki bir süreçte yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kat. 2.6 ile yoğun benzerliği aynı atölyede fakat farklı zamanlarda yapıldığını düşündürmektedir. Matkabın kullanımı tarihleme konusunda yardımcı olmamasına rağmen yerel olarak yapılan stelde bunun pek önemli olmadığı kanaatindeyiz. Ayrıca Kat. 2.6'nın Severuslar Dönemi'ne gösterdiği öykünme Kat. 2.9'den daha önce yapıldığı algısını güçlendirmektedir.

Kat. 2.9'da resim alanına, yuvarlak bir kaide üzerine, düz bırakılmış kitabe kısmı ve ortası oyulmuş paralel iki profil daha işlenerek kadın büstü yerleştirilmiştir (Res. 40). Matkap kullanımının yoğun olduğu khiton ile üzerine atılmış şal kıvrımları oldukça derin ve metaliktir. Khiton kıvrımları boynun altında V formu oluşturan kenarları kalın profille, göğüsler ise elbise üzerinde birbirine paralel iki oval çizgiyle gösterilmiştir. Manto omuz kenarlarından aşağı indirilip göğsün altında düğümlenmiştir. Khiton ve şal MS 2. yy'da da yoğun görülen khiton üzerine şal giyme modasını yansıtmakta ancak işleniş stili olarak büyük farklılıklar göstermektedir. Özellikle yoğun kullanılan matkap,

⁴⁷⁶ Özgan 2015, 66.

⁴⁷⁷ Bunlar Caracalla'nın eşi Plautilla'da, Elagabal'ın karısı Iulia Cornelia Paula'da, Iulia Mamaea'nın Ostia'dan bulunan portresi üzerinde ve dönemin privat kadın portrelerinde de kendini göstermektedir (Özgan 2015, 99, 137, 143, 152, 153, Res. 88 a-b, 128 a-b, 135 a-b, 148, 150 a-b).

şal üzerinde bıçak ile kesilmiş gibi şematik bir his uyandırmakta ve derin işlenmiş olması da gerçekçilikten oldukça uzaklaşmasına neden olmaktadır. Figürün başında matkap kullanımı yalnızca kulakların iç kısmında olmasına rağmen, gövde tamamen matkap ile işlenmiştir. Analogik karşılaştırmalarda Kat. 2.9'un elbisesine benzer şekilde bir örneğe rastlanmamıştır. Bu durum özellikle MS 2-3. yy'larda hem Stratonikeia'da hem de Aphrodisias'ta bulunan yarı-mamul lahit atölyelerinin varlığını akla getirmiştir. Stratonikeia'da lahit bezemeleri için ince işçilik yapan bir atölyeye henüz rastlanmamış olmasına rağmen Aphrodisias'ta bu işçiliğin dünya çapında olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Aphrodisias lahitleri incelenmiş ve hem figürün kıyafetlerinin işlenme stiline hem de şalın düğüm şeklinin Aphrodisias'taki lahitlerde birçok örneğinin bulunduğu görülmüştür. Bu örneklerden figürümüze en yakın olanı, Gallien Dönemi'ne tarihlenen Eros ve kadınların taşıdığı gırlanların üzerindeki kurdelelerdir⁴⁷⁸. Buradaki yoğun matkap kullanımı ile birlikte görülen barok etki figürümüzle benzeşmekte ve aynı dönem içerisinde yapıldıkları düşünülmektedir.

Kat. 2.9'un baş kısmı incelendiğinde kalın bir boyna sahip olan figürün yüzünün oval ve boynun oranına göre küçük olduğu görülmüştür. Göz kenarları kabartı çizgiler şeklinde yapılmış, gözler aşağı çekilmiştir. İris tüm gözü kaplar şekilde geniş gözbebekleri ise matkap nokta vuruşu ile yapılmıştır. Ağız küçük, etli ve sımsıkı kapatılmıştır. Kulak konkavları basit çizgilerle derin işlenmiştir. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, hafif dalgalı şekilde, kulakların arkasından geçirilip aşağı indirilmiştir.

Kat. 2.9'da görülen saç tipi ilk olarak III. Gordian'ın (MS 238-244) karısı Furia Sabinia Tranquillina'da görülmeye başlamıştır. Bu saç modası hem imparatoriçe hem de dönemi için önemlidir. Başın arkasına yerleştirilen örgülü saç topluluğu ensede döndürülerek yukarıya neredeyse kafatasının ortasına kadar getirilip yerleştirilmiştir. Bu saç modası İmparator Arap Philipp'in (MS 244-249) karısı Otacilia Severa'da da⁴⁷⁹ benzer şekilde gösterilse de burada söz konusu örgü saç topluluğu başın tepesinin gerisindeki saç dağılım merkezinde son bulmaktadır⁴⁸⁰.

⁴⁷⁸ Işık 2007, 136, Kat. 171, Taf. 95, 1-3.

⁴⁷⁹ Otacilia Severa'nın portrelerinde büyük değişiklikler yoktur. Ancak Tranquillina ile benzer saç modasını taşıırken, aralarında farklılıklar da vardır. Portrelerinde dikkat çeken husus kızgın maşa ile oluşturulan dalgalı saç tellerinin neredeyse kulak altlarına kadar indirilmiş olmasıdır. Sikke betimlemelerinde olduğu gibi ensede oluşturulan saç, örgüler halinde yukarıya doğru götürülerek başın arka tepesine yerleştirilmiştir. Bu stille Tranquillina'dan biraz daha farklıdır (Özgan 2015, 190). Trajanus Decius'un (MS 249-251) eşi olan Herennia Cupressenia Etruscilla portrelerinde de iki tip bulunmaktadır. Bunlardan biri Tranquilliana ve Otacilia Severa'nın saç stilleridir (Özgan 2015, 205).

⁴⁸⁰ Özgan 2015, 182.

İmparator Gallienus'un (MS 253-268) karısı Salonina'nın portrelerinde de bazı farklılıklar olmasına rağmen genel stil bu iki imparatoriçe ve bu dönemlere ait privat portrelerde aynıdır. Bunlarda ortadan ayrılan saçlar kulak arkasından enseye doğru taranmış ve bu iki kalın saç yumağı tepeye, neredeyse alın üzerine kadar götürülmüş orada kalın halka biçimli bir saç yumağı olarak yerleştirilmiştir. Saç tutamları kulak arkalarından boyun kenarlarına kısa ve çözükle belikler şeklinde sarkıtılmışlardır⁴⁸¹.

İncelenen portreler arasında Kat. 2.9'a en çok benzer özellikler gösteren portre Dresden Albertinum'da bulunan privat kadın portresidir. Bu portre Gallien Dönemi'nin matkap kullanımının en aza indirildiği Klasisistik moda akımını çağrıştırmaktadır⁴⁸². Ancak saçlarda görülmesi bile figürün elbisesinde görülen yoğun matkap işi Gallien Dönemi Klasisistik akımı ile bağdaşmamaktadır. Ayrıca Stratonikeia figürü MS 3. yy'ın son çeyreğine ait Anadolu kökenli Cleveland kadın portreleriyle de⁴⁸³ karşılaştırılmış ve burada başın üzerine enseden tekrar uzatılan saç tutamları bir taç görünümüne büründüğü için Kat. 2.9 için oldukça geç bir tarih olacağı düşünülmüştür.

Kat. 2.9'daki Stratonikeia figürü, hem enseden kafatasının tepesine kadar götürülen saç tutamının az olması, hem de figür üzerinde görülen yoğun matkap izlerinden dolayı Tranquillina ve Otacilia Severa portrelerinin ve onlara öykünen privat portrelerin yapıldığı MS 238-253 yılları arasında yapılmış olmalıdır. Ancak imparatorluğun merkezindeki akımın yerel ustaları daha geç etkileyeceği düşünüldüğü için bu dar tarih aralığından ziyade, figürün elbise stiline de uygun olduğu üzere MS 3. yy'ın ortalarında yapılmıştır ifadesi daha doğru bir tanım olacaktır.

Kat. 2.10'da silindirik bir kaide üzerine detayları işlenmemiş kitabe kısmı ve bunun üzerine de kadın büstü yerleştirilmiştir (Res. 40). Khiton üzerine göğüs üzerinde düğümlenen şal giyen figür, etli ve dolgun bir boyna sahip olup, orta yaşlı bir kadın betimlenmiştir. Şal kolları tamamen sarmamakta, elbisenin ortada toplanmasından dolayı omuzlardan göğüs üzerine doğru incelmektedir. Kıyafet üzerinde matkap izi görülmemekle birlikte ince bir keski ile oldukça sık kıvrımlı ve detaylı ve zengin olarak betimlenmiştir. Ancak göğüs üzerindeki düğüm haricinde oldukça keskin kenarlı ve şematik olan kıvrımlar doğallıktan uzaktır. Stratonikeia'da hemen hemen aynı dönemlerde yapılmış büst şeklindeki kadın figürlerinden oldukça farklı bir stilde işlenmiştir. Bu şekilde işlenmiş bir örneğe Sardis'te rastlanmış ve şaşırtıcı derecedeki

⁴⁸¹ Özgan 2015, 242.

⁴⁸² Özgan 2015, 243, Res. 255 a-b.

⁴⁸³ Özgan 2015, 262, Res. 279 a-b, 282 a-b, 285 a-b.

benzerlik dikkati çekmiştir⁴⁸⁴. Özellikle şalın düğüm şekli Stratonikeia örneğiyle birebir denilecek ölçüde aynıdır. G. M. A. Hanfmann ve N. H. Ramage, Elpidike'nin bu stelinini haklı olarak MS 3. yy'a tarihlemişlerdir. Ancak benzer olan figürlerimizdeki saç stili bu tarihi biraz daha daraltmamıza yardımcı olmaktadır.

Figürün yüzü incelendiğinde etine dolgun, geniş yumuşak kıvrımlı bir görünümde yapıldığı dikkati çekmektedir. Göz kapakları ince ve keskin kenarlı olarak verilmiş, gözbebekleri matkap nokta vuruşu ile belirlenmiştir. Gözkapaklarının yapılış biçimi gözlerin de kulaklar gibi büyük görünmesine yol açmıştır. Kulak kıvrımağı üstündeki çizgiler kadının saçının yukarıya doğru çekildiğini göstermektedir. Saçların kulak arkasına atılarak ensede topuz yapıldığı saç modeli ilk olarak Iulia Mamaea ve gelini Orbiana portrelerinde görülmekle birlikte ensede var olan topuz önden görünecek şekilde başın üst kısmına bu dönemde hiçbir zaman götürülmemiştir. Ancak Kat. 2.10'da Tranquillina ve Otacilia Severa portrelerinde olduğu gibi enseden yukarı doğru başın üst kısmında gösterilmiştir. Bu sebeple her ne kadar elbise işleme stillerinde farklılıklar olsa da Kat. 2.9 ile aynı tarihlerde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Kat. 2.9

Kat. 2.10

Kat. 2.6

Resim 40: Büst Şeklindeki Kadın Figürleri

Kat. 2.11'de masif blok üzerine siğ niş açılıp, içine kadın büstü yerleştirilmiştir (Res. 41). Büstün alt kısmı elbise kıvrımı şeklinde gösterilen kalın bir profille yatay

⁴⁸⁴ Hanfmann-Ramage 1978, 168, Fig. 441, No: 255.

kesilmiştir. Tunik ve şal kıvrımları aynı kalınlıkta kabaca işlenmiştir. Buna mantonun göğsün ortasında düğümlemesi ve düğümün de uzun tutulması eklendiğinde karmaşık bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Kısa ve kalın bir boyun ile geçiş yapılan başta, detayları tahrip olmasına rağmen yüzün yuvarlak olduğu, saçların kulak arkasından geçirilerek geriye doğru atıldığı ve burada ya ense üzerinde toplandığı ya da kafatasının tepesine kadar götürüldüğü düşünülmektedir.

Yerel işçiliğin tüm özelliklerini gösteren steldeki kadın figürünün betimleme şekli Stratonikeia’da başka örneklerde de görülmektedir⁴⁸⁵. Ancak elbisenin işlenme stili açısından birbirlerinden oldukça farklıdırlar. Bu farklılık Kat. 2.10’da elbise kıvrımlarının sık, detaylı ve matkap kullanılmadan işlenmesi açısından, Kat. 2.11’de ise elbise kıvrımlarındaki yoğun matkap kullanımı ile kendini göstermektedir. Figürün elbiseleri keski ile çok kalın kıvrımlar halinde kıyafetleri iç içe geçmiş gibi yapılmıştır. Ayrıca şalın düğümü de ortada bir ilmek atılıp uçlar farklı yönlere döndürülmüştür⁴⁸⁶. Khiton kıvrımları tüm kadın büstlerinde olduğu gibi boynun altında V şeklindeki kıvrımlarla belirtilmiştir. Şal ise diğer figürlerin aksine göğüs üzerinde daha çok yer kaplamaktadır. Elbisenin bu şekilde işlenmesi tamamen yerel üretim olduğunu göstermekte ve kaliteli bir işçilik aranmamaktadır. Ancak saçın işleniş şekli yapıldığı tarih hakkında bir fikir edinmemizi sağlamaktadır. Saçın üst kısmının görülmemesi saçın önden görünecek şekilde enseden yukarıya çıkarılıp çıkarılmadığını anlamayı zorlaştırmaktadır. Ancak saçın genel hatlarının Kat. 2.10 ve Asker İmparatorlar Dönemi’ne tarihlenen steller⁴⁸⁷ ile genel işleniş stili açısından oldukça benzemesinden dolayı, bu dönemin sonlarında yani MS 3. yy’ın ortalarına yakın bir tarihte yapılmış olabileceği kabul edilebilir.

Kat. 4.8’de büst şeklinde yapılan kadın figürü boynun altından göğse kadar kalın V şeklinde kıvrım hattı oluşturan khiton giymiştir (Res. 41). Elbise kıvrımları yukarıdan aşağı doğru oldukça basit bir şekilde oluşturulmuş kazıma çizgilerle tasvir edilmiştir. Kat. 2.6 ve 2.9 ile benzerliği oldukça açık olan figürün bu örneklerdeki gibi üzerine şal alıp almadığı belirli değildir. Yüz oldukça geniş olup, çeneye doğru oval şekilde daralmaktadır. Etine dolgun ve yumuşak yapılan gözlerin kenarları ince kabartı şeklinde sınırlanmış, büyük ve geniş açılmıştır. Saç alın ortasından ayrılmış ve arkaya doğru geniş tutamlar şeklinde keski yardımıyla sıg ve özensiz taranmıştır. Başın üst sınırı bir

⁴⁸⁵ Kat. 2.9, 2.10.

⁴⁸⁶ Aphrodisias lahitleri üzerinde MS 3. yy başlarında manto düğümünün benzer şekilde işlendiği örnekler bulunmaktadır (Smith-Lenaghan 2008, 358, Fig. 14-15-16, Cat. 3).

⁴⁸⁷ Kat. 2.11, 4.6, 4.7.

kulaktan diğer kulağa bir yarım daire gibi tasvir edilmiştir. R. Özgan başın ağır bir türban ile kapatıldığını⁴⁸⁸ ileri sürmekle birlikte, bu fikrin benzer örneklerle bakıldığında tam doğru olmadığı düşünülmektedir. Bu durum daha çok özensiz şekilde kazıma çizgilerle ifade edilen saç tutamlarından kaynaklanıyor olmalıdır. Ayrıca figürün göz şekli MS 3. yy'ın son çeyreğine tarihlenen Kat. 4.7 ile oldukça benzerdir ve aynı dönemde yapılmış olmalıdırlar.

Resim 41: Büst Şeklindeki Kadın Figürleri

2.3.3 Çocuk Figürleri

Stratonikeia mezar stelleri içerisinde tek başına bir çocuğun betimlendiği bir adet mezar steli bulunmakta ve büst şeklinde yapılmıştır. Kız çocuğuna ait bu stel, formundan dolayı “Büst Şeklindeki Kadın Figürleri” bölümünde değerlendirilecektir (Res. 42). Bunun haricinde steller üzerinde var olan çocuk betimlemeleri yardımcı figür olarak kullanılmıştır. Bu figürler bir kız ve dört erkek olmak üzere beş adet olup, kız ve erkeklerden biri Kat. 1.2 numaralı stelde, diğer erkek figürleri Kat. 1.7, Kat. 6.15, Kat. 6.4 ve Kat. 6.7 üzerindedir.

Kat. 1.2 üzerinde günlük hayattan bir sahne olan erkek kardeşin kovaladığı kazın tavşana saldırmak için hamle yapması ve kızın da tavşanı korumak için boynundan tutarak havaya kaldırması resmedilmiştir (Res. 42-44). Kız, kısa kollu bir tunik üzerine hymation giymiştir. Kısa tunik giydiğini düşünmemizin sebebi ayakların üzerine dökülen khiton kıvrımlarının görünmemesidir. Sağ tarafta bel hizasına kadar düşürülen hymation, tomar şeklinde sol omza doğru götürülmüş ve omuz üzerinde diğer uç ile birleşmiştir. Sağ elini, sol eli ile tuttuğu tavşana doğru uzatmaktadır. Kızın saçlarının üst

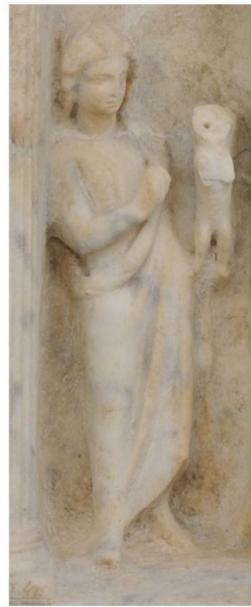
⁴⁸⁸ Özgan 1999, 171, Taf. 56 b.

bölümü, düz bir hatla yanlardan ayrılmış ve ortada kabarık bir formla arkaya doğru götürülmüştür. Yanlarda kalan bölümler dalgalıdır ve omzun arkasına atılmıştır. Yüz ifadesi içinde bulunduğu hareketli sahneye yansıtılmamış olup, idealize edilmiş ve ifadesiz olarak kaza doğru bakmaktadır.

Kız çocuğunun karşısındaki, kazı kovalayan erkek çocuk ise kısa kollu bir khiton/tunik üzerine hymation giymiştir. Hymation sağ tarafta bel hizasına düşürülmüş ve tomar şeklinde sol omza götürülmüştür. Sağ bacak üzerinde khitonun üstünü kapatan mantonun uç kısmı da sol omza doğru götürülmüş ve ince bir kumaş katlanması oluşmuştur. Sol eli omuz hizasında olup, ne olduğu belirlenemeyen bir nesne tutmaktadır. Sağ elini kazı yakalamak için uzatmış, kaz ise kızgın bir şekilde tavşana bakmaktadır. Kardeş oldukları düşünülen kız ve erkek çocuğunun hayvanlarla oynamasını gösteren bu sahne, stel sahibinin günlük hayatından bir kesit olmalıdır. Bu sahneler özellikle Geç Hellenistik Dönem'de mezar stelleri üzerinde sevilerek işlenen konulardandır. Elbiselerde az sayıdaki kıvrımla, doğal gösterilmeye çalışılan bezek amaçlı çizgiler kullanılmıştır. Bu kıvrımlarda MÖ 1. yy örneklerinde görülen ve metalik etki yaratan, yapay bir yapı henüz oluşmadığı için bu tarihten daha önce, MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 4.1

Kat. 1.2

Resim 42: Kız Çocuk Figürleri

Kat. 6.7'de oturan kadın figürünün ayakucunda başını kaldırarak ölen figüre bakan küçük boyutlu bir erkek çocuğu bulunmaktadır (Res. 44). Sağ köşeye yaslanan hizmetçi figürü ile aynı boyutta olmasına rağmen ölen kişiyle direkt temasta bulunması

çocuk figürü olduğunu düşündürmüştür. Ayrıca figürün Dioskurides tipinde olması ve saçlarının Kat. 1.2'deki kız çocuğu figüründe olduğu gibi uzun yapılması bu fikrin oluşmasının etkenlerindedir. Ayak bileklerinde sonlanan bir khiton üzerine hymation giymiştir. Elbise kıvrımları yalnızca sol bacağıın üzerinde tuttuğu ve yandan sarkan manto kıvrımları ile göğsünün üzerine götürdüğü sağ kolunun oluşturduğu gergin kıvrımlardan oluşmaktadır. Tarihleme açısından kriter oluşturmayacak kıvrımlara rağmen kadın figüründen anlaşıldığı üzere MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olmalıdır⁴⁸⁹.

Dioskurides tipinde yapılan bir başka çocuk figürü Kat. 6.4 üzerinde işlenmiştir (Res. 43). Oturan erkek figürü ile tokalaşan kadının yanında küçük boyutlu işlenmesi ve cinsiyetinin erkek olmasından dolayı ölen kişinin oğlu olduğu düşünülmektedir. Çünkü Hellenistik gelenekte erkek figürlerinin yanına erkek hizmetçi, kadın figürlerinin yanına kadın hizmetçi işlenmektedir. Boyutlarına rağmen yetişkinler gibi giydirilmesi çocuğa ait olduğunun göstergelerindedir. Kat. 6.7'deki çocuk figürü ile aynı tipte yapılmış olmasına rağmen stilde farklılıklar göze çarpmaktadır. Öncelikle bu stelde uzatılmış oranlar, doğal hareket ve yumuşak elbise kıvrımları görülmektedir. Ancak vücut hareketine uyum gösteren ve doğal görünen elbise kıvrımlarının, detaya inildiğinde az kıvrımlı ve yüzeysel yapıldığı görülmektedir. Bu şekilde yapılan örnekler Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde de⁴⁹⁰ izlenmekte olup, Kat. 6.4'ün de MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olduğunu düşündürmektedir.

MÖ 2. yy'ın son çeyreğine tarihlenen Kat. 6.15'teki aile sahnesinde oturan kadın figürünün kocasına doğru uzattığı küçük bir çocuk bulunmaktadır (Res. 45). Çocuk bir kolunu babasına doğru uzatmıştır. Üzerinde bir kıyafet olduğu anlaşılmasına rağmen detayları belirgin değildir. Kat. 1.7'de yazıtından da anlaşıldığı üzere baba-oğul betimlenmiştir (Res. 43). Ölen figürden daha küçük boyutlu yapılan çocuğun sağ bacağı sabit durmakta, sol bacağı hafif öne doğru açılmıştır. Babası gibi belde bir kuşakla sarılan kısa khiton üzerine, dizlerin arka hizasında katları görülebilen chlamys giymiştir. Sağ kolu kırık olmasına rağmen bacağın üzerinde ya da yan tarafında herhangi bir iz bulunmadığı için sağ kolunu sol omuz üzerindeki chlamysin ucunu tutmak için götürdüğü düşünülmektedir. Sol elinde çerçeveye bitişik olarak yapılan ve ne olduğu anlaşılamayan (yay?) bir nesne tutmaktadır. Baş kırık olmasına rağmen kalan izlerden babasının saçına benzer şekilde kabarık işlendiği düşünülmektedir. Annenin hem

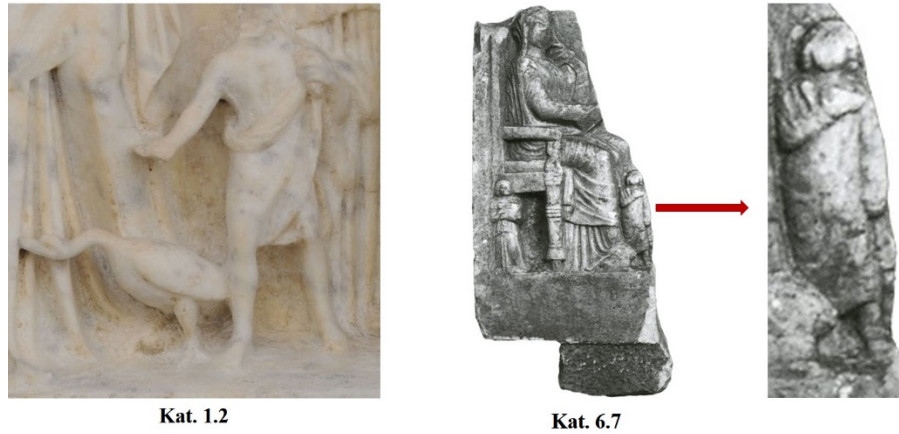
⁴⁸⁹ Benzer bir örnek için bkz. Şahin 2000, Lev. XLIII, TX 6.

⁴⁹⁰ Baumeister 2007, tüm levhalar.

kocasının hem de oğlunun hatırası için yaptırdığı mezar steli figürlerin ikisinin de ölmüş olduğunu göstermektedir. Oğul burada yas tutar şekilde değil, babasının izinden giden bir asker gibi betimlenmiştir. Küçük yaşta olduğu için de paludamentum yerine chlamys giydirilmiştir.

Resim 43: Erkek Çocuk Figürleri

Resim 44: Erkek Çocuk Figürleri

Kat. 6.15

Resim 45: Erkek Çocuk Figürü

2.3.4 Hizmetçi Figürleri

2.3.4.1 Erkek Hizmetçiler

Erkek hizmetçi figürleri Stratonikeia'da 4 stel üzerinde tespit edilmiştir (Res. 46). Hizmetçiler Kat. 6.3 ve Kat. 1.3'de dexiosis sahneli steller üzerinde resmedilmişlerdir. Kat. 6.10, yalnızca hizmetçi figürünün sağlam olduğu küçük bir parça olsa da, sağ yanında bulunan ve dikey olarak düşürülen hymationun uç kısmından dolayı, ayakta duran bir figürün yanında, belki de dexiosis sahneli bir stel üzerinde betimlenmiş olmalıdır. Kat. 6.8'deki figür ise cenaze ziyafeti sahneli stel üzerinde işlenmiştir.

Kat. 6.3 ve Kat. 6.10'daki figürler bacakları açık şekilde, ellerini karınları üzerinde bağlamışlardır. İkisinde de sağ bacak sabit, sol bacak hafif öne doğru atılmıştır. Kısa bir tunik giymişlerdir. Kat. 6.3 üzerindeki figür oldukça aşınmış olduğu için elbise kıvrımları görülememektedir. Ancak uzatılmış vücut oranları ve stel üzerindeki diğer figürlerden anlaşıldığı üzere MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olduğu açıktır. Kat. 6.10 üzerindeki figür aşınmış da olsa bacakların arasında dikey şekilde katlanan kıvrımlar ve göğüs üzerindeki V şeklindeki kıvrımlar görülmektedir. Tarihleme konusunda hizmetçi üzerinden çok yorum yapılamasa da yan tarafında görülen hymation kıvrımlarının henüz şematik yapıya bürünmemiş ve doğallığını tam olarak kaybetmemiş olması MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığını düşündürmektedir.

Kat. 1.3 ve Kat. 6.8 üzerindeki figürlerde; hareketli olan sağ bacak, hareketsiz olan sol bacağın üzerine atılmıştır. Ancak benzer noktaları çapraz atılan bacaklarla sınırlıdır. Kat. 1.3 üzerindeki erkek figürü, yanında durduğu ana figürün manto kıvrımı altında, muhtemelen bu açıklığa sığdırılması için diğer taraftaki kız hizmetçiden anatomik olarak daha uzun yapılmıştır. Uzatılmış oranların yanı sıra giydiği tunik, diz altı ya da diz seviyesinde tunikler giyen normal hizmetçi figürlerinden daha kısadır. Sol kolunu dirsekten bükerek göğsün altına, sağ kolunu ise bu kola yaslayarak çenenin altına götürmüş ve üzgün tip olarak da adlandırılan pudicitia tipinde betimlenmiştir. Bu şekilde uzatılmış oranları MÖ 2. yy'ın son çeyreğindeki örneklerde görmemize rağmen figürün boş alanı doldurmak için uzun yapılması stil kritik yapılmasını engellemektedir. Ancak stel üzerindeki ana figürlere göre MÖ 2. yy'ın son çeyreğindeki bir zaman dilimi içerisinde yapıldığı düşünülmektedir.

Kat. 6.8 üzerindeki figür, diğer hizmetçiler gibi uzatılmış oranlara sahip değildir. Bu durum cenaze ziyafeti sahnesinin işlendiği stelde kline ile alt çerçeve sınırına kadar olan alana işlenmesiyle de alakalıdır. Figür bacaklarını çapraz atmış olup, sahibine

bakmaktadır. Kısa bir tunik giymiş olmasına rağmen kol hareketleri Dioskurides tipine benzemektedir. Sağ kolunu göğsün üzerine doğru götürmüş, sol elini ise bacağının üzerine koymuştur. Elinde ne olduğu anlaşılamayan bir nesne tutmaktadır. Aşınmış olmasına rağmen saçların kabarık şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle Geç Hellenistik Dönemin sevilen hizmetçi tiplerinden biri olan bu figür, tek başına bir tarihlleme kriteri oluşturmaz. Fakat stele genel olarak bakıldığında stilistik açıdan MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 46: Erkek Hizmetçi Figürleri

2.3.4.2 Kadın Hizmetçiler

Stratonikeia mezar stelleri üzerinde 8 kadın hizmetçi figürü belirlenmiştir. Bunlardan Kat. 1.1, Kat. 1.4, Kat. 6.2, Kat. 6.7 ve Kat. 6.12 numaralı steller üzerindeki figürler mücevher sandığı tutmaktadırlar (Res. 47). Kat. 1.2 ve Kat. 1.3 üzerindeki figürler ise pudicitia tipinde yapılmışlardır (Res. 48). Kat. 6.14 numaralı stelde ise figürler kırık olduğu içi tam olarak tipleri belirlenememiştir (Res. 48). Hizmetçi figürlerinin hepsi yüksek kemerli, yarım kollu ve uzun kolposlu khiton giymektedir. Ancak duruş, ikonografi ve stil özellikleri açısından farklılıklar göstermektedirler. Örneğin, Kat. 1.1 ve Kat. 6.2 üzerindeki figürler profilden, Kat. 1.4 ve Kat. 6.7 numaralı figürler cepheden gösterilmişlerdir. Ayrıca diğerlerinden farklı olarak Kat. 1.4

üzerindeki figür bacaklarını çapraz atmıştır. Pudicitia tipinde betimlenen figürlerde ise kol devinimleri farklıdır.

Kat. 1.1'deki hizmetçi figürü stelin sahibi olan figürden daha küçük boyutlu yapılmış olup, ona mücevher sandığı uzatmaktadır. Sağ profilden gösterilen figürün sol eli sandığın altında, sağ eli ise kapağı açar pozisyonundadır. Yalnız burada sandığın yan kapakları gösterilmemiş, bunun yerine sandığın içinde durur pozisyonda pyxis olabilecek yuvarlak bir kutu işlenmiştir. Stel sahibi de elini bu kaba doğru uzatmıştır. Figür kutu uzattığı için ağırlığını ön tarafa vermiştir. Sol bacağı sabit, sağ bacağı ise yana doğru açmış ve hafifçe geriye çekmiştir. Geri çekilmesine rağmen, bacak arasında gerdirme sebebiyle oluşacak olan kıvrımlar işlenmemiş bunun yerine bacak hatları gösterilmiştir. Bu sebeple bacağın yanında görülen kıvrımlar resim alanına bitişik olarak yüzeysel işlenmiştir. Kız başını kutuya doğru eğmiş, yüz hatları portre kaygısı gözetmeksizin idealize edilmiştir. Saçların başın üstündeki kısmı düz bir hatla yanlardan ayrılmış ve kabarık bir form oluşturmuştur. Yanlarda kalanlar ise geriye doğru götürülerek ensede topuz yapılmıştır. Kat. 1.1 ikonografik olarak Rhodos kökenli olan ve MÖ 3. yy'ın ortalarına tarihlenen bir stel⁴⁹¹ ile oldukça benzerdir. Ancak burada hizmetçinin boyu, oturan figürün boyundan daha uzundur⁴⁹². Stratonikeia örneğinde ise hizmetçinin boyu küçülmüş ve elbise kıvrımları ve vücut yapısı da MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğine ait figürler ile büyük benzerlikler içerisindedir⁴⁹³.

Kat. 6.2'de yine sahibine bir mücevher sandığı uzatan sol profilden gösterilen hizmetçi figürü hantal bir yapıdadır. Sol eli sandığın altında, sağ eli kapağını açmak üzere sandığın üstündedir. Ancak sağ kol anatomik açıdan doğru bir şekilde yapılamamıştır. Yuvarlak olan yüz hatları, saçların kabarık biçimde geriye doğru toplanmasıyla daha belirgin hale gelmiştir. Saçlar bir bantla sıkıştırılmış ve iki kademeli şekilde topuz yapılmıştır. Sağ bacağı sabit, sol bacağı ise dizden bükülerek geriye doğru atılmıştır. Sol bacak üzerinde kumaş gerdirilerek hatlar gösterilmeye çalışılmış fakat bu çaba bacağın vücuda göre oldukça kalın görünmesine sebep olmuştur. Anatomide yapılan hatalara rağmen elbise kıvrımlarında yumuşak kumaş hissi ve doğallık görülebilmektedir. Özellikle khitonun kolposunun uç kısımlarında, dökülen kumaşın

⁴⁹¹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 144, No: 966.

⁴⁹² Klasik ve Hellenistik Dönem'de oldukça yaygın olarak işlenen bu ikonografide zaman içinde hizmetçilerin boyutları giderek küçülmektedir. Klasik Dönem örnekleri için bkz. Conze 1900, Taf. XXXIII, No: 71; Taf. XXXIV, No: 73. Erken Hellenistik Dönem örnekleri için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, 247, Taf. 144, No: 966; Taf. 145, No: 969; Geç Hellenistik Dönem örnekleri için bkz. Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 138, No: 919, No: 921, No: 925.

⁴⁹³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 71, No: 430; Taf. 72, No: 435.

ağırlığı ve bacak hareketine uyum sağlayan kıvrımlar, Smyrna⁴⁹⁴, Samos⁴⁹⁵ ve Kyzikos⁴⁹⁶ atölyelerinde yapılan MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğine ait mezar stelleri üzerinde de görülebilmektedir. Elbise kıvrımlarının henüz doğallıktan uzaklaşmamış olması MÖ 2. yy'ın son çeyreğinden önce yapıldığını düşündürmektedir⁴⁹⁷.

Kat. 6.7'de bulunan hizmetçi figürü ana figürün oturduğu arkalıklı sandalyenin arka ayağının önünde, çerçeveye yaslanmış biçimde betimlenmiştir. Cepheden gösterilen figürün başı hafifçe sola doğru döndürülmüş, göğüs seviyesinde dörtgen formlu bir mücevher sandığı tutmaktadır. Sol eli sandığın altında, sağ eli ise ön kısmındadır. Saçları kavun dilimi (melonenfrisur) şeklinde geriye doğru taranmış ancak toplanmadan açık bırakılmıştır. Sağ bacağı sabit, sol bacağı yana açılarak hafifçe geriye çekilmiştir. Khiton kıvrımları iki boyutlu ve katılmış hatlarıyla Kat. 6.2'den biraz daha sonraya MÖ 2. yy'ın son çeyreğine ait olmalıdır.

Kat. 1.4'te ayakta duran kadın figürünün sol yanında küçük boyutlu olarak işlenen kız hizmetçi başını kaldırarak sahibine bakmaktadır. Cepheden betimlenen figürün sol eli sandığın altında, sağ eli ise kapağını açmak üzere üstündedir. Sol bacağı sabit durmakta, sağ bacağı ise onun üzerine çapraz atmaktadır. Elbise kıvrımları oldukça yüzeysel ve bezek amaçlı işlendiği için tek başına tarihleme kriteri oluşturmamaktadır. Ancak ana figürlere bakıldığında stelin MÖ 1. yy'ın ilk yarısında yapıldığı anlaşılmaktadır.

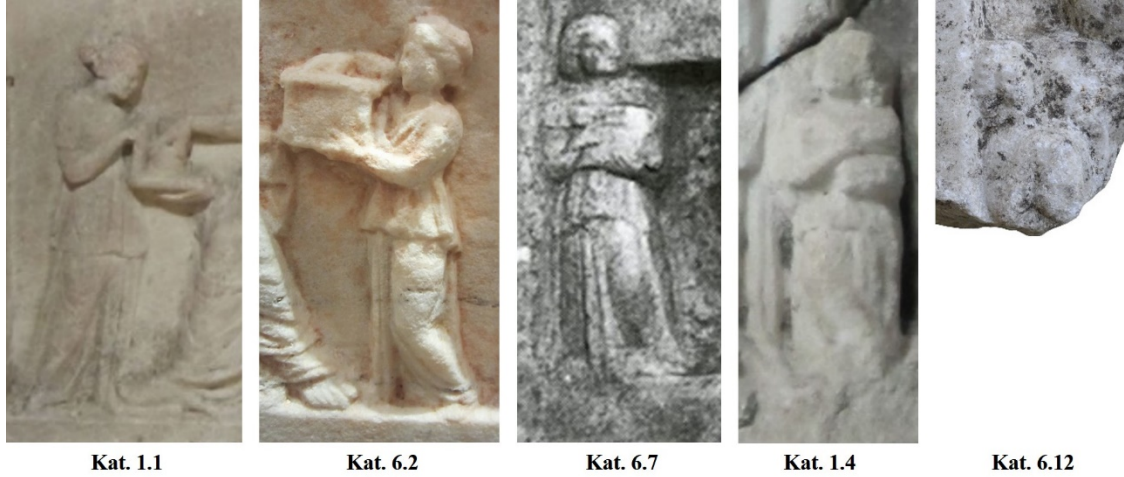
Kat. 6.12'de küçük bir stel parçasında oturan kadın figürünün sağ kenarında yalnızca başı görülebilen hizmetçi figürü bulunmaktadır. Kat. 6.7'ye benzer şekilde saçları uzun dalgalı olarak yapılan kızın yüz hatları belirsizdir. Çenenin alt kısmında elini koyduğuna dair bir belirti olmadığı için mücevher sandığı taşıdığı düşünülmektedir. Yalnızca bu figürden herhangi bir tarihleme kriteri belirlenemez. Bu sebeple oturan kadın figüründen dolayı MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı düşünülmektedir.

⁴⁹⁴ Karlsson 2014, 359, Pl. 7, No: 1, 2; 372, Pl. 20, No: 1.

⁴⁹⁵ Horn 1972, Beilage 17, No: 159a.

⁴⁹⁶ Karlsson 2014, 383, Pl. 31, No: 1.

⁴⁹⁷ MÖ 2. yy'ın son çeyreğine tarihlenen örnekler için bkz. Hansen 2008, 120, Fig. 1; Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 149, No: 990; Selçuk 2016, 267-296.

Resim 47: Mücevher Sandığı Taşıyan Kadın Hizmetçi Figürleri

Stratonikeia stelleri üzerindeki hizmetçi figürlerinde iki tanesi net olarak belirlenebilen pudicitia tipi, yalnızca kol devinimi açısından kendini göstermektedir. Kat. 1.2'de ana figürün sol tarafında çerçeveye yaslanmış olan, stel üzerindeki çocuk figürlerinden daha büyük yapılmış fakat ikonografik olarak hizmetçi figürlerine daha çok benzeyen kadın figürü yer almaktadır. Saçları öne doğru taranmış ve ince bir profil ile alından ayırt edilmiştir. Kulak arkasına atılan saçları omzun arkasına doğru açık biçimde götürülmüştür. Yüzü idealize edilmiş olmasına rağmen üzgün ifade belirgindir. Geç Hellenistik Dönemde hizmetçi figürlerinin gittikçe küçülmüş olmasına ve ölen figürün yakın akrabalarının bu şekilde büyük boyutlu yapıldığı bilinmesine rağmen yalnızca uzun kollu bir khiton giymesinden dolayı figürün hizmetçi olduğu düşünülmektedir. Eğer yakın bir akraba olsa idi ölen kadın gibi khiton ve himation ile betimlenmesi gerekirdi. Üzgün tip olarak bilinen pudicitia tipinde işlenmiş olan figür bu tip ve çeşitlemelerinin ana özelliklerini ise taşımamaktadır. Figürün kol devinimi genel olarak kabul gören Pudicitia Philista ya da Pudicitia Kleopatra-Philista ve Pudicitia Baebia tipleri ile benzerlik göstermesine rağmen mantosunun olmaması herhangi bir tip içerisine girmesini engellemektedir. Figürün üzerindeki khiton kıvrımları göğsün alt kısmından itibaren plastik etki gösterse de göğüs kısmı kazıma bezeklerle hareketlendirilmiştir. Hareketten yoksun ve ip şeklinde indirilen kıvrımlar ile bu bezekler de göz önüne alındığında figürün MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı anlaşılabilmektedir.

Kat. 1.3'te yapılan hizmetçi figürünün sol kolu göğsünün altında sağ kolu ise buna yaslanarak çenenin altına götürülmüştür. Kol devinimi Pudicitia Saufeia tipinde yapılmış olmasına rağmen, başının örtülmemesi ve manto sarılışı gibi tipin ana

özelliklerini göstermemektedir. Sahibine üzülen ve uzun kolposlu basit bir khiton giyen hizmetçi figürü özensiz işlenmiştir. Figürün yüzeyi oldukça aşınmış ve detayları tam olarak görülememektedir. Ancak stelin ana figürlerinden ve genel özelliklerinden MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapıldığı anlaşılabilmektedir.

Kat. 6.14 numaralı stel parçasında yalnızca hizmetçi figürü görülmektedir. Ana figürün sağ tarafında olduğunu düşünmemizin sebebi manto uçlarının görülmesi ve figürün uzun kolposlu bir khiton giymesidir. Sol bacağı sabit duran figürün, sağ bacağı hafif yana açılıp dizden bükülerek geriye çekilmiştir. Figürün kolları kırık olduğu için bir mücevher kutusu mu taşıdığı ya da pudicitia tipinde mi betimlendiği tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak khiton diğer figürlerden biraz daha farklı işlenmiştir. Khitonun ortasında dikey ve kalın bir hat şeklinde inen kıvrımın yan taraflarındaki kısımlar V şeklindeki hatlarla hareketlendirilmeye çalışılmıştır. Bu durum kırık olduğu için göremediğimiz bir hareketin deviniminden de kaynaklanıyor olabilir. Elbisenin özensiz işçiliği ve hareket katmak amacıyla yapılan bezek detayları MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olduğunu düşündürmektedir. Bunun sebebi henüz MÖ 1. yy'da görülen şematik yapı ve katı detayların görülmemesidir.

Kat. 1.2

Kat. 1.3

Kat. 6.14

Resim 48: Pudicitia Tipindeki Hizmetçiler

2.4 Steller Üzerindeki Yazıtların Değerlendirilmesi

Stratonikeia’da ele geçen 70 adet mezar steli içerisinde 42 tanesinin üzerinde yazıt tespit edilmiştir. Bunlardan Kat. 1.1’in üzerinde “*Merhaba*”, Kat. 4.6’da ise “*oğlunun hatırası için*” yazmakta olduğu ve herhangi bir demografik bilgi vermediği için isim tablolarına dahil edilmemiştir. Bu bilgiler haricinde, isim, ismin kökeni ve meslekle ilgili günlük hayattan kesitlerin de okunabildiği 40 stel üzerinde, 19 kadın, 62 erkek olmak üzere toplam 81 tane isim tespit edilmiştir. İsimler cinsiyet ayrımı yapılmaksızın 9 gruba ayrılmışlardır.

1. **Grup:** Yunanca İsim Taşıyanlar (Tablo 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11)
2. **Grup:** Latince İsim Taşıyanlar (Tablo 7, 8)
3. **Grup:** Anadolu İsmi Taşıyanlar
4. **Grup:** Tanrı/Tanrıça İsmi Taşıyanlar
5. **Grup:** Kahraman İsmi Taşıyanlar
6. **Grup:** Roma Etkili İsim Taşıyanlar
7. **Grup:** Coğrafi İsim Taşıyanlar
8. **Grup:** Tarihi Şahsiyet İsmi Taşıyanlar
9. **Grup:** Görev İsmi Taşıyanlar

İsimler arasında çoğunluğu 69 adet Yunanca oluşturmakta, ayrıca 4 adet Latince, 11 adet de Anadolu kökenli isim bulunmaktadır. Grup 4 ve 9 arasında yer alan isimler gibi özel bir kökenden türemeyen isimler ilk üç grup içerisinde yer almaktadır. Diğer gruplardaki isimler ise Yunanca ya da Latince isimlerin içerisine dahildir ve bu durum tablo numaraları ile grupların yanında gösterilmiştir. Tablolarda isimlerin anlamları da yazılmış, bilinmeyenler ise “Bilinmiyor” ifadesi ile belirtilmiştir.

Steller üzerindeki yazıtlardan betimlenen kişinin mesleği, nereli olduğu, lakabı veya tapındığı kültlerle olan ilişkileri de anlaşılabilir. Çocuklarıyla ve yakın aile fertleriyle olduğu gibi yalnızca karı kocadan da oluşabilen aile bağlarını gösteren 27 adet stel bulunmaktadır⁴⁹⁸. Yazıtlarda isimler haricinde genel olarak “*Selam Sana*” ve “*hatırası için*” gibi ifadeler sıkça kullanılmaktadır.

Kat. 4.1 numaralı stel ile ilgili, E. Pfuh ve H. Möbius figürün boyun süslemesi ve kuşlarla betimlenmesinden dolayı genç bir doktora ait olabileceğini ya da stelin

⁴⁹⁸ Kat. 1.3, Kat. 1.4, Kat. 1.9, Kat. 1.13, Kat. 2.1, Kat. 2.2, Kat. 2.3, Kat. 2.4, Kat. 2.5, Kat. 2.6, Kat. 2.7, Kat. 2.8, Kat. 2.10, Kat. 2.11, Kat. 4.2, Kat. 4.3, Kat. 4.4, Kat. 4.6, Kat. 4.7, Kat. 5.2, Kat. 5.3, Kat. 5.6, Kat. 6.1, Kat. 6.3, Kat. 6.6, Kat. 6.8, Kat. 6.16.

büyük bir oğlan çocuğuna ait olduğunu söylemektedir⁴⁹⁹. Stel üzerindeki yazıtta belirttiği üzere figürün bir *Arkhiatros* olduğu anlaşılmıştır. Stelin alt kısmındaki yazıtında: “*Kıbrıs ’ta doğan tanrıça Paphos ’la adaş olan ben burada yatıyorum. Henüz evlenmemiş genç bir adam olarak, yaşamın zevklerini terk etmek zorunda kaldım. Beni yetiştiren Karpos, harcadığı emeklerin meyvesini toplayamadı. Birçok hastayı tekrar canlandırdın, ey Epaphroditos, sen hekim olarak en çok sevilen kişiydin. Hem bir sanatçı olarak hem de kişiliğinle sevilmekteydin. Öyle ki, mesleğinde başkalarını düşünmeyi öğrendin. Fakat sen kendini hastalıktan kurtaramadın; çünkü kader tanrıçası hekimlerden daha güçlüdür*”⁵⁰⁰ yazmaktadır.

Bu yazıttan Epaphroditos’un bir halk/şehir hekimi olduğu ve hocasının adının Karpos olduğu öğrenilmektedir. Yeni hekim olan Karpos daha evlenmeden ne olduğu belirtilmeyen hastalıktan ölmüştür. Roma Dönemi’nde şehirde var olan az sayıdaki hekimlerden bazılarının bunu daha çok para kazanmaya dönüştürdüğü bilinmekle birlikte, Epaphroditos’un ise hem iyi bir insan olduğu ve etrafındaki herkese yardım ettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bir sanatçı olduğundan da bahsedilmekle birlikte burada hekimlik sanatından bahsediliyor da olabilir. Antik dönemde kent içindeki ayrıcalıklı kişiler yerel meclis tarafından belirleniyordu. Roma Dönemi’nde bu koşullar daha da zorlaşmış ve diğerlerinden daha üstün yeteneklere ve teorik bilgiye sahip olmak gerekiyordu⁵⁰¹. Epaphroditos muhtemelen yaşadığı dönemde *Arkhiatros* “devletçe görevlendirilmiş halk hekimi” idi⁵⁰². Başhekim anlamına gelen *Arkhiatros* hiyerarşik bir tanımlama değildir. Burada yarışmalarda galip gelerek başarısını ispatlayan ve bu nedenle halk hekimi olmaya layık olan hekimler söz konusuydu⁵⁰³. Antoninus Pius Dönemi’nden sonra imparatorun koyduğu keskin sınırlar doğrultusunda orta büyüklükteki kentler en fazla 7 hekim barındırabiliyordu⁵⁰⁴. Stratonikeia bu dönemde orta büyüklükte bir kent olduğu için Epaphroditos bu 7 hekimden biri olmalıdır.

Kat. 1.7 numaralı stelin yazıtında; “*Ammias, kocası Gourgos’un ve oğlu Gourgos’un hatırası için (bu steli yaptırdı)*” yazmaktadır. İ. Aydaş’ın da belirttiği gibi Kat. 1.7’nin yazıtında Roma ismi geçmemesi ve Gurgos’un Karca bir isim olması, betimlenen kişinin yerel bir asker olabileceğini göstermektedir⁵⁰⁵.

⁴⁹⁹ Pfuhl-Möbius 1979, 510, No: 2112, Taf. 304.

⁵⁰⁰ Yazıt için bkz. Aytaçlar 2005, 186.

⁵⁰¹ Aytaçlar 2005, 73.

⁵⁰² Aytaçlar 2005, 72.

⁵⁰³ Aytaçlar 2005, 73.

⁵⁰⁴ Aytaçlar 2005, 73.

⁵⁰⁵ Aydaş 2007, 41.

Kat. 6.2'nin yazıtında; “*Ephesoslu aziz Rhodaineta merhaba*”, yazmakta olup ölenin nereli olduğu anlaşılmaktadır. Kat. 1.8 numaralı stelin yazıtında; “*Sphekas olarak da tanınan Flavius Ktesiphon, Eutykhion'un hatırası için (bu steli yaptırdı)*” yazmaktadır. *Sphekas* “eşek arısı” anlamında olup lakap olarak burada kullanılmış olmalıdır.

Bunların haricinde Kat. 2.9 numaralı stelin yazıtında; “[*Jkos, karısı Dedamie'nin hatırası için. Her kim bu anıt mezarda yatarsa..*” ifadesi yer almaktadır. Anıt mezar kelimesi, stelin bir mezarın yanında belirleyici olarak kullanıldığını göstermektedir.

Gladyatörlere ait stellerden 8 tanesinin üzerinde yazıt tespit edilmiştir. Yazıtlar gladyatörlerin kim olduklarını, kökenlerini ve mensup oldukları kategorileri belirleyen bilgiler vermektedir. Bunlardan, Kat. 3.6 numaralı stelden “*Porphyrrios'un*”, Kat. 3.7 'den *Leandros'un* isimleri öğrenilmektedir. Kat. 1.12 numaralı stelde, “*Beşinci kategoriden Khrysopteros*” yazmakta ve dövüşçünün seviyesini anlatmaktadır. Kat. 1.10'daki Khrysos'un yazıtında “*Sekizinci kategoriden Khrysos*⁵⁰⁶” yazmaktadır. Khrysos *altın* demektir ve gladyatörler tarafından sevilerek kullanılan bir isimdir⁵⁰⁷. Kat. 1.11 numaralı mezar steli Amaraios'un yazıtında “*Üçüncü kategoriden Amaraios*⁵⁰⁸” yazmaktadır. G. Staab, ismin kökeninden dolayı “*Amaraios isimli gladyatör belki de Arap Yarımadası'ndaki Amara şehrinden gelmiş bir gladyatör*” düşüncesini ileri sürmektedir⁵⁰⁹.

Kat. 3.3 üzerindeki yazıtta, “*Birinci Kategoriden Vitalis. Boks müsabakalarında cesur bir adam olan Vitalis burada yatıyor. Onu güçlü ve iyi bir boksör ve adına layık Polydeukes arenada kendi elleriyle öldürdü*⁵¹⁰” yazmaktadır. Polydeukes tarafından öldürülen Vitalis stel üzerinde Murmillo tipinde gösterilmiştir. Fakat yazıtta bir boks müsabakasında olduğu söylenmektedir. Gladyatör dövüşleri ile ilgili yazıtlarda “*πυκτύειν, πύκτης, πυγμή*” gibi sözcüklere rastlanır. Fakat bu sözcükler “yumruk dövüşü” yani “boks” anlamında değil, ilgili yazıtlardaki kabartmalardan da anlaşılacağı gibi “*gladyatör dövüşü*” anlamında kullanılmıştır⁵¹¹. Bizim stelimizde de Murmillo olarak betimlenen gladyatörün yazıtının bu şekilde çevrilmesi böyle açıklanabilir.

⁵⁰⁶ Aydaş 2006, 106.

⁵⁰⁷ Bu isim ve farklı varyasyonları için bkz. Staab 2007, 38.

⁵⁰⁸ Aydaş 2006, 108-109.

⁵⁰⁹ Staab 2007, 38.

⁵¹⁰ Aydaş 2006, 107-108.

⁵¹¹ Ögüt 2006, 1.

Pugilatus olarak adlandırılan boks yapan sporcular ayrı bir daldır ve yalnızca deri eldiven takarlar⁵¹². Gladyatörler ise keskin uçlu silahlar ile dövüşmektedirler. Dolayısıyla Murmillo armatürasına ait bu gladyatörün yazıtında boks kelimesinden kasıt gladyatör dövüşü olmalıdır.

Kat. 6.19'un yazıtında, *“Bu, güçlü gladyatör Eumelos'un mezarıdır. Yakın dövüşte birçok kişiyi öldürdükten sonra onu, uzaktan atılan bir mızrak toprağa düşürdü”* yazmaktadır⁵¹³. Retiarius'a ait olan mezar steli üzerindeki bu yazıt hayli dikkat çekicidir, çünkü Retiarius armatürasına ait gladyatörler tridens, ağ ve küçük bir kılıçla dövüşür fakat gerekmedikçe kılıcını kullanmazlar. Retiariusların birbirleriyle dövüşükleri dövüş sahneleri de bulunmamaktadır. Heterojen karşılaşmalar yapan bu grup genellikle Secutor ile dövüşür ve hatta MS 2. ve 3. yy'ın en popüler karşılaşmaları bu dövüşlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla yakın dövüşte birçok kişiyi öldüren bu gladyatör olağanüstü olmalıdır. Bir diğer soru işareti ise Eumelos'un uzaktan atılan bir mızrak ile öldürülmesidir. Retiariusların rakibi olan Secutor armatürası mızrak kullanmazdı bu sebeple atılan mızrağın Retiarius'un kendi tridensi olduğu düşünülmelidir.

Bu yazıtı C. P. Jones şu şekilde çevirmiştir. *“Bu güçlü gladyatör Eumelos'un mezarıdır, o meydan mücadelesinde birçok kişiyi yok etti. Merops'un keskin uçlu silahı onu toprağa düşürdü”*⁵¹⁴. Yazarın çevirisinde Eumelos'un, Merops'un keskin uçlu kılıç veya hançer gibi bir silahıyla öldürüldüğünü söylemektedir⁵¹⁵. Burada önemli olan nokta mızrak kelimesinin geçmediğinin söylenmesidir. Keskin uçlu silahın mızrak olmaması, gladyatörün armatürasından dolayı yazıtı daha anlaşılabilir kılmaktadır.

Kat. 3.4 numaralı stelin sahibi Droseros'un yazıtında *“Üçüncü kategoriden Droseros. Beni, Droseros'u, Kader Tanrıçası'nın oyunları ile Akhilleus öldürdü. Bir zamanlar sahnelerde ben vardım; şimdi stadionlarda Akhilleus var”*⁵¹⁶ yazmaktadır. G. Staab, Moiralarla dans etmekte olan Droseros'un, Akhilleus'un arkadaşı olduğunu ve İlyada'nın mitolojik kahramanı Akhilleus'un birçok defa sahnede aktör olarak yer aldığını söylemektedir⁵¹⁷. Gladyatör Droseros'un arkadaşı olan Akhilleus da böyle bir

⁵¹² Boksör heykeli örnekleri için bkz. Voorhis 2008, 230-252.

⁵¹³ Aydaş 2006, 109. G. Staab da M. Aydaş'ın görüşüne katılarak Eumelos'un bir mızrak ile öldürüldüğünü savunmaktadır (Staab 2007, 46).

⁵¹⁴ Jones 2007, 48.

⁵¹⁵ Jones 2007, 47.

⁵¹⁶ Aydaş 2006, 105.

⁵¹⁷ Dansçı ve pandomimci olduğu düşünülen Akhilleus, gladyatör karşılaşmaları öncesi sahte saldırılarla ortalığı hareketlendiriyor, trajik durumu yumuşatmaya çalışıyor olabilir. Drama sahnelerinde Akhilleus, Hektor ve Paris rolleri, Apulleus'da da anılmakta ve gösteri sanatlarında önemli bir form olarak

kişi ya da gladyatör karşılaşmaları öncesi arenada gösteri yapan bu tür pandomim sanatçısı da olabilir⁵¹⁸. Bir başka görüşe göre ise Akhilleus ismi düelloya davet edişin bir biçimidir.

Aynı takımdan gladyatörler kendi aralarında sıklıkla antrenman yapıyorlardı⁵¹⁹ ve *Moiralara* oldukça önem veriyorlardı. Provocatorların homojen karşılaşmalar yaptığı düşünülürse, Akhilleus ile Droseros'un aynı *armatura* ve *palusta* olduğu söylenebilir. Steller üzerindeki yazıtlardan öğrenildiği kadarıyla Stratonikeia'da sekiz *palus* bulunmaktadır. L. Robert'e göre gladyatörler vücut yapısı, gücü ve kullandığı silaha göre I, II, III ve IV diye derecelendirilen *paluslara* ayrılmaktaydı. Bir sınıftan diğerine geçiş elde ettikleri başarılar göre yapılıyordu. Gladyatörler dövüş sırasında *palus* numaralarını belirtmek zorundaydı⁵²⁰. Bu düşüncüyü destekleyen bir diğer yazar olan F. Meijer "*En iyi dövüşçülere primus palus (ilk kazık) unvanı veriliyor, onların altındaki gruba secundus palus deniyor ve sıralama bu şekilde devam ediyor*" demektedir⁵²¹. Ayrıca MS 2. yy'ın sonlarından bir mezar yazıtında Tanrı Silvanus'un koruması altında, zanaatkârlara benzer bir meslek birliği (*collegia*) kurulduğundan bahsetmektedir. Bu yazıtta göre, "*üyeler onar kişilik gruplara (decuriae) ayrılmışlardı. En üstteki grupta, ne tür silahlarla dövüştükleri dikkate alınmaksızın en iyi dövüşçüler yer alıyordu. İkinci grup başlarında deneyimli bir gladyatörün bulunduğu, daha az başarılı gladyatörlerden oluşuyordu. Üçüncü grupta da henüz resmi olarak dövüşmemiş acemiler vardı*"⁵²². Bu düşünceler hiyerarşik bir grup yaratıldığını ve gladyatörlerin başarılarına göre sınıf atladığını göstermektedir.

Stratonikeia'da bu durum Kat. 1.10 numaralı stel ile örneklendirilebilir. G. Staab Kat. 1.10 numaralı stel için sekiz kategorili derecelendirmeden bahsetmekte ve "*Chrysos'un on başarılı karşılaşmasına geri dönüp baktığımızda onun yüksek bir Palus'da olmasını beklemek mümkündür. Aphrodisias, Stratonikeia ve Ephesos birçok kez belli bir organizasyon kuralları çerçevesinde hareket etmişlerdir. Öyle görünüyor ki gladyatörler arasında belli bir hiyerarşi vardır. Gladyatörler en azından 8 kademeli bir derecelendirme ile takım oluşturmuşlardır*"⁵²³ şeklinde ifade etmektedir. Bu stel

gösterilmektedir. Burada dönme, geriye bakma, zıplama gibi hareketlerle boks ve güreşten daha kanlı bir düello, dans yoluyla seyircilere anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu konuda bkz. Staab 2007, 40.

⁵¹⁸ G. Staab'ın görüşüne katılan C. P. Jones, Akhilleus'un gladyatör olmadan önce dansçı-pantomimci olduğunu ve deneyimlerinden dolayı da dövüşlerde hızlı olduğunu söylemektedir (Jones 2007, 46).

⁵¹⁹ Staab 2007, 41.

⁵²⁰ Robert 1971, 30.

⁵²¹ Meijer 2008, 53.

⁵²² Meijer 2008, 55.

⁵²³ Staab 2007, 37-38.

Stratonikeia’da en az sekiz kategori olduğunu göstermektedir. Ayrıca Kat. 1.10 numaralı steldeki Provocator sekiz, diğer iki Provocator üçüncü kategoridendir. Dolayısıyla silah tiplerine göre ayrılan bir *palustan* söz edilemez. Bu durum Stratonikeia örnekleri ile rahatlıkla açıklanabilmektedir. Şöyle ki: aynı *armaturaya* ait Khrysos, Amaraïos ve Droseros’un kategorileri farklıdır. Khrysos’un 10 çelengi vardır ve 8. kategoridendir. Buna karşılık Amaraïos’un sekiz çelengi bulunmaktadır ve üçüncü kategoridendir. Amaraïos’un zaferlerinin daha az fakat üçüncü kategoriye mensup olması, farklı liglerde olmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Kadın İsimleri

Akhillia	Ammias	Artemisia	Asiane
Dedamie	Epagatho	Eupraksia	Kallista
Khara	Klidophorike	Kosmia	Krateia
Niketiane	Paresia	Panphile	Rhodaineta
Theano	Theophila	Tykhike	

Tablo 2: Erkek İsimleri

Agathobulos	Akhilleus	Aksiopistos	Amaraïos
Ameinias	Antylos	Ap[.]stenes	Aristeas
Arpias	Artemidoros	Dioclianus	Diodoros
Dionysios	Dorotheos	Droseros	Elpis
Epagathos	Epaphroditos	Eumelos	Eutyches
Eutykhes	Eutykhion	Flavius Ktesiphon	Gourgios
Hekatodoros	Hekatomnos	Hekaton	Hermophilos
Iason	Kallinikos	Karpos	Khrysos
Kotes	Leandros	Leon	Limnaios
Lysandros	Menedemos	Meniskos	Metrodoros
Miltiades	Molesis	Musaios	Nikadas
Onesimos	Philagros	Philetos	Philon
Pithoksenos	Porphyrios	Pothos	Prokopton
Rhomanos	Sphekas	Stephanion	Theodoros
Thoas	Threptos	Trokondas	Tyranos
Vitalis	Zosimos		

Tablo 3: Yunanca İsim Taşıyanlar

İsimler	Anlamı
Agathobulos	İyi karar veren
Aksiopistos	Güvene layık
Ameinias	Bilinmiyor
Ammias	Bilinmiyor
Antylos	Bilinmiyor
Aristeas	En İyi?
Droseros	Çiy
Elpis	Umut

Epagatho	İyiliğin yanında
Epagathos	İyiliğin yanında
Eumelos	Keçisi çok
Eupraksia	İyi iş yapan
Eutykhes	Talihi iyi
Kallinikos	Çok güzel zafer kazanan
Kallista	Çok güzel
Karpos	Ürün
Khrysopteros	Altın kanatlı
Khrysos	Altın
Kosmia	Ziyet
Krateia	Güçlü
Leandros	Bilinmiyor
Leon	Arslan
Menedemos	Halkı bekleyen
Onesimos	Yararlı
Panphile	Herkesi seven
Paresia	Bilinmiyor
Philagros	Toprak sever
Philetos	Sevilmeye değer
Philon	Seven
Pithoksenos	İkna eden
Porphyrios	Mor
Pothos	Özlem
Prokopton	Kesen
Sphekas	Eşek arısı
Stephanion	Çelenkli?
Theano	Bilinmiyor
Thoas	Bilinmiyor
Threptos	Besleme
Tyranos	Bilinmiyor
Zosimos	Kurtulmuş

Tablo 4: Latince İsim Taşıyanlar

İsimler	Anlamı
Dioclianus	Bilinmiyor
Rhomanos	Romalı
Vitalis	Yaşayan

Tablo 5: Anadolu İsmi Taşıyanlar

Ap[.]stenes	Bilinmiyor
Arpias	Bilinmiyor
Dedamie	Bilinmiyor
Gourgos	Karca
Hekatomnos	Karca
Khara	Bilinmiyor
Khrysa(o)r	Karca kökenli

Kotes	Anadolu İsmi. Kilikya ve Civarında yaygın.
Molesis	Anadolu İsmi. Kilikya ve Civarında yaygın.
Rhodaineta	Dorca
Trokondas	Luwice

Tablo 6: Tanrı/Tanrıça İsmi Taşıyanlar

İsimler	Anlamı
Artemidoros	Artemis'in armağanı
Artemisia	Artemis'e bağlı
Diodoros	Zeus'un armağanı
Dionysios	Dionysios'a bağlı
Dorotheos	Tanrının hediyesi
Epaphroditos	Aphrodite'nin yanında
Eutyches	İyi talihli
Eutykhion	İyi talihli
Hekatodoros	Hekate'nin armağanı
Hekaton	Hekate'ye bağlı
Hermophilos	Hermes'in sevgilisi
Meniskos	Küçük Men?
Metrodoros	Ana tanrıçanın (Meter'in) armağanı
Musaios	Musalara bağlı
Nikadas	Nike'ye bağlı?
Niketiane	Nike'ye bağlı?
Theodoros	Tanrının armağanı
Theophila	Tanrının sevgilisi
Tykhike	Thyke'ye bağlı

Tablo 7: Kahraman İsmi Taşıyanlar

Akhilleus	Akhillia	Iason
-----------	----------	-------

Tablo 8: Roma Etkili İsim Taşıyanlar

Flavius Ktesiphon	1. İsim Latince, 2. İsim Yunanca Anlamı Bilinmiyor
-------------------	---

Tablo 9: Coğrafi İsim Taşıyanlar

İsimler	Anlamı
Amaraios	Amaralı
Asiane	Asyalı
Limnaios	Limneli

Tablo 10: Tarihi Şahsiyet İsmi Taşıyanlar

Lysandros	Anlamı Bilinmiyor
Miltiades	Anlamı Bilinmiyor

Tablo 11: Görev İsmi Taşıyanlar

Klidophorike	Anahtar Taşıyan
--------------	-----------------

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Stratonikeia'da bugüne kadar 70 adet mezar steli ve parçası bulunmuştur. Pek çok farklı açıdan değerlendirilen bu steller kent içindeki yapılarda veya kentin hemen girişinden itibaren başlayan nekropollerde ele geçmiştir. Stratonikeia nekropollerinde MÖ 3. bine kadar giden mezarlar olmasına rağmen figürlü mezar stellerine ancak MÖ 2. yy'ın 2. yarısından itibaren rastlanılmaktadır. Kentte Erken Hellenistik Döneme tarihlenen yazıtlı mezar stelleri bulunmakla birlikte figürlü stellere rastlanmaması ilginçtir. Oldukça büyük olan nekropol alanlarında çok çeşitli ve zengin mezarlar ile çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Bu zengin nekropol alanlarından hem az sayıda hem de daha erken tarihlere ait mezar stellerinin de bulunması gerekirdi.

Kentin yerel adlarla isimlendirilen dört nekropolünden Kabasakız Nekropolü'nde Erken İmparatorluk Dönemi'nden MS 3. yy ortalarına kadar, İğdemir Nekropolü'nde MÖ 2. yy'ın sonlarından MS 3. yy'ın ikinci yarısına kadar mezar stelleri tespit edilmiştir. Bu durum nekropollerin uzun bir ölü gömme sürecine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca kentin kutsal alanlarından biri olan Lagina ve Stratonikeia arasındaki kutsal yol üzerinde bulunan ve kent merkezinin dışında kalan Börükçü'de bulunan gladyatör stelleri MS 2. ve 3. yy'da bu alanın nekropol olarak kullanıldığını göstermektedir.

Stratonikeia mezar stelleri üzerinde 64 erkek, 32 kadın olmak üzere toplam 96 adet insan figürü betimlenmiştir. Kadın figürlerinin 23'ü Hellenistik Dönem, 9 tanesi ise Roma Dönemi stelleri içerisinde; erkek figürlerinin 28'i Hellenistik Dönem, 36'sı ise Roma Dönemi stelleri üzerinde resmedilmişlerdir. Figür sayılarının Hellenistik Dönemde daha fazla olması (57 adet) aileleri betimleyen kalabalık figürlerin steller üzerinde kullanılmasındandır. Roma Dönemi'nde (39 adet) ise figürler büst şeklinde veya ayakta tek başına gösterilmişlerdir.

Kentte, mezar stelleri yapımı MÖ 2. yy ortalarında başlamakta, MS 3. yy sonlarına kadar devam etmektedir (Gr. 2). Stratonikeia çevresinde bulunan Halikarnassos, Iasos ve Tralleis gibi kentlerde stel kronolojisi daha erken tarihlerde başlamış olmasına rağmen, bu kentler arasında bir kavşak konumundaki Stratonikeia'da en erken tarihli mezar steli MÖ 150 yıllarında ortaya çıkmıştır. Kentin nekropollerinde Arkaik ve Klasik Döneme ait mezarlar bulunmakla birlikte, mezar stellerinin bu dönemlerde görülmemesi kentin içinde bulunduğu süreç ile ilgili olmalıdır. Hellenistik Dönem'de Makedon askeri garnizonu olarak işlev gören kentin kuruluşundan itibaren

birkaç kez Rhodos hâkimiyetine girmesi ve el değiştirmesi yerel halkı da etkilemiş olmalıdır. Tam istikrarın sağlandığı MÖ 167 yılından sonra da mezar stellerinin ilk örnekleri verilmeye başlanmış olup, stellerin en yoğun yapıldığı tarihler ise MÖ 2. yy'ın sonlarıdır. Bu dönemde kentin kutsal alanında bulunan Lagina Hekate Tapınağı frizleri de yapılmış ve refah seviyesinin yüksek olması sebebi ile stel üretimi artmış olmalıdır.

Roma imparatorluk Döneminde ise Severus Alexander'ın ölümüyle birlikte Asia Eyaleti sürekli saldırıya uğramaya başlamıştır. Stratonikeia'da MS 260'lı yıllarda saldırıya uğramış, aynı zamanda bu dönemde kentte görülen veba salgını ve büyük bir deprem kentin refah seviyesini oldukça düşürmüştür, bu durum mezar stellerine de yansımıştır. Asker İmparatorlar Dönemi'nde ve Gallienus Dönemi başlarında yoğun olan mezar steli sayısı yüzyılın ikinci yarısında birden düşmüş ve yerel ustalar tarafından yapılan özensiz stellere dönüşmüştür.

Stel formlarına bakıldığında Hellenistik Dönem mezar stelleri içerisinde naiskos formlu olanlar ve çerçeve üzerine yerleştirilen üçgen alınlıktan oluşanlar, bu dönemin genel formunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu dönemde düz çerçeveli tipler olmasına rağmen çerçevesiz stellere hiç rastlanmamıştır. Bu durum Hellenistik Dönem içerisinde gezici ustaların Stratonikeia'da geçici olarak çalıştığı izlenimini oluşturmaktadır. Jeopolitik açıdan Karia Bölgesi'nin iç bölümünde bir kavşak konumundaki kent Tralleis ve Rhodos arasında geçiş yolu üzerinde olup her iki bölgenin heykeltıraşlarını da ağırlamış olmalıdır. Ayrıca Ionia atölyelerinden de etkilendiği Attik tipte yapılan steller ile kanıtlanmış durumdadır.

Roma Dönemi'ne gelindiğinde stellerin en çok MS 2. ve 3. yy'larda yapıldığı görülmüştür. Bu dönemde Naiskos formlu stellerin artık yapılmadığı, üçgen alınlıkların çerçeve üzerine eklendiği veya kazıma yöntemi ile şematik olarak işlendiği dikkati çekmektedir. Portre yapımının getirdiği yenilikçi anlayış ve kalabalık sahnelerin yerini tek başına betimlenen kadın, erkek ve çocuk figürlerine bırakması stel formlarını etkilemiş daha küçük boyutlu stellerin yapılmasına sebep olmuştur. Hellenistik Dönem'de görülmeyen kemerli ya da kemer şeklinde nişli steller ile çerçevesiz ve bomos tipli steller Roma Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. Bu stellerden birkaçı kaliteli işçilik özellikleri taşıırken birçoğu da yerel olarak nitelendirilebilir. Özellikle bomos tipli stellerin yarısı ilk önce altar olarak kullanılmış, daha sonra ise mezar steli olarak işlev görmüştür.

Hellenistik Dönem ikonografilerine bakıldığında; ailesi ile birlikte resmedilen figürler, dexiosis sahneleri, hizmetçileriyle beraber gösterilen oturan kadın figürleri,

ayakta duran şehirli Aiskhines ve entelektüel olarak Demosthenes'e öykünen erkek figürleri ile gymnasionda betimlenen genç erkekler gibi birçok figür çeşidi bulunmaktadır. Klasik Dönemden beri süregelen geleneğin izleri bu stellerde de izlenmekte, resim alanı küçülmesine rağmen kalabalık figürlerin işlendiği örnekler görülmektedir. Birden fazla figürün işlendiği sahnelerde en çok işlenen konu dexiosis sahnesidir. Bu sahne ayaktaki iki erkek arasında olduğu gibi oturan bir kadın ile ayakta duran adam ya da oturan bir erkek ile ayakta duran kadın arasında da işlenmiştir. Bunun haricinde günlük hayattan sahnelerin işlendiği steller de bulunmaktadır. Örneğin Kat. 1.2'de rahibe elinde rhyton taşıması ve yanında duran hizmetçisi pudicitia tipinde yas tutması ilk sahne, kız ve erkek çocuğun hayvanlarla oynaması ikinci sahne olarak betimlenmiş ve birbirinden bağımsız hikâyeler aynı stel üzerinde birleştirilmiştir. Bir başka stel üzerinde ise oturan bir kadın ile dexiosis sahnesiyle gösterilen ayakta duran iki adamın betimi de yine bağımsız iki sahnenin aynı stel üzerinde uygulanmasıdır. Lagina Hekate Tapınağı frizleri üzerinde de tespit edilen birbirinden bağımsız figürlerin küçük dokunuşlarla bağlandığı veya birlikte gösterildiği ikonografinin hemen hemen aynı tarihlerde yapılmış stellerde de uygulandığını göstermektedir. Bunun haricinde kocasına çocuğunu uzatan kadın; hem oturan bir kadının hem de dexiosis sahnesindeki iki erkeğin gösterildiği tek başına da işlenebilecek konuların birleştirildiği görülebilmektedir.

Oturan kadın figürlerine bakıldığında Kat. 1.1 dışındaki tüm figürler sağ profilden gösterilmiştir. Bunlar arasında pudicitia tipinde betimlenenler olduğu gibi herhangi bir figür tipi içine dâhil edilemeyen kadın figürleri de bulunmaktadır. Bu grup "diğerleri" grubu altında incelenmiş olup, steller içerisindeki Kat. 1.1 kentte bulunan kadın figürü en erken örnek özelliğini taşımakla birlikte Klasik Dönem örneklerine olan yoğun benzerliği açısından da önemlidir. Protopudicitia tiplerinde MÖ 2. yy'ın 3. çeyreğindeki örnekte mantonun vücudu örtmek amacıyla öne çekilmesiyle kıvrımlar doğal ve yumuşak bir yapıya bürünmüştür. Hatta sırt kısmında görülen ve koltuk altına doğru çekilen kıvrımlar anatomiye ve duruşa uygun biçimde şekillendirilmiştir. MÖ 2. yy'ın son çeyreğindeki örnekte ise kıvrım yapısının nasıl değiştiği ve hizmetçilerin boylarının nasıl küçüldüğü izlenebilir. MÖ 1. yy'a gelindiğinde ise yerel heykeltıraşlığında etkisi olduğu görülmesine rağmen figürlerin basık, kalın hatta oturan figür ile ayakta olan figürün aynı boyda olması gibi dejenere olan özellikler göze çarpmaktadır. Pudicitia Saufeia tipindeki figür de MÖ 2. yy'ın son çeyreğinde yapılmış olup, çağdaşı olan steller ile aynı özellikleri taşımaktadır.

Büst şeklindeki kadın figürlerinin hepsinde bir khiton üzerine şal sarıldığı görülmektedir. Ancak en erkeni MS 2. yy sonuna ait olan örneklerde, şalın ön kısmında henüz düğüm yapılmadığı ancak MS 3. yy örneklerinde göğüs altında düğümlendiği görülmektedir. Erken örneklerde görülen şal uçlarının birbiri içinde kaybolmasına Aphrodisias örneklerinde rastlanmaktadır. Burada mantonun göğüs üzerinden sola götürülmesi ve kola ulaşmadan aşağı indirilmesi benzer şemaların kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Erkek tipleri arasında Ionia atölyelerinde, Karia Bölgesi'nde ve Rhodos, Samos, Kos gibi Adalar'da da görülen ve sevilerek işlenen geniş bir figür repertuarı bulunmaktadır. Bunlar arasında Dioskurides, Demosthenes ve Hippokrates (Kos) Tipleri ile Normal Tipteki Erkeğin Değişik Şekli, Savaşçı/Kahraman figürleri gibi farklı uygulamalar kentte özellikle MÖ 2. yy sonları ve MÖ 1. yy başlarında görülmektedir. Steller üzerinde Arkaik ve Klasik Dönem etkileri olmakla birlikte heykeltıraşların kendi fikirlerini de eser üzerine yansıttıkları olmuştur. Örneğin Demosthenes heykelinin orijinalinde olduğu gibi ağırlığı sol bacak üzerine vermelerine rağmen ellerin birleşmesinde farklılıklar oluşmuştur. Gymnsion'da betimlenen gençle birlikte, Arkaistik Herme kullanmaları, eklektik eserler yaratıldığının göstergesidir. Köpekle betimlenen çıplak erkek figürlerinin yapılması ve bir asker figürünün zırhlı imparator heykellerine öykünerek paludamentum giymesi sembolik anlamda bir öykünme olması ile birlikte heroize etme çabasını da göstermektedir. Özellikle Roma Dönemi'nde Klasisizm etkisi büyüktür. Pax Romana süreci ile birlikte kalıcı görevler yapan yerel asker figürlerinde hem Klasik geleneği hem de yerel üslup özelliklerini yansıtan betimlemeler bulunmaktadır. Örneğin MS 2. yy'da bir asker figüründe başın hafif sola ve yukarı doğru döndürülmesi Hellenistik bir etkidir. Hem Hellenistik hem de Roma Dönemi'nde herhangi bir tip içerisine girmeyen erkek figürlerinde dönem modasına olan bir öykünme olmakla birlikte yerel özellikler daha baskındır.

Stratonikeia'da tek başına bir çocuğun büst şeklinde betimlendiği bir adet stel bulunmaktadır. Bu stel haricindeki çocuk figürleri yardımcı figür olarak kullanılmıştır. İlk olarak günlük hayattan bir sahne olan hayvan kovalama oyununda kız ve erkek kardeş(?) birlikte gösterilmiştir. Diğer stellerdeki figürler ise erkek olup, yetişkinlerin ikonografileri örnek alınarak yapılmış ve bu sebeple hizmetçi olmadıkları anlaşılmıştır. Kıyafet ve duruşun yanı sıra çocuk olduklarının anlaşılmasının bir diğer unsuru ana figürlere olan yakınlıklarıdır. Bu şekilde gösterilen iki adet Dioskurides tipli, bir adet de babası gibi asker kıyafeti giyen erkek çocuğu bulunmaktadır.

Hizmetçi figürleri yalnızca Hellenistik Dönem stelleri üzerinde görülmektedir. Kadın ve erkek hizmetliler ana figürlerin yanında küçük boyutlu olarak gösterilmişlerdir. Bunlardan kadınlar; mücevher sandığı tutanlar ve pudicitia tipinde olanlar olarak ayrılmaktadır. Figürlerin hepsi yüksek kemerli, yarım kollu, uzun kolposlu khiton giymesine rağmen, duruş, ikonografi ve stil özellikleri açısından farklılıklar göstermektedir. Sandık taşıyanlar aynı ikonografiye sahiptir fakat stil açısından farklılık göstermektedirler. Pudicitia tipinde olanlar kolların devinimi açısından ve hymation giymedikleri için herhangi bir Pudicitia tipinin içine dahil edilememiştir. Erkek hizmetliler yalnızca Hellenistik Döneme ait olan kalabalık figürlü steller üzerinde betimlenmişlerdir. Bu figürler dexiosis, cenaze ziyafeti ve tam olarak belirlenemeyen bir sahne içerisindedir. Kısa ve sade bir khiton giyen hizmetçiler bacakları açık şekilde ellerini karın üzerinde bağlayan, bacaklarını çapraz yapan veya pudicitia tipi ile Dioskurides duruşunu örnek alanlar olarak değişik ikonografilere sahiptir.

Bu yoğun figür çeşitliliği ve bunların yerel olarak uygulanması kent tarihi içinde yaşanan gelişmelerle doğru orantılıdır. Kentin Rodos'la olan yoğun siyasi ilişkileri ve kısa bir zaman diliminde de olsa kıyı kentlerine de hâkim olması, buradaki yerel heykeltıraşlığı da etkilemiş olmalıdır. MÖ 88'de gerçekleşen ve 81 yılına kadar devam eden IV. Mithridates saldırısından kurtulan ve verdiği mücadele ile Roma'nın saygısını ve desteğini kazanarak büyük bir refaha kavuşan kentte bu döneme ait az sayıda mezar steli bulunması ilginç olmakla birlikte bu durum verilen mücadelelerle alakalı olmalıdır.

Roma Dönemi'nde portre anlayışının getirdiği dönem yüzünü kullanan büst şeklindeki mezar stellerinin sayısı oldukça fazladır. MS 1. yy'da ilk büst formları görülmeye başlamıştır. Bunların en erkeni Kat. 2.1 olup Julius-Cladiuslar Dönemi'nin saç stilini yansıtmakta ve MS 1. yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Bir diğer büst ise yüzyıl sonuna Trajan Dönemi'ne aittir. Hellenistik geleneğin izlerinin hala devam ettiği Büyük Herculaneum tipindeki kadın figüründen ve çıplak olarak elinde kuş, yanında köpekle betimlenen erkek figüründen anlaşılabilir. Yine yüzyıl sonlarına belki de MS 2. yy'ın ilk yarısına tarihlenen bomos tipli mezar steli üzerine işlenen erkek büstü ilk defa bu dönemde görülmektedir.

MS 2. yy'da hem stel sayısında hem de figür çeşitliliğinde artış gözlemlenmektedir. Bunlardan asker figürleri Pax Romana ile gelen barış ortamının yarattığı etki ile yerel olarak görevini sürdüren kişilere ait olmalıdır. Özellikle Kat. 1.7'deki figürün genel olarak imparator portrelerine öykünerek Klasisizm etkileri

göstermesi ve elinde tuttuğu mızrak(?) hem asker kimliğini vurgulamak, hem de başarı ve üstünlüğünü hissettirme çabası olmalıdır. Köpeği ile ayakta ve çıplak olarak gösterilen erkek figürleri gymnasionda eğitim görmüş genç yaşta ölen erkekleri ifade etmekte ve bu dönemde de kentlin spor okulunun faaliyette olduğunu göstermektedir.

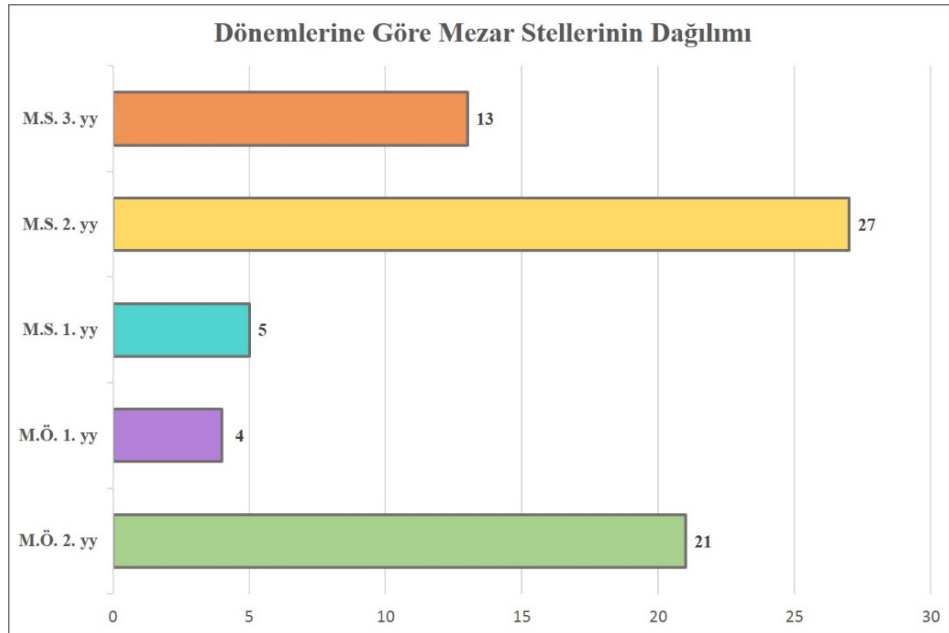
MS 3. yy'ın ilk yarısında genellikle büst şeklindeki mezar stelleri yapılmış olup, bunların çoğu Asker İmpartorlar Dönemi'ndedir. Bu dönemin yüzünü kullanan büstler üzerinde kullanılan *a penna* tekniği dikkati çekmektedir. Kısa saç ve sakallara uygulanan bu teknik, aynı dönem içerisinde yapılan kadın figürlerinde görülmemektedir. Kadın figürlerinde Aphrodisias ve Lydia atölyelerinin etkisi görülmekte, Rhodos ve diğer Adalar etkisini kaybetmiştir. Yerel işçilikle aynı atölyede yapıldığı düşünülen beş stel haricindenki örnekler ise çevredeki atölyelerin (Aphrodisias, Lydia) etkisi altında yetişmiş bir usta tarafından yapılmıştır. MS 3. yy'ın 2. yarısına ait yalnızca iki stel bulunmakta olup aşağıya doğru çekilen kazıma göz çizgileriyle birbirine benzemekte ve oldukça özensiz işçiliklerdir.

Stratonikeia heykeltıraşlığında İonia, Karia ve Lydia Bölgeleri'nin etkileri görülmektedir. Özellikle Hellenistik Dönem stellerinde İonia ve Rhodos etkisi dikkat çekicidir. Karia Bölgesi'nde ise Halikarnassos, Myndos ve Mylasa gibi kentlerle benzer örnekler bulunmakla birlikte bu durum aynı bölge içinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Stratonikeia stelleri üzerinde İonia atölyelerine öykünen Attik tipte steller vardır. Bunlardan birinde İonia atölyelerinin ince işçiliği ve zarafeti görülmekle birlikte, stelde yüksek podyum ve Attika bölümünün bulunmaması yönüyle bu atölyelerden ayrılmaktadır. Bu karışım Rhodos atölyeleri ile etkileşimin sonucu olmalıdır. Bunlar haricinde Stratonikeia'da ayrıca İon ve Dor mimarisinin birleştiği karışık düzene de rastlanmaktadır. Klasik dönemden beri kendine farklı betimleme alanları bulan karışık mimari yapılanması MÖ 2. yy'da Kral II. Eumenes'le Pergamon'da başlayan mimari değişim ve gelişim faaliyetleri ile zirveye ulaşmış ve mezar stelleri üzerinde de yerini almıştır. İonia atölyeleri ile olan bir diğer etkileşim, Naiskos formunun sade işlendiği fakat podyum kısmının yüksek olduğu bir stel ile üzerinde demos çelenklerinin bulunmadığı, düz bir Attika bölümü olan stel üzerinde görülmektedir. Attik steller haricinde figürlerin durdukları bölümün bir çıkıntı şeklinde yapıldığı stellerin bulunması ve figürlerde kullanılan uzatılmış oranlar Rhodos heykeltıraşlığı ile olan etkileşiminin eseri olmalıdır. Bu özellikler MÖ 3. yy'dan beri

Rhodos mezar stelleri⁵²⁴ üzerinde de görülmekte ve stellerin hem mimari açıdan hem de figürlerin üslupları açısından Rhodos'ta eğitim görmüş heykeltıraşlar tarafından yapıldığını düşündürmektedir.

Stratonikeia'da bulunan ve Aphrodisias lahitleri ile büyük benzerlik içerisinde olan stel örneklerinin lahit bezeme ustası biri tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Aphrodisias ekolünün yanı sıra, MS 3. yy ortalarında yapılmış olan stellerle paralel tarihlerde kentte yarı mamül lahit üretiminin yapıldığının ileri sürülmesi bu iddiayı güçlendiren etkenlerdendir. İkonografik olarak Aphrodisias örnekleri ile benzer ancak stili apayrı olan bir başka stelin şaşırtıcı derecede benzer bir örneği Sardeis'te bulunmaktadır⁵²⁵. Stratonikeia'da başka herhangi bir örneği olmayan bu stelin ithal edildiği ya da Lydia ekolünden olan gezici bir usta tarafından yapıldığı düşünülmektedir.

Mezar stelleri açısından bakıldığında, Stratonikeia'da yerel bir stilin varlığından kesin olarak söz etmek çok mümkün değildir. Ancak yerel ustalar tarafından düşük kalitede steller üretildiği de görülmektedir. Oldukça özensiz olan bu işler mermer ocaklarında kabaca şekillendirme yapan ustaları ya da gezici ustalara çirak olan kişileri gösteriyor olmalıdır.

Grafik 2: Stratonikeia Mezar Stellerinin Dönemsel Dağılımı

⁵²⁴ Pfuhl-Möbius 1977, 114, Taf. 53, No: 289; 202, Taf. 112, No: 756.

⁵²⁵ Akdağ nekropolünde bulunan MK77 numaralı dromoslu mezarda bulunan mezar yazıtında “*Sardeisli Diodoros oğlu Euporos (burada yatıyor)*” yazmaktadır. Bu yazıt mezarın sahibi veya sahiplerinin Sardeis kökenli olduklarını ve buradan göç eden bir ailenin bu nekropole gömüldüğünü göstermektedir. Bu mezarda ele geçen farklı dönemlere ait buluntu ve konteksler mezarın bir aile mezarlığı olduğunu ve aynı soya ait aile bireylerinin buraya gömüldüğünü düşündürmektedir (Tamsü-Polat 2013, 458-459).

KATALOG

Tip 1 Üçgen Alınlıklı Steller

Katalog No	: 1.1
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 872
Bulunduğu Yer	: İzmir Tarih ve Sanat Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 68; Gen.: 41; Der.: 10; Kab.Yük.:28,5; Kab.Gen.: 28,5; Kab.Der.: 2 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın 3. Çeyreği

Üçgen alınlıklı stelde, üst kısmı düz olan çerçevenin üzerine masif yapılan geisondan sonra alınlığa geçilmektedir. Tepe akroterinin bir kısmı, köşe akroterleri tamamen kırıktır. Tympanonda stilize edilmiş sepet motifi bulunmaktadır. Resim alanında iki kadın figürü yer almaktadır. Ana figür, minderli diphros üzerine oturan kadındır. Kadının bacağı profilden verilmiş, gövdesi $\frac{3}{4}$ sola döndürülmüştür. Üst gövde, alt gövdeye göre daha kısadır. Göğüs altından bağlanan khiton üzerine hymation giymiştir. Hymation sol omuzdan aşağı dikey olarak düşürülmüştür. Sol elini diphrosun minderinin üzerine koymuştur. Yüzü dolgunur. Saçlar kıvrıkcık dalgalı şekilde omuz üzerine düşürülmüştür. Ayak ayrıntıları belirsiz olup, bir kademe basmaktadır. Karşısında mücevher kutusu (pyxis) uzatan, kendinden daha küçük yapılan hizmetçi kız bulunmaktadır. Hizmetçi kısa kollu ve uzun kolposlu bir khiton giymiştir. Sol bacağı sabit, sağ bacağına yana doğru açıp hafifçe geriye doğru çekmiştir. Başını kutuya doğru eğmiş, saçları topuz yapılmış, hafif dalgalıdır. Alınlıktan stel çerçevesine geçişte tek satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtın baş kısmı kazınarak silinmiş, fakat bir kelimesi okunabilmektedir. Arkası ve üst kısmı kaba yonuludur. Stel yuvasına oturmasını sağlayan Predella kısmı 11x6 cm ölçülerindedir.

Yazıt ve Çevirisi:

χαῖρε.

Merhaba.

Bibliyografya: Ogan 1933, 79; Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 146, Nr. 972; Schmidt 1991, Abb. 9; Özgan 1999, 157, Taf. 52c; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 141.

Katalog No	: 1.2
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 513
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Kulebaşı Mevkii
Ölçüleri	: Yük.: 145; Gen.: 64; Der.: 42 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Naiskos biçimli olan stel, sağ taraftaki sütun gövdesinin üst bölümüyle birlikte resim alanına kadar; buradaki başlıkla beraber üst yapı, sol sütun başlığı ile sütun gövdesinin üst kısmı ve alt kısımla beraber toplam 4 parça olup birleştirilmiştir. Ayrıca sol tarafta ana figürün başı ile sütun gövdesi arasındaki düz alan kırıktır. Köşe akroterlerine palmeler işlenmiş, tepe akroteri kırık ve eksiktir.

Korinth düzeninde yapılan tapınak modelinde taşıyıcı elemanlar olarak attik-ion kaideler üzerinde yivli sütun gövdesi ve başlığı bulunmaktadır. Üst yapıda üç fascialı arşitrav, düz bir friz üzerinde geisipodes ve geison ile sima vardır. Tympanon kısmına çiçek şeklindeki rozet işlenmiştir. Resim alanında beş figür bulunmaktadır. Ortadaki büyük boyutlu kadın figürü ölen kişi olmalıdır. Figürün sağ bacağı sabit durmakta, sol bacağı dizden bükülerek yana açılmıştır. Vücut S duruşludur. Khiton üzerine hymation giymiştir. Hymationla başını da kapatmış ve sağ elini dirsekten bükerek omza doğru kaldırmış, elinde aslan başlı rython tutmaktadır. Manto buradan zarif bir tomarla sol omza götürülüp tekrar aşağı düşürülmüştür. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış kulakları kapatarak arkaya doğru götürülmüş, başında defne çelengi bulunmaktadır. Sol yanında göğüs hizasında pudicitia tipinde başka bir kadın figürü vardır. Başını sol yana yatırmış, sol kolunu çenesinin altına, sağ kolunu ise dirsekten bükülerek göğsün altına yerleştirilmiştir. Ayaklara kadar uzanan, uzun kolposlu bir khiton giymiştir. Bu figürün saçları ince bir kazıma çizgi ile alından ayrılmış ve öne doğru düz olarak taranmıştır. Sağ bacağının önünde bulunan küçük erkek çocuğu ise sağa doğru hamle yaparak, ana figürün önündeki kazı yakalamaya çalışmaktadır. Çocuk kısa kolsuz bir tunik üzerine, hymation giymiştir. Hymation sol omuzdan düşürülüp, sağ tarafta belden tomarla sol kola doğru götürülmüş. Sol el göğse birleşik ve anlaşılamayan bir nesne tutmaktadır. Ana figürün sağında ise $\frac{3}{4}$ sola dönmüş olan başka kız çocuğu, sol eliyle bir tavşanı yukarıya kaldırmıştır. Çerçeveye yaslanan figürün sol bacağı geride, sağ bacağı ise öne doğru atılmıştır. Kısa kollu bir khiton ile sağ tarafta belden tomar şeklinde yukarıya çekilen hymation giymiştir.

Bibliyografya: Özgan 1999, 142-146, Taf. 48 a-c.

Katalog No	: 1.3
Kazı Buluntu No	: 584
Müze Envanter No	: 234/3811
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, İğdemir Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 145; Uz.: 64; Gen.: 42 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Naiskos biçimli stelinn, tepe akroteri ve sol üst köşesi kırıktır. Resim alanında 2 erkek, 1 kadın, 2 hizmetçi olmak üzere 5 figür bulunmaktadır. Ortadaki figürün baş kısmı kırık, diğer figürlerin başları ise yoğun şekilde aşınmıştır. Ayakta duran figürlerin baş kısmından itibaren resim alanı boyunca oluşan yatay bir çatlak bulunmaktadır. Her iki tarafı anta ile sınırlandırılan stelin Dor düzenindeki başlıkların üzerinde sırasıyla, arşitrav, triglif-metop, diş sırası, geison ve alınlık bölümü yer almaktadır. Tympanonun orta kısmında stilize bir palmet motifi vardır. Ayrıca stelin arkasında bulunan çıkıntıdan dolayı bir duvarın içine yerleştirilmiş olmalıdır.

Resim alanında iki ana sahne işlenmiştir. İlk sahnede cepheden betimlenen iki erkek figürü dexiosis sahnesinde gösterilmiştir. Figürlerin her ikisi de khiton üzerine hymation giymiştir. Sağdaki figür büyük olasılıkla sol eliyle, bir rulo ya da kitap tutmaktadır. Bu şekilde elinde rulo ile betimlenmiş olduğundan ölen kişi olduğu anlaşılmaktadır. Figür, cepheden gösterilmiş, vücudun ağırlığını sağ bacak taşımakta, sol bacak ise dizden hafif bükülmüş öne doğru çıkmıştır. Ölen kişinin tokalaştığı sağdaki erkek figürü de khiton üzerine hymation giymiş ve vücudu sola doğru 3/4'lük bir dönüş yapmıştır. Ölen figürün sol ayağının yanında küçük bir erkek figürü bacaklarını çapraz atmış şekilde betimlenmiştir. Kısa bir tunik giymiş yas tutar şekilde gösterilen kişi hizmetçi olmalıdır. İkinci sahnede cepheden betimlenen khiton üzerine hymation giymiş bir kadın figürü arkalıksız bir sandalye üzerine oturmaktadır. Ayağının altında ise bir alçak bir ayak sehпасı bulunmaktadır. Kadın, başı kapalı, yas tutar biçimde elini çenesine doğru götürmüş ve pudicitia tipinde betimlenmiştir. Kadın figürünün hemen yanında küçük boyutlu ve ayakta, yas tutar şekilde kız çocuğu bulunmaktadır. Kuşaklı khiton giymiş genç kız, cepheden gösterilmiştir. Sağ eliyle çenesini tutmakta, sol kolu ise karın üzerinde yatay durmaktadır. Stelin alt kısmında iki satırdan oluşan yazıtı bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Κρατεία Διουσίου	Λύσ[ανδρο]ς	Λέων Λυσάνδρο[υ].
γυνή δέ Λυσάνδρου.	Λέοντος.	
<i>Dionysios'un kızı;</i>	<i>Leon'un oğlu Lysandros.</i>	<i>Lysandros'un oğlu Leon.</i>
<i>Lysandros'un karısı</i>		
<i>Krateia.</i>		

Bibliyografya: Varinlioğlu 1988, 121; Özgan 1999, 149-150, Taf. 50d.

Katalog No	: 1.4
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 866
Bulunduğu Yer	: İzmir Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 104; Gen.: 72; Der.: 15; Kab.Yük.: 56,5; Kab.Gen.: 57; Kab.Der.: 7; Harf Yük. 1 cm.
Dönemi	: MÖ 1. yy

Üçgen alınlıklı stelin sol tarafı dikey biçimde ikiye kırık olup daha sonra birleştirilmiştir. Sol alt köşe, akroterler ve alınlığın sağ üst tarafı üçgen bir şekilde kırık eksiktir. Kabartmanın ön yüzü zarar görmüş olup, özellikle figürlerde patina ve dökülme görülmektedir. Ortadaki figürün alt tarafında yazıt bulunmakta fakat yoğun patina ve aşınmadan dolayı okunamamaktadır. Resmin oturduğu alan hemen hemen dikdörtgen şekilde olup, antalarla her iki yönde sınırlanmış ve tympanon kısmında kalkan motifi bulunmaktadır. Resim alanında 3 figür vardır. Sağda ve solda sakallı erkekler khiton ve hymation giymişlerdir. Ortada pudicitia tipindeki kadın ve sol tarafında küçük bir figür bulunmaktadır. Bu figür hizmetçi olmalıdır.

Sağda, başını hafif sola çeviren erkek figürünün, sağ ayağı taşıyıcı olup, bir rulo tuttuğu sol elini ön tarafa uzatmıştır. Sağ kolu dirsekten bükülmüş ve eliyle de solunda duran ve omzundan aşağı düşen tomarın ucunu tutmaktadır. Soldaki tasvir edilen erkek figürü ise, sol ayağının üzerine yaslanır şekilde, cepheden tasvir edilmiştir. Başı sağa eğilmiş fakat bakışları dosdoğru karşıyadır. Sağ kolu dirsekten bükülüp yukarıya doğru çekilerek, göğüs üzerine konulmuş ve mantonun altında kalmıştır. Ortadaki kadın figürü ise yere uzanan khiton ve başını da kapatan hymation giymiştir. Vücut ağırlığını sol ayak taşımakta olup, sağ ayak yana doğru çekilmiştir. Mantoyla kaplanan sol el elbise altından gösterilmiş ve çene altında mantonun ucunu tutmaktadır. Sağ kolu bükülerek karnın üzerine yerleştirilmiştir. Yüksek topuklu bir sandal giymektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

[Θε]ανῶ Λιμνα[ίου]
2 [γυ]νή δὲ Ἰάσονο[ς]
[τοῦ] Φιλάγρου.

Limnaios'un kızı; Philagros'un oğlu Iason'un karısı Theano.

Bibliyografya: Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 99, No: 651; Şahin 1982, 181, 1242a; Özgan 1999, 153, Taf. 51c; Şahin 2010, 90, No: 1242a.

Katalog No	: 1.5
Kazı Buluntu No	: 13MDBh-65
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 74,5; Gen.: 54; Der.: 15,5; Attika Yük.: 23,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın 2. Yarısı

13MDBh-65

Üçgen alınlıklı mezar stelidir. Resim alanı ortada yatay şekilde kırılmış olup, alt kısmı eksiktir. Sağ çerçeve kırıktır. Bunlar haricinde stel sağlamdır. Üzeri yoğun şekilde yeşil-siyah renkli likenler ve yer yer turuncu renkli kalkerler ile kaplıdır. Dörtgen bir alan açılarak 3,5 cm derinlikte resim alanı oluşturulmuştur. Burada yalnızca bir erkek başına ait olabileceği ön görülen iz vardır. Resim alanının üzerinde bezeme ya da yazıtın görülemediği attika bölümü bulunmaktadır. Kenarları kazıma ile sınırlandırılmış eğimli bir profille yatay geison kısmına geçilmektedir. Alınlığın köşelerinde stilize işlenen içleri düz bir dilim şeklindeki akroterler üstte ise elips şeklinde yapılan etrafı kalın bir profille çevrelenen tepe akroteri bulunmaktadır. Akroterin içinde yine stilize bir boğa figürü, ayrıntıları işlenmeden gösterilmiştir. Tympanon kısmında kalkan motifi yer alır. Yan kısımlar ince yonulu, üst ve arka bölüm kaba yonulu bırakılmıştır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 1.6
Kazı Buluntu No	: 178/527
Müze Envanter No	: 3755
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Kumluca Mevkii
Ölçüleri	: Yük.: 53; Gen.: 40; Der.: 14; Kab.Yük.: 25,5; Kab.Gen.: 29; Kab.Der.: 3 cm.
Dönemi	: MÖ 1. yy

Masif blok üzerine şematik üçgen alınlıkla yapılan mezar stelidir. Alınlığın köşe ve tepe akroterleri kırık, yalnız sol akroterin bir kısmı görülmektedir. Çerçeve yanları ince, arka kısmı kaba yoluludur. Tympanon kısmında yuvarlak bir kalkan betimlemesi vardır. Dexiosis sahnesinin resmedildiği stelde, bir kadın, bir köpek ve iki erkek olmak üzere 4 figür bulunmaktadır. Kadın figürünün ve önündeki köpeğin başı ve ayakları kırık ve eksiktir.

Diphros üzerine oturan kadın pudicitia tipinde gösterilmiş, khiton üzerine hymation giymiştir. Kadının dizlerinin dibinde arka ayakları üzerine oturan köpek bulunmaktadır. Kadın tokalaştığı adamla aynı yükseklikte yapılmıştır. Adam tıknaz olup, üzerine khiton ve hymation giymektedir. Sol çerçeveye yaslanmış, ayakta ve cepheden betimlenen erkek daha uzun boylu ve zayıftır. Üst gövde, alt gövdeye göre daha kısa yapılmış, üzerine hymation giymiştir.

Bibliyografya: Özgan 1999, 156, Taf. 52b.

Katalog No	: 1.7
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 421
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Gourgos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Çevresi
Ölçüleri	: Yük.: 55; Gen.: 45; Der.: 12; Kab.Yük.: 42, Kab.Gen.: 39; Kab.Der.: 5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 161-180

Üçgen alınlıklı ve çerçeveli mezar stelidir. Sağ üst köşe ile sol üst köşenin bir kısmı kırık ve eksiktir. Ayakta duran asker, oğlu ve köpeği ile betimlenmiştir. Oğul ve köpeğin başı kırık ve eksik, genel olarak figürlerde aşınma görülmektedir. Masif yapılan alınlığın tympanon kısmında aşınmış bir rozet bulunmaktadır. Sahnedeki büyük boyutlu erkek figürü kısa tunik giymiş, sağ elinde mızrak, sol elinde bir kalkan ve ucu kıvrık bir kılıç tutmaktadır. Vücudu cepheden gösterilmiş, başı hafif sola bakar şekildedir. Sağ bacak taşıyıcı, sol bacak dizden bükülerek geriye çekilmiştir. Saçları kabarık yapılmış, yüz hatları belirsizdir. Oğlu da babası gibi, kalın bir kemerle bağlanan kısa tunikle cepheden betimlenmiştir. Sağ eli ile arkada diz hizasında da uç kısmı görülen chylamisi, sol eli ile de yay veya ucu kıvrık bir kılıç tutmaktadır. Köpek arka ayaklarının üzerine oturmuş, karşıya bakar şekilde ve hemen mızrağın önüne yapılarak üç boyut verilmeye çalışılmıştır. Asker figürünün başının etrafındaki boşlukta 5 satır yazıt bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἀμμιάς Γού[ρ]γο[υ]
 2 τοῦ ἀνδρός σὺν
 καὶ Γούργω τῷ υ-
 4 ἱῷ μνείας χά-
 ριν.

Ammias, kocası Gourgos'un ve oğlu Gourgos'un hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Aydaş 2012c, 115.

Katalog No	: 1.8
Kazı Buluntu No	: 233
Müze Envanter No	: 583/3810
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Eutykhion'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Kabasakız Mevkii
Ölçüleri	: Yük.: 85; Gen.: 37; Der.: 14; Kab.Yük.: 50; Kab.Gen.: 30; Kab.Der.: 6,5; Harf Yük.: 1,5-2 cm.
Dönemi	: Roma İmparatorluk Dönemi

Üçgen alınlıklı ve çerçevesiz mezar stelidir. Alınlığın sol köşe akroteri tamamen, sağ akroterin ise üst kısmı kırıktır. Tympanonun ortasında yüzeysel işlenmiş bir kalkan bulunmaktadır. Resim alanında cepheden gösterilen erkek figürü ve profilden betimlenen köpeği vardır. Erkek figürünün özellikle sağ kolu ve bacaklarında kopma, yüzü ve tüm vücudunda aşınma olmuştur. Köpeğin ayakları belirsiz, başında ise kopma ve aşınma bulunmaktadır. Çerçeve kenarlarından ortaya doğru eğimli yapılmıştır. Çerçevelerin yanları ince yonulu fakat alt kısımları kırıktır. Altta, stel atlığına oturan 8,5 cm yüksekliğindeki predella vardır.

Çıplak olan figürün başı gövdeye oranla küçük olup $\frac{3}{4}$ sola döndürülmüştür. Kas detayları belirsizdir. Sol elindeki kalkan üç boyutlu yapılmaya çalışılmış fakat başarısızdır. Savaşçı ve güçlü gösterilen erkek figürü, sağ eliyle köpeğinin tasmaına bağlı ipi tutmaktadır. Köpek arka ayaklarının üzerine oturmuş, başını kaldırıp sahibine bakmaktadır. Podyumda 3 satır yazıt yer almaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Φλά(ουιος) Κτησιφῶν ὁ καὶ
2 Σφηκᾶς Εὐτυχί-
νος μνίας χάριν.

Sphekas olarak da tanınan Flavius Ktesiphon, Eutykhion'un hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Varinlioğlu 1988, 116, No: 63; Özgan 1999, 162, Taf. 53c.

Katalog No	: 1.9
Kazı Buluntu No	: 106
Müze Envanter No	: 1-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Zosimos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 53; Gen: 29; Der.: 14; Kab.Yük.: 29; Kab.Gen.: 17; Kab.Der.: 2; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 2.-3. yy

Masif blok üzerine yan tarafında iki profille işlenen steldir. Şematik üçgen alınlıklı yapılan stelde, önden arkaya doğru olan 6,5 cm'lik kısım ince, geri kalan kısım kaba yonuludur. Alınlığın üst kısmında da geriye doğru 5,5 cm'lik alan işlenmiş, gerisi kaba bırakılmıştır. Köşe ve tepe akroterleri kırıktır. Kazıma çizgi ile yapılmış alınlığın ortasında yine çizgi şeklinde yapılan kalkan işlenmiştir. Yan çerçevelerden resim alanına geçiş eğimli şekilde yapılmış, ortada düz bir hal almıştır. Arka kısmı kaba yonulu, alt kısmında da herhangi bir çıkıntı yoktur.

Resim alanında ayakta ve cepheden bir erkek ile sağ tarafında köpeği yer almaktadır. Figür ve köpeği oldukça yoğun bir çarpma ve aşınmaya uğramış, ayrıntılar belirsizdir. Buna rağmen sol elini göğsünün üzerine götürdüğü ve elinde bir şey tuttuğu anlaşılmaktadır. Sağ elini köpeğine doğru uzatmasından, tasmaından tuttuğu ya da onu beslediği düşünülebilir. Köpek arka ayaklarının üzerine oturmakta ve sahibine doğru bakmaktadır. Podyumda iki satır yazıt görünmekte fakat ilk satırın yalnız ilk iki harfi okunabilmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Zo[σίμω]
μνίας χάριν.

Zosimos'un hatırası için.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 1.10
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1187
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Chrysos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Börükçü Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 93; Gen.: 61; Der.: 8; Kab. Yük.: 64; Kab. Gen.: 42; Kab. Der.: 5 cm.
Kategorisi	: Provocator
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçeveli ve üçgen alınlıklı mezar stelidir. Şematik işlenen alınlığın sağ bölümündeki köşe akroteri kırılmıştır. Tympanon'un ortasında çiçek şeklinde rozet betimlemesi vardır. Kısa olan üst ve uzun yan yüzlerde çerçeve iki kademedden oluşmaktadır. Dışta düz, ince bir profille ayrılarak içe doğru eğimli şekildedir. Alınlık, figürün yerleştiği dikdörtgen niş yerine, onun üzerindeki silme üzerine oturmuştur.

Ortada bulunan gladyatör sola doğru hamle yapmaktadır. Miğferin üst kısmı aşınmış fakat üzerinde yer yer dalgalı kıvrımlar görülmektedir. Ense kısmında dikey çizgiler bulunmaktadır. Yüzü kapatan dörtgen kafesli siperliği üzerinde delikler vardır. Giysisi karın ve böbrekleri koruyan deri bir bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmuştur. Gövdenin üst kısmında madeni bir göğüs levhası görülmektedir. Bu levha sırtta çaprazlanan kayışlarla ve tokalarla tutturulan önlük şeklindedir. Sol bacak profilden, sağ bacak ise cepheden betimlenmiştir. Sol bacağının dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dahil olmak üzere kalın bir bandajla sarılmış ve üzerine bir kaval kemiği koruyucusu eklenmiştir. Sağ dizine deri kayışlar bağlanmış, ayağında ise deriden yapılan ve ayağın üst kısmında baklava motifleri oluşturan parmak arası bir sandalet vardır. Bacaklarının arasında elbisenin bir uzantısı olan 4 adet püskül bulunmaktadır. Sağ kolun üzerinde kol koruyucusu, sağ elinde kısa bir kılıç bulunmakta, sol elinde ise ortasında daire şeklinde sade bir kabartma bulunan dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan tutmaktadır. Kalkan ince bir çerçeveye sahip olup (2 cm) ortasında aşınmış fakat yuvarlak hatlı sade motif bulunmaktadır. Gladyatörün etrafında, zaferlerinin simgesi olan 10 adet çelenk işlenmiştir. Stelin kısa ve uzun yan yüzleri ile arka yüzü kaba yonulu bırakıldığı için bir yere monte edilerek sergilendiği düşünülmektedir. Yazıt, çerçeve üzerine eklenmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

Χρῦσος
πά(λος) ἦ'

Sekizinci kategoriden Khrysos.

Bibliyografya: Aydaş 2006, 106; Aytekin 2015, 125-136.

Katalog No	: 1.11
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1301
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Amaraïos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Börükçü Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 95; Gen.: 60; Der.: 15,5; Kab. Yük.: 68; Kab. Gen.: 42; Kab. Der. 5 cm.
Kategorisi	: Provocator
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçevesiz ve üçgen alınlıklı mezar stelidir. Şematik yapılan ve tepe akroteri bulunmayan alınlıkta, köşe akroterleri oldukça yüzeysel olarak yapılmış ve aşınmıştır. Tympanon'da çiçek şeklinde rozet betimlemesi vardır. Alınlık figürün yerleştiği dikdörtgen niş yerine, onun üzerindeki silme üzerine oturmuştur. Bu silme üzerinde gladyatörün ismi, içe doğru yapılan eğimli ve profilli çerçevede ise hangi kategoriye ait olduğu yazmaktadır.

Resim alanının ortasında yer alan gladyatör, sola doğru hamle yapmaktadır. Başında sorguçsuz, üst kısımda başın şeklini almış yuvarlak, alından kulak hizasına kadar düz, kulak hizasından enseye doğru dışa eğimli bir şekilde genişleyen miğfer yer almaktadır. Miğferin üst kısmı aşınmıştır fakat yer yer dalgalı kıvrımlar görülmektedir. Ense kısmındaki bölümün üzerine dikey çizgiler yapılmıştır. Yüzü kapatan dörtgen kafesli siperlik üzerinde delikler vardır. Giysisi deri bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmuştur. Göğüs levhası takmıştır. Bu levha sırtında çaprazlanan kayışlarla ve tokalarla tutturulan önlük şeklindedir. Sol bacağı profilden, sağ bacak ise cepheden betimlenmiştir. Sol bacağının dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dahil olmak üzere kalın bir bandajla sarılmış ve üzerine bir kaval kemiği koruyucusu eklenmiştir. Sağ dizine ve ayak bileğine deri kayışlar bağlanmış, ayağında ise deriden yapılan ve ayağın üst kısmında dörtgen geometrik motifler oluşturan parmak arası sandalet bulunmaktadır. Bacaklarının arasında elbisenin uzantısı olan 4 adet püskül vardır. Sağ kolun üzerinde kol koruyucusu, elinde kısa kılıç, sol elinde ise dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan tutmaktadır. Kalkan ince bir çerçeveye sahip olup (2 cm) ortasında yuvarlak hatlı sade motiftir. Gladyatörün etrafında 8 adet çelenk yer almaktadır. Stelin kısa ve uzun yan yüzleri ile arkası kaba yonulu bırakıldığı için bir yere monte edilerek sergilendiği düşünülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἀμαραῖος πά(λος) γ'

“Üçüncü kategoriden Amaraïos”.

Bibliyografya: Aydaş 2006, 108-109; Aytekin 2015, 125-136.

Katalog No	: 1.12
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1186
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Chrysopteros'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Börükçü Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 63; Gen.: 91; Der.: 30; Kab. Yük.: 6; Kab. Gen.: 35; Kab. Der.: 6 cm.
Kategorisi	: Secutor
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçevesiz ve üçgen alınlıklı mezar stelidir. Şematik yapılan ve tepe akroteri bulunmayan alınlıkta, köşe akroterleri oldukça yüzeysel olarak yapılmış ve aşınmıştır. Tympanon'da çiçek şeklinde rozet betimlemesi vardır.

Resim alanında ortada bulunan gladyatör sola doğru hamle yapmaktadır. Giysisi deri bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmakta olup, gövdesinin üst kısmı çıplaktır. Gladyatörün kasları çizgiler halinde verilmiş, çok belirgin değildir. Sol bacağının dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dâhil olmak üzere yatay ve çapraz kalın bir bandajla sarılmış ve kaval kemiği koruyucusu üzerine tokalarla tutturulmuştur. Başında, üst kısımda sorgucu yuvarlak, ince ve keskin profilli ve boyundan aşağısı eğimli bir şekilde inen miğfer bulunmaktadır. Kolun üzerinde kol koruyucusu vardır. Manica sol omuz çevresinde dolanan bir kayış ile emniyete alınmıştır. Sol elinde dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan, sağ elinde kısa, küçük bir kılıç tutmaktadır. Kalkan üç boyutlu şekilde yapılmaya çalışıldıysa da başarılı olunamamıştır. Gladyatörün etrafında ve çerçevenin alt kısmında 10 adet çelenk yer almaktadır. Stelin kısa ve uzun yan yüzleri ile arkası kaba yonulu bırakıldığı için bir yere monte edilerek sergilendiği düşünülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Χρυσόπτερος
πά(λος) ε'

“Beşinci kategoriden Chrysopteros”.

Bibliyografya: Aydaş 2006, 106.

Katalog No	: 1.13
Kazı Buluntu No	: 586
Müze Envanter No	: 236/3813
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Nekropol Sahası
Ölçüleri	: Yük.: 67; Gen.: 47; Der.: 23; Kab.Yük.: 51; Kab.Gen.: 32; Kab.Der.: 5; Harf Yük.: 2-3 cm.
Dönemi	: MS 3. yy

Üçgen alınlıklı ve çerçeveli mezar stelidir. Sağ köşe akroteri, sağ arka alt kısmının bir bölümü, figürün ayakları ile birlikte alt çerçeve kırık ve eksiktir. Ayrıca figürün bacaklarında uyluklara kadar kopma ve vücutta aşınma vardır. Masif ve kenarları kalın profilli çerçeve ile yapılan alınlığın tympanon kısmında kalkan bulunmaktadır. Sol taraftaki akroterin ön yüzünde stilize olmuş palmet motifi görülmektedir.

Resim alanında, cepheden ve ayakta bir erkek betimlenmiştir. Oldukça özensiz yapılan figürün gövdesi aşağı doğru daralmaktadır. Baş yuvarlak, yüz detayları aşınmaya bağlı belirsizdir. Yalnız kulak detayları görülebilmektedir. Saçlar ince ve dalgalı çizgiler şeklinde taranmıştır. Omuzlar geniş, kollar iki yana açılmıştır. Her iki elinde de yuvarlak nesnelere tutmaktadır. Göğüs hatları ince çizgilerle belli edilmiş, bel kıvrımı ise yapılmamıştır. Bacaklar açık ve incedir. Çerçeve yanları ince yonulu, arka kısma yumuşak bir geçiş yapılmış ve bu bölüm ovaldir. Başın her iki yanında da tek satır yazıt bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Διοκλιανού.

Dioclianus'un (mezarı).

Bibliyografya: Varinlioğlu 1988, 115-116, No: 62; Özgan 1999, 163, Taf. 54a.

Katalog No	: 1.14
Kazı Buluntu No	: 13MDBh-49
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli Parçası
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 17,5; Gen.: 23,5; Der.: 7 cm.
Dönemi	: Geç Hellenistik

Küçük boyutlu bir mezar steline ait alınlık parçasıdır. Sağ köşe, resim alanı ve tepe akroteri kırılmış, görünen sol köşe akroteri ise aşınmıştır. Üzerinde sarı-kahverengi renkli patina ve kalker tabakaları görülmektedir. Alt, yan ve üst kısımlarında şeker dökümler görülmektedir. Resim alanından 6 cm genişliğinde 2 kademeli profille geisona geçilmiştir. Tympanon kısmında kalkan motifi bulunmaktadır. Arka kısmı kaba yonuludur.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 1.15
Kazı Buluntu No	: 09SKB01
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli Parçası
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Kuzey Bazilika
Ölçüleri	: Yük.: 5; Gen.: 18; Der.: 6 cm.
Dönemi	: Roma

Mezar steline ait alınlık parçasıdır. Alınlık sağ köşedeki akroterden itibaren çerçeveye doğru eğik şekilde kırılmıştır. Sol köşe akroteri ve mermer üzerinde genel bir aşınma ve gri patina mevcuttur. Tympanon kısmında stilize yapılan dört yapraklı çiçek rozeti bulunmaktadır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Tip 2 Kemerli Steller

Katalog No	: 2.1
Kazı Buluntu No	: 177
Müze Envanter No	: 525/3754
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, İğdemir Nekropolü
Ölçüleri	: Yü.: 53; Gen.: 45; Der.: 14; Kab.Yük.: 35; Kab.Gen.: 26; Kab.Der.: 3; Harf Yü.: 2 cm.
Dönemi	: MS 1. yy'ın İlk Yarısı

Niş içine işlenen erkek büstü şeklinde yapılmış steldir. Stelin alt kenarları ve alttan 2 satırın ortası kırık ve eksiktir. Figürün burnu ve ağzında kırılma ve aşınma vardır. Bunların haricinde stel oldukça sağlamdır. Stelin arka kısmı kaba yonuludur. Yanlarda keskin ve derin profille iki bölüme ayrılan mezar stelinin yan çerçevesinin arka kısmı 8,5 cm genişliğinde ince yonulu ve keskin hatlı, ön kısımdaki 5,5 cm genişliğindeki çerçeve ise ovaldir. Bu çerçevenin ön-üst kısmında 37 cm genişliğinde üçüncü bir profil daha bulunmaktadır. Stelin arkadaki profilinin her iki yanına akroterler eklenmiş olup soldaki kırık ve eksiktir. Resim alanında niş içinde cepheden bir erkek figürü, altta ise podyum bulunmakta olup, üzerinde 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Kare kaide üzerine yerleştirilen büstün göğüsleri hafif derin fakat anatomiye uygun olmayan şekilde verilmiştir. Kollar omuzların biraz aşağısından kesilmiştir. Sağ omzu dar, sol omzu daha geniştir. Boyunda bu duruma uygundur fakat baş biraz daha sola doğru götürülmüştür. Boynunda yuvarlak bir uç bulunan kolye vardır. Yüz oval ve dolgun yapılmıştır. Kaşlar hafif keskin çizgiler şeklinde düz, gözlerin kenarları kabartı şeklinde ve aşağı çekilmiştir. Burun ve ağız yüze uygun şekildedir. Saçlar öne doğru taranmış kısa dalgalar şeklinde, kulakları kapatıp çeneye kadar inmiş, küt bir görünüm oluşturmuştur.

Yazıt ve Çevirisi:

Τυχική Ἀντυλάου τοῦ
2 ἰδίου συ[ντρο]φου μνίας
χάριν· χαί[ρετε π]άροδοι.

Tykhike, süt kardeşi Antylaos'un hatırası için (bu steli yaptırdı). Mezarın yanından geçenler selam size!

Bibliyografya: Varinlioğlu, 1988, 118-119, No: 71; Özgan 1999, 163-164, Taf. 54b.

Katalog No	: 2.2
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 575
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Khrysaor'un Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 68,5; Gen.: 38,5; Der.: 15; Kab.Yük.: 51; Kab.Gen.: 30; Kab.Der.: 7; Harf Yük.: 1,5 cm.
Dönemi	: Trajan Dönemi (MS 98-117)

Kemerli, köşe akroterli stelin alt köşelerinde kırılma, köşe akroterlerinde ve kenarlarda aşınmalar, burun ucu ile üst dudağın sağında kopma vardır. Stel üzerinde yer yer sarı-kahverengi patina görülmektedir. Niş içinde Dioskurides tipinde, cepheden betimlenen erkek figürü bulunmaktadır. Figür khiton üzerine hymation giymiş, göğsünün üzerine götürdüğü sağ eli hymationun altından çıkmaktadır. Khiton boyunda V şeklinde, dikey sığ çizgilerle aşağı doğru inmektedir. Baş vücuda göre büyüktür. Alın kısmı geniş, yüz çeneye doğru sivrilir. Saçlar kabarık, hafif dalgalı olup, öne doğru taranmış, uçları sağa sola döndürülmüş ve kulakları kapatmıştır. Kaşlar burun kökü ile birleşmiş ve kısa küçük çentikler şeklinde belirgindir. Gözkapakları kalın fakat keskin yapılmıştır. Avurtlar çökük, dudaklar küçük fakat etli, çene ise öne doğru çıkıktır. Altında 2 satır Eski Yunanca yazıt bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Παρησία Χρυσάρι τῷ τέκνῳ
μνείας χάριν.

Paresia (bu steli), oğlu Khrysa(o)r'un hatırası için (diktirdi).

Bibliyografya: Aydaş 2012c, 116.

Katalog No	: 2.3
Kazı Buluntu No	: 117
Müze Envanter No	: 11-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Aksiopistos'un Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 61; Gen: 34,5; Der.: 23,5; Kab.Yük.: 27; Kab.Gen.: 25,5; Kab.Der.: 5; Harf Yüksek.: 2-2,5 cm.
Dönemi	: Erken Hadrian Dönemi

11-17-82

Resim alanında niş içine yerleştirilmiş erkek büstü bulunan steldir. Stelin sağ alt kısmı, arka alt kısımları, çerçeve ve üst kısımda figürün burnu üzerinde hafif çarpma ve kopmalar görülmektedir. Ön yüzde yoğun bir sarı-kahverengi kalker tabakası bulunmaktadır. Niş dörtgen formda olup üst köşeleri yuvarlaklaştırılmıştır. Sağ yan, ince yonu, sol yanda ise alttan 31,5 cm yüksekliğindeki bölüm ince, geri kalan bölüm kaba yonuludur. Buradaki kaba yonu üstte biter. Arkada üst bölümde 14x23 cm'lik bölüm hariç, diğer kısımlar ince yonuludur. Podyumda 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Erkek büstü göğsün alt kısmından kesilmiştir. Figürün yüzü yuvarlak, saçları kısa düz olarak öne doğru taranmış sivri uçlarıyla sağa sola döndürülmüştür. Alın yuvarlak ve açık yapılmıştır. Kaşlar keskin ve ince bir çizgiyle, gözler ile özellikle göz kapakları şişkin olduğu için göz akları belirsizdir. Sakallar oldukça kabarık ve dalgalıdır. Burun yüzle orantılı, ağız küçük olup bıyıklar da gösterilmiştir. Elmacık kemikleri çıkıntılıdır. Boyun dar ve kısa, göğüsler çıkıntılı ve şişkindir.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἀξιόπιστος Ἀξιο-
2 πίστω τῷ πατρὶ μνί-
ας χάριν.

Aksiopistos, babası Aksiopistos'un hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Özgan 1999, 165-165, Taf. 54c.

Katalog No	: 2.4
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1472
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Thoas'ın Mezar Steli
Malzeme	: Taş (?)
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Çevresi
Ölçüleri	: Yük.: 74; Gen.: 40; Der.: 28; Kab.Yük.: 52,5, Kab.Gen.: 23,5; Kab.Der.: 1,5 cm.
Dönemi	: MS 138-193

Masif blok üzerine alçak kabartma şeklinde yapılan mezar stelidir. Bir platform üzerinde ayakta ve cepheden betimlenen figürün başında ve ayaklarında kopma ve aşınmalar görülmektedir. Bloğun ön yüzüne niş açılarak işlenen figür, tunik şeklinde asker kıyafeti giymiştir. Elbise kıvrımları dikey paralel çizgilerle, belindeki kalın kemerse yatay çizgili ve ortasında yuvarlak toka ile oldukça yüzeysel yapılmıştır. Elinde tuttuğu mızrak ve kalkan cepheden betimlenmiş, mızrağın yapısı nişe uydurulmuş ve hafifçe eğrilmiştir. Kolların duruşu ve vücut hatları anatomiye uygun değil ve özensizdir. Ön kısmı haricindeki diğer yerler kaba yonuludur.

Yazıt ve Çevirisi:

Θόας
Ρομανο[ῦ].

Rhomanos'un oğlu Thoas.

Bibliyografya: Aydaş 2012c, 117-118.

Katalog No	: 2.5
Kazı Buluntu No	: 587
Müze Envanter No	: 237/3814
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Kosmia'nın Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Yüzey Buluntusu
Ölçüleri	: Yük.: 41; Gen.: 31; Der.: 14; Kab.Yük.: 24,5; Kab.Gen.: 22,5; Kab.Der.: 4,5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 2. yy'ın Sonu

Masif blok üzerine işlenen niş içinde bir kadın büstü ve altındaki podyumdan oluşan mezar stelidir. Stelin sağ kısmı, figür başıyla beraber üst kısmı, ayrıca sol kısım kırık ve eksiktir. Çerçevenin sol yanında inceyonu görülmektedir. Alttaki stel altlığına oturan fakat kırılmış, 2 cm yüksekliğinde bir çıkıntı bulunmaktadır. Kenarlarda ve figürün boynunda etkili aşınmalar vardır. Yüzeyde yoğun gri patina vardır. Arka kısım kaba yoluludur. Podyumda iki satır yazıt bulunmaktadır.

Postament şeklinde bir kaide üzerindeki figür, khiton üzerine hymation giymiştir. Khiton boynun altında oldukça düzgün V kıvrımıyla gösterilmiş, göğüs üzerinde ise dikey, eğri ve farklı yönlerde bakan kıvrımlarla verilmiştir. Hymation sol omuzdan dikey şekilde aşağı indirilmiş, yine sağ omuz üzerinden atılarak sol kola doğru götürülmüştür. Bu tomarın altından khiton kıvrımları görünmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

[ΕΛ]πεῖς Κοσμιάς
μνίας χάριν.

Elpis, Kosmia'nın hatırası için (bu steli yaptırdı).

μνήας ÖZGAN. μνίας Yazıt

1'inci satır: *supplevi* [ΕΛ]πεῖς.

2'nci satır: *correx* μνίας.

Bibliyografya: Özgan 1999, 170, Taf. 56a.

Katalog No	: 2.6
Kazı Buluntu No	: 176/524
Müze Envanter No	: 3753
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Artemisia'nın Mezar Steli
Malzeme	: İri Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Kabasakız Mevkii
Ölçüleri	: Yük.: 96; Gen.: 48; Der.: 28; Kab.Yük.: 36,5; Kab.Gen.: 45,5; Kab.Der.: 4,5; Harf Yük.: 4,5 cm.
Dönemi	: MS 3. yy'ın İlk Yarısı

Masif blok üzerindeki niş içinde, kadın figürü bulunan steldir. Nişin üst-orta kısmı kırık, özellikle sağ çerçeve üzerinde kopma aşınmalar görülmektedir. Çerçevenin yan kısımlarında, altta 22 cm, üstte 13 cm olmak üzere aşağıdan yukarıya doğru daralan bir ince yonu vardır. Bu durum, stel sergilenirken yanların görünmemiş ve bu şekilde bırakılmış olmalıdır. Ayrıca sağ çerçeve üzerinde 3 cm çapında bir delik bulunmaktadır. Sağ çerçevenin en alt kısmında II harfleri, podyumda ise 2 satır yazıt yer almaktadır.

Büst şeklindeki kadın figürü ise oldukça sağlamdır. Bir kaide üzerine yerleştirilen kadın khiton üzerine hymation giymiştir. Boyundan göğse kadar uzanan kalın bir V hattı ve göğüsler üzerinde oval çizgilerle giysi hareketlendirilmiştir. Hymation ise omuz ve kolların kenarlarından bir hat şeklinde indirilip göğüs altında düğümlenmiştir. Kabarık olan saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve kalın bukleler halinde geriye doğru götürülmüştür. Alın üçgen şeklinde, kaşlar kalın, gözlerin kenarları ise kabartı şeklinde ve sığdır. Kaşlar biraz daha çıkıntılı oyulmuş ve derinlik katmıştır. Oval yapılan yüzde, burun uzun, dudak ise etli fakat küçük yapılmıştır.

Yazıt ve Çevirisi:

Μουσαῖς Ἀρτεμισία τῆ
ἰδία γυναικὶ μνίας χάριν.

Musiaios, karısı Artemisia'nın hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Cousin 1891, 426, No: 11; Özgan 1999, 169, Taf. 55d.

Katalog No	: 2.7
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Bilinmiyor
Eserin Adı	: Euthyces'in Mezar Steli
Malzeme	: Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 55; Gen.: 36; Der.: 10; Harf Yük.. 1,2-2,2 cm.
Dönemi	: MS 222-253

Masif dörtgen blok üzerine sığ niş açılarak, içine erkek büstü yerleştirilmiştir. Stel büst ve podyum kısmından oluşmaktadır. Podyumun sağ alt köşesi kırıktır. Baş yuvarlak yüz basık ve büyük ölçüde aşınmıştır. Burun, ağız, gözler kopma ve aşınmaya uğramıştır. Stelin yan ve üst kısmı ince, arka kısmı kaba yonuludur. Büstün sağ tarafında 2 sol tarafında 5 olmak üzere toplam 7 satır yazıt bulunmaktadır. Büst göğüslerin hemen altından kesilmiş olup, omuzları yuvarlaktır. Saçları kısa fakat kıvrıktır. Stelin yeri bilinmediği ve tanımlar fotoğraftan yapıldığı için diğer detaylar anlaşılamamaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

		Eὐτυ-
		χῆ
Νικη-		τῶ ἀν-
τιανῆ		δρὶ μνί-
	4	ας χάρις.

Niketiane kocası Eutyches için.

Bibliyografya: Şahin 1982, 178, 1235, Taf. XVII.

Katalog No	: 2.8
Kazı Buluntu No	: Str 84 Gym/2
Müze Envanter No	: 2-30-84
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Pithoksenos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Gymnasion'un Kuzeydoğusu
Ölçüleri	: Yük.: 54; Gen: 30; Der.: 9; Kab.Yük.: 32; Kab.Gen.: 24,5; Kab.Der.: 5,5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 222-253

Büst ve podyum kısmından oluşan masif dörtgen blok üzerine sığ niş açılmış, içine erkek figürü yerleştirilmiştir. Podyumun sağ alt köşesi kırıktır. Büstün alt kısmında 4,5 cm'lik bölüm hafif, onun altındaki 18 cm'lik kısım ise tamamen kaba yoluludur. Stelin yan ve üst kısmı ince, arka kısmı kaba yoluludur. Başın üst kısmında 1, sağda 6, solda ise 1 satır yazıt bulunmaktadır. Büst göğüslerin hemen altından kesilmiş olup, omuzları yuvarlaktır. Göğüs uçları kazımayla daire şeklinde yapılmıştır. Baş yuvarlak yüz basık ve büyük ölçüde aşınmıştır. Saçları kısa fakat kıvrıkcık, alın dar, kulaklar kabaca işlenmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

	Καλλίσ-	μνίας
2	τα	χάριν.
	Πιθο-	
4	ξέ-	
	νφ	
6	τῷ ἀν-	
	δρῖ	

Kallista kocası Pithoksenos'un hatırası için.

Bibliyografya: Varinlioğlu 1988, 120, No: 76; Şahin 1990, II.2, 27, 1376.

Katalog No	: 2.9
Kazı Buluntu No	:
Müze Envanter No	: 251
Bulunduğu Yer	: İzmir Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Dedamie'nin Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 95; Gen.: 60; Der.: 22; Kab.Yük.: 58; Kab.Gen.: 36; Kab.Der.: 6; Harf Yük. 2-2,5-3 cm.
Dönemi	: MS 3. yy Ortaları

Sütunlarla taşınan kemerli ve podyumlu, resim alanına kadın büstü işlenen steldir. Figürün burnu kırıktır. Büst küçük çarpma izleri dışında sağlamdır. Stelin ise alt kısımda bulunan podyumunun sağ alt köşesi sola doğru eğimli, sol tarafının kenarları ise kırıktır. Sağ üst kısımda, sonradan yapılan büyük bir delik vardır. Ayrıca daha sonra yapılmış olabileceği düşünülen podyumun sağ yan tarafında 1, sol tarafta ise 2 adet dübel deliği bulunmaktadır. Yan taraflar ince yonuludur. Podyumda 3 satır yazıt vardır.

Resim alanını sınırlayan sütunlar, detayları işlenmediği için plinthenin üzerine aşağıdan yukarı kademeli şekilde daralan üç profilli kaide, yivsiz gövde ve korinth başlıklarından oluşmaktadır. Korinth başlığında tek sıra akhantus yaprağı ile her ikisinin arasında üst bölüme daha küçük bir adet akhantus yaprağı işlenmiştir. Soldaki başlığın iç kısmı işlenmemiştir. İç ve dış bükey üç profilden oluşan kemerin yanlarına üzeri düz bırakılan köşe akroterleri yerleştirilmiştir. Kemerin üst-ortasında antitetik duran iki spiral vardır.

Resim alanına, yuvarlak bir kaide üzerine, düz bırakılmış kitabe kısmı ve ortası oyulmuş paralel iki profil daha işlenerek büst oturtulmuştur. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, hafif dalgalı şekilde, kulakların arkasından geçirilip aşağı indirilmiştir. Başın üst kısmında örtüye ait olabilecek düz bir bölüm bulunmaktadır. Kalın bir boyna sahip olan figürün yüzü yuvarlak ve basıktır. Göz kenarları kabartı şeklinde olup, gözler aşağı çekilmiştir. Ağız küçük fakat dudakları etlidir. Kulak konkavları basit çizgilerle derin biçimde belirlenmiştir. Kadın khiton üzerine hymation giymiştir. Khiton kıvrımları boynun altında V oluşturan kenarları kalın profille; göğüsler ise elbise üzerinde birbirine paralel iki oval çizgiyle gösterilmiştir. Manto omuz kenarlarından aşağı indirilip göğsün altında düğümlenmiştir. Manto kıvrımları oldukça ağır fakat kuru, derin ve şematik gösterilmiştir.

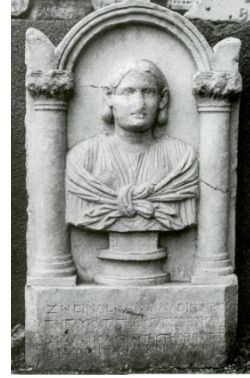
Yazıt ve Çevirisi:

]ΚΟΣ Δηδαμίη τῆ γυναικί
2 [μνίας] χάριν· ἥτις κεῖται ἐν τῆ σό[ρω]
-----XANONTI Y Ω

]kos, karısı Dedamie'nin hatırası için. Her kim bu anıt mezarda yatarsa.. (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Pfuhl-Möbius 1979, 514, Taf. 307, No: 2136.; Özgan 1999, 168-169, Taf. 55c.

Katalog No	: 2.10
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 250
Bulunduğu Yer	: Belirsiz
Eserin Adı	: Theophila'nın Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 115; Gen.: 68; Der.: 26 cm.
Dönemi	: MS 3. yy Ortaları

Kemerli, resim alanına kadın büstü işlenen steldir. Kemer, altta bulunan podyumun üzerine yerleştirilen korinth başlıklı sütunlar tarafından taşınmaktadır. Stel genel anlamda sağlam olup, kemerin üstünde bulunan akroter kırık, sol sütunda ve kabartma kenarında çatlaklar bulunmaktadır.

Yıvsız sütun gövdeleri, plinthe üzerine konumlanmış aşağıdan yukarı kademeli şekilde daralan üç yivli kaide ile taşınmaktadır. Gövde üzerinde bulunan Korinth başlığında tek sıra akhantus yaprağı işlenmiştir. İç ve dış bükey üç profilden oluşan kemerin yanlarına üzeri düz bırakılan köşe akroterleri yerleştirilmiştir.

Resim alanına, yuvarlak bir kaide üzerine, düz bırakılmış kitabe kısmı ve ortası oyulmuş paralel iki profil daha işlenerek büst oturtulmuştur. Büst küçük çarpma izleri dışında sağlamdır. Khiton üzerine göğüs üzerinde düğümlenen şal giyen figür, etli ve dolgun bir boyna sahip olup, orta yaşlı bir kadın betimlenmiştir. Yüz yuvarlak ve basık, göz kenarları kabartı şeklinde yapılmış ve gözler aşağı çekilmiştir. Ağız küçük dudaklar etlidir. Kulak konkavları basit çizgilerle derin işlenmiştir. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, hafif dalgalı şekilde, kulakların arkasından geçirilip aşağı indirilmiştir. Başın üst kısmında örtüye ait olabilecek düz bir bölüm bulunmaktadır. Şal kolları tamamen sarmamakta, elbisenin ortada toplanmasından dolayı omuzlardan göğüs üzerine doğru incelmektedir. Kıyafet üzerinde matkap izi görülmemekle birlikte ince bir keski ile oldukça sık kıvrımlı ve detaylı ve zengin olarak betimlenmiştir. Ancak göğüs üzerindeki düğüm haricinde oldukça keskin kenarlı ve şematik olan kıvrımlar doğallıktan uzaktır.

Yazıt ve Çevirisi:

- Zώσιμος καὶ Ἀχιλλία οἱ γονεῖς
 2 τῆ γλυκυτάτῃ θυγατρὶ Θεοφίλῃ
 καὶ Φίλων ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τῆ σεμνοτάτῃ
 4 καὶ ἀσυνκρίτῳ γυναικὶ μνείας χάριν.

Anne babası Zosimos ve Akhillia, çok tatlı kızları Theophila'nın; onun kocası Philon ise çok saygıdeğer ve eşsiz karısı Theophila'nın hatırası için.

Bibliyografya: Jucker 1961, 28, Abb. 3; Pfuhl-Möbius 1979, 514, Taf. 306, No: 2135; Özgan 1999, 167-168, Taf. 55b.

Katalog No	: 2.11
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 8-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 71; Gen: 39; Der.: 16,5; Kab.Yük.: 36,5; Kab.Gen.: 32,5; Kab.Der.: 6; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 3. yüzyıl Ortaları

Masif blok üzerine sığ niş açılıp, içine kadın büstünün yerleştirildiği steldir. Nişin köşelerinde yer alan sol köşe akroteri tamamen, sağ akroterin ise üst kısmı kırılmıştır. Büstün alt kısmı kalın bir profille yatay kesilmiştir. Yan çerçevelerden sol yüz ince yonulu (büstün altına kadar) sağ taraf ise 6x8 cm ölçülerinde sığ bir derinlikle ayrılan iki kademe şeklindedir. Sol yan yüz en altta kadar bitirmeye çalışılmış fakat yine de alttan 30 cm'lik kısım kaba yonulu kalmıştır. Sağ tarafta ise büstün alt kısmıyla paralel yan çerçeve de kaba yonuludur. Başın her iki yanında toplam 4 satır yazıt bulunmaktadır.

Büstün başı, yüzü ve saçları da dâhil olmak üzere tahrip olmuştur. Fakat yüzün yuvarlak olduğu, kulak memelerinin arkasındaki saç kıvrımlarının düz bir şekilde kulak arkasına tarandığı ve küt şekilde kesildiği görülmektedir. Kısa ve kalın bir boyundan sonra gövdeye geçilir. Khiton ve manto kıvrımları aynı kalınlıkta ve masiflikte yapılmıştır. Buna mantonun göğsün ortasında düğümlemesi ve kurdelanın da uzun tutulması eklendiğinde karmaşık bir görüntü ortaya çıkmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

	Απ[.]σ-	Ἀσια-
2	θένου	νή τῆ
	γυναικὶ	μνίας
4		χάρις.

Ap[.]stenes'in karısı Asiane'nin hatırası için.

Bibliyografya: Editio Princeps, Aytekin-Aydaş 2017.

Tip 3 Çerçeveseli Steller

Katalog No	: 3.1
Kazı Buluntu No	: 09MDO4/1-M42
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Kuzey Şehir Kapısı
Ölçüleri	: Yük.: 34,5; Gen.: 28,5; Der.: 18; Kab.Yük.: 28,5; Kab.Gen.: 11; Kab.Der.: 2,5 cm.
Dönemi	: MÖ 1. yy'ın İlk Yarısı

Çerçeveseli mezar stelidir. Ortada, ayakta ve cepheden betimlenen bir erkek figürü bulunmaktadır. Stelin üst çerçevesi, sağ çerçevenin üst kısmı, sol çerçevenin tamamı, figürün ayaklarının bilekten aşağısı kırık, sağ kolu ve yüzü oldukça tahrip olmuştur. Mermerin üzeri sarı-kahverengi-gri renkli patina ile kaplıdır. Filozof şeklinde betimlenen figür yalnızca hymation giymiş olup üst kısmı çıplaktır. Kalın kumaştan, yüzeysel olarak yapılmış hymation sol omuz üzerinden atılmış ve vücudun sağ tarafını açıkta bırakarak, belden yukarıya doğru çekilmiştir. Kollar karnın üzerinde birleştirilmiştir. Muhtemelen elinde bir rulo tutmaktadır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 3.2
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1185
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Vitalis'in Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Nekropolü-Börükçü
Ölçüleri	: Yük.: 103; Gen.: 66; Der.: 16; Kab. Yük.: 78; Kab. Gen.: 39, Kab. Der.: 6; Harf Yük: 2 cm.
Kategorisi	: Murmillo
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçevesi, gladyatöre ait mezar stelidir. Çerçevenin üst kısmı düz olarak başlamakta, ince bir profilden sonra sahnenin işleneceği bölüme doğru eğimli olarak inmektedir. Çerçevenin üst kısmında gladyatörün adı, alt kısmında da yazıtı bulunmaktadır. Stelin sağ bölümünün orta kısmı tahrip olduğu için, çelenklerin sayısı tam olarak belirlenememektedir. Stelin kısa ve uzun yan yüzleri kaba yonulu bırakıldığı için bir yere monte edilerek sergilendiği düşünülmektedir. Arka yüz işlenmemiştir.

Sahnenin ortasında ana figür olarak, ayakta ve frontal duruşlu gladyatör kabartması vardır. Sol elinde son zaferinde kazandığı çelengi, sağ elinde ise zafer işareti olan palmye dalı tutmaktadır. Figürün saçları kabarık olup, kulaklarını örtmektedir. Saçlar dağınık biçimde yapılmış ve alnın üzerine doğru dökülmüş ve uçları inceltilerek belli belirsiz biçimde yanlara döndürülmüştür. Figürün yüzü dolgun olup, gözler iri badem şeklinde, göz kapakları geniş ve aşağı doğru hafifçe çekilmiştir. Göz bebekleri işlenmiştir. Kaşlar ortada burun köküyle birleşmiş ve kalındır. Burun ve dudak tahrip olmuştur. Dudakların kenar kısımlarından dolgun yapıldığı anlaşılmaktadır. Yüzünde sakallar hafif kabarık bir şekilde, uçları inceltilerek işlenmiştir. Giysisi deri bir bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmakta olup, gövdesinin üst kısmı çıplak ve kasları belirgindir. Sol bacağının dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dahil olmak üzere kalın bir bandajla sarılmış ve bir kaval kemiği koruyucusu (ocrea) üzerine tokalarla tutturulmuştur. Sağ bacakta dizinin alt ve üst kısımlarında süsleme amaçlı yapılan deri kayışlar bulunmaktadır. Sağ ayağında ise parmak arasından geçirilen ve üst kısımda bir toka ile tutturulup bileğe doğru uzanan deri kayışlarla yapılmış bir sandalet vardır. Sol kolu 90 derecelik bir açıyla yana doğru uzatılmış, elinde bir çelenk tutmaktadır. Çelenk elin anatomisine uydurulmuş ve elips şeklinde yapılmıştır. Sol kolunun altında, alın kısmı yukarıya doğru dik açıyla, dörtgen şekilde konumlandırılan sorguçlu bir miğfer, onun altında da üzerinde yazıt bulunan dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan bulunmaktadır. Kalkan üzerinde üç harften oluşan ve gladyatörün kategorisini gösteren $\pi(\lambda\omicron\varsigma)\alpha'$ yazıtı vardır. Sağ kolu üzerinde koruyucu bantlar yer almakta olup, yana doğru uzatılmış, omuz çevresinde dolanan bir kayış ile emniyete alınmıştır. Sağ elinde bir palmye yaprağı tutmaktadır. Gladyatörün etrafında ve yan çerçeveler üzerinde, kazandığı zaferleri simgeleyen, 15 adet çelenk bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

- Βιτάλις
 2 Πά(λος) α΄
 [Ὁ θ]ρασὺς ἐν πυγμαῖς Βιτάλιος ἐνθάδε
 4 [κε]ῖται ὄν κτάνεν ἐν σταδίοις
 [ιδ]ίαις παλάμαις Πολυδεύκης [πὺξ ἄ]-
 6 [γα]θός, κρατερός ἄξιος οὐνό[ματος].

“Birinci Kategoriden Vitalis. Boks müsabakalarında cesur bir adam olan Vitalis burada yatıyor. Onu güçlü ve iyi bir boksör ve adına layık Polydeukes arenada kendi elleriyle öldürdü.”

Bibliyografya: Aydaş 2006, 107-108.

Katalog No	: 3.3
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1188
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Droseros'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Nekropolü-Börükçü
Ölçüleri	: Yük.: 97; Gen.: 65; Der. 17,5; Kab. Yük.: 70; Kab. Gen.: 46; Kab. Der.: 6 cm.
Kategorisi	: Provocator
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçevesiz mezar stelidir. Uzun yan çerçevelerde çelenkler, üst çerçevede gladyatörün ismi, alt çerçeve de ise yazıtı bulunmaktadır. Ortada bulunan gladyatör figürü sola doğru hamle yapmaktadır. Başında sorguçsuz, üst kısımda başın şeklini almış yuvarlak, alından kulak hizasına kadar düz, kulak hizasından enseye doğru genişleyen miğfer yer almaktadır. Miğferin üst kısmına, dalgalı kıvrımlar işlenmiş, ense kısmındaki bölümün üzerinde dikey çizgiler bulunmaktadır. Giysisi deri bir bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmuştur. Giydiği göğüs levhası sırtında çaprazlanan kayışlarla ve tokalarla tutturulan önlük şeklindedir. Sol bacağı profilden, sağ bacak ise cepheden betimlenmiştir. Sol bacağın dizden aşağısı, ayağın üst kısmı da dahil olmak üzere kalın bir bandajla sarılmış ve üzerine bir kaval kemiği koruyucusu eklenmiştir. Sağ dizine deri kayışlar bağlanmış, ayağında ise deriden yapılan ve ayağın üst kısmında baklava motifleri oluşturan parmak arası bir sandalet bulunmaktadır. Bacaklarının arasında elbisenin bir uzantısı olan 4 adet püskül vardır. Sağ kolun üzerinde kol koruyucusu, elinde kısa kılıç, sol elinde ise dikdörtgen, dar ve uzun bir kalkan tutmaktadır. Kalkan ince bir çerçeveye sahip olup (2 cm) ortasında aşınmış fakat yuvarlak hatlı olduğu görülen sade motif vardır. Gladyatörün etrafına, 17 çelenk işlenmiştir. Stelin kısa ve uzun yan yüzleri ile arkası kaba yonulu bırakıldığı için bir yere monte edildiği düşünülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

- Δρόσερος
 2 πά(λος) γ'
 ἔκτανέ με Δρόσερον καινοίς ὀρχήμασι Μοίρης·
 4 ὁ πρίν ἐνί σκηναίς, νύν δ' ἐν σταδίοισι[ν]
 Ἀχιλλεύς.

“Üçüncü kategoriden Droseros. Beni, Droseros'u, Kader Tanrıçası'nın oyunlarıyla Akhilleus öldürdü. Bir zamanlar sahnelerde ben vardım; şimdi stadionlarda Akhilleus var.”

Bibliyografya: Aydaş 2006, 105; AYTEKİN 2015, 125-136.

Katalog No	: 3.4
Kazı Buluntu No	: 122
Müze Envanter No	: 25/3602
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Gri Damarlı Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 96; Gen.: 62,5; Der.: 28; Kab. Yük.: 86; Kab. Gen.: 45; Kab. Der.: 4 cm.
Kategorisi	: Secutor
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Düz bir zemin üzerine oyma tekniği ile yapılan stelde bu şekilde hem kabartma hem çerçeve oluşturulmuştur. Sağ yan çerçevenin ortası kırıktır. Stelin ortasında farklı kullanım amacıyla sonradan yapılan 8 cm çapında bir delik bulunmaktadır. Üzeri yer yer kireç ile kaplıdır. Figürün yüzeyi oldukça aşınmıştır. Ayrıca stel tam olarak bitirilememiştir. Bu, omuz, bacak, miğfer alt kısım ve sol arka alt bölümdeki 5 cm'lik çıkıntıdan anlaşılmaktadır. Arka ve yan kısımları kaba yonuludur. Resim alanında ortada dikdörtgen kalkanı, sağ elindeki kılıcı ve miğfer şeklinden dolayı secutor tipine ait olan gladyatör kabartması, sol üst bölümünde de bir adet çelenk bulunmaktadır. Gladyatör, sola doğru hamle yapar pozisyonundadır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 3.5
Kazı Buluntu No	: 09SKC-M01
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Porphyrios'un Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Kuzey Cadde
Ölçüleri	: Yük.: 45,5; Gen.: 31; Der.: 31; Harf. Yük: 2 cm.
Kategorisi	: Provocator
Dönemi	: MS 2. yy Sonu-MS 3. yy Başı

Çerçevesiz bir gladyatör stelinin sağ üst köşesidir. Ön yüzü hariç, diğer tarafları kaba yonuludur. Ön yüzde ortada sağ profilden gösterilen ve sola doğru hamle yapmakta olan gladyatör bulunmaktadır. Figürün sağ üst köşesinde çelenk, çerçevenin üst kısmında tek satır yazıt yer almaktadır. Gladyatörün başında enseden aşağıya doğru genişleyen miğfer, sağ kolunda manica bulunmakta olup, bilekten aşağısı kırıktır. Gövde üzerinde göğüs koruyucusu olarak pectoral bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Πορφυρ[

Porphyrios

Bibliyografya: Aydaş 2009, 117.

Katalog No	: 3.6
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Bilinmiyor
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Kapıbağ Mevkii
Ölçüleri	: -
Kategorisi	: Provocator
Dönemi	: MS 2. yy Sonu-MS 3. yy Başı

Stel, figürün dizlerinin aşağısından itibaren kırık ve eksiktir. Ayrıca yüzeyinde küçük kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Stelin mermer olduğu görülmekle birlikte, ölçüleri mevcut değildir. Fotoğraf üzerinden görüldüğü kadarıyla, sorguçsuz olan ve enseden aşağı doğru eğimli inen miğferden dolayı stelin bir provocatora ait olduğu düşünülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

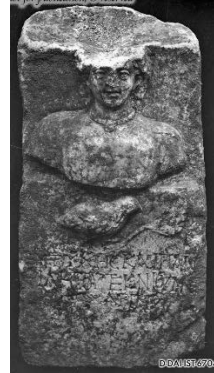
Λέανδρος

Leandros

Bibliyografya: Şahin 1982, 132, No: 1016.

Tip 4 Çerçevesiz Steller

Katalog No	: 4.1
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: İzmir Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 76,5; Gen.: 32; Der.: 25 cm.
Dönemi	: MS 2. yy Sonu

Çerçevesiz, ön yüzünde kız çocuğa ait büst bulunan mezar stelidir. Stelin hemen hemen bütün kenarları ve yüzeyi hasar görmüştür. Figürün başının alından yukarısı ve burnu tamamen kırık ve eksiktir. Üzerinde yer yer yoğun gri patina görülmektedir. Podyumda 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Podyumun üst kısmında yer alan büst çıplak olup, sağ göğsünün üzerinde bir süs eşyası olabilecek yıldız benzer nesne bulunmaktadır. Saçlar uzun ve dalgalı yapılmış, kulakların arkasından enseye doğru götürülmüştür. Yüz oval, özellikle üst göz kapakları oldukça kalın ve şişkindir. Dudaklar etli ve aralıklı yapılarak yüzde gülümseme ifadesi yaratılmıştır. Figürün alt kısmında sağ profilden gösterilen ve öne doğru adım atan keklik ve bunun önünde sapı ile birlikte bir yaprak işlenmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

Εὐτύχης καὶ Παν
2 φίλη τοῦ τεκνίου μν
είας χάριν.

Eutykhes ve Panphile çocuklarını hatırlamak için (bu mezarı yaptırıldılar).

Bibliyografya: Pfuhl-Möbius 1977, 523, Taf. 312, No: 2192.

Katalog No	: 4.2
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 245
Bulunduğu Yer	: Bostanlı Açık Hava Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Epaphroditos'un Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 76,5; Gen.: 32; Der.: 25; Kab.Yük.: 49; Kab.Gen.: 34; Kab.Der.: 11,5 cm.
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Üzerinde erkek büstü bulunan mezar stelidir. Stelin yan tarafında ve üst kısmında görülen kenet ile dübel boşluklarından çerçevesi olabileceği düşünülmektedir. Ancak buna dair bir ibare bulunmamaktadır. Stelin hemen hemen bütün kenarları ve yüzeyi hasar görmüştür. Üzerinde yer yer yoğun gri patina vardır. Podyumda 10 satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtta ait son satırın orta kısmındaki harfler tahrip edilmiş ve yazıt bugün neredeyse okunamaz durumdadır. Stel üzerindeki bozulmalar açık hava şartlarında sergilendiği için oluşmuştur.

Oldukça yüksek olan podyumun üst kısmında genç bir adama ait çıplak büst bulunmaktadır. Büstü, her iki yanı içbükey profilli kaide taşımaktadır. Kaide üzerinde karşılıklı duran ve dövüşen iki horoz tasvir edilmiştir. Bu kaidenin her iki yanında yine karşılıklı olarak birer keklik ayakta durmaktadır. Erkek figürü uzunca etli ve dolgun bir yüze sahiptir. Yüz detayları belirsiz olmakla birlikte, genel olarak sevinçli bir ifade yaratılmıştır. Derin matkap çizikleriyle oluşturulmuş saç bukleleri kısa ve kıvrıktır. Boynu çevreleyen kolyenin ucunda üç yuvarlak süs bulunmaktadır. Göğüs uçları büyük ve birbirinden farklı yüksekliktedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Κυπρογένους Παφίης ὁ ἐπώνυμος ἐνθάδε κείμαι,
 2 ἡἴθεος κοῦρο[ς], προλιπὼν ὥραν βίοτιο.
 θρέψας μοι Κάρπος στήλην μνήμης ἐπέθηκεν,
 4 πάντα ὀλέσας καρπὸν τῶν ἐπ' ἐμο[ῖ] καμάτων.
 πολλοὺς Ἐπαφρόδε<ι>τε σ[ὺ] μὲν νοσέοντας ἔγειρας,
 6 εἰητρὸς γεγαῶς τασιν ἐταιρότατος,
 ἀμφότερον τέχνην τ' ἀγαθὸς καὶ ἡθεα κεδνός
 8 τῆς γὰρ ἐπιστήμης μαλλοφρονεῖν ἔμαθες
 ἀλλ' οὗτοι σεαυτὸ[ν] νούσου ἐδυνήσασα σωσαι,
 10 ἱητρῶν γὰρ ἔφυ Μυρα κραταιότερα.

Kıbrıs'ta doğan tanrıça Paphos'la adaş olan ben burada yatıyorum. Henüz evlenmemiş genç bir adam olarak, yaşamın zevklerini terk etmek zorunda kaldım. Beni yetiştiren Karpos, harcadığı emeklerin meyvesini toplayamadı. Birçok hastayı tekrar canlandırdın, ey Epaphroditos, sen hekim olarak en çok sevilen kişiydin. Hem bir sanatçı olarak hem de kişiliğinle sevilmekteydin. Öyle ki, mesleğinde başkalarını düşünmeyi öğrendin. Fakat sen kendini hastalıktan kurtaramadın; çünkü kader tanrıçası hekimlerden daha güçlüdür.

Bibliyografya: Özgan 1999, 172-173, Taf. 56d; Aytaçlar 2005, 186.

Katalog No	: 4.3
Kazı Buluntu No	: 121
Müze Envanter No	: 9-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Threptos'un Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 45,5; Gen: 31,5; Der.: 31; Kab.Yük.: 29; Kab.Gen.: 29; Kab.Der.: 9; Harf Yük.: 1,5 cm.
Dönemi	: MS 2. yy'ın Sonu-MS 3. yy Başı

9-17-82

Masif blok üzerine erkek büstü şeklinde işlenmiş mezar stelidir. Sol kulakta kopma ve aşınma görülmekte ve burnun üst kısmı kırıktır. Stelin yanları hafif olmak üzere arka kısmı kaba yonuludur. Üstte de hafif kaba yonu görülmektedir. Stelin alt kısmındaki podyumda 4 satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtın olduğu kısım ince, yazıttan zemine kadar olan kısım hafif kaba yonuludur. Stel üzerinde genel olarak gri-kahverengi patina oluşmuştur.

Büst göğüs altından itibaren omuzlarıyla birlikte gösterilmiş, göğüs hatları sığ verilmiştir. Stelde figürün baş kısmında yüksek kabartma yapılmış, boyundan podyuma doğru, eğimli şekilde ilerlemiş, vücut ona göre yerleştirilmiş ve podyumla figür düz ve keskin bir hatla verilmiştir. Yüz yuvarlak, saçlar kabarık, dalgalı ve küçük helezonlar şeklinde başın üzerinde döndürülmüştür. Başın sol arka kısmı boyunca geriye doğru uzanan gençlik püskülü görülmektedir. Bu kısım kırılmış olup, daha sonra birleştirilmiştir. Alın dar ve yuvarlak, kaşlarda küçük çentiklerle gösterilmiş fakat sol kaş aşınmaya uğramıştır. Gözler badem şeklinde, göz kapakları kalın profilli, alt kısım ise düzdür. Göz akı göz bebeklerinden bir çizgiyle ayırt edilmiş, gözbebekleri belirsiz fakat boyayla gösterilmiş olmalıdır. Burun kökü ve kaşlar, yuvarlak fakat keskin bir hatla birleşmişlerdir. Ağız küçük fakat dudaklar etlidir. Çene toktur. Kalın bir boyunla vücuda geçilmiş ve baş vücuda göre küçüktür.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἐπάγαθος Θρέπτω μετὰ καὶ
2 γονέων ἀνέθηκε τὴν στή-
λην ταύτην μνημοσύνης
4 ἔνεκεν.

Epagatos, ana babasıyla birlikte bu steli Threptos'un hatırası için diktirdi.

Bibliyografya: Şahin 1982, 187, Taf. XIX, 1263; Özgan 1999, 165-166, Taf. 54d.

Katalog No	: 4.4
Kazı Buluntu No	: 585
Müze Envanter No	: 235/3812
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Agathobulos'un Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Kabasakız Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 64; Gen.: 32; Der.: 13; Kab.Yük.: 42 Kab.Gen.: 32; Kab.Der.: 4; Harf Yük.: 1,5 cm.
Dönemi	: MS 222-253

Masif blok üzerine büst şeklinde erkek figürü işlenen çerçevesiz mezar stelidir. Blok kenarlarında ve figürün çene, burun ve göğsünün alt kısımlarında aşınma görülmektedir. Ön yüz haricinde diğer tüm yüzler kaba yoluludur. Figürün altındaki podyumda 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Figürün yüzü yuvarlak ve basıktır. Saçlar ise daha kabarık ve küçük dalgalarla yapılarak yüzle kontrast oluşturmaktadır. Gözler aşağı doğru çekik ve çizgi şeklindedir. Burun oldukça aşınmış fakat yüz hatlarına uygun, ağız küçük ve sığdır. Kulakların yalnızca dış hatları gösterilmiştir. Göğüs kasları çizgi şeklinde, göğüs uçları yuvarlak olarak yapılmıştır.

Yazıt ve Çevirisi:

2 Κλιδοφορικῆ Ἀγαθο-
βούλω τῷ τέκνῳ μνί-
ας χάριν.

Klidophorike, oğlu Agathobulos'un hatırası için yaptırdı.

Bibliyografya: Varinlioğlu, 1988, 120, No: 75; Özgan 1999, 166, Taf. 55a.

Katalog No	: 4.5
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 12-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 45; Gen: 30; Der.: 9; Kab.Yük.: 28; Kab.Gen.: 22,5; Kab.Der.: 4; Harf Yük.: 1,5 cm.
Dönemi	: MS 222-253

12-17-82

Masif blok üzerine kabartma şeklinde erkek büstü işlenen mezar stelidir. Stelin sağ üst kısmı ile alt kısmının köşeleri kırıktır. Yanlarda çarpmaya bağlı kopma ve aşınma, yüzde özellikle saç, sakal, burun ve ağız kısmında kuvvetli aşınma görülmektedir. Yan kısımlar hafif kaba yonulu, arka kısım ise kaba yonuludur. Başın her iki yanında 3 satır yazıt bulunmaktadır. Üzeri yoğun şekilde gri patina ile kaplıdır.

Baş vücuda göre daha yüksek yapılmıştır. Saçlar küçük helezonlar şeklinde hafif kabarıktır. Yüz sivri, gözler kazıma çizgilerle, kaşlar ise derinlik vermek için hafif çıkıntılıdır. Sol göz, sağ gözden daha küçük ve özensizdir. Kulaklar gösterilmiş fakat yüze göre oldukça büyüktürler. Kısa ve dar bir boyunla vücuda geçilmiş, vücut katı ve üzeri düz yalnızca çizgilerle verilen hatlar, oldukça şematiktir. Kollar dirseğin üzerinden kesilmiş, göğüsler oval çizgilerle, göğüs uçları daire şeklindeki çizgilerle gösterilmiştir. Göğsün alt kısmı da yatay ve hafif eğri bir çizgiyle sonlandırılmıştır. Podyum kısmı bitirilmemiş, oldukça kaba ve engebeli şekilde bırakılmıştır.

Yazıt ve Çevirisi:

[]	μνί-
2 ΑΙ[]	αχ χά-
τοῦ	οἴου.
4 ὕο[ῦ]	

[] oğlunun hatırası için.

Bibliyografya: Editio Princeps, Aytekin-Aydaş 2017.

Katalog No	: 4.6
Kazı Buluntu No	: 101
Müze Envanter No	: 7-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 64; Gen: 31; Der.: 9; Kab.Yük.: 29; Kab.Gen.: 30; Kab.Der.: 3; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 222-253

Masif blok üzerine erkek büstü şeklinde yapılan mezar stelidir. Üst köşeler ve büstün solu aşağı doğru eğik şekilde kırıktır. Yüzde burun, ağız ve çene ile birlikte sol kulak kırık, sağ kulak görülmekte fakat yüze göre oldukça küçüktür. Saçlar ve yüz oldukça tahrip olmuş, açık hava şartlarından dolayı yoğun kristalleşme ve dökülmeler görülmektedir. Başının her iki yanında ve podyumda toplam 7 satır yazıt vardır. Başın yanında 4 satır, altta ise 3 satır bulunmaktadır. Alttaki yazıt büste uydurularak sola doğru eğimli şekilde yazılmış bu da yamuk görünmesine sebep olmuştur. Yazıtın bitişinden itibaren aşağı inen 25 cm'lik bölüm ile yan ve arka yüzler kaba yonuludur. Üst kısım ince yonulu fakat şu an oldukça aşınmış durumdadır.

Figür, sol taraf aşağıda, sağ taraf yukarıda olmak üzere yamuk yapılmıştır. Baş küçük ve yuvarlaktır. Boyun ince, vücut başa göre oldukça geniş ve orantısızdır. Boyunla vücut, boyun altındaki yatay bir çizgiyle gösterilmiş, gövde de ise kollar sığ basit çizgilerle ayrılmış fakat vücut hatları (göğüs) işlenmemiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

]H[
2]I[]δί-
]A [μ]νί- ω
4 ας χά[ρις.]

Φίλητος Ἀριστέο-
2 υ τῶ παιδίῳ [μν]ίας
χάρις.

[] kendi []'nın hatırası için.

Aristeas'ın oğlu Philetos çocuğunun hatırası için.

Bibliyografya: Editio Princeps, Aytekin-Aydaş 2017.

Katalog No	: 4.7
Kazı Buluntu No	: 105
Müze Envanter No	: 6-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Onesimos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 53,5; Gen: 32,5; Der.: 20; Kab.Yük.: 44; Kab.Gen.: 32,5; Kab.Der.: 5,5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 3. yy'ın 2. Yarısı

Masif blok üzerine erkek büstü şeklindeki mezar stelidir. Dudağının sağ alt kısmında küçük bir kopma haricinde figür sağlamdır. Stelin sol çerçevesi ile sol arka kısmın küçük bir kısmı ince, diğer yerler kaba yoluludur. Başın her iki kenarında altı, büstün alt kısmında iki olmak üzere toplam sekiz satır yazıt bulunmaktadır. (Yazıt daha sonra müzede yapılan çalışmalarda boyanmıştır.)

Kabartma en altta 7 cm'lik düz bir profilden sonra (2 cm derinliğinde) kaide üzerinde göğüs altından itibaren yükselen erkek büstü bulunmaktadır. Büst göğüs altında, dışa çıkıntılı, ince keskin bir hatla sonlanmıştır. Kollar dirseklerin biraz üzerinden kesilmiştir. Figür oldukça sağlamdır. Baş yuvarlak, saçlar hafif dalgalı ve kısa, alın yuvarlaktır. Gözler yüze göre oldukça büyük, kalın bir profille çevrelenmiş aşağı çekilmiştir. Kaşlar ise göz yapısına uydurulmuş hafif dışa çıkıntılıdır. Elmacık kemikleri çıkıntılı burun kırıktır. Ağız düz bir hatla verilmiş fakat dudaklar aşınmıştır. Sakallarda kulakların üst kısmında ince bir çizgiyle saçla birleşmiş, kıvrık form vermek için, hafif kaba yonu gibi yapılmıştır. Boyun oldukça kısa ve kalın olup, vücutla birleşik gibidir. Vücut başa göre daha büyüktür. Omuzlar yuvarlak şekilde aşağı doğru indirilmiş, göğüs hatları sık, göğüs uçları yapılmamıştır.

Yazıt ve Çevirisi:

- Καλλίνικος κὲ
 2 Χαρά Ὀνησίμω
 τῶ ὕψ κὲ Ζώσι-
 4 μος κὲ Νει-
 κάδας κὲ
 6 Προκόπτων
 τῶ ἀδελ-
 8 φῶ μνίας χάρις.

Kallinikos ve Khara, oğulları Onesimos'un; Zosimos ve Nikadas ve Prokopton, erkek kardeşleri Onesimos'un hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Şahin 1982, 186, No: 1259; Özgan 1999, 171-172, Taf. 56c.

Katalog No	: 4.8
Kazı Buluntu No	: Str. 86/523
Müze Envanter No	: 175/3752
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, İğdemir Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 27; Gen.:25; Der.: 6; Kab.Yük.: 25; Kab.Gen.: 20; Kab.Der.: 3,5 cm.
Dönemi	: MS 3. yy'ın 2. Yarısı

Masif blok üzerine kabartma şeklinde işlenen mezar stelidir. Sağ üst kısım ile en altta kopma ve aşınma vardır. Yan ve üst yüzey ince yonulu yapılmış fakat aşınmıştır. Kırık olan alt bölümde yazıt bulunmakta fakat yalnızca “Π Ι Λ ” harfleri okunmaktadır.

Ön yüzde büst şeklinde yapılan kadın bulunmaktadır. Boynun altından göğse kadar kalın V kıvrım oluşturan khiton giymiştir. Saçları topuz yapılmış, başı geniş ve ağır türban ile kapatılmıştır. Yuvarlak ve dolgun olan yüz hatları yüzeyseldir. Gözleri büyük, aşağı doğru çekilmiş, göz kapakları çizgi şeklindedir. Orta yaşlı bir kadına ait olmalıdır.

Bibliyografya: Özgan 1999, 171, Taf. 56 b.

Tip 5 Bomos Tipli Steller

Katalog No	: 5.1
Kazı Buluntu No	: 27
Müze Envanter No	: 125/3604
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 65; Gen.: 21; Der.: 9,5; Kab. Yük.: 56; Kab. Gen.: 37; Kab. Der.: 11,5; Çap: 44 cm.
Dönemi	: MS 1. yy Sonu-MS 2. yy Başı

Kaide, gövde ve taçtan oluşan bir sunağın ön kısmına işlenen büst şeklindeki kabartmadır. Sunağın arka kısmında taç profili görülmektedir. Kaide profili ise tamamen tıraşlanmış ve yer yer kırılmıştır. Daha sonra mezar steli amacıyla kullanılmış ve ön kısmına bir erkek figürü işlenmiştir. Gövdede kopmalar ve yer yer etkili aşınmalar görülmektedir. Figür sunağın yuvarlak formundan dolayı dışbükey işlenmiştir. Yüz detayları belirsizdir. Saçları kulakların arkasına atılmış, kulaklar anatomiye uygun olarak yapılmıştır. Saçlar keskiyle küçük dalgalar halinde yapılmıştır. Üzerinde sol omuz üzerinden atılan bir hymation bulunmaktadır. Boyundan omza doğru inen manto kıvrımları boynun yanında kalın, kol üzerine doğru ise ince olarak yapılmıştır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 5.2
Kazı Buluntu No	: STR 1253
Müze Envanter No	: 123/26/3603
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Gri Damarlı Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia (Belirsiz)
Ölçüleri	: Yük.: 58; Gen.: 34; Der.: 27; Kab. Yük.: 33; Kab. Gen.: 23; Kab. Der.: 5 cm.
Dönemi	: MS 2. yy'ın Ortaları

Dikdörtgen şeklinde yapılan postamentin ön yüzüne işlenmiş büstten oluşan mezar stelidir. Başın yan kenarında altı küt şekilde kesilen niş oluşturulmuş, başın üst bölümü de nişin içine işlenmiştir. Postamentin gövdesinin üzerine işlenen büst oldukça tahrip olmuş, detayları oldukça aşınmış olan fakat dikdörtgen postament şeklinde işlendiği görülebilen bir kaide üzerine oturmaktadır. Yüzün yalnızca dış hatları belirli olup tamamen aşınmıştır. Stelin arka ve üst kısmı düz ve kaba yonulu olarak bırakılmıştır. Postamentin kaide kısmında bulunan eğik profil üzerinde 2 satır, düz olarak inen kısmında ise yazıtın 3 harfi yer almaktadır.

Figürün saçları omuzlara kadar indirilmiş ve dalgalı şekildedir. Göğüs altından kesilen büst kollarla birlikte oval bir görünüm oluşturmaktadır. Göğüs hatları oldukça sığ çizgilerle kabaca belirlenmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

[Ἐπα]γατῶ Μιλτιάδῃ
2 τῷ υἱῷ μνίας χά-
ρις.

Epagatho oğlu Miltiades'in hatırası için.

Bibliyografya: Şahin 1982, 184, No: 1253.

Katalog No	: 5.3
Kazı Buluntu No	: 114
Müze Envanter No	: 10-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Eupraksia'nın Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 54,5; Göv.Çap: 24; Taç Çap: 27,5; Kab.Yük.: 30; Kab.Gen.: 20; Kab.Der.: 5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 2. yy'ın Son Çeyreği

Yuvarlak; kaide, gövde ve taçtan oluşan, üzerine açılan nişte büst şeklinde kadın figürü bulunan mezar stelidir. Kaidenin alt kısmı kırıktır. Figürün yüzü tamamen, saçlarının sağ kısmı kuvvetli aşınmaya uğramıştır. Gövde üzerinde çarpmalara bağlı hasarlar görülmektedir. Nişin açıldığı ön kısım hariç, diğer tüm yerler kaba yoluludur. Podyumda 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Büst kare şeklindeki kaidenin üzerine oturmaktadır. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, kulakları kapatılarak geriye doğru taranmıştır. Alnın üzerinde saç çerçevesi oval yapılmış, zaten oval olan yüz hatlarını belirginleştirmiştir. Boyun oldukça kısa ve vücutla birleşmiş gibidir. Dikey ve metalik V kıvrımlı khiton üzerine, omuzlardan hymation sarılmış ve göğsün alt kısmında uçları birleştirilmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

Τύ[ρ]ανος
 2 τῆ εἰδία γυναικί
 Εὐπραξία
 4 [μνείας χάριν]

Ἀριστέας.

*Tyranos karısı Eupraksia'nın hatırası için (bu mezarı yaptırdı).
 Aristeas.*

Bibliyografya: Şahin 1982, No: 1234a.

Katalog No	: 5.4
Kazı Buluntu No	: E 255 (STR 87 G28)
Müze Envanter No	: 3832
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Gymnasium'un Batısı (Korinth Düzenli Odadan)
Ölçüleri	: Yük.: 70; Gen.: 38; Der.: 15; Kab.Yük.: 57; Kab.Gen.: 23; Kab.Der.: 3 cm.
Kategorisi	: Thraex
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- MS 3. yy Başı

Gladyatöre ait mezar stelidir. Sağ üst ve alt bölümleri, sol köşe ile kenarlar kırık ve eksiktir. Alt ve üst kenarları profillidir. Çerçeve bulunmayan yan kenarların arka bölümü kaba yonulu, öndeki 7 cm'lik bölüm ise ince yonuludur. Resim alanında sola doğru hamle yapan gladyatör kabartması büyük oranda sağlam olup, yalnız sağ bacağının dize kadar olan kısmı ve uylukların üst bölümü kırıktır.

Figürün başında sorguçlu miğfer, üzerinde yüksek deri bel kemeri ve kasık önlüğü bulunmaktadır. Sağ kolundaki kol koruyucusu omuz çevresinde dolanan bir kayış ile emniyete alınmıştır. Sol elinde dikdörtgen, dar ve orta uzunlukta, ortasında baklava şeklinde kabartma bulunan kalkan, sağ elinde ucu kıvrık kılıç tutmaktadır. Hamle yaptığı sol bacağında dizine kadar uzanan arkası çapraz deri bağlarla bağlanmış ocrea bulunmaktadır. Ocrea dizden kasığın alt kısmına kadar bacağın ön kısmında devam etmekte, arka kısmında ise 2 adet ince bantla sarılmaktadır. Sağ dizde deri kayışlar, uyluklarda bacak koruyucunun izleri görülmektedir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 5.5
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Gözenekli Gri Damarlı Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 63; Gen.: 54; Der.: 48; Kab. Yük.: 21; Kab. Gen.: 31; Kab. Der.: 8,5 cm.
Dönemi	: MS 2-3. yy

Postament şeklinde yapılan dört yüzü de ince yonulu mezar stelidir. Kaide ve taç kısmı altta içbükey, üstte dışbükey profillidir. Ön yüzde 2. kullanımda niş oluşturulmuş ve iki kademeli bir basamağın üzerine yüksek kabartma şeklinde büst yerleştirilmiştir. Arka kısmında taç kısmı düz olarak bırakılmış, kaide kısmı ise çok hafif dışa çıkıntılı yapılmıştır. Arka kısmında yine farklı bir dönemde de kullanıldığını gösteren Latin haçı görülmektedir. Ön yüzde kaidenin sağ ve solunda 2x1 cm ölçülerinde delikler bulunmaktadır. Figürün genel hatları belirli olup, ayrıntıları belirsizdir. Fakat bir erkeğe ait olduğu kesindir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 5.6
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 229
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Hermophilos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Çevresi
Ölçüleri	: Yük.: 69; Üst Çap: 26; Kaide Çap: 37; Kab.Yük.: 24; Kab.Gen.: 30,5; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MS 222-253

Kaide, gövde ve taçtan oluşan yuvarlak gövde üzerine figür ve yazıtla işlenen bomos tipli steldir. Ön yüzün üst kısmı ve kaidenin solunda kopma ve aşınmalar bulunmaktadır. Üst yüzeyinde ikinci kullanımında yapılan yuvarlak delik bulunmaktadır. Figürün yüzü aşınmış, sağ kulak detayı haricinde herhangi bir uzuv görülememektedir. Gövdenin alt kısmından düz yatay bir çizgiyle 3 satırlık yazıt bölümüne geçilmektedir. Gövdenin üst yüzüne açılan niş içinde, cepheden çıplak bir erkek betimlenmiştir. Yuvarlak yüzlü, boyunu kısa, baş basık ve geniştir. Göğsü hatları stilize edilmiştir. Vücudun üst bölümü alan yukarıya doğru daraldığı için daha incedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Πόθος Ἑρμο-
2 φίλω τῷ τέκνῳ
μνίας χάριν.

Pothos, oğlu Hermophilos'un hatırası için (bu mezar taşını yaptırdı).

Bibliyografya: Şahin 1982, 111, No: 818.

Tip 6 Formu Belirlenemeyenler

Katalog No	: 6.1
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1474
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Taş?
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Çevresi
Ölçüleri	: Yük.: 86; Gen.: 36; Der.: 15; Kab.Yük.: 25,5; Kab.Gen.: 22; Kab.Der.: 2; Harf Yük.: 1,5-2 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Üstte üçgen formulu fakat üst ve yanları kırık, kaide, gövde ve taçtan oluşan mezar stelidir. Uzun ve dar olan gövde kısmında 38 cm yüksekliğinde ve 30 cm genişliğinde alan açılmış ve buraya ayakta ve cepheden betimlenen iki erkek figürü işlenmiştir. Figürlerin boyun hizasından stel ikiye kırıktır. Başları aşınmış ve belirsiz olan figürler khiton üzerine hymation giymiş, frontal duruş sergilemektedirler. Stelin yanları ince, arka kısmı kaba yonuludur. Altta 4 cm yüksekliğindeki altlığa oturan bölüm vardır. Figürlerin altındaki podyumda 5 satır yazıt bulunmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Αρπιας Μωλέσιος
 2 [τ]ὸν υἱὸν αὐτοῦ Κότῆ
 [κ]αὶ Τροκόνδαν Κόττ-
 4 εους ἐτίμησεν· χαῖ-
 ρε.

*Molesis'in oğlu Arpias, oğlu Kotes'i ve Kotes'in oğlu Trokondas'ı onurlandırdı.
 Selam sana!.*

Bibliyografya: Aydaş 2012c, 117.

Katalog No	: 6.2
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 38; Gen.: 20,5; Der.: 18; Kab.Yük.: 17,5; Kab.Gen.: 17; Kab.Der.: 0,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın 3. Çeyreği

Alınlıklı ve podyumlu mezar stelidir. Alınlık, sol üst çerçevenin bir kısmı da dahil üst bölüm ve kaidenin sol yanı kırıktır. Ayrıca stel yüzeyinde yer yer aşınma görülmektedir. Podyumda iki satır yazıt bulunmaktadır.

Resim alanında iki figürün üst kısmında perde olabileceği düşünülen kumaş kıvrımları bulunmaktadır. Solda minderli bir diphros üzerine oturan pudicitia tipindeki kadın profilden betimlenmiştir. Figür sağ kolunu sağ bacağına paralel olarak ileriye uzatmış ve dirsekten kırılan sol kol, başa yönelerek manto kumaşını kenarından kavramıştır. Khiton üzerine hymation giyen figür sağ bacağı hafifçe ileriye, sol bacağı ise geriye doğru atmıştır. Karşısında ise elinde bir kutu (pyxis olmalıdır) tutan hizmetçi yer alır. Sol yöne dönük ayakta betimlenen figürün başı ve gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Kısa kollu, uzun kolposlu khiton giymiş olan kızın sağ bacağı sabit, sol bacağı dizden bükülerek hafifçe geriye doğru çekilmiştir.

Yazıt ve Çevirisi:

Ῥοδαινέτα vac. Ἐφεσία
2 χρῆστὰ vac. χαίρε.

Ephesoslu aziz Rhodaineta merhaba.

Bibliyografya: Aydaş 2012c, 114-115.

Katalog No	: 6.3
Kazı Buluntu No	: 115
Müze Envanter No	: 2-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 61; Gen: 37; Der.: 9,5; Kab.Yük.: 36; Kab.Gen.: 32; Kab.Der.: 3,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Çerçevesiz ve podyumlu mezar stelidir. Üst kısmı düz görünmesine rağmen kırık, bu kısımda bir alınlık bulunuyor olmalıdır. Figürlerin üzerinde oldukça yoğun gri patina ile aşınma ve kopma görülmektedir. Yan yüzler ince, arka yüz kaba yonuludur. Alt taraftaki 17 cm'lik podyumda yazıt bulunmakta fakat aşınmadan ve kristalleşmeden dolayı okunamamaktadır. Predella, modern altlığın içine oturmuştur. Okunabilen 4 harf bulunmaktadır. Yazıtın tercümesinde Stratonikeia bölgesinde yaygın kullanılan isimler dikkate alınarak tahmini isimler sıralanmıştır.

Sahne solda vücudu cepheden, başı profilden fakat kırık olan erkek figürü, sağda $\frac{3}{4}$ sola dönmüş erkek figürüyle dexiosis sahnesi yer alır. Figürlerin ikisi de khiton üzerine hymation giymişler, mantolar sol taraftan dik şekilde aşağı düşürülmüş, sağ tarafta belden tomar şeklinde sol kolun üzerine doğru götürülmüştür. Sağdaki erkeğin arkasında küçük boyutlu, cepheden betimlenen, kısa tunik giymiş bir hizmetçi bulunmaktadır. Hizmetçi sol kolunu göğsün altına doğru yatay biçimde bükmüş, sağ kolunu da çenesine doğru götürmüştür.

Yazıt ve Çevirisi:

ΩΡΟΣ

[Θεόδ]ωρος (Theodoros), [Ἀρτεμίδ]ωρος (Artemidoros),

[Μητροδ]ωρος (Metrodoros), [Διόδ]ωρος (Diodoros)

Bibliyografya: Özgan 1999, 146-147, Taf. 50a; Ed. Pr. Aytekin-Aydaş 2016.

Katalog No	: 6.4
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 3-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 72; Gen: 38; Der.: 11; Kab.Yük.: 39; Kab.Gen.: 29; Kab.Der.: 4 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Çerçevesiz mezar stelidir. Antaların üst sınırından itibaren kırıktır. Yan çerçevenin kenarlarında yer yer çarpmaya bağlı kopmalar vardır. Sağ ve sol alt kenar köşeleri kırıktır. Alt bölümde 20x6 cm ölçülerinde predella bulunmaktadır. Tüm bu figürler üstü düz, altı oval ve kabarık profilli zemine basmaktadır. Çerçeve yanları ince yonulu, arkası kaba yonuludur. Altta kaide profili görünmekte ve muhtemelen üstte de aynı profilden vardır. Podyuma dikkatli bakıldığında T ve N harfleri okunmaktadır fakat onun haricindekiler ya silinmiş ya da zamanla aşınmıştır.

Resim alanında Dexiosis Sahnesi betimlenmiştir. Oturan adam, onunla tokalaşan kadın ve muhtemelen çocukları olmak üzere 3 figür bulunmaktadır. Figürlerin başları kırık, üzerleri yoğun şekilde aşınmış olup, ayrıntılar belirsizdir. Khiton ile hymation giyen ve minderli bir diphros üzerine oturan erkek figürünün sağ ayağı ile bir kaideye basmaktadır. Bu baskı sağ ayağını geriye çekmesi ile oluşmuştur. Elbise kıvrımları vücudun şeklini almış ve sığdır. Büyük ihtimalle başı kapalıdır. Sağ elini ileriye uzatıp ayakta duran kadınla tokalaşır. Ayakta duran kadın daha uzun boylu, göğüs altından kemerle bağlanan bir khiton giymiştir. $\frac{3}{4}$ profille sola doğru dönerken gösterilmiştir. Khiton kıvrımları göğüs üzerinde V şeklinde, göğüs altından itibaren ise diktir. Hymation sol omuz üzerinden dikey şekilde aşağı düşürülmüş, sağ kol altından bele kadar indirilip, belden tomar şeklinde sol kolun üzerine doğru götürülmüştür. Bu figür sol çerçeveye yaslanmış şekildedir ve sağ elini tokalaşmak için uzatmıştır. Kadının sol kolunun altından itibaren bir başka kadın figürü bulunmakta, bu da $\frac{3}{4}$ sola dönmüştür. Yine khiton hymation giymiş, mantoyu sağ eliyle göğsüne doğru götürmüş, sol eliyle ise hymationun ucunu havaya kaldırmış ve dalgalı kıvrımlar oluşturmuştur.

Bibliyografya: Özgan 1999, 147-148, Taf. 50 b.

Katalog No	: 6.5
Kazı Buluntu No	: Et 475
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 37,5; Gen.: 37; Der.: 8; Kab.Yük.: 30; Kab. Gen.: 16; Kab.Der.: 4,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy Sonu-MÖ 1. yy Başı

Küçük boyutlu ve çerçevesiz mezar steli parçasıdır. Stel üzerinde yüksek kabartma şeklinde yapılan Herme'ye yaslanmış erkek figürü bulunmaktadır. Figürün başı oldukça tahrip olmuştur. Stelin yalnızca sağ çerçevesinin bir kısmı görülmekte olup, figürün başının hemen üstünden sola doğru ve sağ dizin altından yukarıya doğru eğik bir şekilde kırılmış, üçgen şeklinde bir parça oluşmuştur. Yan çerçeveler ince, arka kısmı kaba yonuludur.

Cepheden betimlenen figürün sağ bacağı sabit, sol bacağı hafifçe öne doğru atılmıştır. Bu hareketten dolayı sağ kalça hafif dışarıya çıkmış ve vücut S profili oluşturmuştur. Üst gövde kısa alt gövde uzun olarak yapılmıştır. Baş $\frac{3}{4}$ sola çevrilmiş fakat yüzün ayrıntıları belirsizdir. Khiton üzerine hymation giymiştir. Khiton yuvarlak yakalı olup, göğsün ortasında karnın üzerine kadar V kıvrımları oluşturmuştur. Hymation ise kalın bir tomar şeklinde sol omuz üzerinden aşağı düşürülmüş ve sağ tarafta bele kadar indirilip, karnın üzerinden yine tomar şeklinde dolandırılmış ve sol kolun üzerine atılmıştır. Khiton kıvrımları mantoya göre daha sıgıdır. Manto kıvrımları ise kalın ve kuru kıvrımlar şeklindedir. Sağ kol kalçanın alt kısmına kadar indirilmiş, vücut yapısına göre uzun yapılmıştır. Herme'nin üzerine yasladığı sol elinde muhtemelen rulo tutmaktadır. Herme ise 3 cm genişliğinde bir kaide üzerindedir. Kaidenin sol üst kısmında 2x1 cm ölçülerinde çıkıntı bulunmaktadır. Saçlar ve sakallar kabarık fakat ayrıntısız, yüz hatları ise basit kazıma çizgilerle özensiz şekilde işlenmiştir. Herme'nin sağ tarafında hymation kıvrımları kırilangıçkuyruğu şeklinde aşağı düşürülmüştür.

Bibliyografya: Özgan 1999, 148-149, Taf. 50c.

Katalog No	: 6.6
Kazı Buluntu No	: 102
Müze Envanter No	: 5-17-82
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Ameinias'ın Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 53,5; Gen: 37,5; Der.: 8; Kab.Yük.: 30; Kab.Gen.: 23,5; Kab.Der.: 5; Harf Yük.: 1 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy Sonu-MÖ 1. yy Başı

Çerçevesiz mezar stelinin sol alt köşesidir. Resim alanında, tek bir savaşçı figürü betimlenmiştir. Stelin üst kısmı figürün göğüs hizasından itibaren kırıktır. Sağ kısımdaki kırık ise figür hareketine bağlı olarak kırılmış, gövde kısmı sağlam kalmıştır. Sağ çerçeve tamamen kırılmıştır. Sağ bacak üzerinde çarpmaya bağlı olarak tahrip olmuştur. Stel altlığına oturan 9x19 cm ölçülerindeki predella bulunmaktadır. Çerçeve yan kısımları ince yonuludur. Podyumda tek satır yazıt bulunmaktadır. Mermer üzerinde yer yer gri-sarı-kahverengi patina bulunmaktadır.

Sol bacak geride, sağ bacak yana doğru açılmış ve ileri doğru atılmaya çalışılmış fakat pek başarılı olunamamıştır. Vücut Hellenistik gelenekte ince-uzun; fakat aynı zamanda güçlü ve kaslı yapılmıştır. Savaşçı kemerle bağlanan ve biri belde, biri de göğüs altında olmak üzere iki profilli yüksek deri bir zırh giymiştir. Etek kısmındaki lorikanın altından khiton görülmektedir. Arka kısmında dizlerin alt kısmına kadar inen pelerin bulunmaktadır. Pelerin diz hizasında olup bacak arasında da oval kıvrımlı şekilde gösterilmiştir. Sağ omuzdan sol aşağı doğru atılan kılıç kemeri takmaktadır.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἀμεινίας Διονυσίου.

Dionysios'un oğlu Ameinias.

Bibliyografya: Şahin 1982, 1058; Özgan 1999, 154, Taf. 51d.

Katalog No	: 6.7
Kazı Buluntu No	: 86/526
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Bilinmiyor
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, İğdemir Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 85; Gen.: 40; Der.: 14; Kab. Yük.: 56; Kab. Gen.: 34; Predalla Yük.: 13; Predella Gen.: 24 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Mezar stelinin sağ alt köşesidir. Stelin üst ve sol kısmı figürlerin dış hatları itibari ile kırık ve eksik, yüzeyi gri patina ile kaplıdır. Resim alanında sağ profilden gösterilen, taht üzerine oturan bir kadın bulunmaktadır. Khiton ve himation giymekte olan kadının başı örtülüdür. Sağ kolunu öne uzatmış fakat elinde herhangi bir nesne olup olmadığı belirsizdir. Sol koluyla ise başındaki örtüyü tutmaktadır. Yüzü oval ve yumuşak şekilde olup hafifçe sağa döndürülmüştür. Kadının ayaklarının ucunda küçük bir erkek figürü bulunmaktadır. Himation giymekte olan erkeğin sağ kolu mantoya sarılmış ve kumaşın ucu aşağı doğru sarkıtılmıştır. Yüz zarar görmesine rağmen uzun kıvrıkcık saçlarının olduğu ve yukarı doğru baktığı anlaşılmaktadır. Duruşu ve giyimiyle ölen kişinin ailesine ait bir kişi resmedilmiş olmalıdır. Sandalyenin arka ayaklarının ön kısmında cepheden betimlenen hizmetçi kız sola doğru bakmakta ve göğüs hizasında mücevher sandığı tutmaktadır. Kız yere kadar uzanan çift kemerli ve yarım kollu bir khiton giymiştir.

Bibliyografya: Özgan 1999, 151, Taf. 51a.

Katalog No	: 6.8
Kazı Buluntu No	: STR 1377
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Meniskos ve Euphrosyne'nin Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 30; Gen.: 38; Der.: 7,5; Kab. Yük.: 22; Kab. Gen.: 32; Kab. Der.: 2,5-3 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Çerçeveli mezar stelidir. Resim alanının ortasından eğik şekilde kırılmış ve üst kısmı eksiktir. Podyumda yatay şekilde kırık olup, daha önce var olduğu bilinen predella kısmı bugün maalesef bulunamamaktadır. Mermer üzerinde yer yer gri-kahverengi patina görülmektedir. Podyumda 4 satırlık yazıt bulunmaktadır.

Resim alanında üç figür vardır. Sol tarafta kline üzerinde uzanan adam sol kolunun üzerine yaslanmış, cepheden gösterilmiştir. Vücudunun sol kol ve omzun bir kısmı görülmekte, sağ yarısı eksiktir. Sığ çizgilerle işlenen khiton üzerine, belin sağ tarafından tomar şeklinde sola doğru götürülen ve uç kısmı klinenin üzerine sarkıtılan hymation giymiştir. Erkek figürünün ayakucunda bir kadın cepheden betimlenmiştir. Ayakların üzerinde biriken uzun bir khiton giymektedir. Dizlerin biraz altında yer alan yatay çizgilerden ise hymation da giydiği anlaşılmaktadır. Klinenin ön kısmında üzerinde tanımlanamayan meyveler bulunan, bacakları boğa bacağı şeklindeki mensa tripes bulunmaktadır. Klinenin sol köşesinde gövdesi cepheden, başı sağ yukarıya (sahibine) çevrilmiş olan erkek hizmetçi bulunmaktadır. Kısa tunik giymiş ve sağ bacağı sol bacağının üzerine atarak çapraz yapmıştır. Sol elinde tanımlanamayan bir nesne görülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

- Ἑκατόδωρος Ἑκατόμνωσ
 2 Δωρόθεος Μενέδημος
 Μενίσκον [τὸ]ν ἑαυτῶν πατέρα
 4 καὶ Εὐφροσύνη[ν] [τὴν] ἑ]αυτῶν μητέρα

Hekatoros, Hekatomnos, Dorotheos ve Menedemos, babaları Meniskos'u ve anneleri Euphrosyne'yi (toprağa verdiler).

Bibliyografya: Özgan 1999, 155, Taf. 52a.

Katalog No	: 6.9
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Batı Sur Duvarının Karşısındaki Dekupaj Alanında
Ölçüleri	: Yük.: 38,5; Gen.: 38; Der.: 16; Kab.Yük.: 33, Kab.Gen.: 31; Kab.Der.: 4,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Çerçevesi bir mezar stelinin sağ alt bölümüdür. Çerçevenin sağ kısmı sağlam, altı eğik şekilde kırık ve eksiktir. Arka kısım kaba yonuludur. Mermer üzerinde yoğun sarı-kahverengi patina görülmektedir. Stelde bir erkek ve kadın dexiosis sahnesiyle gösterilmişlerdir. Erkeğin başı, ayakları kırık, kadının başında kopma ve aşınma vardır. Kadın profilden ve minderli bir diphros üzerine oturur şekilde gösterilmiştir. Ayaklara kadar uzanan khiton üzerine başını da kapatan hymation giymiştir. Erkek cepheden ve ayakta betimlenmiştir. Üzerinde V yakalı kısa kollu bir khiton ve sol omuzdan indirilen, sağ tarafta belden tomar şeklinde sol kol üzerine atılan hymation bulunmaktadır. Elbiselerdeki kıvrımlar yer yer sık, yer yer yüzeysel yapılmıştır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.10
Kazı Buluntu No	: 58
Müze Envanter No	: 3635
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli Parçası
Malzeme	: İnce Kristalli Gri-Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia Yüzey Buluntusu
Ölçüleri	: Yük.: 52; Gen.: 30; Der.: 27; Kab.Yük.: 35; Kab.Gen.: 24; Kab.Der.: 10 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın 2. Yarısı

Çerçeveli bir mezar steline ait sol alt köşedir. Çerçeve yanının 12,5 cm'lik kısmı ince tarakla yonulmuş fakat perdahlanmamıştır. Bu bölüm hafif profil yaparak arkaya doğru aynı şekilde devam etmektedir. Stelin arkası kaba yonuludur. Çerçeveye yaslanmış olan erkek hizmetçi figürü ve ana figürün elbisesinin bir kısmı görülmektedir. Baş, sol ayağın uç kısmı, sağ kol omuzdan dirseğe kadar kırık ve eksik, eller aşınmıştır. Ayrıca sağ bacak dizden bileğe kadar kırıktır. Üzerinde yoğun gri patina bulunmaktadır.

Hizmetçi diz üzerinde kısa khiton giymiş, başını çerçeveye yaslamıştır. Sol ayak sabit, sağ ayak dizden bükülerek geriye doğru çekilmiştir. Ellerini karnının üzerinde birleştirmiştir. Sağındaki büyük figürün, duruşundan ve mantonun ayak bileklerine kadar uzanmasından erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu figürün yalnız sol bacağı uyluklardan kırılıp ayak bileğine kadar olan kısmı mevcuttur. Dizin üst kısmında yoğun kırıklar vardır. Ayrıca sol ayağın bileğe kadar yarısı kırıktır. Hymation kıvrımları sığdır. Yalnız soldan aşağı sarkan kıvrımlar kırlangıçkuyruğu şeklinde yapılmıştır.

Bibliyografya: Özgan 1999, 152-153, Taf. 51b.

Katalog No	: 6.11
Kazı Buluntu No	: 13MDBh-95
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 32; Gen.: 21; Der.: 9,5; Kab.Yük.: 24; Kab.Gen.: 16,5; Kab.Der.: 5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

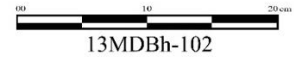

Masif blok üzerine çerçevesiz olarak işlenen stelin yalnızca sağ alt bölümü mevcuttur. Parçanın alt kısmında kopma ve aşınma görülmektedir. Ortada bulunan ve profilden betimlenen kadın figürünün gövdesinin üst kısmı kırık, sağ diz üzerinde aşınma vardır. Stelin arka kısmı kaba yonuludur.

Pudicitia tipinde betimlendiği düşünülen kadın, minderli bir diphros üzerine oturmaktadır. Khiton üzerine sağ taraftan atılmış, sola doğru çekilen hymation giymektedir. Hymationun uç kısmı oturduğu minderin altına çekilmiştir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.12
Kazı Buluntu No	: 13MDBh-102
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 21,5; Gen.: 20,5; Der.: 13; Kab.Yük.: 21,5; Kab. Gen.: 16; Kab. Der.: 4,5 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Sonu

Çerçevesi bir mezar stelinin sağ alt tarafına ait küçük parçadır. Yalnızca 4 cm genişliğindeki çerçevenin bir kısmı, ona yaslanan hizmetçinin göğüs altından yukarı ve oturan bir kadın figürünün kalça ve sırtının bir kısmı görülmektedir. Çerçevenin yan kısmı ince yonulu, arkası ise kaba yonuludur. Mermerin üzerinde gri renkli likenler bulunmaktadır.

Oturan kadın figürünün giydiği yalnızca hymation kıvrımları görülmektedir. Hizmetçinin başı hafif eğilmiş ve $\frac{3}{4}$ sola döndürülmüştür. Saçları uzun olup yanlardan düşürülmüş, kabarık ve dalgalı yapılmıştır. Sağ kol dirsekten kırılmış elinde bir mücevher sandığı tutuyor olmalıdır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.13
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 13MDBh-94
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 22; Gen.: 27; Der.: 18; Kab. Yük.: 59; Kab. Gen.: 48; Kab. Der.: 5 cm.
Dönemi	: Geç Hellenistik

Masif blok üzerine çerçeveli olarak işlenen stelin üst yarısı kırık ve eksik, alt kısmında da etkili aşınmalar mevcuttur. Ayrıca alt kısımda görülebilen hafif dışa çıkıntı bir postament şeklinde düzenlendiğini göstermektedir. Yalnız arka kısmı kaba yonulu olup, stelin ortasında 6,5x6,5 cm ölçülerinde bir delik bulunmaktadır. Bu da bir yere monte edildiğini göstermektedir. Resim alanında yer alan tek bir figürün bacak başlangıcından yukarısı kırık ve eksiktir. Sağ bacak taşıyıcı sol bacak ise dizden bükülerek geriye doğru çekilmiştir. Ayak bileklerinin biraz üzerinde sonlanan hymationun altına ayakları kapatan khiton giymiştir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.14
Kazı Buluntu No	: 197
Müze Envanter No	: 22-19-83
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli Parçası
Malzeme	: İnce Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 26,5; Gen: 16; Der.: 10 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Son Çeyreği

Bir mezar stelinin sağ alt köşesine ait parçadır. Yan çerçeve ve arka bölüm kırıktır. Sahnede sağ çerçeveye yaslanan küçük boyutlu hizmetçi sağlam kalmış, onunda yalnızca göğüs kısmı görülmektedir. Kollarla birlikte, boyun ve baş kırıktır. Teşhir için yapılan betona gömülü olduğu için ayaklar görülmemektedir. Onun yan tarafında heykel boyunca kırık olan bir bacağa ve elbiseye ait olan kalıntı görülmektedir. Elbise de aşınma ve kopmalar ile yoğun sarı-kahverengi patina vardır.

Büyük boyutlu figür ise muhtemelen khiton üzerine hymation giymiştir. Çünkü sağında, hizmetçinin üzerine gelecek şekilde elbise kıvrımı görülmektedir. Hizmetçi uzun kolposlu bir khiton giymiştir. Göğüs altından kalın ve dikey inen kıvrımlar bacakların arasında da görülmektedir. Sol bacak sabit, sağ bacak hafif yana açık dizden bükülmüştür. Kolpos ortadan yanlara doğru dağılmış ve uzamıştır. Kollar muhtemelen pudicitia tipinde göğsün üzerindedir. Dirsek kalıntıları görülmektedir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.15
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Bilinmiyor
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 55; Gen.: 44 cm.
Dönemi	: MÖ 2. yy'ın Sonları

Çerçevesiz mezar stelinin yalnızca resim alanı mevcut olup, alınlığa dair iz görülmemektedir. Stel, figürlerin dizlerinin hizasından yatay şekilde kırılmış, çimento ve kireç harçlı bir altlık üzerinde sergilenmektedir. Figür yüzeyleri aşınmış, mermer üzerinde gri-siyah patinalar ve kireçler bulunmaktadır.

Çerçeve içine yerleştirilen sahnede dört figür bulunmaktadır. En sağda bir diphros (?) üzerine oturan kadın figürünün kıyafetlerinin dökümünden khiton ve hymation giydiği söylenebilir. Baş kısmı darbe almış olsa da saçların arkada bağladığı ve ensede topuz yapıldığı anlaşılmaktadır. Profilden verilen yüz, sivri buruna, geriye doğru çekik ağza ve ince bir boyuna sahip olmasıyla neredeyse portre oluşturmaktadır. Kadının önünde duran erkek figürüne çocuğu uzatmaktadır. Çocuk figürünün hatlarından kolunu adama doğru uzattığı anlaşılmaktadır. Resim alanının ortasında cepheden tasvir edilen ve ayakta duran erkek khiton üzerine hymation giymiştir. Hymation sol omuz üzerinden aşağı düşürülmüş, sağ tarafta belden döndürülerek sola doğru çekilmiştir. Yüz hatlarına bakarak başını sola doğru döndürdüğü ve vücut hareketiyle bu yöne doğru hamle yaptığı anlaşılmaktadır. En sondaki erkek figürü, ortadaki erkekten biraz daha küçük boyutlu yapılmıştır. Cepheden betimlenen figür de khiton üzerine hymation giymiş olup, manto sol omuzdan aşağı düşürülmüştür. Diğerinden farkı ise sağ tarafta belden tomar şeklinde döndürülen mantonun sağ omzun üzerine doğru çekilmesidir. Sol kolu dirsekten bükülerek karnın üzerine yerleştirilmiş, sağ kolu ise düz şekilde indirilerek bacağın üzerine yerleştirilmiştir. Elleri aşınmış olduğu için elinde bir nesne, kitap ya da rulo tuttuğu belirsizdir.

Bibliyografya: Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a.

Katalog No	: 6.16
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 21-19-83
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli Parçası
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 17; Gen: 20; Der.: 10; Kab.Yük.: 16; Kab.Gen.: 13; Kab.Der.: 4 cm.
Dönemi	: Geç Hellenistik

Küçük boyutlu bir mezar steline ait parça olmalıdır. Sağ yanda küçük bir çerçeve kalıntısı bulunmaktadır. Bunun haricinde figürün başı, belden aşağısı ile sol kolun dirsekten aşağısı kırık ve eksiktir. Sağ el aşınmıştır. Mermerin üzeri yoğun şekilde sarı-kahverengi yer yer de gri patina ile kaplıdır. Arka tarafında da mermer bozulmuş, dökülmeler görülmekte, kaba yonu görünmektedir.

Figür cepheden betimlenmiş fakat hafifçe sağa döndürülmüştür. Sağ elini 90° dirsekten bükmüş ve karnın üzerine koymuş, elinde kılıç olabilecek(?) bir nesne tutmaktadır. Sol elinde de muhtemelen bir şey tutmaktaydı ancak bu kırılmıştır. Sağ omuzda düğümlenen ve sola doğru götürülen bir chlamys giymiştir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.17
Kazı Buluntu No	: 231
Müze Envanter No	: 581/3808
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Stephanion'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Kabasakız Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 54; Gen.: 34,5; Der.: 8; Kab.Yük.: 32; Kab.Gen.: 27,5; Kab.Der.: 4; Harf Yük.: 2 cm.
Dönemi	: MÖ 1. yy Sonları

Resim alanı ve podyum kısmıyla iki bölümden oluşan çerçeveli mezar stelidir. Sağ çerçevenin tamamı, figürün başı ve stelin sağ alt kısmı kırıktır. Yan çerçeve kenarları keskin bir profille resim alanından ayrılmış, ortadaki figüre doğru eğimli şekilde ilerlemiş, ortada ise düzleşmiştir. Çerçeve yanlarında ince yonu, arka kısımda ise kaba yonu görülmektedir. Stelin yüzeyi yer yer harç ve sarı-kahverengi patina ile kaplıdır. Podyumda 3 satır yazıt bulunmaktadır.

Ortada cepheden ve ayakta betimlenen çıplak erkek figürü bulunmaktadır. Vücut yuvarlak hatlarla yapılmış olduğundan bir çocuğa ait olduğu düşünülmektedir. Sağda, figürün sol elindeki güvercini almak için sabırsızlanan ve arka ayakları üzerine oturan köpek bulunmaktadır. Güvercin tutan sol elin parmakları kolun boyutuna göre oldukça büyük ve çizgi şeklinde verilmiştir. Güvercinin ayrıntıları ise sığ çizgilerle verilmiştir. Sağ kol sol kola göre daha büyük ve kalındır. Sağ bacak sabit, sol bacak ileriye atılıp, dizden aşağısı geriye doğru çekilmeye çalışılmıştır. Fakat bu hareket derinliğin hesaplanmaması sebebiyle tam olarak yansıtılmamış, anatomiye aykırı bir görüntü ortaya çıkmıştır. Göbek deliği ve phallos ayrıntıları görülmektedir.

Yazıt ve Çevirisi:

Ἑκάτων Στεφά-
2 νίωνος μνίας
χάρις.

Hekaton, Stephanion'un hatırası için (bu steli yaptırdı).

Bibliyografya: Varinlioğlu 1988, 116; Özgan 1999, 161, Taf. 53b.

Katalog No	: 6.18
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1-4-77
Bulunduğu Yer	: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Gri-Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 27; Gen: 24; Der.: 17; Kab.Yük.: 27; Kab.Gen.: 13; Kab.Der.: 6 cm.
Dönemi	: MÖ 1. yy

Çerçevesiz mezar stelinin resim alanında ayakta duran erkek figürü bulunmaktadır. Yalnız sağ yan çerçeve görülmektedir. Bu çerçevenin de üst kısımları kırık, yan yüzü ince yonuludur. Orta alçak kabartma şeklinde yapılan erkek figürünün boyundan itibaren başı, dizlerin biraz üzerinden olan bölümden aşağısı kırık ve eksiktir. Sağ kolunun üst yüzeyinde kopma ve aşınmalar görülmektedir. Sol yan çerçeve de kırıktır. Arka kısım kaba yonuludur.

Figür ayakta ve cepheden betimlenmiştir. Üst gövde çıplak, yalnız sol omuz üzerinden hymation aşağı doğru kalın ve metalik kıvrımlarla indirilmiş, sağ tarafta ve yine sol tarafta ise belden çekilerek ortada birleştirilmiştir. Sol kol karnın üzerine doğru götürülmüş ve elinde rulo tutmakta, sağ el ise bu kolun bileğini tutmaktadır. Elbise kıvrımları oldukça kaba ve yüzeyseldir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.19
Kazı Buluntu No	: 09MDO4/1-M41
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İri Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia (Belirsiz)
Ölçüleri	: Yük.: 21,5; Gen.: 26,5; Der.: 7,5 cm.
Dönemi	: MS 1. yy

Çerçevesiz mezar stelinin resim alanında ayakta, tek bir kadın figürü bulunmaktadır. Stelin sağ alt ve kabartmanın olduğu bölüm sağlam, figürün başı ile birlikte diğer kısımlar kırıktır. Stelin arka bölümü kaba yonulu olarak yapılmıştır. Mermerin üzeri sarı renkli patina ile kaplıdır.

Cepheden betimlenen figür, ayakların üzerine dökülen ince kumaşlı khiton ile kalın kumaştan yapılmış ayak bileklerine kadar uzanan ve burada düz bir hatla yatay olarak kesilen hymation giymiştir. Hymation omuzların üzerinden atılmış, karnın üzerine doğru sağ kol tarafından çekilmiş ve birleştirilmiştir. Sol kol ise düz bir şekilde aşağı indirilmiş, vücuda bitişik şekildedir. Kolun altında hymationa ait olması gereken fakat kırılmış bölüm yer almaktadır. Sağ bacak taşıyıcı, sol bacak ise hafifçe dizden bükülerek öne doğru atılmıştır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.20
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: 1302
Bulunduğu Yer	: Muğla Müzesi
Eserin Adı	: Eumelos'un Mezar Steli
Malzeme	: Orta Kristalli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia, Börükçü Nekropolü
Ölçüleri	: Yük.: 71; Gen.: 64; Der.: 15; Kab.Yük.: 59; Kab. Gen.: 48; Kab. Der.: 5 cm.
Kategorisi	: Retiarius
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Çerçevesiz mezar stelidir. Üst kısmı gladyatörün omuzlarından itibaren kırıktır. Dizlerden itibaren, alt kısmı da kırık olan stel, konservasyon çalışmasıyla tümlenmiştir. Uzun yan yüzlerde profilli olan çerçeve, alt bölümde düz ve geniş bırakılıp üzerine yazıt işlenmiştir. Stelin kısa alt yüzü ve uzun yan yüzleri ile arkası kaba yonuludur.

Resim alanında gladyatör sola doğru hamle yapar, sol kol ve bacağı profilden; gövdesi, sağ kolu ve sağ bacağı ise cepheden betimlenmiştir. Giysisi deri bel kemeri ve kasık önlüğünden oluşmaktadır. Sağ dizinde deri kayışlar, sağ ayağında ise parmak arasından geçirilip bilekte biten deri sandalet bulunmaktadır. Sol ayağının üst kısmı tam olarak işlenmemiş ve hafif kaba yonulu bırakılmış, bileği ise dört deri kayışla sarılmıştır. Sol kolu üzerinde bir kol koruyucusu, onun üzerinde omuz kalkanı yer almaktadır. Bu koruyucular, sağ kol altından geçirilen bir kayış ile emniyete alınmıştır. İleriye doğru 90°'lik bir açıyla uzatılan sol kolunun, bilek hizasında yere kadar uzanan tridensin sapı görülmektedir. Sağ elinde küçük bir kılıç bulunmaktadır. Gladyatörün etrafında dokuz adet çelenk vardır.

Yazıt ve Çevirisi:

- Εὐμήλου τόδε σημά κραιταιοῦ μοννομάχοιο,
 2 ὄν πολλοὺς ὀλέσαντα ἐνὶ σταγίῃ ὑσμείνῃ
 τῆλε κόνει παρέδωκεν ἔχ(ε)ῖν μεροπῆιος
 4 αἰχμή.

Bu, güçlü gladyatör Eumelos'un mezarıdır. Yakın dövüşte birçok kişiyi öldürdükten sonra onu, uzaktan atılan bir mızrak toprağa düşürdü.

Bibliyografya: Aydaş 2006, 109.

Katalog No	: 6.21
Kazı Buluntu No	: 28
Müze Envanter No	: 126/3605
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: İnce Kristalli Gri Damarlı Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 55; Gen.: 27; Der.: 32,5; Kab. Yük.: 42; Kab. Gen.: 19; Kab. Der.: 3 cm.
Kategorisi	: Ağır Sınıf
Dönemi	: MS 2. yy Sonu- 3. yy Başı

Gladyatör stelinin sağ alt köşesidir. Diğer bölümleri kırık ve eksiktir. Stel üzerinde kopmalar ve yer yer etkili aşınmalar görülmektedir. Gladyatörün sola doğru hamle yaptığı, bir kısmı görülen sağ kolunun dirsekten aşağısından ve sağ bacağından anlaşılmaktadır. Stelin kalınlığı diğer gladyatör stellerine göre daha fazladır ve arka alt kısmının bir bölümü kırıktır. Çerçevenin yan kısmında hafif kaba yonulu 10 cm'lik bir bölüm bulunmaktadır. Geri kalan 22,5 cm'lik alan kaba yonuludur. Bu da stelin bir yere oturtulduğunu ya da başka bir blok ile birleştiğini göstermektedir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.22
Kazı Buluntu No	: 13MDBh-96
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 14,2; Gen.: 21,5; Der.: 9; Kab. Yük.: 11,5; Kab. Gen.: 19; Kab. Der.: 3 cm.
Kategorisi	: Ağır Sınıf
Dönemi	: MS 2-3. yy

Bir gladyatör steline ait küçük parçadır. Sağ kolun bir kısmı ve arkasında bir adet çelenk görülmektedir. Figürün sola doğru hamle yaptığı düşünülmektedir. Kolun üzerinde görülen manica ağır sınıfa dahil bir gladyatör olduğunu göstermektedir.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.23
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 14,2; Gen.: 21,5; Der.: 9; Kab. Yük.: 11,5; Kab. Gen.: 19; Kab. Der.: 3 cm.
Kategorisi	: Retiarius
Dönemi	: MS 2-3. yy

Bir gladyatör stelinin sol alt parçasıdır. Alttaki çerçevenin üst kısmı görülmekle birlikte, sol yandakinin yüzeyi tahrip olmuştur. Figürün bir gladyatöre ait olduğu etrafında yer alan çelenklerden, Retiarius kabartması olduğu ise sol bacağına ocrea bulunmamasından ve yatay şekilde uzanan tridens(?) gövdesinden anlaşılmıştır. Buna ek olarak sol ayak bileğindeki bantlar da gladyatörler figürlerinde oldukça sık rastlanan detaylardandır.

Bibliyografya: Editio Princeps

Katalog No	: 6.24
Kazı Buluntu No	: -
Müze Envanter No	: -
Bulunduğu Yer	: Stratonikeia Müze Deposu
Eserin Adı	: Mezar Steli
Malzeme	: Orta Gözenekli Beyaz Mermer
Buluntu Yeri	: Stratonikeia
Ölçüleri	: Yük.: 33; Gen.: 39; Der.: 21 cm.
Kategorisi	: Secutor
Dönemi	: MS 3. yy Başı

Gladyatöre ait mezar stelidir. Miğferinin üst kısmının keskin ve yuvarlak şeklinden dolayı Secutor armaturasına ait olduğu anlaşılmaktadır. Fakat teçhizat detayları belirsizdir. Hamle yapan sağ kolda dirsek ve belindeki balteus detayları işlenmemiştir. Sağ tarafında alt alta iki tane çelenk bulunur ve etrafları derin kazıma kabartma çizgilerle konturlanmıştır. Çelengi oluşturan defneyaprakları ise V şeklindeki derin metalik çizgilerle gösterilmiştir.

Bibliyografya: Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 184, No: 1220.

KISALTMALAR

AAIA	: The Australian Archaeological Institute at Athens Bulletin
Adalya	: Suna & İnan Kır�aç, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı
Agora	: The Athenian Agora
AJA:	: American Journal of Archaeology
AMS:	: Asia Minor Studien
Anatolia	: Anatolia. Revue annuelle de l'Institut d'archéologie de l'Université d'Ankara
AnSt	: Anatolian Studies
AntPl	: Antike Plastik
Ark SD	: Arkeoloji ve Sanat Dergisi
AST	: Araştırma Sonuçları Toplantısı
BaF	: Baghdader Forschungen
BCH:	: Bulletin de Correspondance Hellénique
BSA	: The Annual of the British School at Athens
Chiron	: Mitteilungen der Kommission für alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts
EpigrAnat	: Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens.
GEPHYRA	: Doğu Akdeniz Bölgesi Eskiçağ Tarihi ve K�lt�rlerini Araştırma Dergisi
GettyMusJ	: The J. Paul Getty Museum Journal
Gnomon	: Gnomon. Kritische Zeitschrift für die gesamte klassische Altertumswissenschaft
GrRomByzSt	: Greek, Roman and Byzantine Studies
IK	: Inscriften griechischer St�dte aus Kleinasien
IstMitt	: Istanbuler Mitteilungen
Jdl	: Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts
JHS	: The Journal of Hellenic Studies
JRA	: Journal of Roman Archaeology
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı

LIMC	: Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae
NumChron	: The Numismatic Chronicle. The Journal of Royal Society
OLBA	: Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları
ÖJh	: Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien
PAPS	: Proceedings of the American Philosophical Society
RE	: Paulys Real-Encyclopadia der Classischen Altertumswissenschaft
SarkSt	: Sarkophag-Studien
TAD	: Türk Arkeoloji Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
WorldA	: World Archaeology
ZPE	: Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

KAYNAKLAR

ANTİK KAYNAKLAR

- Herodotos *Herodot Tarihi*, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 2004.
- Pausanias *Descriptio Graeciae*, (Trans. W. H. S. Jones), London, 1964.
- Plutarch *The Parallel Lives, The Life of Demetrius*, Vol. IX, (Trans. B. Perrin), Cambridge, 1920.
- Polybius *The Histories*, Vol. II, (Trans. W. R. Paton), Cambridge, 1922.
- Stephanus Byzantinus *Ethnica*, (Trans. M. Billerbeck), Berlin, 2006.
- Strabon *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographica), Kitap: XII-XIII-XIV*, (Çev. A. Pekman), İstanbul, 2005.

MODERN KAYNAKLAR

- Akarca 1998 A. Akarca, *Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I, Şehir ve Savunması*, Ankara, 1998.
- Akat 2001 S. Akat, *Lidya Bölgesinde Bulunan Gladyatör Anıtları*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Akurgal 2003 E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul, 2003.
- Andrae 1972 W. Andrae, *Die Stelenreihen in Assur*, Osnabrück, 1972.
- André 1994 J. M. André, *Griechische Feste, römische Spiele: die Freizeitkultur der Antike*, Übers. K. Schmidt, Stuttgart, 1994.
- Arifzade 1996, Ş. Arifzade, *İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Attik Steller*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Aşkın 1987 H. Aşkın, *Stratonikeia Şehir Kapısı Restitüsyonu*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1987. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Atalay 1988 E. Atalay, *Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeleri*, İstanbul, 1988.
- Atalay 1990 E. Atalay, "Doğu Grek Hellenistik Çağ mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri, X. *TTK-I*, Ankara, 1990, 285-292.
- Aurenhammer 2000 M. Aurenhammer, "Drei Neue Römische Porträtköpfe von der Tetrogonos Agora in Ephesos", *ÖJh* 69, 2000, 17-33.

- Aybek vd. 2009 S. Aybek-M. Tuna-M. Atıcı, *İzmir Tarih ve Sanat Müzesi Heykel Kataloğu, Orijinaller, Roma Kopyaları, Portreler ve Kabartmalar*, Ankara, 2009.
- Aydaş 2006 M. Aydaş, “Gladiatorial Inscriptions from Stratonikeia in Caria”, *EpigrAnat* 39, 2006, 105-110.
- Aydaş 2007 İ. Aydaş, *Muğla Müzesi’nden Hellenistik ve Roma Dönemine ait Bir Grup Mezar Steli*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Aydaş 2009 M. Aydaş, “New Inscriptions from Stratonikeia and its Territory”, *GEPHYRA* 6, 2009, 113-130.
- Aydaş 2010a M. Aydaş, “New Inscriptions from Stratonikeia and its Territory”, *GEPHYRA* 6, 2010, 113-130.
- Aydaş 2010b M. Aydaş, “Epigrafya Çalışmaları”, 276-278 (B. Söğüt, “Stratonikeia 2008 Yılı Çalışmaları”, 31. *KST-4*, 2010, 263-286 içinde).
- Aydaş 2011 M. Aydaş, “Epigrafya Çalışmaları”, 202-203 (B. Söğüt, “Stratonikeia 2009 Yılı Çalışmaları”, 32. *KST-4*, 2011, 193-211 içinde).
- Aydaş 2012a M. Aydaş, “Mimar ve Heykeltıraş Thrason”, *Stratonikeia’dan Lagina’ya, Ahmet Adil Tirpan Armağanı*, 2012, 47-72.
- Aydaş 2012b M. Aydaş, “Epigrafya Çalışmaları”, 410-411 (B. Söğüt, “Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları”, 33. *KST-4*, 2012, 395-419 içinde).
- Aydaş 2012c İ. Aydaş, “Few newly acquired gravestones in the Muğla Museum”, *GEPHYRA* 9, 2012, 114-118.
- Aydaş 2015 M. Aydaş, “Stratonikeia ve Lagina, Polis ve Peripolion”, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, 2015, 71-78.
- Aytaçlar 2005 P. Ö. Aytaçlar, *Yazıtlar ve Antik Kaynaklar Işığında Batı Anadolu’da Entellektüeller*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Aytekin 2015 F. Aytekin, “Stratonikeia’dan Provocator Stelleri”, Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 125-136.
- Baldıran 1990 A. Baldıran, *Stratonikeia Nekropol Buluntuları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1990. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Baş 1991 A. Baş, “Eskihisar’daki Türk Devri Yapıları” *Vakıflar Dergisi* XXII, 1991, 365-382.
- Baumeister 2007 P. Baumeister, “Der Fries des Hekateions von Lagina/Neue Untersuchungen zu Monument und Kontext”, *Byzas* 6, İstanbul, 2007.

- Bean 2000 G. E. Bean, *Eskiçağda Menderes'in Ötesi*, Çev. P. Kurtoğlu, İstanbul, 2000.
- Bean-Cook 1957 G. E. Bean-J. M. Cook, "The Carian Coast III", *BSA* 52, 1957, 58-147.
- Bieber 1959 M. Bieber, "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati)", *PAPS* 103, No: 3, 1959, 374-417.
- Bieber 1967 M. Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Newyork, 1967.
- Blümel 1933 C. Blümel, *Römische Bildnisse*, Berlin, 1933.
- Blümel 2004 W. Blümel, "Neue Inschriften aus Karien II: Mylasa und Umgebung", *EpigrAnat* 37, 2004, 1-42.
- Boardman 2002 J. Boardman, *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları - Arkaik Dönem*, İstanbul, 2002.
- Boardman 2003 J. Boardman, *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, İstanbul, 2003.
- Boardman 2005 J. Boardman, *Yunan Heykeli Klasik Dönem*, İstanbul, 2005.
- Boardman 2013 J. Boardman, *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*, İstanbul, 2013.
- Boardman 2014 J. Boardman, *Yunan Heykeli, Geç Klasik Dönem*, İstanbul, 2014.
- Bol 2011 R. Bol, *Funde Aus Milet, Band V/2*, De Gruyter, 2011.
- Boysal 1980 Y. Boysal, "Stratonikeia", 2. *KST*, Ankara, 1980, 127-131.
- Boysal 1981 Y. Boysal, "Stratonikeia Kazısı, 1980 Yaz Sezonu Çalışmaları", 3. *KST*, Ankara, 1981, 69-72.
- Boysal 1982 Y. Boysal, "Stratonikeia Kazısı 1981 Yılı Çalışma Raporu", 4. *KST*, Ankara, 1982, 193-197.
- Boysal 1985 Y. Boysal, "1984 Yılı Stratonikeia Kazısı", 7. *KST*, 1985, 519-522.
- Boysal 1987a Y. Boysal, "Stratonikeia Kazısı, 1986 Çalışmaları", 9. *KST-2*, 1987a, 237-238.
- Boysal 1987b Y. Boysal, "Stratonikeia Nekropolünün Tarihsel Süreci", *Remzi Oğuz Arık Armağanı*, Ankara, 1987b, 51-69.
- Boysal 1990 Y. Boysal, "Die Bauten der Hellenistischen Stadt Stratonikeia", *Documents of the XIII. International Congress for Classical Archaeology*, 1990, 501-502.
- Boysal 1993 Y. Boysal, "Eskihisar 1991 Kazısı", 14. *KST-2*, Ankara, 1993, 117-121.
- Boysal 1994 Y. Boysal, "Stratonikeia 1993 Kazısı", 16. *KST-2*, Ankara, 1994, 315-317.

- Boysal 1995 Y. Boysal, "Stratonikeia 1992 Yılı Kazısı", 15. *KST-2*, Ankara, 1995, 121-123.
- Boysal 1998 Y. Boysal, "1996 Yılı Stratonikeia Çalışmaları", 19. *KST-2*, Ankara, 1998, 153-160.
- Boysal-Kadioğlu 1999 Y. Boysal-M. Kadioğlu, "1997 Yılı Stratonikeia Nekropol Çalışmaları", 20. *KST-2*, Ankara, 1999, 215-228.
- Börker-Klähn 1982 J. Börker-Klähn, "Alt Vorderasiatische Bildstelen und Vergleichbare Felsreliefs", *BaF* 4, Mainz am Rhein, 1982.
- Bremen 2000 R. van Bremen, "The Demes and Phylai of Stratonikeia in Karia", *Chiron* 30, 2000, 389-401.
- Bremen 2004 R. van Bremen, "Leon, son of Chrysaor, and the religious identity of Stratonikeia in Karia", *The Greco-Roman East: Politics, Culture, Society*, 2004, 207-244.
- Brinkmann 2006 V. Brinkmann, "Aristion Mezar Anıtı", *Renkli Tanrılar, Antik Heykel Sanatında Çokrenklilik*, İstanbul, 2006, 51-55.
- Brinkmann- Posamentir 2006 U. K. Brinkmann-R. Posamentir, "Paramythion Mezar Steli", *Renkli Tanrılar, Antik Heykel Sanatında Çokrenklilik*, İstanbul, 2006, 103-109.
- Carter 2004 M. Carter, "Archiereis and Asiarchs. A Gladiatorial Perspective", *GrRomByzSt* 44, 2004, 41-68.
- Castiglione 1959 L. Castiglione, "Review", *Gnomon* 31, 1959, 539-543.
- Chandler 1775 R. Chandler, *Travels in Asia Minor or An Account of a Tour made at the expense of the Society of Dillentanti*, Oxford, 1775.
- Chishull 1728 E. Chishull, *Antiquitates Asiaticae Christianam Aeram*, 1728.
- Choiseul-Gouffier 1842 M. G. F. A. Choiseul-Gouffier, *Voyage Pittoresque dans l'Empire Ottomane*, Paris, 1842.
- Civelek 2006 A. Civelek, "Stratonikeia Akdağ Nekropolis'inden Bir Mezar", *Anadolu/Anatolia* 30, 2006, 47-64.
- Conze 1900 A. Conze, *Die Attischen Grabreliefs*, Band II, 2, Berlin, 1900.
- Conze 1911-1922 A. Conze, *Die Attischen Grabreliefs*, Band IV, Berlin und Leipzig, 1911-1922.
- Coulton 2005 J. J. Coulton, "Pedestals as "altars" in Roman Asia Minor", *AnSt* 55, 2005, 127-157.
- Cousin 1891 G. Cousin, "Inscriptions d'Asie Mineure", *BCH* 15, 1891, 418-430.

- Cousin 1904a G. Cousin, "Inscriptions du sanctuaire de Zeus Panamaros", *BCH* 28, 1904a, 20-53.
- Cousin 1904b G. Cousin, "Inscriptions du sanctuaire de Zeus Panamaros", *BCH* 28, 1904b, 238-262.
- Cousin-Deschamps 1887 G. Cousin-G. Deschamps, "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", *BCH* 11, 1887, 373-391.
- Cousin-Deschamps 1888a G. Cousin-G. Deschamps, "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", *BCH* 12, 1888a, 82-104.
- Cousin-Deschamps 1888b G. Cousin-G. Deschamps, "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", *BCH* 12, 1888b, 249-273.
- Cousin-Deschamps 1888c G. Cousin-G. Deschamps, "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", *BCH* 12, 1888c, 479-490.
- Cousin-Deschamps 1891 G. Cousin-G. Deschamps, "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", *BCH* 15, 1891, 169-209.
- Cremer 1991 M. Cremer, *Hellenistisch-römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien, 1. Mysien*, *AMS* 4, Bonn, 1991.
- Cremer 1992 M. Cremer, *Hellenistisch-römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien, 2. Bithynien*, *AMS* 4, Bonn, 1992.
- Csapo 2006/2007 E. Csapo, "The Cultural Poetics of the Greek Cockfight", *AAIA* 4, 2006/2007, 20-37.
- Çekilmez 2008 M. Çekilmez, *Tire Müzesinden Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Stelleri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2008. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çekilmez 2015 M. Çekilmez, *Tire Müzesi, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri*, İzmir, 2015.
- Daremborg-Saglio 1887 C. Daremborg-E. Saglio, *Dictionnaire des Antiquités Grecoques et Romanies*, Paris, 1887.
- Daşbacak 2012 C. Daşbacak "Roma Hamamı-1 Çalışmaları", 405-406 (B. Söğüt, "Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları", 33. *KST*-4, 2012, 395-420 içinde).
- Daşbacak 2014 C. Daşbacak "Roma Hamamı-1", 199-200, (B. Söğüt, "Stratonikeia 2012 Yılı Çalışmaları", 35. *KST*-3, 2014, 448-464 içinde).
- Daşbacak- Yılmaz 2014 C. Daşbacak-B. Yılmaz, "Batı Cadde Çalışmaları", 450-452 (B. Söğüt, "Stratonikeia 2012 Yılı Çalışmaları", 35. *KST* 3, 2014, 448-464 içinde).
- Dohrn 1957 T. Dohrn, *Attische Plastik vom Tode des Phidias bis zum Wirken der grossen Meister des IV. Jahrhunderts v. Chr.*, Köln, 1957.

- Doksanaltı-Özgan 2007 E. M. Doksanaltı-R. Özgan, “Kilikya’dan Arkaik Devre ait İki Kabartma Üzerine Düşünceler”, *Anadolu/Anatolia* 32, 2007, 1-20.
- Doltrop 1958 G. Doltrop, *Diestadtrömischen Männlichen Privatbildnisse Trajanischer und Hadrianischer Zeit*, Selbstverlag, 1958.
- Er 2006 Y. Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul, 2006.
- Erdemgil 1988 S. Erdemgil, *Efes*, İstanbul, 1988.
- Erkoç 2013 S. Erkoç, “Anadolu’daki Iulius-Cladiuslar Dönemi Portreleri: Hellenistik Geleneğin İzleri?”, *Cedrus I*, 2013, 219-240.
- Eule 2001 J. C. Eule, *Hellenistische Bürgerinnen aus Kleinasien*, İstanbul, 2001.
- Fabricius 1999 J. Fabricius, *Die hellenistischen Totenmahlreliefs, Grabrepräsentation und Wertvorstellungen in ostgriechischen Städten*, München, 1999.
- Fellows 1852 C. Fellows, *Travels and Researches in Asia Minör*, London, 1852.
- Ferrero 1988 D. D. B. Ferrero, *Batı Anadolu’nun Eskiçağ Tiyatroları*, Ankara, 1988.
- Fıratlı 1964 N. Fıratlı, *Les Stéles Funéraires De Byzance Gréco-Romaine*, Paris, 1964.
- Fraser 1977 P. M. Fraser, *Rhodian Funerary Monuments*, Oxford, 1977.
- Fraser-Bean 1954 P. M. Fraser-G. Bean, *The Rhodian Peraea and Islands*, Oxford, 1954.
- Gider 2005 Z. Gider, *Lagina’daki Dor Mimarisi*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2005. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gonzenbach 1957 V. Gonzenbach, *Untersuchungen zu den Knabenweißen im Isiskult der römischen Kaiserzeit*, Bonn, 1957.
- Grimal 2012 P. Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, 2012.
- Grossman 2001 J. B. Grossman, *Greek Funerary Sculpture, Catalogue of the Collections at the Getty Villa*, Verona, 2001.
- Grossschmidt-Kanz 2002 K. Grossschmidt-F. Kanz, “Gladyatör’ün Yaşamı Acısı ve Ölümü, Serginin Metin ve Resimleri”, *Efes Gladyatörleri*, Selçuk, 2002, 59-74.
- Güleç 2011 G. Güleç, *Stratonikeia Antik Kenti’nden (Eskihisar Köyü, Muğla-Yatağan) çıkarılan kalıntıların spektroskopik yöntemlerle incelenmesi*, Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 2011. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Hanfmann-Waldbaum 1968 G. M. A. Hanfmann-J. C. Waldbaum, “Two Submycenaean Vases and a Tablet from Stratonikeia in Caria”, *AJA* 72.1, 1968.
- Hanfmann-Ramage 1978 G. M. A. Hanfmann-N. H. Ramage, *Sculpture from Sardis: The Finds Through 1975*, Cambridge, 1978.

- Hansen 2008 S. S. Hansen, "Hellenistic Totenmahl reliefs from the Halikarnassos Peninsula", Ed. P. Pedersen, *Halicarnassian Studies V*, Southern Denmark, 2008, 119-136.
- Harrison 1965 E. B. Harrison, "Archaic and Archaistic Sculpture", *Agora* 11, Princeton, 1965, 1-192.
- Head 1897 B. V. Head, *Catalogue of the Grek Coins of Caria, Cos, Rhodos*, London, 1897.
- Hekler 1912 A. Hekler, *Die Bildniskunst der Griechen und Römer*, Stuttgart, 1912.
- Hiller 1975 H. Hiller, "Ionische Grabreliefs der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts v. Chr.", *IstMitt* 12, Tübingen, 1975.
- Hope 2003 V. M. Hope, Trophies and Tombstones: Commemorating the Roman Soldier, *WorldA*, Vol. 35, No. 1, The Social Commemoration of Warfare, 2003, 79-97.
- Horn 1972 R. Horn, "Hellenistische Bildwerke auf Samos", *SAMOS Band XII*, Bonn, 1972.
- Hönle-Henze 1981 A. Hönle-A. Henze, *Römische Amphitheater und Stadien*, 1981.
- Hürmüzlü 2007 B. Hürmüzlü, "Pisidia Bölgesi'nde Ele Geçen Anthemion Tipi Steller", *Colloquium Anatolicum VI*, 2007, 97-114.
- Hürmüzlü 2008 B. Hürmüzlü, *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.
- Işık 1989 F. Işık, "Ein Späthellenistisches Grabrelief aus Aphrodisias", *Jale İnan Armağanı*, Band 1: Text, İstanbul, 1989, 429-438.
- Işık 2007 F. Işık, "Girlanden Sarkophage aus Aphrodisias", *SarkSt* 5, Mainz am Rhein, 2007.
- İdil 1979 V. İdil, "Stratonikeia'da (Eskihisar) Kentin Kuzey Kapısının İç Kesimindeki Korinth Başlığı", 8. *TTK*, Ankara, 1979, 477-486.
- İnan 1965 J. İnan, *Antalya Bölgesi Roma Devri Portreleri*, Ankara, 1965.
- İnan- Rosenbaum 1966 J. İnan-E. Rosenbaum, *Roman Early Byzantine Portraite Sculpture in Asia Minör*, London, 1966.
- İnan-Rosenbaum 1979 İnan-Rosenbaum, *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei*, Mainz am Rhein, 1979.
- İşler 1999 Y. İşler, *Grek Mezar Stellerinde Hizmetçi Figürleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Jacobelli 2003 L. Jacobelli, *Gladiators At Pompeii*, Los Angeles, 2003.

- Johansen 1951 K. F. Johansen, *The Attic Grave-Reliefs of the Classical Period*, Copenhagen, 1951.
- Jones 2007 C. P. Jones, “Gladiator Epigrams from Beroea and Stratonikeia (Caria)”, *ZPE* 163, 2007, 45-48.
- Jucker 1961 H. Jucker, *Das Bildnis im Blätterkelch. Geschichte und Bedeutung einer römischen Porträtform*, Freiburg, 1961.
- Junkelmann 2002 M. Junkelmann “Gladyatörlerin Silahları ve Dövüş Teknikleri”, *Efes Gladyatörleri*, Selçuk, 2002, 25-42.
- Kaletsch 2001 H. Kaletsch, “Stratonikeia”, *Der Neue Pauly Band II*, Weimar, 2001.
- Karaca 2011 M. Karaca, *Stratonikeia antik kenti ve çevresinin (Yatağan-Muğla) faunası*, Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 2011. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Karlsson 2014 S. Karlsson, *Emotions Carved in Stone?, The Social Handling of Death as Expressed on Hellenistic Grave Stelai from Smyrna & Kyzikos*, Gothenburg, 2014.
- Koch 1984 G. Koch, “Zum Grabrelief der Helena”, *GettyMusJ* 12, 1984, 59-72.
- Koch 2001 G. Koch, *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, İstanbul, 2001.
- Koch Brinkmann- Posamentir U. Koch Brinkmann-R. Posamentir, “Bir Attik Mezar Lekytosunun Renklendirmesi ve Bezemeleri”, *Renkli Tanrılar, Antik Heykel Sanatında Çokrenklilik*, İstanbul, 2006, 111-119.
- Koçak 2013 M. Koçak, *Aphrodite am Prefiler*, İstanbul, 2013.
- Konuk 2003 K. Konuk, *Karun’dan Karia’ya*, İstanbul, 2003.
- Kontakoska 2008 A. C. H. Kontakosta, “Gladiatorial reliefs and élite funerary monuments”, *JRA* 70, 2008, 190-229.
- Korkut 2000 T. Korkut, “Überlegungen zum Aufkommen der Halbfiguren auf kelinasiatischen Grabstelen vom Hellenismus bis zur römischen Kaiserzeit”, *Adalya IV*, 1999/2000, 181-194.
- Kumsar-Aydan H. Kumsar-Ö. Aydan, “Stratonikeia Antik Tiyatrosu Batı Bölümünde Meydana Gelen Heyelanın Oluşum Nedenlerinin Statik ve Dinamik Şartlar Altında İncelenmesi”, *Stratonikeia Çalışmaları I, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 257-264.
- Kurtz-Boardman D.C. Kurtz-J. Boardmann, *Greek Burial Customs*, London, 1971.
- Laumonier 1934 A. Laumonier, “Inscriptions de Carie”, *BCH* 58, 1934, 291-308.
- Laumonier 1937 A. Laumonier, “Recherches sur la chronologie des prêtres de Panamara”, *BCH* 61, 1937, 236-298.

- Laumonier 1938 A. Laumonier, "Complément aux recherches sur la chronologie des prêtres de Panamara", *BCH* 62, 1938, 167-179.
- Laumonier 1958 A. Laumonier, *Les cultes indigenes en Carie*, Paris, 1958.
- Linfert 1976 A. Linfert, *Kunstzentren hellenistischer Zeit. Studien an weiblichen Gewandfiguren*, Wiesbaden, 1976.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third Century After Christ*, I-II, New Jersey, 1950.
- Malay 1987 H. Malay, "Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi; Tarih İncelemeleri Dergisi* III, 1987, 13-48.
- Malay 1987 H. Malay, *Epigrafi*, İzmir, 1987.
- Mann 2011 C. Mann, "Um keinen Kranz, um das Leben Kämpfen wir" Gladiatoren im Osten des Römischen Reiches und die Frage der Romanisierung, *Studien zur Alten Geschichte* 14, Berlin, 2011.
- Meadows 2002 A. R. Meadows, "Stratonikeia in Caria: the Hellenistic city and its coinage", *NumChron* 162, 2002, 79-134.
- Meijer 2008 F. Meijer, *Gladyatörler Tarihin En Önemli Sporu*, Çev. D. Gönenç, İstanbul, 2008.
- Meischner 1982 J. Meischner, "Privatporträts der Jahre 195 bis 220 n. Chr. Mit 42 Abbildungen", *Jdl* 97, Berlin, 1982, 401-439.
- Meriç 1993 R. Meriç, "Neue Ostgriechische Grabreliefs aus Ionien und Lydien. Mit Einem Historisch-Topographischen Exkurs", *ÖJh* 62, 1993, 57-75.
- Mert 2001 İ. H. Mert, "Anadolu Gymnasionları ve Stratonikeia Gymnasionu", *Ark SD* 23/101-102, 2001, 3-18.
- Mert 2002 İ. H. Mert, "Der Theater-Templekomplex von Stratonikeia", *Patris und Imperium*, 2002, 187-203.
- Mert 2005 İ. H. Mert, "Die Tor- und Nymphaeumanlage von Stratonikeia" *Urbanistik und staedtische Kultur in Westasien und Nordafrika unter den Severern*, 3. Und 4. Dezember 2004, 2005, 241-254.
- Mert 2008 İ. H. Mert, "Untersuchungen zur Hellenistischen und Kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia", *IstMitt* 50, 2008.
- Mutlu 2015 S. Mutlu, "Zeus Panamaros Kutsal Alanı ve Bayramları", Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları I, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 79-94.
- Naumann 1973 R. Naumann, "Das Bouleuterion in Stratonikeia", *IstMitt* 10, Tübingen, 1973, 77-79.

- Naumann- Naumann 1973 R. Naumann-F. Naumann, “Der Rundbau in Aezanoi mit dem Preisedikt des Diokletian und das Gebäude mit dem Edikt in Stratonikeia”, *IstMitt* 10, 1973.
- Nock 1960 A. D. Nock, “Review of von Gonzenbach, Untersuchungen zu den Knabenweißen”, *AJA* 64, 1960, 196-197.
- Ogan 1933 A. Ogan, *Guide du Musée de Smyrne*, İstanbul, 1933.
- Oppermann 1924 H. Oppermann, *Zeus Panamaros*, Giessen, 1924.
- Öğüt 2006 S. P. Öğüt, *Principatus Dönemi Küçük Asya’sında Gösteriler*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Özgan 1987 R. Özgan, “Stratonikeia Şehir Kapısı Yontu Buluntuları”, V. *AST-I*, 1987, 265-276.
- Özgan 1988 R. Özgan, “İ.S. I. Yüzyıl Stratonikeia Yontuculuğu”, VI. *AST*, 1988, 345-362.
- Özgan 1995 R. Özgan, *Die griechischen und römischen Skulpturen aus Tralleis*, Bonn, 1995.
- Özgan 1997a R. Özgan, “Alkamenes’in Hermes Propylaios Üzerine Düşünceler” *TAD* 31, 1997, 155-180.
- Özgan 1997b R. Özgan, “Zwei hellenistische Werke aus Stratonikeia” *Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese*, London, 1997, 114-121.
- Özgan 1999 R. Özgan, “Die Skulpturen von Stratonikeia”, *AMS* 32, Bonn, 1999.
- Özgan 2013 R. Özgan, *Roma Portre Sanatı I*, İstanbul, 2013.
- Özgan 2015 R. Özgan, *Roma Portre Sanatı III*, İstanbul, 2015.
- Özgan-Stutzinger 1985 R. Özgan-D. Stutzinger, “Untersuchungen zur Porträplastik des 5. Jhr. N. Chr. Anhand Zweier neugefundener Porträts aus Stratonikeia”, *IstMitt* 35, 1985, 237-274.
- Öztaşkın 2011 G. Öztaşkın, “Kuzey Bazilika Çalışmaları”, 200-201 (B. Söğüt, “Stratonikeia 2009 Yılı Çalışmaları”, 32. *KST-4*, 2011, 194-211 içinde).
- Öztaşkın 2013 M. Öztaşkın, *Stratonikeia ve Lagina Kazılarında Bulunan Bizans Dönemi Seramikleri (2008-2010 Yılları)*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 2013. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Paton-Myres 1896 W. R. Paton-J. L. Myres, “Karien Sites and Inscriptions”, *JHS* 16, 1896, 188-271.
- Pflug 1988 H. Pflug, “Helm und Beinschiene eines Gladiators”, *Antike Helme, Monographien* 14, 1988, 365-375.

- Pfuhl-Möbius 1977 E. Pfuhl-H. Möbius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs I*, Mainz am Rhein, 1977.
- Pfuhl-Möbius 1979 E. Pfuhl-H. Möbius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs II*, Mainz am Rhein, 1979.
- Pietsch 2002 W. Pietsch, "Efes'in Gladyatörler Mezarlığı Arkeolojik Bulgular", *Efes Gladyatörleri*, Selçuk, 2002, 15-18.
- Pinkwart 1973 D. Pinkwart, "Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia", *AntPl* 12, 1973, 149-159.
- Pococke 1745 R. Pococke, *A Description od the East II*, London, 1745.
- Pollitt 1986 J. J. Pollitt, *Art in The Hellenistic Age*, Cambridge, 1986.
- Price 2004 S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar*, Ankara, 2004.
- Ramsay 1890 W. M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minör*, London, 1890.
- Richter 1930 G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Newyork, 1930.
- Richter 1961 G. M. A. Richter, *The Archaic Gravestones of Attica*, London, 1961.
- Richter 1966 G. M. A. Richter, *The Furniture of the Greeks, Etruscans, and Romans*, London: Phaidon, 1961.
- Richter 1970 G. M. A. Richter, *Kouroi, Archaic Greek Youths*, Newyork, 1970.
- Richter 1984 G. M. A. Richter, *The portraits of the Greek*, Newyork, 1984.
- Ridgway 1977 B. S. Ridgway, *The Archaic Style in Greek Sculpture*, Princeton, 1977.
- Ridgway 1990 B. S. Ridgway, *Hellenistic Sculpture II: The Styles of ca. 200-100 B.C.*, Wisconsin, 1990.
- Ritti 2008 T. Ritti, *Denizli-Hierapolis Arkeoloji Müzesi Yunanca ve Latince Yazılı Eserlerin Kataloğu*, Napoli, 2008.
- Ritti-Yılmaz 1998 T. Ritti-S. Yılmaz, *Gladiatori e Venationes a Hierapolis Di Frigia*, Roma, 1998.
- Robert 1971 L. Robert, *Les Gladiateurs dans l'Orient Grec*, Amsterdam, 1971.
- Robert-Robert 1958 L. Robert-J. Robert, *Me'langes Isodore Levy*, 1958.
- Ruge 1931 W. Ruge, "Stratonikeia", *RE* IV.2, 1931, 322-325.
- Rumscheid 1994 F. Rumscheid, *Untersuchungen zur kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*, Zabern, 1994.
- Rumscheid 2004a F. Rumscheid, "Inschriften aus Milas im Museum Bodrum", *EpigrAnat* 37, 2004, 43-61.

- Rumscheid 2004b F. Rumscheid, “Regionale Moden Bel Gladiatören und Athletische Eurhythmie Eines Kochtopfes Vier Neu Gefundene Grabreliefs Aus Mylasa”, *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan*, İstanbul, 2004, 631-644.
- Saraçoğlu 1977 A. Saraçoğlu, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1977. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Saraçoğlu-Çekilmez, 2010 A. Saraçoğlu-M. Çekilmez, “A Gladiator Stele From Tralleis”, *EpigrAnat* 43, 2010, 57-58.
- Sarpkaya 2012 U. Sarpkaya, *Stratonikeia antik kenti (Muğla) ve çevresinin florası*, Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 2012. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Schmidt 1991 S. Schmidt, *Hellenistische Grabreliefs Typologische und chronologische Beobachtungen*, Köln, 1991.
- Selçuk 2016 T. Selçuk, “Kyme ve Larissa’da Bulunmuş İki Figürlü Mezar Steli”, *OLBA XXIV*, 2016, 267-296.
- Sezgin 2014 T. Sezgin, “Tiyatro Çalışmaları”, 454-457 (B. Söğüt, “Stratonikeia 2012 Yılı Çalışmaları”, 35. *KST-3*, 2014, 448-464 içinde).
- Simon 1997 E. Simon, “Kybele”, *LIMC VIII-1*, Artemis Verlag Zürich und Düsseldorf, 1997.
- Sina 2002 A. Sina, *Karia Tanrıları ve Kültleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Sina 2003 A. Sina, “Karia Panamara’da Bulunan Saç Adakları Yazıtları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, Tarih Araştırmaları Dergisi* 22, Sayı 34, 2003, 125-134.
- Smith 2008a R.R.R. Smith, “Aphrodisias’ta Yapılan Roma Portreleri ve Mermer Heykeltıraşlık”, Ed. R.R.R. Smith-J. L. Lenaghan, *Aphrodisias’tan Roma Portreleri*, İstanbul, 2008, 8-33.
- Smith 2008b R. R. R. Smith, “Sarcophagi and Roman Citizenship”, Ed. C. Ratté-R. R. R. Smith, *Aphrodisias Papers 4*, *JRA* 70, 2008, 347-395.
- Smith-Lenaghan 2008 R.R.R. Smith-J. L. Lenaghan, *Aphrodisias’tan Roma Portreleri*, İstanbul, 2008.
- Smith 2013 R.R.R. Smith, *Hellenistik Heykel*, İstanbul, 2013.
- Söğüt 2010 B. Söğüt, “Stratonikeia 2008 Yılı Çalışmaları”, 31. *KST-4*, 2010, 263-286.
- Söğüt 2011 B. Söğüt, “Stratonikeia 2009 Yılı Çalışmaları”, 32. *KST-4*, 2011, 194-211.
- Söğüt 2012a B. Söğüt, “Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları”, 33. *KST-4*, 2012, 395-419.

- Söğüt 2012b B. Söğüt, “Börükçü 2003-2006 Yılları Kazıları”, Ed.: B. Söğüt, *Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, İstanbul, 2012, 553-586.
- Söğüt 2013a B. Söğüt, “Stratonikeia 2011 Yılı Çalışmaları”, 34. *KST-3*, 2013, 45-58.
- Söğüt 2013b B. Söğüt, “Stratonikeia'da Hellenistik Dönem Öncesi”, *K. Levent Zoroğlu'na Armağan*, Antalya, 2013, 605-623.
- Söğüt 2014 B. Söğüt, “Stratonikeia 2012 Yılı Çalışmaları”, 35. *KST-3*, 2014, 448-464.
- Söğüt-Taşkiran 2014 B. Söğüt-M. Taşkiran, “Stratonikeia'dan Augustus Dönemi Mısır Etkili Korinth Başlıkları”, *OLBA XXII*, 2014, 189-211.
- Staab 2007 G. Staab, “Zu den neuen Gladiatorenmonumenten aus Stratonikeia in Karien”, *ZPE* 161, 2007, 35-46.
- Staab 2009 G. Staab, “Zu zwei neuen Epigrammen aus Stratonikeia in Karien”, *ZPE* 170, 2009, 35-42.
- Şahin 1975 M. Ç. Şahin, “Lagina'dan (Koranza) İki Yeni Yazıt-Two New Inscriptions from Lagina (Koranza)”, *Anadolu-Anatolia* 17, 1975, 177-195.
- Şahin 1976 M. Ç. Şahin, *The Politicial and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia in Caria*, Ankara, 1976.
- Şahin 1980a M. Ç. Şahin, “Zusammensetzungen von Inschriften aus Panamara”, *ZPE* 38, 1980, 157-158.
- Şahin 1980b M. Ç. Şahin, “Eine weitere Zusammensetzung von Inschriften aus Panamara”, *ZPE* 39, 1980, 214.
- Şahin 1981 M. Ç. Şahin, *Die Inschriften von Stratonikeia I*, Bonn, 1981.
- Şahin 1982 M. Ç. Şahin, *Die Inschriften von Stratonikeia, IK 22.1, Lagina, Stratonikeia and Umgebung*, Bonn, 1982.
- Şahin 1990 M. Ç. Şahin, *Die Inschriften von Stratonikeia, IK 22.2, Neue Inschriften und Indices*, Bonn, 1990.
- Şahin 1998 M. Şahin, Myndos'tan Ölü Yemeği Sahneli İki Stel, *Adalya III*, İstanbul, 1998, 97-110.
- Şahin 2000 M. Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Ankara, 2000.
- Şahin 2002 M. Ç. Şahin, “New inscriptions from Lagina, Stratonikeia and Panamara”, *EpigrAnat* 34, 2002, 1-21.
- Şahin 2010 M. Ç. Şahin, “The Inscriptions of Stratonikeia”, *IK* 68, Bonn, 2010.

- Tamsü Polat 2013a R. Tamsü Polat, “Stratonikeia Akdağ Cam Buluntuları Üzerine Bir Değerlendirme”, Ed. Ç. Gençler Güray, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2*, 2013, 25-40.
- Tamsü Polat 2013b R. Tamsü Polat, *Stratonikeia Akdağ Nekropolü: Somut ve soyut kültür üzerine bir araştırma*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Taşkıran 2011 M. Taşkıran, *Stratonikeia Korinth Başlıkları*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2011. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Texier 1862 C. Texier, *Asie Mineure*, Paris, 1862.
- Tırpan 1983 A. A. Tırpan, “Stratonikeia Kazısı 1982 Çalışmaları”, 5. *KST*, 1983, 209-214.
- Tırpan 1990 A. A. Tırpan, “Stratonikeia Şehir ve Sur Planı”, *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi 5*, 1990, 217-234.
- Tırpan 1998 A.A. Tırpan, *Stratonikeia Augustus- İmparatorlar Tapınağı*, Konya, 1998.
- Tırpan-Söğüt 2000 A. A. Tırpan-B. Söğüt, “Koranza Kazıları 1998”, 21. *KST-2*, Ankara, 2000, 153-162.
- Tırpan-Söğüt 2008 A.A. Tırpan-B. Söğüt, “Lagina ve Börükçü 2007 Yılı Çalışmaları”, 30. *KST-4*, Ankara, 2008, 243-266.
- Toynbee 1973 J. M. C. Toynbee, *Animals in Roman Life and Art*, Londra, 1973.
- Tozan 2011 M. Tozan, “Aristonikos Ayaklanması Hakkında Son Zamanlarda Yayımlanan Belgeler ve Çeşitli Görüşler”, *Uluslararası Bergama Sempozyumu I*, 2011, 158-178.
- Tozkoparan 1998 A. M. Tozkoparan, *Stratonikeia Akdağ Nekropolünde 7 Mezar ve Buluntuları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Trémaux 1868 P. Trémaux, *Explorations Archéologiques en Asie Mineure*, Paris, 1868.
- Uzunaslan 2010 A. Uzunaslan, *Gladyatörler, Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Ankara, 2010.
- Varinlioğlu 1988 E. Varinlioğlu, Inschriften von Stratonikeia Karien, *EpigrAnat 12*, 1988, 79-128.
- Varinlioğlu 1991 E. Varinlioğlu, “1989 Stratonikeia Kazıları”, 12. *KST-2*, Ankara, 1991, 219-224.
- Varinlioğlu 1994 E. Varinlioğlu, “Uranion Kenti ve Çevresi/Stratonikeia’da Dionysos Sunağı”, 11. *AST*, Ankara, 1994, 199-204.

- von Ross 1850 L. von Ross, *Kleinasien und Deuchland, Reisebriefe und Aufsätze mir Bezugnahme auf die Möglichkeit Deutscher Niederlassungen in Kleinasien*, Halle, 1850.
- Voorhis 2008 J. V. Voorhis, “Two portrait statues of boxers and the culture of athletics in the 3rd c A.D.”, *JRA* 70, 2008, 230-252.
- Wace 1949 A. J. B. Wace, *Mycenae an Archaeological History and Guide*, New Jersey, 1949.
- Wegner 1939 M. Wegner, Die Herrscherbildnisse in antoninischer Zeit, *Das Römische Herrscherbild II Abteilung*, Band 4, Berlin, 1939.
- Wegner 1956 M. Wegner, “Hadrian”, *Das Römische Herrscherbild II Abteilung*, Band 3, Berlin, 1956.
- Wujewski 1991 T. Wujewski, *Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times*, Poznań, 1991.
- Yaylalı 1986 A. Yaylalı, “Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri”, IX. *TTK*, 1. Cilt, Ankara, 1986.
- Zanker 1994 P. Zanker, *Images and Ideologies: Self-Definition in the Hellenistic World*, Berkeley, 1994.
- Zülkadiroğlu-İçten 2002 A. Zülkadiroğlu-C. İçten, “Efes Gladyatörleri Sergisi Gladyatör Kabartmaları”, *Efes Gladyatörleri*, 2002, 75-82.

HARİTA, PLAN ve GRAFİK LİSTESİ

Harita 1. Karia Bölgesi ve Stratonikeia'nın Yeri (Konuk 2003, 207).....	19
Plan 1. Stratonikeia Kent Planı (Kazı Arşivi).....	20
Grafik 1. Gladyatör Tiplerinin Dağılımı.....	61
Grafik 2: Stratonikeia Mezar Stellerinin Dönemsel Dağılımı.....	150

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Naiskos Formlu Olanlar (Tip 1a) (Kazı Arşivi).....	30
Resim 2. Üçgen Alınlıklı ve Çerçeveli Steller (Tip 1b) (Kazı Arşivi).....	32
Resim 3. Şematik İşlenen Naiskos Formlular (Tip 1c) (Kazı Arşivi).....	33
Resim 4. Kemer Formlu Olanlar (Tip 2a) (Kazı Arşivi ve Özgan 1999,167-167, Taf. 55b).....	34
Resim 5. Kemer Şeklinde Nişli Steller (Tip 2b) (Kazı Arşivi ve Şahin 1982, 178, Taf. XVII, No: 1235).....	35
Resim 6. Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5a) (Kazı Arşivi).....	38
Resim 7. Yuvarlak Formlu Bomoslar (Tip 5b) (Kazı Arşivi).....	39
Resim 8. Dioskurides Tipi (Kazı Arşivi).....	43
Resim 9. Demosthenes Tipi (Kazı Arşivi).....	45
Resim 10. Normal Tipteki Erkeğin Değişik Şekli (Kazı Arşivi).....	46
Resim 11. Dexiosis Sahnesinde Kullanılan Hippokrates Figürleri (Kazı Arşivi).....	49
Resim 12. Hippokrates Tipi (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a).....	51
Resim 13. Köpeği ile Oynayan Erkek Figürleri (Kazı Arşivi).....	54
Resim 14. Asker/Kahraman Figürleri (Kazı Arşivi).....	58
Resim 15. Diğerleri (Kazı Arşivi).....	60
Resim 16. Diğerleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a)	61
Resim 17. Murmillo Tipindeki Vitalis (Kazı Arşivi).....	64
Resim 18. Secutor Tipi Mezar Stelleri (Kazı Arşivi).....	67
Resim 19. Secutor Tipi Mezar Steli (Kazı Arşivi ve Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 184, No: 1220).....	68
Resim 20. Retiarius Tipi Mezar Stelleri (Kazı Arşivi).....	70
Resim 21. Provocator Tipi Mezar Stelleri (Kazı Arşivi).....	73
Resim 22. Provocator Tipi Mezar Stelleri (Kazı Arşivi ve Şahin 1982, 132, No: 1016.75	75
Resim 23. Thraex Tipi (Kazı Arşivi).....	76
Resim 24. Tipi Belirlenemeyen Gladyatör Figürleri (Kazı Arşivi).....	77
Resim 25. Delikanlılar (Epheboi) (Kazı Arşivi).....	88
Resim 26. Genç Erkekler (Neoi) (Kazı Arşivi).....	89
Resim 27. Olgun Erkekler (Andres) (Kazı Arşivi).....	94
Resim 28. Olgun Erkekler (Andres) (Kazı Arşivi ve Şahin 1982, 178, Taf. XVII No: 1235).....	95

Resim 29. Yaşı Belirlenemeyen Erkek Figürleri (Kazı Arşivi).....	97
Resim 30. Oturan Erkek Figürü (Kazı Arşivi).....	99
Resim 31. Uzanan Erkek Figürü (Kazı Arşivi).....	99
Resim 32. Ayakta Duran Kadın Figürleri (Kazı Arşivi).....	104
Resim 33. Ayakta Duran Kadın Figürleri (Kazı Arşivi).....	105
Resim 34. Protopudicitia Tipindeki Kadın Figürleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 151, Taf. 51a).....	109
Resim 35. Pudicitia Saufeia Tipindeki Kadın Figürü (Kazı Arşivi).....	111
Resim 36. Diğerleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a).....	113
Resim 37. Diğerleri (Kazı Arşivi).....	115
Resim 38. Diğerleri (Kazı Arşivi).....	115
Resim 39. Büst Şeklindeki Kadın Figürleri (Kazı Arşivi).....	118
Resim 40. Büst Şeklindeki Kadın Figürleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 167-168, Taf. 55b).....	123
Resim 41. Büst Şeklindeki Kadın Figürleri (Kazı Arşivi).....	124
Resim 42. Kız Çocuk Figürleri (Kazı Arşivi ve Pfuhl-Möbius 1977, 523, Taf. 312, No: 2192).....	126
Resim 43. Erkek Çocuk Figürleri (Kazı Arşivi).....	127
Resim 44. Erkek Çocuk Figürleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 151, Taf. 51a).....	128
Resim 45. Erkek Çocuk Figürü (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 159-161, Taf. 53a).....	128
Resim 46. Erkek Hizmetçi Figürleri (Kazı Arşivi).....	130
Resim 47. Mücevher Sandığı Taşıyan Kadın Hizmetçi Figürleri (Kazı Arşivi ve Özgan 1999, 151, Taf. 51a).....	133
Resim 48. Pudicitia Tipindeki Hizmetçiler (Kazı Arşivi).....	134

EKLER LİSTESİ

- Ek 1: Mezar Steli Tipleri Tablo Dizilimi
- Ek 2: Mezar Stelleri Kronolojik Tablo Dizilimi
- Ek 3: MÖ 2. yy'a ait Stellerin Kronolojik Tablosu
- Ek 4: MÖ 1. yy-MS 1. yy'a ait Stellerin Kronolojik Tablosu
- Ek 5: MS 2. yy'a ait Stellerin Kronolojik Tablosu
- Ek 6: MS 3. yy'a ait Stellerin Kronolojik Tablosu

EKLER

Ek 1

TP-1							13
							14
							15
							16
							17
							18
							19
							20
							21
							22
							23
							24
							12
							13
							14
							15

EK 1

Ek 2

Ek 3

Ek 4

Ek 5

Ek 6

ÖZGEÇMİŞ

Fatma AYTEKİN (faytekin86@gmail.com)

UNVAN Gazi Üniversitesi, Araştırma Görevlisi (2017)

LİSANS 09/2006- 06/2010 *Pamukkale Üniversitesi, Denizli/TÜRKİYE.*

YABANCI DİL İngilizce

KATILDIĞIM ARKEOLOJİK KAZILAR

2010- 2016 *Stratonikeia Antik Kenti Kazısı*, Muğla/TÜRKİYE.

- 2010-2011 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Kuzey Şehir Kapısı ve Kuzey Cadde Kazısı
- 2012 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Tiyatro Kazısı, Gymnasion Kazısı, Kent İçinde Farklı Yerlerde Küçük Boyutlu Araştırma Alanları
- 2013 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Kazı adına görevlendirilerek Muğla Arkeoloji Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, İzmir Tarih ve Sanat Müzesi, İzmir/Bostanlı Açık Hava Müzesi, Milas Arkeoloji Müzesi ve Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde Stratonikeia Kökenli Heykeltıraşlık Eserlerinin Araştırılması ve Belgelenmesi.
Lagina/Dalagöz Mevkii Müze Kurtarma Kazıları
- 2014 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Roma Hamamı-1 Kazısı, Tapınak-1 Kazı ve Anastylosis Çalışmaları, Çevre Düzenleme Çalışmaları
- 2015 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Roma Hamamı-1 ve Latrina Kazı Çalışmaları, Gymasion Kazı Çalışmaları
- 2016 Kazı Sezonu/Alan Sorumlusu
Batı Cadde-Kilise ve Gymasion Kazı Çalışmaları

2008 – 2009 *Stratonikeia Antik Kenti Kazısı*, Muğla/TÜRKİYE.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Pamukkale Üniversitesi tarafından yürütülen Stratonikeia antik kenti kazısında lisans öğrencisi olarak staj yaptım.

08/2008 *Lagina Hekate Kutsal Alanı Kazısı*, Muğla/TÜRKİYE.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Selçuk Üniversitesi tarafından yürütülen Lagina antik kenti kazısında lisans öğrencisi olarak staj yaptım.

YAYINLAR

B. Söğüt-F. Aytekin, “Stratonikeia Kuzey Cadde Doğu Portik Mozaiği”, *Barış Salman’a Armağan*, İstanbul, 2017 (Baskıda).

F. Aytekin, “Stratonikeia’dan Provocator Stelleri”, Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia Çevresi ve Araştırmaları*, İstanbul, 2015.

B. Söğüt-F. Aytekin, “Stratonikeia Gladyatörleri”, *Arkhe Dergisi*, Eskişehir, Ocak 2017.